

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**BASINDA DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ
TARTIŞMALARI
(1980 SONRASI)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eyüp ÖZCAN

**Enstitü Anabilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri
Enstitü Bilim Dalı : Din Eğitimi Bilim Dalı**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Recep KAYMAKCAN

HAZİRAN - 2009

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

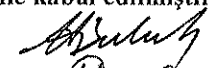
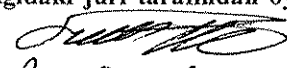
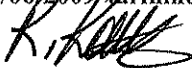
**BASINDA DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ
TARTIŞMALARI
(1980 SONRASI)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eyüp ÖZCAN

Enstitü Anabilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri
Enstitü Bilim Dalı : Din Eğitimi Bilim Dalı

Bu tez 22/06/2009 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Recep KAYMAKCAN Prof. Dr. Vahat Cebeci Prof. Dr. H. İbrahim Bulut

Jüri Başkanı

☒ Kabul
☐ Red
☐ Düzeltme

Jüri Üyesi

☒ Kabul
☐ Red
☐ Düzeltme

Jüri Üyesi

☒ Kabul
☐ Red
☐ Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Eyüp ÖZCAN

22.06.2009

ÖNSÖZ

Okullarda din öğretimi, Türkiye’de sıkça konuşulan ve tartışılan konular arasındadır. Ülkemizin yaşadığı tecrübeler neticesinde, 1982 Anayasası ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi ilköğretim ve liselerde zorunlu olarak okutulan dersler arasına alınmıştır. O tarihten günümüze dek tartışmalar, zaman zaman yoğunlaşarak devam etmiş ve halen de devam etmektedir.

Dersin, ülkemizin din anlayışı adına etkileri göz ardı edilemez. Bu sebeple ders, milli eğitimimiz içerisinde hassas bir konuma sahiptir. “Basında Yer Alan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Tartışmaları (1980 Sonrası)” başlıklı çalışma, özellikle son dönem itibariyle ders ile ilgili ne türlü tartışmaların yapıldığını ve günümüzde ne şekilde devam ettiğini gözler önüne serebilmeyi hedeflemektedir.

İlk olarak sahip olduğum bilgi birikiminin mimarı olan saygıdeğer hocalarıma, konumu çalışmamda ve bitirmemde rehberlik eden değerli hocam Prof. Dr. Recep Kaymakcan Beyefendi’ye hürmet ve şükranlarımı bir borç bilirim. Ayrıca bütün çalışmam boyunca maddi ve manevi hiçbir yardımını esirgemeyen çok kıymetli eşim Esra’ya, yine desteklerini esirgemeyen aileme ve arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Araştırmanın din eğitimi adına faydalı olması dileğiyle...

Eyüp ÖZCAN

22.06.2009

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	III
ÖZET.....	IV
SUMMARY.....	V
GİRİŞ.....	1

BÖLÜM 1: DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİNİN HUKUKİ

STATÜSÜ İLE İLGİLİ TARTIŞMALAR.....	7
1.1. Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Derslerinin Okullardaki Durumu.....	7
1.1.1. Başlangıcından 1982 Yılına Kadar Din Derslerinin Okullardaki Durumu.....	7
1.1.2. 1982 Yılından Sonra Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Dersi.....	8
1.2. Dersin Zorunluluğu İle İlgili Basındaki Tartışmalar.....	9
1.2.1. Dersin Anayasada Zorunlu Olarak Yer Almasından Önce Konu ile İlgili Basındaki Tartışmalar.....	9
1.2.2. Dersin Zorunlu Olmasından itibaren Basında Yer Alan Bazı Görüşler.....	22
1.2.3. Programın Son Şeklinden Sonraki Tartışmalar.....	46
1.2.3.1. Devlet ve Hükümet Yetkililerinin Görüşleri.....	46
1.2.3.2. Sendika ve Dernek Mensuplarının Görüşleri.....	52
1.2.3.3. Toplumun Farklı Kesimlerinden Seslendirilen Yorumlar.....	58

BÖLÜM 2: DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİNİN İÇERİĞİ İLE

İLGİLİ TARTIŞMALAR.....	79
2.1. Müfredat İle İlgili Tarihi Süreç.....	79
2.2. Dersin İçeriğine Yönelik Tartışmalar.....	80
2.2.1. Hazırlık Aşaması ve Sonrasında İçerik Tartışmaları.....	80
2.2.2. 2005–2006 Müfredat Değişikliklerinden Sonra Görüş ve Düşünceler.....	109

BÖLÜM 3: DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERS ÖĞRETMENLERİ

İLE İLGİLİ TARTIŞMALAR.....	121
-----------------------------	-----

3.1. Öğretmenlik Mesleği.....	121
3.2. Derslere Giren Öğretmenlerin Okullardaki Durumu.....	121
3.3.1. 1980–1998 Arası Ders Öğretmenleri İle İlgili Tartışmalar.....	123
3.3.2. 1998 Yılı ve Sonrası Ders Öğretmenleri İle İlgili Tartışmalar.....	127
3.3.3. Basında Yer Alan Öğretmen Haberleri.....	132
SONUÇ	138
KAYNAKLAR.....	142
ÖZGEÇMİŞ.....	151

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ANKA	: Araştırma Tanıtım Hizmetleri
DKAB	: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
İHL	: İmam Hatip Lisesi
KONDA	: Araştırma ve Danışmanlık Şirketi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MEGSB	: Milli Eğitim Gençlik Spor Bakanlığı
ODTÜ	: Orta Doğu Teknik Üniversitesi
ÖSS	: Öğrenci Seçme Sınavı
ÖYS	: Öğrenci Yerleştirme Sınavı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TTK	: Talim Terbiye Kurulu
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurumu

Tezin Başlığı: Basında Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Tartışmaları (80 Sonrası)

Tezin Yazarı: Eyüp ÖZCAN

Danışman: Prof. Dr. Recep KAYMAKCAN

Kabul Tarihi:22 Haziran 2009

Sayfa Sayısı: V (ön kısım) + 154 (tez)

Anabilimdalı: Felsefe ve Din Bilimleri **Bilimdalı:** Din Eğitimi

DKAB dersi ülkemizde en çok konuşulan ve tartışılan ders olma özelliğine sahiptir. Tartışmalar, dersin eğitim sistemimiz içerisinde var olmasından bu yana devam etmektedir. Eğitim tarihimizde ders ile ilgili birbirinden farklı uygulamaların olduğu görülmüştür. Yaşanan tecrübelerin ışığında, 1982 yılında DKAB dersi, hazırlanan yeni Anayasanın 24. maddesiyle okullarda okutulacak zorunlu bir ders haline getirilmiştir.

Ülkemizin büyük bir çoğunluğu Müslüman olmasına rağmen söz konusu ders ile ilgili yoğun tartışmaların yaşanması, çalışmanın çıkış noktasını teşkil etmektedir. Tartışmaların sebeplerini kavrayabilmek için konu ile ilgili ortaya konan görüş ve düşünceleri incelemek gerekmektedir.

Araştırmada, 1980 sonrası basında yer alan DKAB dersi ile ilgili olumlu ve olumsuz görüşler değerlendirilmiş, ders ile ilgili nelerin konuşulduğu, nelerin tartışıldığı, basın gözüyle ortaya konmuştur. Ülke içerisinde yaşayan kişi ve grupların din algılaması ve onun eğitimi adına istekleri birbirinden farklıdır. Farklı görüşleri ortaya koyma adına, böyle bir çalışmaya ihtiyaç duyulmuştur.

1980 sonrası özellikle ulusal gazete ve dergilerde internet ve diğer basın yayın organlarında yayınlanan makale, yorum, köşe yazısı, röportaj ve haberleri tarayarak çalışma tamamlanmıştır. Çalışmada, 1998 yılından günümüze kadar basın yayın organlarının online ortama aktarılması sebebiyle, veri taraması internet ve kütüphaneler aracılığıyla rahat bir şekilde yapılmıştır. Fakat, 1980 yılı ile 1998 yılları arasında, verilerin online ortamda olmaması sebebiyle, tarama, gazete ve dergi arşivlerinde manuel bir şekilde yapılmıştır. Bu yöntemle taranacak gazete ve dergilerin uzun zaman alacak olması sebebiyle, tarama, belirli gazete ve dergilerle sınırlı tutulmuştur.

Tezimizde ders ile ilgili tartışmalar üç ana grupta toplanmıştır. Bunlar hukuki statü, müfredat ve öğretmen ile ilgili tartışmalardır. Bu bölümlerde, tartışmaların günümüze kadarki evreleri de ele alınmıştır. İlk dönemde daha çok dersin zorunluluğu, laikliğe ve bilimsel anlayışa uygun olup olmadığı tartışılırken 90'lı yılların sonrasında daha çok müfredata yönelik tartışmaların ön plana çıktığı görülmüştür. Bu bağlamda en çok tartışılan konu da Alevilik konusu olmuştur. Dersin uygulayıcıları olan öğretmenler ile ilgili de zaman zaman uygulama hatalarına yönelik zaman zaman da atama kontenjanlarına yönelik tartışmalar olduğu da görülmüştür.

Sonuç olarak tartışılan DKAB dersleri bazı kişilerce laiklik, bilimsellik, bireysel özgürlük gibi sebeplerle istenmemekle birlikte, toplumun çoğunluğu tarafından benimsenen ve ihtiyaç duyulan bir ders durumundadır. Bu anlamda, bireyin ve toplumun ihtiyaçlarının karşılanması adına önemli bir görev üstlenmiştir. Eleştiren konularda tabi ki haklılık payı vardır. Fakat dersin var olması ile ilgili öne sürülen görüş ve düşünceler diğerlerine daha tutarlı ve gerçekçidir. Bunun yanında içerik tartışmaları, dersin toplumun tümünün ihtiyaçlarının karşılayan bir ders haline getirilme zaruriyetini göstermiştir. Böylelikle ders ülke insanının tümünün sahip çıkacağı bir özelliğe sahip olmuş olur. yakalanan böyle bir seviyenin, birlik ve beraberlik adına üstleneceği görev de göz ardı edilemez. Tartışmalarda öğretmenlerin de dikkat etmesi gereken bazı uygulama hatalarına da dikkat çekilmiştir.

Genel anlamda tartışmaların, ders adına olumlu adımların atılmasına ve dersin beklentileri karşılama adına ideal seviyeye ulaştırılmasına yardımcı olduğu söylenebilir.

Anahtar kelimeler: Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi, Anayasa, Zorunlu, Müfredat, Öğretmen

Title of the Thesis: In Press Religion Culture and Ethics Knowledge Discussions (After 1980)

Author: Eyüp ÖZCAN

Supervisor: Prof. Dr. Recep KAYMAKCAN

Date: 22 June 2009

Nu. of pages: V (pre text) + 154 (main body)

Department: Philosophy and Religion Sciences

Subfield: Religion Educarion

Religion Culture And Knowledge of Ethics is the most discussed and argued course in our country. Arguments have been continued since the course entered to our education system. In our education history, different applications related with this course have seen. In the result of experiences, with the 24th article of 1982 ANAYASA it became obligatory course at schools.

Although the majority of population of our country is Muslim, dense arguments about this course caused preparing of this subject. To understand reasons of discussions, opinions and thoughts about this sujet should be analyzed.

In the study, pozitive and negative opinions about RCKE that is seen in press after 1980 were evaluated and what talked about this course, what argued, were showed by press eye. Religion Comprehension of people and group in our country and desires about its education are different. To be able to indicate different opinions, this study is needed.

After 1980 especially, articles, comments, interviews that published in national newspapers, magazines, internet and other press organs are scanned and study is completed. In the study, scanning of datas is made easily in internet and library since the informations in press organs is transferred to online platform from 1998 to present. But, because of not being of datas between 1980 and 1998 in online platform, scanning of datas is made in archives of newspapers and magazines by manually. In this method, data scanning takes along time. Because of this reason, scannig is limited determined newspapers and magazines.

In our thesis, discussions about course are seperated to three main groups. These, arguments about legal status, content of the course and the teacher. In these chapters, stages of argument are also evaluated. While in fisrt stage, morely obligatory of course and suitability to secularism, after at the end of the 90 years morely arguments related with content of the course have seen. In this context, the Alaouite sect. have become the most discussed issue. Some arguments also have seen about teachers who apply the course, some times about application mistakes some times about assignment quotas.

In conclusion, although some people do not want RCKE course because of some reasons like secularism, being scientific, indivudual freedom, the course is accepted and needed by most people of the society. In this meaning, it has taken a significant job providing poverties of person and society. Of course, there are right sides in

argued issues. But, the opinions and thoughts supporting the existence the course are more coherent and realist according to the others. Besides, the content arguments show necessity of the course that provides all poverties of society. In this way, the course has owned a speciality that all people of the country claim it. Getting so good level that take jobs on behalf of cooperation can not undervalue. Some applications mistakes, that teachers should attend, are drawed attention.

In general meaning arguments, led to affirmative steps on behalf of course and help to reach the course to ideal level on behalf of answer expectations.

Keywords: Religion Culture And Knowledge of Ethics , Constitution, Obligatory, Details, The Teacher

GİRİŞ

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi, Milli Eğitimimiz içerisinde en çok tartışılan ders olması sebebiyle hassas bir konuma sahiptir. Bunu daha iyi anlaşılabilmesi için, yüz elli yıllık eğitim tarihimizin iyi bir şekilde incelenmesi gerekmektedir. Osmanlı devletinin son dönemlerinde hız kazanan, 1923 yılında kurulan Türkiye Cumhuriyeti ile devam eden değişim sürecinde din, eğitim ve din eğitimi çokça konuşulan ve çokça tartışılan konular arasındadır. Çalışmada, 1980 sonrası Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi tartışmaları üzerinde durulacaktır.

Yukarıda bahsettiğimiz yüz elli yıllık zaman diliminde ders ile ilgili yaşananlara baktığımızda, kimi zaman kurtarıcı olarak öne çıkarılan din eğitimi, kimi zaman da devleti ve toplumu geri bırakan bir unsur olarak ele alınmıştır. Bu karmaşa din eğitiminin okullardaki durumunu ve konumunu da etkilemiştir.

1982 yılına gelinceye kadar çok farklı uygulama örneklerinin sergilendiği din eğitim ve öğretimine okullarda hiç yer verilmeyerek tamamen özel alana bırakılması, okullarda isteğe bağlı olarak fakat program dışında okutulması, daha sonra yine isteğe bağlı olmakla birlikte program içine alınması, uygulama örnekleri arasında sayılabilir. Bütün bu uygulamaların olumlu ve olumsuz yönleri dikkate alınarak, 1982 yılından itibaren Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi okullarda zorunlu olarak okutulan dersler arasına alınmıştır.

Zorunlu bir ders olmasından sonra da konuşulmaya ve tartışılmaya devam eden ders, 2009 yılına gelinceye kadar müfredat adına birçok değişikliğe uğramış ve ülkede yaşayan İslam dini içerisindeki farklı görüş ve yorumdaki insanların inançları yanında farklı dinlerdeki insanların inançlarına dair bilgilerin verildiği bir ders olması için çaba sarf edilmiş ve çalışmalar hala sürdürülmektedir.

Zorunluluğu tartışılmakla birlikte hala devam eden dersin, içeriğinde birçok değişiklik yapılmıştır. İlk uygulanan müfredat programı ile bugünkü müfredat programı arasında büyük farklar vardır. İçerik olarak, konu dağılımı olarak, metot ve yöntem olarak modern bir statüye kavuşturma çalışmaları ihtiyaç duyulan zamanlarda yapılmış ve halen de sürdürülmektedir.

Hangi öğretmenlerin bu dersi okutacağı, öğretmenlerin ne gibi özelliklere sahip olması gerektiği, bu dersi okutacak öğretmenin yetiştirilmesi, öğretmenlerin uygulamada karşılaştıkları problemler ve öğretmenden kaynaklanan uygulama yanlışlıkları ve bunlarla ilgili hukuki düzenlemeler de çalışma içerisinde ele alınmıştır.

Araştırmanın Konusu

Araştırmanın konusu “Basında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Tartışmaları (1980 sonrası)”dır. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi birçok boyutuyla yıllardır tartışılan bir ders olmuştur. Günümüzdeki tartışmaları anlamlandırabilmek için geçmişle mukayese yapmak son derece faydalıdır. Çalışmada geçmişten günümüze, uzun sayılabilecek bir süreç incelenmiştir. İncelemede, günümüzdeki tartışmaların bir bakıma altyapısını oluşturan, arşiv sayfalarının arasında kalan fakat tazeliğini yitirmeyen eleştiriler gün yüzüne çıkarılmıştır. Hayati önem arzeden ülke gündemlerinin sayfaları doldurduğu günlerde bile, adına tartışmaların yaşandığı ders, acaba neden bu kadar tartışıldı, bu kadar tartışılmasının sebepleri nelerdir. Bu sorulara cevap arayışı çalışmayı şekillendirmiştir.

Çalışmada konuların, basında geçen boyutunu ele alınmıştır. Basın boyutunda ele alınan çalışma, özellikle ulusal gazete ve dergilerde yayınlanan makale, yorum, röportaj ve haberleri, internet ve televizyon aracılığıyla yapılan yayınları kapsamaktadır.

Gerek zamanı verimli kullanabilmek gerekse daha ayrıntılı kaynak taraması yapabilmek için, 1980 sonrasını tercih edilmiştir. Böylece çalışma, dersin zorunlu olarak 1982 Anayasasına konulmasının öncesinde var olan tartışmalardan, yani 1980 yılından başlayarak günümüze kadarki, yani yaklaşık 28 yıllık zaman dilimini kapsamaktadır.

Tez tartışmaların yoğunlaştığı üç ana bölümden oluşmuştur. Üç bölüm içerisindeki dizilim de tarihlerine ve görüş farklılıklarına göre tasnif edilmiştir.

Tezimiz toplam üç ana başlıktan oluşuyor. Bunlar ayrıca tartışmaların yoğunlaştığı üç başlık; Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin hukuki statüsü ile ilgili tartışmalar, içeriği ile ilgili tartışmalar ve son olarak da öğretmeni ile ilgili tartışmalar ve bu

tartışmaların günümüze kadar geçirdiği evreler ve günümüzde ne şekilde ele alındığıdır.

Bölümler, tartışmaların yoğunluğuna göre sıralanmıştır. Zorunluluk konusu, en fazla konuşulan ve tartışılan konudur. Sonra ise içerik ile ilgili bölüm gelmektedir. Fakat son yıllarda içerik ile ilgili tartışmalar, özellikle Aleviliğin müfredat içerisindeki ne şekilde yer alacağı konusu, daha fazla gündemi meşgul etmektedir. Öğretmenlerle ilgili tartışmalar ise ilk iki konunun biraz daha gerisinde kalmıştır. Her üç bölüm başlığı içerisinde tartışmalar tarihi sıraya göre ele alınmıştır. Farklı zamanlarda gelişmeleri takiben tartışmaların yoğunlaştığı görülmüştür. Mesela 1981, 1982, 1990 ve 2006 yılları zorunluluk boyutunun yoğunluk kazandığı yıllardır, 1990, 1998, 2000, 2005 ve 2006 yılları müfredatın yoğun olarak tartışıldığı yıllardır, 1998 ise öğretmenliğin tartışıldığı yıllar olmuştur. Bu tarihler bölümlerle ilgili konu hakkında daha fazlaca materyali içerisinde barındıran yıllar olmuştur.

Araştırmanın Önemi ve Amacı

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ile ilgili günümüze kadar neler konuşuldu, neler tartışıldı, tartışmalar geçmişten günümüze hangi mecralara kaydı, dersin en çok tartışılan ve eleştiren yönleri nelerdir, bu dersten beklentiler nelerdir, olup olmaması, olması halinde içeriğinin nasıl olacağı, hangi şekilde ve kimlerce hazırlanacağı, bu dersi okutacak öğretmenlerin nerelerden yetişeceği ve hangi özelliklere sahip olması gerektiği gibi bu ve bu tarz sorulara basın gözüyle cevap bulmak, günümüz tartışmalarını anlamak adına önemlidir

İnsanlar savundukları düşünceleri bilimsel temele dayandırarak dillendirmelidirler. Hiçbir bilimsel dayanağı olmayan, tahmini yargılar insanların sağlıklı karar vermesini engelleyen birer unsurdur. Tartışmalara bu yönüyle bakabilmek gerekir. Bilimsel verilerle fikrini savunan insanların görüşleriyle, sadece yıpratma amacı güden tahmini yargılar arasındaki farkları göstermek de amaçlarımız arasındadır.

Elde edilen tarihsel bilgi birikimi, günümüz problemlerine çözüm üretebilme adına atılacak adımlara rehberlik edebilir. Var olan sorunlara modern çözümler getirilirken Türkiye gerçeklerinden uzak hareket etmemek gerekir. Çözüm olarak ortaya konacak formülün çözüme yakın unsurlar içermesi gerekir. Aksi taktirde

atılacak yanlış bir adım istenmeyen sonuçlar doğuracaktır. Çalışma, bu noktada Türkiye gerçeklerini göstermeyi hedeflemektedir.

Farklı kesimlerden insanların görüş, öneri ve eleştirilerinin yanında karşıt fikirde olanların fikirlerini ortaya koymak, böylelikle demokratik bir ortamda ihtiyaçlara cevap vermek, ihtiyacı karşılanan bireylerce memnuniyetle karşılanır. Çalışmada farklı kesimlerin düşüncelerini ortaya koyarak, onların hislerine tercüman olmaya çalışılmıştır.

Zengin bir kültür mirası üzerinde yaşadığımız şu topraklarda zenginliği yansıtan, insanların bir arada yaşama kültürüne ulaşmasına yardımcı olabilecek bir ders, kazanımları açısından başarılı sayılır. Yapılan tartışmaların, dersin yıpratılmasından çok, dersi daha iyiye ve ideale ulaştırılmasındaki etkilerini göstermek, araştırmanın amaçlarında birisidir.

Araştırmalar neticesinde, din ve din eğitiminin, fertlerin ruh sağlığını koruyup geliştirmede, milli birlik ve beraberliğimizin korunmasında önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Ülkemizdeki tecrübeler dinin insan psikolojisi üzerinde ne kadar önemli etki yaptığını açıkça ortaya koymaktadır. Genelde insanımız kültürüne ve dini değerlerine bağlılığıyla bilinir. İnsanlar dinin buyruklarını yerine getirmeseler dahi en azından ona karşı saygı ve vefa hisleri her zaman olmuştur. İnsandaki bu duygunun var olmasında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin etkisi göz ardı edilemez.

İnsanları bu türlü duygulardan mahrum bırakmak doğru bir yaklaşım değildir. Bu kültürü bir eğitim disiplini içerisinde insanımıza sunmak gerekir. Eğitim ve öğretim faaliyetlerinin devlet elinde ve gözetiminde yapılması birçok zararlı faaliyetin önüne geçmektedir. Bu nedenle din kültürü öğretiminin de devlet eliyle yapılması önemlidir. Bu öğretim faaliyeti esnasında ülkedeki değişik dini inanç ve mezhepten insanların inançlarını da içeren bir içerikle insanlara sunmak gerekir. Farklılıklarımızın zenginlik kaynağımız olduğunu bilirsek ve dinlerin özündeki sevgiyi ve hoşgörüyü yaşatabilirse, ideal olanı yakalama kuşağında sayılabiliriz. Bu da ancak böyle bir eğitim süzgecinden geçerek oluşacaktır. En azından yaşadığı kültürü ve değerleri tanıması, onun bu değerlere yabancılaşmamasına, düşman bir tavır sergilememesine katkı sağlayacaktır. Somut bir örnek verecek olursak namaz

kılanları görüntüleyen bir muhabir secdeye varan insanları göstererek “ işte cenaze namazı kılan insanlar ve önlerinde de imam efendi” cümlelerini kullanması bize garip gelmektedir. Halbuki 6. sınıfta okuyan bir öğrenci cenaze namazının ayakta kılındığını ve kılındığı esnada önlerinde bir cenazenin olduğunu bilir. Din kültürü ve ahlak bilgisi okumamış bir insanın bu konuda yanlış ifadeleri, bilgisizce yorumları on iki yaşındaki bir çocuk tarafından bile şaşkınlıkla karşılanmaktadır. Araştırmamızın amaçlarından biri de dersin insanların bilgilendirilmesi adına önemine değinmektir.

Araştırmanın Yöntemi

Çalışmamızda konu hakkında bilgi sahibi olan uzman veya yetkili kişi veya kurumların zaman içerisinde ortaya koydukları farklı fikir ve düşünceleri veya halihazırdaki kanaatleri belirlemeye çalıştık. Böylelikle günümüzde var olan problemlerin çözümü adına böyle bir bilgi birikiminin faydalı olacağı inancındayız. Bunun için de daha çok kaynak ve yayın taraması yaptık. Kaynak taramasını Ankara Milli Kütüphaneden, Yenibosna Cem Vakfı Kütüphanesinden ve internetten gerçekleştirdik.

1998 yılı sonrasın günümüze kadar ki veri taraması, yayınların internet ortamına aktarılması nedeniyle daha kolay bir şekilde gerçekleşmiştir. Bütün ulusal gazete ve dergiler taranmış ve konu ile ilgili zengin materyal elde edilmiştir. Fakat 1998 yılı öncesi böyle olmamıştır. Yayınlar sadece gazete ve dergilerin kendi arşivlerinde ve belli başlı birkaç kütüphanede muhafaza edilmektedir.1980 yılından 1998 yılına kadar tüm gazete ve dergileri sayfa sayfa çevirerek taramak zaman ve imkan açısından mümkün değildir. Bu sebeple farklı görüşleri temsilen, belirli gazete ve dergiler seçilmiştir. 1980 yılı itibariyle Cumhuriyet ve Milliyet gazeteleri, yayın hayatına 1986 yılında başlayan Zaman Gazetesi dönem içerisinde tarama yapılan üç ulusal gazetedir. Tartışmaları farklı boyutlarıyla inceleme açısından bu üç gazete tercih edilmiştir. Dergiler arasında ise Cem Dergisi 1990 yılı sonrası tarama sayfa taraması yapılan dergiler arasında sayılabilir.

Taramanın ardından veriler bir sistematik içerisinde tasnif edilmiştir. İlk olarak konu yoğunluğuna göre dersin hukuki statüsü ile ilgili tartışmalar ele alınmış daha sonra içerik tartışmaları daha sonra da öğretmen ile ilgili tartışmalar ele alınmıştır.

Bu bölümler konu ile ilgili yaşanan önemli gelişmelere göre sıraya konmuştur. Daha sonra konu ile ilgili o dönemdeki olumlu ve olumsuz görüş ve düşünceler gruplanarak sırasıyla verilmiştir. Bazen de konu bütünlüğü açısından, olumlu ve olumsuz görüşler iç içe kullanılmıştır. Ve sonuç olarak da tartışmaların değerlendirmesi yapılmıştır.

BÖLÜM 1: DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİNİN HUKUKİ STATÜSÜ İLE İLGİLİ TARTIŞMALAR

1.1. Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Derslerinin Okullardaki Durumu

Dersin, zorunlu olarak okullarda okutulmaya başlanmadan önce, eğitim sistemimiz içerisinde ne şekilde yer aldığına göz atmamız gerekir. Bu nedenle 1982 yılından önce din dersi eğitim sistemimiz içerisinde ne şekilde yer aldığına, ders saatlerine ve statüsüne kısaca değinelim.

1.1.1. Başlangıcından 1982 Yılına Kadar Din Derslerinin Okullardaki Durumu

Cumhuriyetten önce din eğitimi camiler, medreseler, tekkeler, enderun, sıbyan mektepleri, rüştiye, idadi ve sultaniler gibi çeşitli öğretim kurumlarında yapıldı. Cumhuriyetin ilanından sonra 3 Mart 1924 tarihinde çıkarılan 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile bütün eğitim-öğretim kurumları “Maarif Vekâleti”ne bağlandı. Bu kanunun 4. maddesinde, yeni dini tedrisat kurumları ile ilgili hüküm; “Maarif Vekâleti, yüksek diniyat mütehassısı yetiştirmek üzere Darülfünunda bir İlahiyat Fakültesi tesis ve imamet gibi hidemâtı diniyenin ifası vazifesi ile mükellef memurların yetişmesi için de ayrı mektepler kûşad edecektir.” şeklinde yer almıştır (Aydın, 1992: 55–60).

1926 yılında, ilkokulların 2. ve 3. sınıflarına haftada ikişer, 4. ve 5. sınıflarına da haftada birer saat olmak üzere Seçmeli Din Bilgisi dersi konulmuştur. Bu ders 1929 yılında ilkokulların 4. ve 5. sınıfları ile ortaokulların 1. ve 2. sınıflarında haftada birer saat; Öğretmen Okullarının birinci ve ikinci sınıflarında haftada ikişer saat olarak okutulmaya başlanmıştır. Din Bilgisi Dersleri, 1931–1932 Öğretim yılında ortaokul müfredat programından; 1935 yılında da ilkokul müfredat programından çıkarılmıştır.

1949 yılında ilkokulların 4. ve 5. sınıflarında haftada ikişer saat olmak üzere yeniden okutulmaya başlanan ve sınıf geçmeye tesir etmeyen Din Bilgisi dersi, 1950 yılında ilkokulların 4. ve 5. sınıflarında birer saate indirilmiş ve sınıf geçmeye tesir eden bir ders haline getirilmiştir (Aydın, 1992: 55-60).

1953 yılında ortaokulların 1. ve 2. sınıflarında mecburi olmak üzere; 1956–1957 öğretim yılında, ortaokulların 1. ve 2. sınıflarında, sınıf geçmede tesiri olmak kaydıyla;

1967–1968 öğretim yılında lise ve dengi okulların 1. ve 2. sınıflarında isteğe bağlı olarak okutulmak ve bu dersi seçen öğrenciler için sınıf geçmeye tesir etmek üzere haftada birer saat din dersi okutulmaya başlanmıştır. 1974–1975 Öğretim Yılında, ilkokulların 4 ve 5. ortaokulların 1, 2 ve 3. liselerin 1 ve 2. sınıflarında Ahlâk dersi okutulmaya başlanmıştır. 1975–1976 Öğretim yılında ortaokullar ile lise ve dengi meslek okullarının son sınıflarına isteğe bağlı olarak Din Bilgisi, aynı öğretim yılında lise ve dengi meslek okullarının son sınıflarına da Ahlak dersleri konulmuştur. 1982 Anayasası’nın 24. maddesinin “... Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır...” hükmü doğrultusunda Din Bilgisi ve Ahlâk Dersinin adı da Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi olarak değiştirilmiş ve ilkokul, ortaokul ve liselerimizde okutulan zorunlu dersler arasında yer almıştır (Aydın, 1992: 55-60).

1.1.2. 1982 Yılından Sonra Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi

Halkoyu ile kabul edilerek 1982 yılında yürürlüğe giren Anayasa, ilk defa din ve ahlak eğitim ve öğretiminin, ilk ve orta öğretim kurumlarında zorunlu olarak okutulmasını hükme bağlamıştır.

Din eğitimi ve öğretimi için en önemli dayanak olan Anayasanın 24.maddesinin üçüncü paragrafı şu şekildedir:

“Din ve Ahlak eğitim ve öğretimi Devletin gözetimi ve denetimi altında yapılır. Din Kültürü ve Ahlak Öğretimi ilk ve orta öğretim kurumlarında okutulan zorunu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki Din Eğitim ve Öğretimi ancak kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcilerinin talebine bağlıdır.”

Ülkemizde, 1982 yılına gelinceye kadar din eğitim ve öğretimine okullarda hiç yer verilmeyerek tamamen özel alana bırakılması, okullarda isteğe bağlı olarak fakat program dışında okutulması, daha sonra yine isteğe bağlı olmakla birlikte program içine alınması gibi uygulamalar görülmüştür. Bütün bu uygulamaların olumlu olumsuz yönleri dikkate alınmak suretiyle, 1982 yılından itibaren Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi okullarda zorunlu olarak okutulan dersler arasına alınmıştır(Ayhan, 2002: 105).

1924'ten beri pek çok olumlu ve olumsuz tecrübelerin yaşandığı din eğitimi alanında 1982 yılına gelindiğine en temel kanunda böyle bir sonuca varılmıştır. Anayasa hazırlanırken eğitim alanında en çok tartışılan konu bu olmuştur. 12 Eylül 1980'den Kasım 1982'ye kadar devam eden çalışmalarda, din eğitim ve öğretimi nasıl bir hukuki temele dayanması gerektiği açık ve kapalı toplumda ele alınmış, birçok olumsuz görüş ve tekliflere rağmen, ilk ve orta öğretimde zorunlu ders olarak verilmesi sonucuna ulaşılmıştır (Ayhan, 1999: 257). Halen bu ders; ilköğretim okulları 4.5.6.7 ve 8. sınıflarda haftada ikişer, lise 1.2.3. ve 4. sınıflarda da birer saat zorunlu olarak okutulmaktadır.

Yeni Anayasanın yürürlüğe konulmasından itibaren basında yer alan tartışmaları genel başlıklar halinde ele alacağımız bu çalışmamızda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin zorunluluğu, içeriği, öğretmeni ve bu tartışmaların zaman içerisinde geçirdiği evrelerle hangi yönlerle doğru kaydığını sırasıyla ele alacağız.

1.2. Dersin Zorunluluğu İle İlgili Basındaki Tartışmalar

1.2.1 Dersin Anayasada Zorunlu Olarak Yer Almasından Önce Konu ile İlgili Basındaki Tartışmalar

Anayasanın kabulünden önceki ilk dönem tartışmalarında laiklik ve zorunluluk kavramları üzerinde çokça durulduğu görüyoruz. 1982 yılından önce isteğe bağlı olarak okutulan dersin bu tarihten sonra devleti yönetenlerin, işin uzmanlarıyla beraber fikir birliğine vararak, devletin ve milletin menfaatleri doğrultusunda zorunlu olarak okullarda okutulacak bir ders olarak yerini alacak olması bazı kesimlerce kabul edilememiş ve gerek Anayasa müzakereleri esnasında gerekse meclisteki çalışma grubunun çalışmaları esnasında duydukları rahatsızlıkları dile getirmişlerdir.

Din derslerinin okullarda okutulmasına temelde karşı olanların yanında, seçmeli olarak okutulabileceği ancak zorunlu olarak okutulmasının doğru olmadığını iddia edenler çoğunlukta yer almıştır. Bu derslerin okutulmasının laikliğe, Atatürkçülüğe aykırı olacağını iddia edenler, ilimle dinin bağdaşmadığını ileriye sürerek bu derslerin okutulmasını istememişlerdir.

Birde dersin varlığını ve zorunluluğunu savunan kişilerin bu görüşlerini toplumun genel yapısı, inanç geleneği ve derse karşı ailelerin ve öğrencilerin yoğun talepleri gibi konulardan örnekler gösterilerek ispatladıklarını görüyoruz.

Şimdi konu hakkında olumlu ve olumsuz eleştirilerinin yer aldığı dönemin ulusal gazetelerinin ilgili bölümlerine yer verelim:

Olumlu Görüşler

17 Temmuz 1981’de Milliyet Gazetesinde yer alan haberde Milli Güvenlik Konseyi Genel Sekreterliği bünyesinde oluşturulan bir komisyonca hazırlanan “din eğitimi” ile ilgili rapor ele alınmaktadır. Raporda, “okullarda din eğitiminin isteğe bağlı olmasının sakıncalı sonuçlar doğurduğu” kaydedilmiş, “ilk ve ortaokullar ile liselerin tüm sınıflarında yeterli ve mecburi din derslerinin okutulması” önerilmiştir. Velilerin din eğitimi boşluğunu doldurmak amacıyla çocuklarını Kuran kurslarına gönderdiklerini, ancak bu kurslardan büyük çoğunluğunun izinsiz çalıştığı ve laiklik, anayasa, devlet ve toplum düşmanlığı aşıladığı hatırlatılan raporda ortaokullarda, Kuranın Türkçesiyle birlikte okutulmasının yararlı olacağı, ayrıca kontrollü ve mecburi din derslerinin, kuran kurslarına ilgiyi azaltacağını savunmuştu.

Atatürk’ün din eğitimine önem verdiği, laikliği sadece din ve dünya işlerinin ayrılması olarak göndermediği kaydedilen raporda, “din eğitiminin, milli eğitimin ilk hedefleri arasında olduğu” ifade edilmiştir. Atatürk ve ilkelerinin, din eğitimi ile bağdaşmayacağını söylemenin mümkün olamayacağını belirtilen raporda şöyle denilmiştir: “Atatürk’ün din ve din eğitimi hakkındaki kesin görüşlerine rağmen, onu dinsizlikle suçlayanların, inkılâpların bir kısmını dine aykırı gibi göstererek cahil bırakılmış Türk vatandaşları arasına nifak sokmak ve bu atmosferi canlı tutmak isteyenlere onu unutturmak düşünce ve gayreti içinde olanların, en masum ve haklı dini isteklerine bile Atatürk ilkelerine aykırıdır diye karşı çıkanların fikirlerini ve hareketlerini makul karşılamak mümkün değildir. Bu gibiler Türk milletinin sosyal bütünleşmesine mani olmaktadır.

Raporda, anayasanın din eğitimi ve öğretiminin ancak kişilerin kendi isteğine ve küçüklerin de kanuni temsilcilerinin isteğine bağlı olmasını öngören hükmün yer aldığı, bunun, “dinin varlığını ve yokluğunu bir tutmak anlamına gelebileceği”

kaydedilmiştir. “Fen ilimlerinin kaynağı matematik için böyle bir isteğe bağlılığı nasıl düşünemiyorsak, fert ve topluma uygun manevi değerler vermek için, din eğitimi mecburi dersler arasına almak kaçınılmaz olacaktır” denilen raporda, anayasanın ilgili maddesinin yeniden düzenlenmesi istenmiştir.”

50 bine yakın kuran kursu olduğu söylendiği halde Diyanet İşleri Başkanlığından izin alınarak açılmış sadece 2633 kurs bulunduğu, izinsiz çalışan binlerce kuran kursuna, genel eğitimde verilen din derslerinin yetersizliğinin neden olduğu, halkın bu yetersizlik nedeniyle çocuğunu kuran kursuna yolladığı belirtilen raporda daha sonra şöyle denilmiştir:“halkımızın kuran kurslarına düşkünlüğü çok iyi değerlendirilen ve faaliyetlerini gizli olarak sürdürerek din eğitimi verdiklerini söyleyenlerin amacı, sağlıklı bir din eğitimi vermek değildir. Bunların amacı maddi, siyasi ve ideolojik yarar sağlamak pahasına milleti bölmektir. Din bilgileri ve genel kültürleri gelişmemiş vatandaşlarımızın da din duygularını istismar etmek, laiklik, anayasa, devlet ve toplum düşmanlığı, aşılamdır, bu tespit edilmiştir.”

Milli eğitim politikasının yeniden düzenlenmesi ve ilkokullarla ortaokullara, liselerin tüm sınıflarına zorunlu din dersi konulması önerilen raporda, ortaokullarda, Türkçesiyle birlikte kuran okutulmasının yararlı olacağı kaydedilmiştir (Milliyet, 1981: 12).

Dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Sağlam, Cumhuriyet Gazetesine yaptığı açıklamada özetle şöyle demiştir:

“Din eğitim konusunda sürdürdüğümüz çalışmalar tamamlanmış bulunmaktadır. Bu konuda bakanlığımızca hazırlanan rapor Sayın Devlet Başkanımız Orgeneral Evren ve öteki ilgililere gönderilmiş bulunmaktadır. Din eğitimi konusundaki aksaklıkların, din eğitimi, eğitim, öğretim programlarına sokarak giderileceğini umuyorum. Din eğitiminin disiplin edilebilmesi sorunu büyük ölçüde çözecektir. Bakanlığımız, eğitimin her kademesinde ilk, orta, lise ve dengi okullar ile Yüksek İslam Enstitülerinde yeni bir programlamaya gitmektedir. Program çalışmaları ortaöğretimde din ve ahlak derslerini birleştirecek biçimde sürdürülmektedir. İlke olarak din derslerini seçmeli ders olmaktan çıkaracağız. Din dersleri konusunda yaptığımız araştırma da, din derslerinin seçimli ders olarak eğitim programlarında yer almasına karşılık, bu derslere katılma oranının yüksek olduğunu belirledik.

Gizli olarak sürdürülen Kuran Kursları, eğitimin her kademesinde din derslerinin belli bir disiplinle yapılması durumunda cazibesini yitirecek, genç insanların bu kurslara gitmesi böylece engellenecek (Cumhuriyet, 1981: 6).

Milli Eğitim Bakanın açıklamaları ile beraber Cumhuriyet Gazetesinde yayınlanan Milli Eğitim Bakanlığı Din Eğitimi Çalışma Gurubu Raporunda Din Derslerinin zorunlu olması ile ilgili düşüncelerin sebeplerini 29 Temmuz 1981 tarihli sayısında şu cümlelerle görebiliyoruz.

“Milli Eğitim Bakanlığı Din Eğitimi Çalışma Gurubu Raporunda, din eğitim ve öğretimini kişilerin isteğine bağlayan anayasanın 19. maddesinin “kısıtlı bir hüküm olduğu” belirtilerek “%99’u Müslüman olan bir toplumda anayasanın bu hükmünün bir rahatsızlık doğurduğu açıkça görülmektedir” deniliyor. MEB, M. Necati Öztürk, Ömer Okutan, Atıf Özmen, Kenan Okan ve Fevzi Demirkol’dan oluşan Din Eğitim Çalışma Grubu raporunda “gerek öğretmen okullarında gerekse öteki orta dereceli okullarda zorunlu din bilgisi dersi okutulması konusunda zıt görüşler öne sürüldüğü” belirtilerek özetle şu çözüm öneriliyor:

“Çalışmalarımız bize “din bizim tarihi, hatta milli olmuş kıymetlerimizden biridir. Onu çocuklarımıza mutlaka öğretmeliyiz, aksi takdirde bu iş yobazların elinde kalıyor” görüşünde karar kıldırılmıştır.

Raporda, 1924 Anayasası aynı tarihte yürürlüğe giren Tevhid-i Tedrisat Kanunu, 1949 yılında kabul edilen Birleşmiş Milletler Evrensel Beyannamesi ve 1961 anayasası ile 1973 yılında çıkarılan Milli Eğitim Temel Kanununda din eğitimi kanununda din eğitimi konusundaki hükümlerin bir birleriyle çeliştikleri vurgulanıyor.

Eğitim düzeni kurulmuştu. Ancak bu düzenin büyük ölçüde yıpratıldığını söylemek bir doğruyu dile getirmektir. Bu durumda hastalığa çare olarak sunulan formül ne olmalıdır? İşte bu noktada MEB görevlilerince hazırlanan rapor yer yer haksız suçlama ve saptamalar yapmaktadır. Bu raporun bir yerinde şu satırları okuyoruz: “Şayet aydınlarımız kitlelerin inançlarına saygılı olmayı bilselerdi ya da “din gericiliktir” psikozundan kurtulabilselerdi, bugün politikacıların bu konuyu sömürmelerine olanak bulunmayacaktı”

Atatürkçülüğün laiklik ilkesini büyük öndere yakışır bir bağlılıkla ve nice zorluklar karşısında özveriyle savunan tüm aydınları suçlayan bu yaklaşımın yanlış olduğu açıktır. Bir ülkenin aydınlarını tümüyle suçlayarak yürütülecek mantığın milli eğitimde sağlıklı bir sonuca ulaşabilmesi zordur. Nitekim çeşitli ve çelişkili siyasal ve hukuksal

gerekçeler göstermeye çalışan rapor, sonuçta tüm eğitim sistemine zorunlu din dersi konmasını öneriyor. Böyle bir uygulama Atatürkçülüğün laiklik ilkesiyle nasıl bağdaştırılacaktır? Vicdan özgürlüğüne ters düşmeyecek midir? Bütün dünya tarihinde nice acılı ve çileli süreçlerden sonra eğitim sistemleri laikleşebilmiştir. Şimdi bu süreci tersine çevirmek olası mıdır?

MEB raportörlerinin saptamasına göre % 99'u Müslüman olan Türkiye'de laik öğretim rahatsızlık doğurmaktadır. Oysa bu konu 40 yıl önce bile rahatsızlık doğurmuyordu. 2000 yılına yaklaşırken mi rahatsızlık söz konusudur?

Bugün Türkiye'de okuma yazma bilen her yurttaş İslam'ın kutsal kitabını ve sayısı bol dinsel yayını alıp okuyarak Müslümanlık inancını ve kültürünü geliştirebilir. Akıl, sağduyu, öğrenme özgürlüğü bu alanda yeterlidir. Bütün ulusumuzu eğitim seferberliği süzgecinden geçirdiğimiz gün sorun kendiliğinden çözümlenir. Unutmayalım ki bugün nüfusun yarısına yakın bölümü okuma-yazma ışığına bile uzaktır.

Tevhid-i Tedrisatla, öğretimin birleştirilmesi hüküm altına alınmış, söz konusu din eğitimi ve öğretiminin ihtiyari tutulması ile ilgili bir açıklama getirilmemiştir. 1961 anayasasındaki 19. maddenin laiklik ilkeleri ile bağdaştırılmak amacıyla konulduğu bir vakıadır. Ancak, bu arada şu hususu da belirtmek gerekir ki yasalar çıkarılırken kamu vicdanını rahatsız etmeyecek biçimde düzenlenir, dolayısıyla laik devlette hem dünya işleri düzenlenmekte hem de çoğunluğu Müslüman olan kamunun vicdanı rahatsız edilmemektedir. Bu görüşle durumu inceleyerek durum inceleyecek olursak yüzde 99'u Müslüman olan bir toplumda Anayasa'nın 19.maddesinin getirdiği din eğitiminin isteğe bağlılığı hükmünün bir rahatsızlık doğurduğu açıkça görülmekte ve aslında konu bu yüzden bir problem halini almaktadır.

Raporda Anayasa ve devrim yasalarında din ve vicdan hürriyetine aykırı bir hüküm bulunmadığını belirterek şöyle deniliyor:

Anayasa'da ve devrim yasalarında din ve vicdan hürriyetlerine bağlı kalındığı görülmüştür. Ancak din eğitimi ve öğretimi konusunda toplumun bir kesiminde tatminsizlik bir kesiminde ise laikliğe aykırı hareket edildiği görüşü dikkat çekmektedir. Bu arada Milli Eğitim Temel Kanununun ilgili maddesinde "...manevi değerlere saygının, her tür eğitim çalışmalarında öğrencilere kazandırılıp,

geliştirilmesine çalışılır” ifadesi yer almış olmasına rağmen anayasaya bağlılık nedeniyle din eğitimi ve öğretiminin uygulamalarıyla ilgili hususlarda ayrıntıya yer verilmemiştir.”

Çok partili demokratik dönemde, “isteğe bağlı din bilgisi dersleri ile bir bölümü dini kısmen bilen, diğer bir bölümü ise hiç bilmeyen iki ayrı nesil yetiştirildiği” belirtilen MEB raporunda, İmam Hatip Liseleri ve Kuran Kurslarına ilişkin görüşlere de yer veriliyor.

Bugün, din eğitimi açısından, milli eğitim temel kanununun genellik ve eşitlik ilkesine uygun olarak ya her öğrenciye din öğretimi verilmesini ve böylece olumsuz din öğretimi yapan mihrakların etkisiz hale getirilmesini sağlamak ya da 1930 yıllarına dönüp, bütün okullarda her türü ile din eğitimi kaldırmak durumu ile karşı karşıya bulunmaktayız. İkinci seçenek, Cumhuriyet döneminin önceki yıllarında denenip olumsuz sonuçlar verdiği göre, birinci seçeneğe yönelerek her Türk öğrencisine makul ölçüde, çağdaş bir anlayışla din ve ahlak öğretiminin verilmesi gereklidir.

Din eğitim ve öğretiminin, Türk ana ve babalarına bırakılmasında isabet olmadığının, “bugün karşılaşılan sonuçla ortaya çıktığı” belirtilen raporda “büyük çoğunluğu ağır cehalet içinde bulunan Türk anne ve babalarının dini eğitimde çocuklarına verebilecekleri bilgiler, cehaletlerinin mahsulü, görenek ve geleneklerinin getirdiği, belki de gerçek din ile ilgisiz ilgiler olacaktır” deniliyor. Bu tür din eğitimi sonucunda çocukların “ya eski gelenek ve göreneklere sınıksız bağlı adeta fanatik birer reaksiyoner, ya da hiçbir şeye inanmayan, her şeyi kötümser karşılayan, çok ilerde bir saadet araştırmasına çıkan inançsız bir vatandaş olma durumuna” düştükleri belirtiliyor.

Raporun son bölümünde “12 Eylül 1980’le başlayan Türk milli eğitiminin din ve ahlak eğitimi açısından meydan vermemek üzere yeniden Atatürkçü çizgiye döndürüleceği” belirtilerek, sorunun çözümü için ilkokulların 1,2. ve 3. sınıflarında hayat bilgisi ders konuları içinde haftada bir saat din dersi okutulması, ilkokullardaki 4. ve 5. sınıflardaki haftada birer saatlik ahlak dersleri kaldırılarak, birer saat okutulan din derslerine eklenerek bu sınıflardaki zorunlu din bilgisi dersleri iki saat okutulması gibi bir takım öneriler sıralanmaktadır”(Cumhuriyet, 1981: 5).

Milli Eğitim Bakanı Hasan Sağlam, akıllardaki şüphelerin giderilmesi, din dersinin zararlıymış gibi algılanması fikrinin doğru olmadığını, yapılan yeni düzenlemeleri ve bunların ışığındaki tüm gelişmeleri basın toplantısıyla açıklamıştır. Bakan “ilk, orta ve liselerde okutulacak dersin, yeni düzenlemeyle, dağınık, denetimsiz ve zararlı bir şekilde yönetilen din eğitimi devlet denetimi altına almak amacıyla gerekli görüldüğünü” bildirmiş, “din eğitimi dağınıklıktan ve sömürüden kurtarmak, zararlı ve bölücü faaliyetleri kesinlikle ortadan kaldırmak için he türlü tedbir alınacaktır” demiştir.

Sağlam, din bilgisi ile ahlak derslerinin birleştirilerek zorunlu din bilgisi adı altında okutulmasına karar verildiği hatırlatılmış, bu amaçla altı aydan beri her kademedeki konunun ele alındığı, planlama ve program faaliyetinin halen sürdüğünü bildirmiştir. Hükümete sunulacak tasarrufların kabulü ile uygun bir süre sonra uygulamaya geçileceğini belirten Bakan, “her yerde amaç ve bilinçten yoksun, dağınık, kontrolsüz ve zararlı yönetilen din eğitiminin her yönü ile devletin gözetim ve denetimi altına alınmasının gerekli olduğu karara varılmıştır” demiş, şöyle devam etmiştir:

“Din bilgisi eğitimi için yeni yapılan düzenlemelerde başlıca kabul edilen ilkeler şunlar olmuştur:

- *Din eğitiminin bütünü ile devletin gözetim ve denetimi altına almak,
- *Çağdaş görüşlerin, bilim ve teknolojinin dışına taşmamak,
- *Atatürk inkılap ve ilkelerini asla zedelemeyecek, aksine dinin inancı, düşünce, davranış ve bilimsel açıdan destekleyecek bir yaklaşımı esas almak,
- *Laiklik ilkesi, düşünce ve vicdan özgürlüğünün zedelenmemesine temel amaç olarak kabul etmek,
- *Cehlin ve taassubun önlenmesi, sömürülmesi, dinin politikaya alet edilmesinin kesinlikle önüne geçmek,
- *Öğretimde, din bilgisi ile kişiyi ve toplumu, doğru inanç ve davranışa yöneltme olduğu kadar, dinin eğitimde ayrı bir bilgi konusu olduğunu belirlemek,
- *Öğrencileri ibadete zorlamamak, dini inanç ve düşüncelerinden dolayı kınamamak ve dini davranışlara zorlamamak temel esaslar olarak kabul edilmektedir.
- *Geçmiş dönemlerin ortaya koyduğu gerçekler ve günümüzün ihtiyaçları, geleceğimizin yararlı düzenlenmesi gereği bunu zorunlu hale getirilmiştir.
- *Kişisel amaç, gelişim basamaklarında çocuğa din bilgisindeki boşluğu bilinçli ve dengeli bir şekilde doldurmak için yardımcı olmaktır.

*Toplumsal amaç, kişiler ve gruplar arasındaki ilişkilerin ülke yararı doğrultusunda sağlıklı kurulması uygun anlayış ve davranışın yaratılmasına çalışmaktır.

*Din eğitimi bugünkü dağınıklıktan, sömürden kurtarmak, zararlı, gizli ve bölücü faaliyetleri kesinlikle ortadan kaldırmak, din eğitimine belirli, yararlı kurallara ve yöntemlere göre bilimsel yönü ile devletin gözetim ve denetimi altında öğretmek için her türlü düzeltici tedbirler alınacaktır” (Sağlam, 1981; 6).

Milli Eğitim Bakanlığı Din Eğitimi Genel Müdürü M. Necati Öztürk konu ile ilgili, Bakanın yaptığı açıklamalara paralel demeçler vermiştir. Öztürk’ün ifadeleri şu şekildedir;

“Öncelikle ve özellikle belirtmek gerekir ki, amaç, yöntem, müfredat programları ve ders kitapları ile mevcut kanunların amir hükümleri çerçevesinde yürütülmesi hedef alınan zorunlu Din Bilgisi dersleri, laiklik ilkesine ters düşmeyecek ve düşünce özgürlüğünü zedelemeyecek esasları ve bilgileri kapsayacaktır.

Atatürkçü bir görüşle laiklik, dini devlet işlerine ve özellikle politikaya karıştırmamıştır. Kimseyi inançlarından ötürü kınamamaktır. Kimsenin ibadetine engel olmamak ve kimseyi ibadete zorlamamaktır. Burada açıkça belirtmek lazımdır ki, zorunlu Din Bilgisi Dersleri bilimsel bir yaklaşımla ahlak ve inanç yönünden, çocuklarımızdaki boşluğu doldurmak, bilgili kılmak ve fakat ibadete zorlamamak esasına dayanacaktır. Bütün bunlar, okullarımızda Tevhidi Tedrisat Kanununun gerekçesinde belirtildiği gibi bilinçli his ve fikir birliğini sağlayacak ölçüde zorunlu din öğretimi yapılmasına engel teşkil etmemektedir.

Eğitim sosyolojisi açısından okul, toplumun bir uzantısıdır. Okul, bir bakıma toplumun özelliğini yansıtır. İçinde bulunduğu toplumun ana yapısından ve değer ölçülerinden uzak ya da bunlara ters düşen bir öğretim kurumu düşünülemez. Bu bakımdan, Türk toplumunun ana yapısında ve değer ölçülerinde var olan din gerçeğini görmezlikten gelmek mümkün değildir. Eğer bu gerçek dikkate alınmazsa, bugün olduğu gibi toplumumuzda meşru olmayan ve devletimizin temel ilkeleri ile bağdaşmayan, kontrolsüz dini öğrenim adı altında zararlı faaliyetler kendiliğinden doğmakta ve bu durum değişik amaçlı ve gizli, yurt güvenliğini, birlik ve beraberliği bozucu, din istismarcılığı yapan, bilinmedik ölçülerde zararlı, yıkıcı faaliyetlere her yönüyle inanç sömürüsüne dönüşmektedir. Bu gibi zararlı faaliyetleri yurt ölçüsünde kesin kontrol altında bulundurmak vatandaşlarımızın isteği ve devletimizin başlıca görevidir. Bu durumda, devlet, din eğitimi ve öğretimi başıboş bırakmamak, Atatürkçü görüş ve ilkelere uygun olarak kendi kontrolü altında yapmak, gözetim ve denetiminde bulundurmak zorundadır. Böylece devlet, toplumun bir uzantısı olan okulda zorunlu din öğretimi yapmakla kamunun bu ihtiyacını da meşru ve bilimsel yöntemlerle karşılamış olacaktır.

Ayrıca, diğer bir noktaya değinmekte de fayda vardır. Halen yürütülmekte olan isteğe bağlı din öğretiminin okullarımızda öğretmeni, öğrencisi, müfredat programı ve kendisine özgü bir işleyiş düzeni mevcuttur. İsteğe bağlılık keyfiyetine program ve ders kitapları sorunlarına rağmen okullarımızda din öğretimine büyük bir ilgi gösterilmektedir. 1980–1981 öğretim yılı sonu itibarıyla Ankara’da yapılan örnekleme araştırmalarda temel eğitim 2. kademe okullarında

din bilgisi derslerine giren öğrenci oranı %94, liselerde bu ortalamanın %70 olduğu anlaşılmıştır.

Bu itibarla, laiklik ilkesini zedelemekten din bilgisi derslerinin temel eğitim ve öğretim kurumlarında ortak dersler içinde yer alması kamu vicdanına da uygun düşecektir. Büyük Atatürk'ün belirttiği gibi, “Her fert dinini diyanetini, imanını öğrenmek için bir yere muhtaçtır. Orası da mekteptir.” Bugün de yapılması planlanan bundan başkası değildir”(Öztürk, 1981; 2).

1982 yılı içerisinde üzerinde konuşulan dersin programı da son şeklini almıştır. Cumhuriyet Gazetesi, 3 Nisan 1982 tarihli haberinde “Kimse Dini Uygulamalara Zorlanamaz” başlığıyla yeni program hakkında şu satırlara yer vermiştir:

1982–1983 yılında zorunlu olarak okutulacak olan Din ve Ahlak Dersinin programında “Dini aynı olan milletlerle mutlaka iyi ilişkilerde bulunulamayacağı, dini ayrı milletlerle dostluk içinde bulunulabileceği zihniyeti öğrencilere kazandırılacak. Temel eğitim ve orta öğretim kurumlarında 1982–83 öğretim yılından itibaren zorunlu ders olarak okutulacak “Din ve Ahlak” dersi programı, Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisinde yayınlandı.

Sekiz yıllık temel eğitim okullarının 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflarında haftada iki, orta öğretim kurumlarında haftada bir saat olarak verilecek Din ve Ahlak Bilgisi Dersleri genel olarak şu amaca yönelik olacaktır:

“Temel eğitim ve ortaöğretimde öğrenciye, Türk Milli Eğitim politikası doğrultusunda genel amaçlarına, ilkelerine ve Atatürk'ün laiklik ilkesine uygun, din, İslam dini ve ahlak bilgisi ile ilgili yeterli temel bilgi kazandırmak, böylece Atatürkçülüğün, milli birlik ve beraberliğin, insan sevgisinin dini ve ahlaki yönden pekiştirilmesini sağlamak, iyi ahlaklı ve faziletli insanlar yetiştirmek”

Kimsenin dini uygulamalara zorlanamayacağı belirtilen programda yer alan diğer bazı ilkeler de şöyle:

- Konular işlenirken, yeri geldikçe işlenen konular ile öğrencilerin diğer derslerde kazandıkları bilgiler arasında bağlantı kurulacaktır.
- İnanç ve davranış bütünlüğünün önemi üzerinde durulacaktır.

- Her konuda mümkün olduğu ölçüde öğrencinin günlük yaşamı ve gözlemleri ile ilişki kurulacak, hatta günlük yaşamdan ve gözlemlerden hareket edilerek konuların öğretilmesine gidilecektir.
- Öğrencilerin okul dışından getirdiği yanlış bilgi ve telkinler, onları kırmadan bilimsel bir yaklaşımla düzeltilecektir.
- Konuların işlenmesi de, Müslümanlığın kuru bilgilerden ibaret belli kalıplar ve belli davranışlar olmadığı açıklanacak, sürekli canlılık ve ilerleme isteyen aktif bir din olduğu gerçeği hiçbir zaman gözden uzak tutulmayacaktır.
- Sure ve dualar eski harflerle okutulmayacak ve yazdırılmayacaktır (Cumhuriyet, 1982; 5).

Olumsuz Görüşler

Meriç Karacaovalı, 20 Haziran 1981 tarihinde Cumhuriyet Gazetesindeki “10. Eğitim Şurasına” başlıklı yazısında din derslerinin ilkokullarda okutulmasının ve dersin zorunlu olmasının uygun bir durum olmadığını şu cümlelerle ifade ediyor:

“Bilindiği gibi ilkokullara da din dersleri konuldu. 9–10 yaşındaki günümüz çocuğuna din bilgisi nasıl vermelisiniz, sözgelimi: ‘vahiy’ olayını nasıl anlatmalısınız ki, o size: “pekiy ama Tanrı’dan Peygamber’e kağıt mı gelmiş” diye sormasın. Bugün kimi küçük Ayşeler, kimi küçük Oktaylar, öğretmenlerine veya anne babalarına bunun gibi nice sorular yönlendiriyorlar. Tanrı kavramını somutlaştırmış dinlerde, Tanrı’ya tanıtmak, anlatmak; dinsel tansıkları(mucizeleri) kabullendirmek güçtür. Hele soyut kavramları algılayabilmesi henüz gelişmemiş küçükler kavratabilmek gücün de gücüdür.

İlk ve ortaöğretimdeki din derslerinin uygulamalı olması istenmektedir. Yani tüm ilk ve ortaokullarımızda, liselerimizde ufaklı, büyüklü mescitler açılacak, önceleri din dersi saatlerinde daha sonraları da-süreyle göre- sabah, öğle, ikindi namazları kılınacak. İşte kimi çevrelerin bu düşü, MEB’in bütün ilk ve ortaöğretim kurumlarına gönderdiği din eğitiminin uygulamalı olmayacağına” ilişkin genelgesiyle bozuldu, gerçekleşemedi. Kimi yazarlarca Bakanlığın bu genelgeyi yeniden gözden geçirmesi istenmekte, üstelik din derslerinin orta öğretimde seçmeli değil de, zorunlu olması önerilmektedir. Hem de bu istek anayasanın 19. maddesi tepetaklak yorumlanıp, anayasaya dayandırılarak ve “Din eğitimi vermeyen okul düşünülemez” denilerek...

Atatürk: bütün bunları olabileceğini daha 1927’lerde gördüğünden, büyük söylevinde şöyle demiştir: “İnsanlık da din duygusu ve bilgisi, bilim ve teknik ışığıyla arınıp olgunlaşmaya değin, din oyunu oyuncularına her yerde rastlanacaktır. Bugünkü Atatürkçü yönetimde, Arapça ezber temeline dayanan bu

“mahalle mekteplerinin” yeri olmamak gerekir”. Ülkemizde 10. Milli Eğitim Şurasının bu konu üstünde titizlikle duracağını sanırız”(Karacaovalı, 1981; 2).

Milliyet Gazetesindeki köşesinde Mehmet Barlas Zorunlu Din Dersleri ile ilgili soruları Sıddık Tümerkan’a yöneltmiştir. Tümerkan dersin zorunlu olmasının birçok açıdan sakıncalı olduğunu belirtmiştir. Tümerkan’ın cevaplarını bu bölümde ele alalım:

“Din derslerinin zorunlu hale getirilmesi gibi bir çalışmanın Atatürk’ün 100 üncü doğum yıldönümüne rastlaması kanımca talihsizliktir. Öncelikle şunu bilelim ki, hiçbir Atatürkçü Türk gerçek aydını, Kuranı Kerim’e ve İslamiyet’e karşı düşüncelerin sözcüsü olamaz. Ama şeriat konusunda, Atatürk’ün de, Türk aydınının da tutumu farklıdır. Bu bakımdan, eğer gazete haberleri doğru ise, din dersleri konusunda hazırlanan rapor, “din” ile “şeriat” kavramlarını karıştırmıştır.

İlkokullardan başlayarak lise son sınıfına dek din dersleri okutulması mecburiyetine gelince şeriat esasları yanında, dinsel inançlar bakımından da sakıncalıdır. Burada, konunun derinlerine ineceğiz. Konulması istenilen din dersleri mecburiyeti, Anayasamızın 21.maddesi ve Atatürk laisizmi ile olduğu kadar Kuranı Kerim’imizin emri ile bağdaşmamaktadır. Bakara suresinin 247.ayeti şöyledir: la İkrahe fiddin(dinde zorlama yoktur)

Görülüyor ki, laisizmin gereği olan dinsel inanç özgürlüğü Kuranı Kerim’de de emredici bir hüküm olarak yer almıştır. Kaldı ki, mecburi din dersleri Türkiye’deki İslam mezhepleri arasında farklar nedeniyle sosyal ve ulusal tehlikeleri de beraberinde getirecektir. Bu mecburiyet, üzülererek söyleyelim ki Anayasamızdaki Türk vatanının bütünlüğü ilkesini de sarsacaktır

Barlas’ın sorusu; bir laiklik yorumu yapmak bu noktada galiba yararlı olabilir?

Tümerkan- bizde son zamanlarda laisizm tek yönü ile ele alınmıştır. Biraz Osmanlıcı olan kimi kişilere göre laisizm din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılmasıdır. Halbuki laisizmin başka önemli anlamı, dinsel inanç özgürlüğüdür. Kişinin, öteki kişilerin dinsel inançlarına, devletinde kişilerin yani halkın dinsel inançlarına karışması değil karışamamasıdır. Bu dinsel inançlara karışıldığında, siyasal amaçlar, ardlarına itici güç olarak dinsel ve mezhepsel inanışları da alır.

Zorunlu din derslerinin doğuracağı sakıncalar arasında, mezhep ayrılıklarını körüklemek de vardır. Türkiye dışında Müslümanlar arasındaki büyük çatışmaların kökeninde de Sünnilik-Alevilik yatar, bu bir örnek. Bu konu kurulca görüşülmüş fakat tatmin edici cevap verilememiştir. Ben de daha sonra başbakana karınca kararınca bilgilerimle aralarındaki farkları anlatmaya çalıştım. Nedense, bizim ülkemizde insanlar kendi mezhepleri dışındaki mezhepleri incelemek gereğini duymamışlardır. Bu Sünni mezhepler arasında farkların bulunuşu, lise son sınıflarına kadar din derslerinin okutulması mecburiyetinin yanlışlığı ortaya çıkmaktadır (Barlas, 1981; 11).

Cumhuriyet Gazetesinde Ağustos 1981 tarihli “Din Eğitimi Ve Gerçekler” isimli makalesinde Doç. Dr. Mehmet Dağ, din eğitiminin zorunlu kılınması durumunda, ders ne kadar yansız verilirse verilsin, kimi inançlara ters düşeceği nedeniyle tepki görecektir, ulusal birlik için umulan yarar yerine zarar doğacağı fikrini savunmaktadır.

“Kuşkusuz din eğitimi ve öğretimi gündeme geldiğinde “laik bir devlette din eğitimi, özellikle bu eğitim devletin kendi okullarında yapılacaksa, nasıl olacaktır” sorusu da gündeme gelmektedir. Yoksa laik devlette bireylerin istedikleri dinsel eğitimden yoksun bırakılmaları söz konusu değildir. Ancak bu tür eğitimde verilecek bilgilerin devletin yasaları ile sınırlı olması koşulu vardır. Başka bir deyişle, devletin din eğitimi denetleme yetkisi söz konusudur. Çünkü laikliğin bir anlamı dine karşı yansızlık, dine ve dinsel inançlara saygı, bir başka anlamı da toplumsal ve siyasal konularda dinden buyruk ya da “fetva” almamak, bu konularda bilimi ve aklı egemen kılmaktır.

Din eğitiminin zorunlu olması durumunda ise, gerçekten çocuğuna din eğitimi verdirmek istemeyen veli ya da gerçekten din eğitimi görmek istemeyen kişi, salt kendi inançlarına ters düştüğü ya da düşeceği kanısıyla, ne kadar yansız bir biçimde verilirse verilsin, böyle bir eğitime, sonuçlarını bugün tam olarak tahmin edemeyeceğimiz bir biçimde tepki gösterecek, aslında ulusal birliğin pekiştirilmesi gibi son derece önemli bir anlayışın ürünü olan karar, belki de ters sonuç verebilecek ve laikliğin, doğruluğunda hiç kuşku olmayan birleştiricilik niteliği zedelenmiş olacaktır. Şunu hiçbir zaman usumuzdan çıkarmamak gerekir ki, kendi varlığımızın güvencesi, başkasının varlığını kabullenmektir. İnananlar olarak kendi varlığımızı kabul ettirebilmek için, başka inançta, mezhepte, hatta Tanrı tanımayan birinin varlığını bile kabullenmek zorundayız. Kuşkusuz bunun tersi de aynı derecede doğrudur. Eğer ulusal birlik sağlanacaksa kanımca bunun doğru yolu, genç olsun yaşlı olsun, insanlarımızın zihnine ortak değer ve idealleri yerleştirecek, bunlarda yeri geldiğinde düzeltmeler yapmayı, anlayış ve inançlardaki bölgesel ve mezhepsel ayrılıklara hoşgörü, sıcak bir ilgi ve yakınlıkla bakmayı öğretecek ve hiçbir ideolojinin tutsağı olmadan kendi sorunlarını kendilerine çözdürmenin yollarını belletecek bir eğitimin düzenine yönelmektir. Din eğitiminin, bırakın ötekileri, ortak değer ve idealleri yerleştireceğinden bile kuşkuluyum. Bu kuşku her şeyden önce şu iki noktaya dayanmaktadır:

-Hazırlanacak program ne denli ideal olursa olsun din eğitimi ve öğretimi yalnızca bilgi verici olarak kalamaz. Dinsel konularda yalnızca bilgi vermek ve

dinin ya da belirli bir mezhebin kendi değer yargıları ve ideallerinden bir şeyler aktaramamak, hele bu tür bir eğitim dince koşullanmış biri tarafından da verilecekse, mümkün değildir.

-Acaba yetişmiş ve yetişmekte olan din dersleri öğretmenleri söz konusu amacı ne ölçüde gerçekleştireceklerdir. Kendi deneyim ve görgülerime dayanarak açıkça söyleyebilirim ki, bu konu da ben hiç de umutlu değilim. Eğer din adamı ve din dersleri öğretmeni yetiştiren kurumlarda laik Cumhuriyeti savunacak öğrenci sayısının parmakla sayılacak kadar az olduğunu söylersem, durumun ne denli umutsuz olduğu daha iyi anlaşılır sanırım. Bunu gençleri suçlamak ya da düşünceleri tek kalıba sokmak gereğini vurgulamak amacıyla değil, başlangıçta da belirttiğim gibi, laikliğin yeterince sağlam bir biçimde anlatılamadığı için, çarpık bir din eğitiminin gençleri ne duruma soktuğunu belirtmek amacıyla yazıyorum” (Dağ, 1981; 2).

Uğur Mumcu dersin zorunlu olarak okutulması ile ilgili şüphelerini “Korkarız ki” makalesiyle dile getirmiştir. Korkularını, nedenleriyle birlikte görelim;

“İlk ve orta öğrenimde okutulması düşünülen “zorunlu din dersleri” ilk bakışta, iyi niyetle bir sömürüyü önlemek amacıyla getirilmektedir. Ancak, bu amacın, hiçbir engelle ve saptırmayla karşılaşmadan yerine getirilmesi çok şüphelidir. Dinin siyasal sömürü aracı olması, toplumumuzda artık kökleşmiş bir alışkanlık ve anlayış olmuştur. Din dersi okutacak öğretmenlerin bir kısmı da siyasal koşullanmadan geçirileceklerdir. Kuran kurslarında, Kuran okumak, hatim indirmek dışında öğrencilere nasıl siyasal konular aşılanıyorsa, bu zorunlu din derslerinde de aynı sinsi yönetime başvuracaklardır. Hiç şüphemiz olmasın!

Geçen dönemlerde ahlak derslerinin, felsefe derslerini hatta Ulu Hakan Abdülhamit övgüleri ile dolu tarih kitaplarının ne amaçla kullanıldığı bellidir. Bunlardan bazılarının, toplumun çeşitli kesimleri arasında nasıl düşmanlık tohumları ektiğini hepimiz acı örnekleri ile biliyoruz. Öyleyse zorunlu din dersleri, aynı sakıncalı olasılıkları taşımayacak mıdır? Bir olağanüstü dönemden geçiyoruz. Olağanüstü dönemin disiplin ve düzen anlayışı içinde sakıncaları belli olmayacak bazı düzenlemelerin, her türlü düşünceye ve her türlü kışkırtmaya açık dönemlerde bambaşka niteliklere ve renklere bürüneceği kuşkusuzdur.

Bugün zorunlu din dersleri okutulsa, bu derslerde olağanüstü dönemin disiplin anlayışı içinde, elbette, yalnızca namaz kılmak, oruç tutmak gibi konular öğretilenektir. Bu dönemin bitmesinden sonra başlayacak yeni dönemde tutucu partiler ve çevreler, din eğitimini, siyasal amaçlarla saptıracaklar ve kimi Atatürk düşmanları da bu dersleri birer siyasal sömürü olarak kullanacaklardır. Eskilerin deyişi ile “ifrattan kaçılırken, tefrite” düşülecek, yağmurdan kaçılırken doluya tutunacaktır. Korkarız ki, bugün Kuran Kurslarında görülen Atatürk düşmanlığı”, din dersleri aracılığı ile daha sinsi ve daha yaygın biçimde seyretme olanağı bulacaktır.

Din dersleri maskesi altında Atatürk ilkelerinin ilk ve ortaöğrenimde zedeleneyeceğinden kuşku duyuyor, bu kuşkularla Milli Eğitim Bakanı Sayın Sağlam’ı tarih karşısında bir kez daha uyarmak istiyoruz. Bu konuda bugünden sağlıklı karar vermek gerekir. Çünkü biliyoruz ki, yarın bu karardan dönmek çok güç olacaktır. Hem güç hem de geç!” (Mumcu, 1981; 9).

Teoman Erel'in aynı tarihlerdeki "din dersleri ve anayasa" makalesi de dikkat çekicidir. Erel dinin devlet tarafından zorunlu olarak öğretilmesi girişimi mayınlı bir tarlada yürümeye benzetir. Ona göre, "selamete uğraşılması zordur. Tehlike büyüktür. Yönetim bu yönde adım atmak eğilimindedir. Ancak ortaya çıkan tepkiler ihtiyatlı gitmek gerektiğini hissettirmiş olmalı ki Başbakan ulusu son basın toplantısında mecburi din eğitiminin önümüzdeki sonbaharda başlayamayacağını ve çok dikkatli hareket edileceğini bildirmiştir.

Basın toplantısından sonra sohbet sırasında birkaç meslektaş bir bakana bu konularda sorular yönelttik:

"-acaba gayri Müslim yurttaşların çocukları da din dersleri okumaya mecbur olacaklar mı?

"- bilmiyorum" dedi Bakan. Anlaşıldığına göre mesele daha inceleme aşamasında idi.

İncelemenin çok iyi ve dikkatli yapılması gerekir. Çünkü bu girişim çok yönlü sorunlar çıkarabilecektir. Bir yandan da zaman akıp gitmektedir. Bu yüzden daha tartışmalar ve incelemeler sona ermeden çok önemli bir konuda erken karar vermek zarureti çıkarabilecektir. Bu çok önemli konu anayasanın din hürriyeti ve eğitimi için nasıl düzenleneceğidir.

Şimdi bu tartışma bizde çok daha yoğun ve zaman zaman duygusal ölçüler içinde yapılacaktır. Dileriz ki bir netliğe varmadan, üzerinde birleşilecek formüller oluşturulmadan en temel metin olan anayasada erken ve keskin biçimlendirilmesine gidilmesin. Yönetim bu konuda adım atarken, sayıları çok artan denetimden uzak Kuran kurslarının zararlarını ve bölücü etkilerini önlemeyi düşünüyor. Ama bilinmelidir ki, iyi niyetle atılacak yanlış adımlar da derin bölünmelere yol açabilir (Erel, 1981; 8).

1.2.2 Dersin Zorunlu Olmasından İtibaren Basında Yer Alan Bazı Görüşler

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin yürürlüğe yeni giren Anayasa ile ilk ve orta dereceli okullarda zorunlu okutulacak olması bazı kişilerin tepkisine neden olmuş ve birçok yönden tartışılmıştır. Anayasanın kabulü ve uygulamaya geçişindeki ilk dönem tartışmalarında laiklik ve zorunluluk kavramları üzerinde çokça durulduğu görüyoruz.

Olumlu Görüşler

Olumsuz görüş belirten yazarların üzerinde en çok durduğu konu, Anayasanın 24. Maddesinin mecbur kıldığı Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin laiklik anlayışına ters düştüğü meselesiydi. Fakat bu konuda konunun uzmanlarıyla fikir teatisinde bulunan ve oluşturduğu komisyonla olayı enine boyuna irdeleyen Dönemin Devlet Başkanı Kenan Evren eleştirilere karşı anayasanın ilgili maddesini, şu sözlerle savunmuştur:

“Din Kültürü ve Ahlak dersinin zorunlu dersler arasına alınmasını sağlamak üzere Anayasa’ya koyduk, Eğer okullarda, din kültürü veriliyor, diye gericiiliğin çoğaldığı iddia ediliyorsa, bunu reddederim, hem dinsiz millet olmaz, böyle bir millet düşünülemez bile deriz, hem de okullarda din bilgileri veriliyor diye kıyameti koparır, dünyayı ayağı kaldırırız. Bu nasıl mantıktır, anlamak güçtür. “Çocuklarımızın beyinleri okullarda yıkanıyor, gerici olarak yetiştiriliyor” şeklinde ortaya atılan suçlamalar haksız ve mesnetsizdir, maksatlıdır. Bunlar Atatürk’ün din hakkında, din bilgisinin ancak okulda öğrenileceğini belirten sözlerini bilmez görünürler, işin garip tarafı, beni böyle eleştirilenlerin yanında bir de aşırı dinci çevreler vardır” (Ayhan, 1999; 292-293).

Okullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin kaldırılması yönünde yazarların acımasızca eleştirilerin yanında yazdıkları yazılarda amatörce, bilgisizce hatta cahilce ifadeler kullanmaları Zaman Gazetesi yazarı Ali Bulaç’ın dikkatini çekmiştir. Bulaç’ın bu yanlışların neticesinde o yazıları yazarların da Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersini en azından ilkokul seviyesinde okuyarak bu hatalardan kurtulacaklarını vurgulamıştır. Şimdi Bulaç’ın “Aydınlara Din Dersi” yazısına göz atalım:

“Türkiye’de aydın çevresinde İslam kültürüne ilişkin bilgi yanlışlıkları o kadar çok ki, bunları bir araya getirip tahsis etmek hacimli bir kitap yazmayı gerektirir.

Geçen sene en çok satan haftalık bir haber dergisi “bu yıl Hacc Kurban Bayramına rastladı” diye oldukça ilginç bir haber geçti. Haberi yazan ve redakte edenler belli ki her sene Haccın zaten Kurban bayramında yapıldığını bilemiyorlardı. Başka ülkelerde olsa adamı tefe koyarlar ama bizde bu feci hataları yapanlar işi pişkinliğe vererek geçitirirler. Yine bu sene Cumhuriyet gazetesinin bir türlü kendini yenilemeyen yazarı Oktay Akbal, bir yazısında Hz. Nuh’un oğlu Hz. İsmail’i kurban ettiğini yazmıştı. Bilmem onu uyaran çıktı mı?

Son vermek istediğimiz örnek Milliyet gazetesinden. Geçtiğimiz günlerde türban yasağını protesto edenlerin gösterilerini haber veren gazetede 17.1.1987 günlük nüshasında gazetecilerin Beyazıt Camiinden çıktıktan sonra halkı galeyana getirmek için “kurandan hadisler okuduklarını” yazdı. Demek ki anlaşılan, bu koskoca gazetenin istihbarat servisinde ayet ile hadis arasındaki farkı bilebilecek kimsecikler yok. Bilemiyorum böylesine hatalar Türkiye’deki kimi aydınların hangi bilgi düzeyinde olduklarını göstermiyor mu? Üstelik bunlar her gün din, İslam ve Müslümanlar hakkında ahkâm kesip duruyor. İslamiyet’in gerici bir mirası temsil ettiğini yazıyor.

Bir yazısında Profesör Hüseyin Hatemi, bu aydın takımını kastederek bunlara “ilkokul müfredatı seviyesinde din bilgisi dersleri vermek gerektiğini” söylüyordu. Bütün bunlardan sonra Sayın Hatemi’nin ne kadar haklı ve yerinde bir öneride bulunduğunu anlıyoruz. Evet, gerçekten bu aydın takımına ilkokul müfredatı seviyesinde din dersi gerekiyor ama gel gör ki cehaletlerinin farkında olamayan bu aydınlar ısrarla din derslerinin okullardan kaldırılmasını istiyorlar. Oysa önce onlara bu dersleri mecburi tutmak lazım. Bu çevrelerde cehalet diz boyu çünkü (Bulaç, 1987; 3).

Derse Ait Yeni Bir Uygulama; “Farklı Dinlere Mensup Öğrenciler İsterlerse Derse Girmeyebilecekler”

1987 yılı Şubatının ilk günlerinde yayınlanan bir genelge ile Din derslerine yeni uygulama getirildi. Buna göre “Müslüman olmayan öğrenciler isterlerse Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerine girmeyebilecekler”. Konunun ayrıntısı şu şekilde:

Besmele, kelime-i tevhit, namaz, oruç ve hacca ait uygulamaya yönelik bilgiler öğretilirken T.C. uyruklu başka dinlere mensup öğrenciler isterlerse derse girmeyebilecek.

Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı bir genelge yayınlayarak Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerine kısıtlama getirdi. Bu genelgeye göre daha önce alınmış karar değiştirilerek, bazı sınırlamalar tebliğler dergisinde yayınlanan karara ek olarak kondu.

Genelgede 20.10.1986 gün ve 28 sayılı kurul kararında yer alan bazı hükümler değiştiriliyor. Tebliğler dergisinin 2219 nolu sayısında “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretiminin genel ilkelerin 4. maddesinde kelime-i şahadet, kelime-i tevhit, besmele,

amentü, ayet, sure ve namaz duaları ezberletilmeyecek, namaz, oruç, zekat ve hacca ait uygulamaya yönelik bilgiler öğretilmeyecek” denilen T.C. uyruklu başka dinlere mensup kişiler, değerlendirmeye tabi tutulamayacakları gibi bu dinlerden birisine mensubiyeti ispatlandığı takdirde derslere de girmeyebilecek.

29.1.1987 günlü ve 28 sayılı kararına ek olarak çıkartılan 1 nolu bu genelgede Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı Metin Emiroğlu’nun imzası bulunuyor. Kurul kararında ise MEGSB Metin Emiroğlu ile birlikte Maliye Bakanı Alptemoçin, Sağlık Bakanı Mustafa Kalemli, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Mükerrer Taşcıoğlu, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Sudi Türel, Devlet Bakanı Kazım Oksay ile Kültür ve Turizm Bakanı Mesut Yılmaz imzaları bulunuyor (Onay, 1987; 9).

Genelgeyle beraber Türkiye Cumhuriyetinde yaşayan ve İslam dininin dışında farklı bir dine mensup öğrenciler derse girip girmeme konusunda özgür bırakılmış ve kesinlikle girme konusunda herhangi bir baskıya maruz bırakılmayacaktır.

Milliyet Gazetesinden Turgay Gözdereliler ve Tunca Bengin kaleme aldığı habere göre Milli Eğitim Bakanı Avni Akyol’un 6.9.1989 tarihinde Siirt Valiliğine gönderdiği “din kültürü ve ahlak bilgisi” derslerine ilişkin genelge şeytana tapanları yani Yezidileri oldukça rahatlattı. Milli Eğitim Bakanı Avni Akyol, bölgedeki tüm okullara yolladığı genelgeyle öğretmenlerin din konusunda öğrencilere baskı yapmamasını istedi.

Yezidilerin yaşadığı Yolveren köyünde genelgeden sonra din dersi verilmediğini öğrenen gazeteciler, köydeki ilkokulun öğretmeni Kamil Erdem’in “din dersleri yerine genel ahlak kuralları üzerinde duruyoruz” dediğini aktardılar (Gözdereliler ve Bengin, 1989; 12).

1990 yılına gelindiğinde, Anayasada yer almasının üzerinde sekiz yıl geçmesine rağmen hala tartışmaların odağında bulunan dersle ilgili zaman zaman yapılan değişiklikler Ahmet Taşgetiren tarafından “dersin içinin boşaltılıyor ve ders etkinliğini kaybediyor” şeklinde yorumlamış ve bunun bilinçli bir şekilde yapıldığına dikkati çekmiştir (Taşgetiren, 1990b, 2).

Saffet Solak dersin öğretmeni ve öğretim yönteminin yetersizliği sebebiyle Türkiye’de yanlış bir kanaatin oluştuğunu, bu sorunların giderilmesi adına meselenin dünyadaki

örneklerine bakılarak çözülebileceği vurgulamıştır. Konuyla ilgili görüşlerini içeren “Türkiye’de Din Eğitimi” başlıklı yazısına göz atalım:

“Bugünkü kurumlardan önceki yirmi beş sene evvel de, aşağı yukarı bir-bir buçuk asırdan beri Türkiye’de istenilen din dersi okutulmamıştır.

Öğrenci din derslerinde ya başka bir dinin hazırlığını yapar veya resimle uğraşır yahut de merak ettiği bir kitabı okumakla meşgul olurdu. Böylece bu dersten hiçbir şey bilmediği halde sekizden aşağı not gelmezdi. Aynı zamanda din dersi veya öğretmeni öğrenci karşısında eğlence konusu olurdu. Bunun sebebi ya öğretmen bilgili olduğu halde öğretim eğitim metodunu bilmemektir veya öğretmenin ilmi yönü çok zayıftır veyahut da bu dersi okutmak ve öğretmek hususunda hocanın aşkı ve gayreti hiç yoktur. Maaş almak için öğretmenlik yapmaktadır ve dersler onun için angarya kabilindendir.

Din eğitimi yapanların büyük bir çoğunluğu dini yanlış görüntüler içerisinde takdim etmişlerdir. Müstesnalar kaideyi bozmaz. Ancak din eğiticisi ve öğreticisi, o müstesnalara bile dikkat edememişlerdir. “nasıl yapılıyor acaba, ne güzel oluyor, dikkat edelim de biz de öyle yapalım” diyememişlerdir. Böyle olunca din konusunda birçok yanlış kanaatler belirtilmiştir. Nitekim bugün birçok insanla din dersi deyince, din adamı deyince, mevlid okuyacak, bir ölünün techiz ve tekfinini yapacak, onun namazını kıldırarak kimselerin yetişmesi gibi bir şey anlaşıyor.

Bugün dünyada belli başlı din ve mezhep olarak bulunan Brahma, Buda, Zerdüş, Museviyat, Hristiyanlık ve İslamiyet vardır. Bunların felsefelerini mukayese ve tahlil kudretinden bir öğrenci şayet aciz ise, öğretimde başarıya ulaşamaz. Böyleleri din dersi vermeye kalkarlarsa, faydalarından çok zararları olur ve kaskoca İslam dini küçük bir ekaliyetin inanışından ibaret hale getirilir.

İslam dini anlatmakla görevli kişileri büyük sorumluluk düşmektedir. İslam dini insanlık aleminin bütün saadetini tefekkür ettiği halde, bu kefaletin yollarını göstermek onların görevidir. Ancak bu iş, maişet derdinden uzak, halisiyet ister, heyecan ister, aşk ister”(Solak, 1990; 4).

İlahiyat Fakültesi öğretim üyesi Dr. Mualla Selçuk tarafından yapılan araştırmada ise din dersinin hayat bilgisi ve sosyal bilgiler gibi derslerle aynı anlayışta ele alınması, okul öncesi çocuklar dini eğitimi için de oyun ve dini duygu tekniklerinin kullanılması gerektiği belirtildi.

İlkokullarda ve orta dereceli okullarda din dersleri tartışma konusu olmaya devam edilmesine ve din eğitiminin zorunlu olmasının laiklik ilkesine aykırı olduğu değerlendirmelerine karşın Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesince yapılan bir araştırmada halen ilkokul ve ortaokullardaki din eğitiminin yetersiz olduğu, dini bilgilerin ana okullarda verilmeye başlaması gerektiği vurgulandı.

Dr. Selçuk araştırmanın amacını belirtirken “Temel amacımız, okul öncesi ve okul çağı çocuklarının gelişim özelliklerini, dini duygu ve düşüncelerinin gelişmesini sağlayan sosyal,

zihinsel ve duygusal faktörleri ortaya koyarak bu yaş grubuna verilecek din eğitim ve öğretiminin planlanmasına yardımcı olacak bilgi birikimini sağlamak ve bu yönde çözüm önerileri getirmek” diyor.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersini veren öğretmenler arasında yapılan araştırmanın sonucuna göre “Bu dersin amacı sizce nedir?” sorusuna öğretmenlerin %15’i “Genel bilgidir”, yüzde 22’si “Davranış geliştirmedir”, yüzde 55’i “Dinin temel prensiplerini kavratamamıştır” karşılığını vermiş. “Bu eğitim yeterli midir?” sorusuna ise öğretmenlerin yüzde 58’i “Yeterlidir”, yüzde 8’i “Yetersizdir”, yüzde 19’u “Kısmen yeterlidir” karşılığını vermiş. Yüzde 16’sı da farklı fikri olmadığını belirtmiştir.

Araştırmanın okul öncesi çocuklar üzerinde yapılan bölümünde ise 4–5 yaşlarının önemi vurgulandıktan sonra din eğitimi için tavsiye edilen bir öneri şu şekildedir; Okul öncesi çocukların tasavvuf hayalleri beslenip desteklenmelidir. Okul öncesi dönemde dinin duygu yönü asıl malzememiz olacaktır. Dini terimler, çocuklar tarafından duygusal seviyede azı faaliyetlerle yaşanırse tasavvurlar gittikçe olgunlaşır (Balbay, 1990; 7).

Anasınıfları için bu türlü bir teklifin yanında Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi dersleri Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’na bağlı yurt ve yuvalarda 6–12 yaşlarındaki 9 bin çocuğa din kültürü dersleri verilmeye başlanmıştır (Yıldırım 1990, 7). Böylece dersler okulların yanında sosyal kurum ve kuruluşlarda öğrencilere okutulmaya başlanmıştır.

Dersin olumlu sonuçlar verdiği gözle görülür bir gerçek iken bazı çevrelerce kasıtlı olarak irtica ile bağlantısı olduğu söylenmektedir ve Türkiye’de irticayı körükleyen ana etkenin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi olduğu söylenmektedir. Konu ile ilgili eski Cumhurbaşkanı Kenan Evren, kendisiyle yapılan bir söyleşide anayasada din dersleri değil, din kültürü dersleri okutulması yolunda kural getirdiklerini, okullara da okutulan din derslerinin irticanın nedeni olmadığını söyleyerek amacına hizmet eden Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerini savunmuştur. Verdiği demeçten bazı bölümler nakledeyim:

“Ben din derslerinin okul programlarına konmasının irticayı körüklediğine inanmıyorum. Çünkü bu ders yeni konmuş değil...”

Biz niye koyduk? Atatürk'ün bir sözü var, 20'lerde söylediği bir sözü vardır: “Dinsiz millet olmaz” der. Dinsiz millet olmaz. Dini de çocuğa ailesinden öğrenemez. Dinin öğrenileceği yer okullardır, mekteplerdir. Bu bizi etkiledi. Hiçbir bilgi almadan çıkan çocuğu düşünün. Annesi hiçbir şey öğretmemiş, din hakkında hiçbir bilgisi yok. Hatta o kadar yok ki annesi babası ölüyor, cenaze namazını kılacak, bilmiyor. Nasıl namaz kılınacak bilmiyor. Elini böyle mi bağlayacak? Ne okuyacak? Bilmiyor. “Şunları hiç olmazsa öğrensin” dedik. Ve din nedir, nasıl dinler ortaya çıkmış?

Dinler tarihi okutulmalı örneğin. Zaten “din kültürü” dedik “din dersi” demedik. Esas problem din kültürü üzerine. Öyle bıraktık biz programı. Ancak ortaya gelen öğretmen bunun dışına çıkıp da başka şeyler de anlatıyorsa onu bilemem (Mumcu, 1990; 5).

Mehmet Şanver, 1 Temmuz 1992 günü Zaman Gazetesindeki yazısında, yaptığı araştırma neticesinde, din eğitiminin verilmediği dönemlerde yetişen nesillerde dinin ve din eğitiminin gereksizliği düşüncesi meydana geldiğini, din öğretiminin ihtiyari olarak ve program dışı uygulandığı dönemlerde ise, bu derslerin önemsiz olduğu kanaatinin meydana gelmesine veya geri planlara atılmasına sebep olduğu kanısına varmıştır. Onun tespitlerine göre, 1982 anayasasıyla din derslerinin mecburi dersler haline getirilmesiyle, bu derslerin ehemmiyeti resmen tescil edilmiş oldu. Bu durum, hem din eğitimcilerinin gayretleriyle destek unsuru olmuş, hem de öğrenci ve velilerin dikkatlerini bu konu üzerine biraz daha çekmiştir. Dolayısıyla din dersi öğretmenleri, daha rahat görev yapma vasıtası buldular.

Şanver'e göre, uzun yıllar eğitim sisteminde din öğretime yer verilmemesi veya bu konunun ihtiyari uygulamaya tabi tutulması, bu konunun aleyhinde olanlar tarafından suiistimal edilmiştir. Neticede din dersleri, öğrenci tarafından sanki not yükseltmeye vasıta bir ders olarak görülmüş, birçok idareci ve öğretmenler tarafından ise, birinci derecede ehemmiyetli olmayan dersler olarak telakki edilmiştir. Nitekim yapılan bir araştırmada, lise mezunu olan gençlerin yaklaşık % 16,5'inin, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin ehemmiyetsiz bir ders olduğu kanaatini taşıdıkları tespit edilmiştir. Aslında bu oran, onların Müslüman bir topluma mensup oldukları düşünülürse, azımsanmayacak bir orandır. Şanver, yapılan hatalardan birini, okullardaki bazı derslerin diğer bazılarından daha ehemmiyetli olduğu konusunda öğrencilerin şartlandırılması olarak tespit etmiştir (Şanver, 1992: 6).

Oysa seviyelerini kendimize hedef olarak koyarak ulaşmaya çalıştığımız, Avrupa diyerek gözümüzde büyüttüğümüz ülkelerde bilimin ilerlemesinin yanında din de geri

planda bırakılmamıştır. Mesela İngiliz Hükümeti, öğrencilere Hristiyanlık ve Allah hakkında yeterli bilgi verilmediği gerekçesiyle 1993 eğitim-öğretim yılında okullarda mecburi din dersleri başlatmaya karar vermiştir.

İngiltere’deki ilk ve orta dereceli okullardan sorumlu devlet bakanı Barones Blatch bir açıklama yaparak, bugüne kadar İngiltere’deki okullarda Hristiyanlıkla ilgili dini eğitimin yetersiz olduğunu ve bu derslerin ülkenin Hristiyanlık geleneğini yansıtmadığını söyleyerek gelecek öğretim yılında mecburi olarak okutulacak din derslerinin Hristiyanlık, Allah, Hazreti İsa ve İncil ağırlıklı olacağını bildirmiştir (Zaman a, 1992; 11). Bu da bize ülkelerdeki din derslerinin ülke insanlarının genelinin kabulü olan dinlerin ağırlıkta okutulması gerektiğini gösteren güzel bir örnektir.

Olumsuz Görüşler

Din derslerinin okullarda okutulmasına temelde karşı olanların yanında, seçmeli olarak okutulabileceği ancak zorunlu olarak okutulmasının doğru olmadığını iddia edenler çoğunlukta yer almıştır. Bu derslerin okutulmasının laikliğe, Atatürkçülüğe aykırı olacağını iddia edenler, mezhep ayrımını teşvik edeceğini, ilimle dinin bağdaşmadığını, Tevhid-i Tedrisat Kanunu’na aykırı olduğunu ileriye sürerek bu derslerin okutulmasını istememişlerdir.

1982 yılı Cumhuriyet Gazetesi yazarı Oktay Akbal anayasa müzakereleri sırasında “Bu Gidiş Nereye” başlıklı köşe yazısında dersin zorunluluğuyla ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir: “Osmanlı Devleti’ni batıran gerici anlayışlara, Türk toplumunu felaket batağına sürüklemiş paslı görüş ve inanışlara yeniden bizi döndürmek çabasında olanlar var. Bunlar önemli kararlar aldırmaya çabalıyorlar. Laiklik Cumhuriyet’in anayasasını yüzyıl önceki kafayla oluşturmak, sonra da bunu tüm ulusa benimsetmek istiyorlar. Zorunlu Din ve Ahlak derslerini Anayasa’ya koydurmak Türk halkını büyük atasının ona verdiği haklardan yoksun kılmaya çabalamak, Türk kadınına yeniden ilkel ve kapalı bir yaşama sürüklemek özlemleri değil de nedir?”

Akbal “21.Yüzyıl Eşiğinde” başlıklı başka bir yazısında da “Din ve Ahlak derslerini zorunlu kılmaya kalkışmak, bunu Atatürk düşmanı akıl hocalarının övgülerini,

desteklerini alarak yapmak ve bununla övünmek, Atatürk’e, Atatürkçülüğe aykırıdır” demiştir (Akbal, 1982a, 2).

Aynı gazeteden Uğur Mumcu “Türkiye Cumhuriyetini bugüne de, İran gibi kargaşalardan Atatürk’ün laiklik ilkesi korumuştur. İlk ve orta öğretimde okutulacak din derslerinin siyasal amaçlarla sömürüleceğinden ve mezhep ayrımlarının bu yolla körükleneceğinden kuşku duyuyoruz. Din sömürüsünün eğitim yoluyla yaygınlık kazanmasının, toplumda ileride giderilmesi güç yararlar açacağından korkuyoruz...” şeklinde görüşlerini ifade etmiştir. Başka bir yazısında ise zorunlu din dersi uygulamasının Atatürk’ün laiklik ilkesi ile taban tabana zıt bir düşüncenin ürünü olduğunu ve bu dersleri vicdan özgürlüğü ile bağdaştırmanın mümkün olmayacağını bunun Atatürkçü çizgiden çok keskin virajlı bir dönüş olduğunu ileri sürmüştür.

Ayrıca mecburi din dersi uygulamasının Türk Medeni Kanunu’na aykırı olduğunu iddia eden yazar, bu hususta şunları yazmıştır: “ Türk Medeni Kanunu’nun 266. maddesindeki “Çocuğun din terbiyesini tayin ana babaya aittir. Ana-babanın bu husustaki terbiyesini tehdit edecek her türlü mukavele muteber değildir. Reşit dinini intihapta hürdür” hükmünün Anayasa taslağındaki mecburi din dersi uygulaması karşısında geçerliliği yoktur” (Mumcu, 1982, 5).

Melih Cevdet Anday köşe yazısında din dersinde verilen bilgilerle dinin öğretileriyle bilimin öğretilerinin birbirine zıt olduğunu iddia etmiş ve şu örneklerle yer vermiştir;

“Dinsel inanışta evren, Tanrının “Kün” demesiyle birdenbire ortaya çıkar; oysa doğa bilimlerinde kaostan, bulut sudan maddenin yoğunlaşmasından, ateşin kabuk bağlamasından soğumadan, kısaca evrimden söz edilir. Bunlardan birincisi inanç konusu, ikincisi bilimsel düşüncüdür. İkisi bir arada yürütülemez.

Benim 1964 yılında yazdığım yazı, imam hatip okullarına ilişkindi. Ama o yazımdaki görüşler doğru ise, ortaokullarla, liseler için hayli hayli geçerlidir. Üstelik 17 yıl sonra liseleri, imam-hatip okulları durumuna getirmek, eğitimde aldığımız yolun düşündürücülüğünü gözler önüne serer. Dahası var, birer meslek okulu olarak kurulan imam-hatip okullarının öğretim programını bilmiyorsam da, bu okullarda öğretimin çelişkili durumlar doğurmaması sağlanmış olabilir. Sözgelisi, bilim ve felsefe, bu okullarda dinsel inançlarla çatışmayacak biçimde okutulmakta bulunabilir diyelim, başta verdiğim örneğe dönersek, evrenin oluşuna ilişkin bilimsel kuramlar ya okutulmaz, ya da yerilerek yanlışlığı vurgulanarak öğretilir. Hatta felsefe olarak sadece Tanrının tanıtılmasına ilişkin görüşler ele alınıyor olabilir. Ama liselerde bu tutumun uygulanması olanaksızdır. “Kün” inanışı ile çatışan bilimsel kuramlara sıra geldiğinde, öğrencinin durumu, içinden çıkılmaz bir sorun olacaktır kuşkusuz. Öğrenci ya din dersleri öğretmenine, ya da bilimleri öğretmenlere inanmama durumunda

kalacaktır. Belki de bu yüzden derslerde öğrencilerle öğretmenler arasında tartışmalar olacaktır.

Başka bir örnek üzerinde durarak gözümüzün önünde canlandırılacakları, diyelim, yaşamın nasıl başladığını anlatan bilim öğretmeni, konuya denizlerden başlayacak, deniz yaratıklarının karaya çıktığını, böylece karalardaki yaşam koşullarına uyarlanan hayvan türlerini anlatacak ve insansa dek gelecektir. Bu durumda, insanın bu evrim gereğince değil, doğrudan Adem ile Havva'dan yaratıldığını söyleyecek olan din dersleri öğretmeni ne yapacaktır? Belki de öğretmenler odasında, bilim okutan öğretmenlere, “Bu halkın yüzde doksan dokuzu Müslüman’dır, siz onun inançlarına karşı gelemezsiniz” diye bağıracaktır. Hatta bu öğretmen sınıfta “Kuran Tanrının sözüdür, önemli olan odur. Anayasa değildir” diyerek, Türkiye’nin bir İslam cumhuriyeti olması gerektiğini söylerse kimse onu, dini siyasete araç kılıyor diye kovuşturmaya kalkamayacaktır. Çünkü şeriat ondan yanadır.

Ama bana “Biz şeriatı değil, namazı, abdesti, orucu, kimi duaları öğretmek için...” diyerek karşı çıkılacak olursa, bunların ilkokullarda öğretildiği yanıtı vermekle yetinirim. İlkokuldan sonra altı yıl daha okutulacak konu nedir? Yok, bütün öğrencilerin “Hafız-ı Kuran olmaları isteniyorsa bunun için bir yıl yeter sanırım. Bundan başka, din dersleri dolayısıyla çocuklara Arapçada öğretmek gerekecektir elbet. Çünkü insan bilmediği bir dili doğru söyleyemez. Kuran’ı yanlış okumak ise günahıdır. Bu da yetmez, ortaokullarda, liselerde bir odayı mescit olarak ayırmak gerekecektir. Öğrendin, inandın, ama uygulamıyorsun... Bu olmaz!”(Anday, 1982b; 2).

Yukarıda yazılarına yer verdiğimiz Cumhuriyet Gazetesi yazarı Oktay Akbal sık sık zorunlu Din dersleriyle ilgili yazılar kaleme almıştır. Üç farklı yazısında dersin zorunluluğu, dersin konulmasıyla zararlı dini faaliyetlerin önleneyeceği fikrini, uygulamadaki sıkıntıları ve yazıları neticesinde kendisine yönlendirilen olumlu ve olumsuz eleştirileri kaleme aldığı yazıların ile ilgili bölümlerini burada nakledelim;

“Bilindiği gibi gizli, açık Kuran Kursları uzun yıllardan beri gericiliğin, Atatürk ve devrim düşmanlığının yuvaları olmuşlardır. Bu yuvaları kurutmak, Türk gençliğini çağdışı bir anlayış çizgisinde yetiştirmek anlamını taşıyan, Atatürk Cumhuriyeti’nin temel ilkelerine, eğitim yöntemine aykırı bir gericilik kaynaklarını yok etmek gerekiyordu. Bu çok gecikmiş görevi 12 Eylül’den sonraki yönetimin başarmak istemesi Atatürkçülüğün doğal ve kaçınılmaz görevidir. Ne var ki bunun yolu ilk, orta ve liselere “zorunlu din bilgisi” dersi koymak değildir. Çünkü Türkiye’deki gericilik yandaşları öteden beri özlemle bekledikleri zaten böyle bir kararın alınmasıdır. Bu derslerde, geçen gün Sayın Bakanın söylediği gibi, bilimsel bir anlayışın egemen olacağı hiç sanılmasın. Bugün de Milli Eğitim’in gidişine alt kademelerdeki bir takım kişiler istedikleri anlamı ve yönü vermeye çalışmakta ve bunda yer yer başarı da kazanmaktadır. Yine gerçek Atatürkçü eğitimciler, öğretmenler horlanmakta, acılar çekmekte, Atatürk’e daha düne dek karşı çıkmış kimseler “milliyetçilik” yaftası altında istedikleri gibi davranabilmektedirler. Şimdi, zorunlu din bilgisi dersleri de ne denli denetlense ne denli izlense de, ileride bir gün tutucu bir iktidarın çıkar hesaplarıyla çağdışı bir gidişin besleyici kaynakları haline er geç gelecektir.

Bu konuda yazdığımız sert yazılara gerici çevrelerden gelen tepkiler bunu iyice göstermektedir. Zorunlu din derslerinin laik cumhuriyet ilkelerine, Atatürk devrimine aykırı düştüğünü yazdığımız için, yobaz kafalı kişiler uydurma imzalarla bir takım korkutma, gözdağı mektupları yazmaya başlamışlardır. Dikkat çekilmesi gereken nokta “Ata putunuz Mustafa Kemal” diye sövgü dolu satırlarla yüklü bu mektuplarda zorunlu din dersinin yüzde 90’ı Müslüman Türk ulusunca istendiği belirtilmektedir. Bu gerçeği bir kez daha belirtmek, Atatürk devrimine bu denli ters düşen bir girişimi başlatanların tarih karşısında büyük bir sorumluluk taşıyacaklarını yinelemek bir görevdir. Zorunlu din derslerini kimlerin savunduğunu, bu gibi kimselerin yakın zamana kadar Atatürk’e nasıl karşı çıktıklarını görmek, anlamak o kadar zor değildir. Laik Cumhuriyete öteden beri düşman olanları tanımak, böylelerinin desteklerine ögütlerine, övgülerine gereken değeri vermek gerekir.

Ünlü filozof Russel’in dediği gibi: “Sağlam kafalı bir nüfusun yetiştirilmesi eğitim politikasının dinin baskısından kurtulmasına bağlıdır”. Prof. Ozankaya laiklikten ne anlamak gerektiği konusunda şöyle özetliyor: “Dünyanın başka uygar toplumlarda olduğu gibi Atatürk Türkiye’sinde de laiklik bireylerin birey olarak diledikleri, dinsel inanca sahip olmalarına başta devlet, hiç kimsenin karışmaması olarak anlaşılır.” Prof. Dr. Ozankaya’nın “Atatürk ve Laiklik” adlı yapıtını zorunlu din dersine gerek duyan, böyle bir dersi okullarımıza koymak ve uygulamak isteyen tüm yetkililerin, sorumluların okumalarını dikkatle dileyerek...” (Akbal, 1982b, 2).

Zorunlu din ve ahlak bilgisi dersleri bütün okullara konulunca Kuran Kurslarına ne gerek vardır? Geçen yıl din derslerinin zorunlu kılınacağı haberleri çıkınca bu konuda uyarıcı yazılar yazmış, ilgililerin dikkatini çekmek istemiştik. Atatürk’ün doğumunun yüzüncü yılında laiklik ilkesine aykırı düşebilecek bir tutumun yanlışlığını sergilemiştik. Bu konuda Milli Eğitim Bakanlığının yetkilileriyle hatta sayın bakanın kendisiyle yaptığımız konuşmalarda da bu önemli sorunun yaşamsal önemini belirtmiştik. Aldığımız yanıt şudur: okullara zorunlu din ve ahlak dersi konulunca Kuran Kursları ortadan kaldırılacak, hatta yasaklanacak, din ve ahlak öğretimi devlet kontrolü altında uzman öğretmenlerce yaptırılacak, böylece yobazlık, gericiilik yuvaları yok edilecek...

Şimdi öğrendiğimize göre sayıları binleri bulan –çoğunlukla devlet kontrolünden yoksun, ya da yeteri kadar devletin denetimi altında olmayan- bu kurslar yine çalışmalarını sürdürecekler, çocuklarımız bir yandan okulda, bir yandan da – ailelerin dileğine uyarak-mahallelerindeki Kuran Kurslarında eğitilecekti. Bu ikili öğretim ve eğitime ne gerek var diye düşünmez misiniz? Mademki Kuran Kursları açık kalacaktı, niye zorunlu din dersleri uygulanıyor? Tüm okullara din ve ahlak bilgisi dersleri konulduğuna göre Kuran Kursları’na ne gerek var? Şimdi denecek ki Kuran Kursları da devlet tarafından onaylanmış öğretim yuvalarıdır, gizli değildirler, denetime açıktırlar. Ama sorarım bu açık kurslarda neler öğretildiği, ne gibi telkinler yapıldığı, devletçe gereği gibi bilinmekte midir? Hiç sanmıyorum. Bütün bunların yanı sıra bir de sayılarının ne kadar olduğu bilinmeyen gizli kurslar da vardır. Din eğitimi böylece ülke ölçüsünde en yaygın bir etkinlik kazanmış oluyor. Dünya işlerini bırakıp, olanca gücümüzle ahiret işlerine hız ve destek veriyoruz demektir. Bilmem bu görüş ve tutum o kadar dillerden düşürülmeyen, izinde olduğumuz durmadan yinelenen “Atatürk ilke ve devrimlerine yaklaşıyor mu” (Akbal, 1982c, 2)?

“Din ve ahlak Eğitimi” başlıklı yazım okurlar üzerinde değişik tepkiler yarattı. Kimileri dinsel inançlı insanlara yaklaşmayan sözlerle saldırıya geçtiler. Kimileri de ağır başlı bir dille o yazımda ileri sürdüğüm görüşleri çürütmeye çalışıyorlar.

İstanbul’dan sizlere karşı aynı düşüncede olan 15 milyondan biri imzasıyla uzunca bir mektup yollayan okur “Din ve Ahlak Öğretimi” başlıklı yazımı eleştiriyor, okullarda din tatbikatı yapılamayacağını namaz kılma uygulamasının ancak Kuran Kurslarında gerçekleştirileceğini bu yüzden hem okulda hem de özel kurslarda din eğitimi ve öğretiminin gerekli olduğunu yazıyor. Diyor ki: “Binlerce insan senelerce dini eğitimden mahrum bırakıldıkları içindir ki birbirlerini öldürüp vatanlarına ihanet derecesinde suçlar işlenmiş ve işlenmektedirler.”

Önce bu okurun bir yanlısını düzeltmek isterim. 1971’de olsun 1978–81 arasında olsun terör olaylarına katılanlar aşırı uçlarda hem sağda hem solda örgütler kurup cinayet işleyenler okullarda din ve ahlak öğretiminden geçmiş kişilerdi. Cumhuriyetin ilk kuşaklarıdır. Din öğretimi görmeyen, 1950’ye kadar ilk ve ortaöğretim okullarında din dersi yoktu ama bu kuşaklardan hiçbir terörcü hiçbir anarşist çıkmadı. Atatürk’ün 15 yıllık, İnönü’nün 12 yıllık cumhurbaşkanlığı dönemlerinde okullarımızda din dersi okutulmuyordu, ama o kuşaklar kendi aralarındaki tartışmaları, çekişmeleri silaha şiddete başvurmada çözümlemeyi yeğlediler. Oysa okullarda din dersi girdikten sonra yetişen kuşaklar ise ağabeyleri, babaları gibi çıkmadılar. Bundan alınacak bir ders yok mudur? Yalnızca “Din dersi, ahlak dersi” koymakla, çocukları din eğitiminden geçirmekle istenen sonuç alınamıyor. Bu iki ile ikinin dört etmesi kadar kesindir.

Dine niye bu kadar düşmansınız diye soran okuruma ben de sormak isterim. Bunu nerden çıkarıyorsunuz? Niye Türk ulusunun, ailemin, kuşaklardan beri bağlı oldukları inançlara karşı çıkayım? Ne kazanırım bundan? Ben Atatürk’ün laiklik ilkesini savunuyorum, gençlerimizin dinlerini yobazların gericilerin eliyle değil aydın eğitimcilerden öğrenmeleri, anlamaları gerektiğini söylüyorum. İlkokulun ilk sınıfından lisenin son sınıfına dek, tam on bir yıl din dersi uygulamasının yanlış olduğunu, bu derslerin ilkokulla sınırlandırılmasının daha doğru olacağını düşünüyorum. Bunları da açıkça yazıyorum. Bu mu din düşmanlığı (Akbal, 1982d, Cumhuriyet)?

Doç. Dr. Sırrı Akıncı din derslerinin eğitimde ikililik meydana getireceğini ve bunun çeşitli sorunlara kapı aralayacağı iddiasını Ziya Gökalp örneğiyle anlatmıştır. Yazar, Ziya Gökalp’in, ikili öğretimin çatışmasıyla bunalıma girip intihara kalkıştığını belirtir. İkili öğretimin bu karanlığından, Atatürk’ün eğitim birliği ilkesiyle kurtulabileceğini, Atatürk’e bağlı olmanın ölçütü, bu ilkeye uyup uymamamızla bağlantılı olduğunu ifade eder. Sözlerine şöyle devam eder:

“Emekli Prof. Dr. H. V. Velideoğlu kırk yıl önce İstanbul Tıp Fakültesinde biz öğrencilere Atatürk Devrimi Tarihini aşkla anlatırdı.- karşıt değil koşturarak Atatürk’ün “Öğretim Birliği Yasasını” çağdaşlaşmamız için getirdiği öteki yasalardan biraz üstün tutarım. Bu yasaya göre Türkiye’de ilköğretimde yalnız pozitif bilime dayalı, yalnız pozitif bilimi amaçlayan dersler okutulmuştur. Cumhuriyetten bu yana yetişen Türk kuşakları bu yasadaki ötürü hep bilimsellik koşullandırılmışlardır. “Din fizik ötesi bir inançlar dizgesi” olduğundan insanlık tarihi boyunca bilimle sürgit çatışıp durmuştur. Bilim felsefecisi Sayın Prof. Dr.

Cemal Yıldırım, “dünya görüşü yönünden bilim gerçekçi rasyonalist, dinse mistik rasyonalisttir” demektir. Ben sayın profesörün bu açıklamalarından ikincisine katılmıyorum. Çünkü öteki dinler bir yana “göksel dinlerden” hiç biri rasyonel değildir. Bunların arasında yalnız İslamlık “tansık” “mucize” öykülerini çok çok aza indirdiğinden dolayı “ussal” rasyonel değil de ussallaştırılmış sayılır. Bilim her zaman olaylar karşısında “Aman tartışılın, olanaklıysa bir deneyden geçirilsin” der. Din ise bu konuda sakın “Sakın tartışma girmeyiniz, kafir olur dinden çıkarsınız” savındadır.

Bundan böyle ortaöğretimde aşağıdaki diyaloglar güldürmece sayılmamalıdır. Biyoloji öğretmeni derse gelecek, “fizik, kimya için atom kuramının önemi odur” diyecek, arkadan tesbihiyle “ulumu diniye” hocası sınıfa girecek, tartışılması günah sayılan bir takım bilgiler verecek.

Bu ikili öğretimden sonra onların herhangi bir sorun karşısındaki açıklamaları, yorumları hem bilimsel hem de dinseldir. Sözün kısası onların “düşünce” diye ortaya sürdükleri cevher “dam üstünde saksagan beline vurdum kazmayı” özdeyişine hepten uyar. Sultan II. Abdülhamit dönemi aydınlarının çoğu öğretimin bu ikili tezgahından geçmişlerdi. O sırada halk yığınları da cehalet bataklığına iyice batmış olduğundan bu döneme karanlık dönem denilmesi abartma sayılmaz. Ziya Gökalp gençliğinde kendisini öldürme girişimine dek giden ruhsal bunalımın kökeninde bir yandan çok güçlü bilim öğretiminin, bir yandan da gene çok baskılı din eğitiminin yattığını söyler. Yaşamda en gerçek yol gösterici bilimdir. Tümcesi öğretim birliğine öğretim birliği de Atatürk’e gerçekten bağlı olmanın, onun yolunda bulunmanın başlıca ölçütüdür.

“Tanzimatçı” kafanın beş para bile etmez ikiciliğinden Türk çocukları ancak bu yasayla kurtulabilmişlerdir (Akıncı, 1982, 2).

Cumhuriyet gazetesi genel bir kanaat olarak Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin zorunlu olmasını hatta varlığını kabullenememiştir. Ders ve onun öğretmeni ile ilgili bir değerlendirmede; “1982 anayasası ile din kültürü ve ahlak derslerinin ilk ve orta dereceli bütün okullarda zorunlu dersler arasında alınması, bu derslerin laik olmayan kanalda yetişmiş öğretmenlerce okutulması ve bu öğretmenlere son on yıllık uygulamada, okullarda, milli eğitim müdürlüklerinde ve bakanlıkta din eğitimi dışında müdürlük ve üst düzeyde yöneticilik görevleri de verilmesi, öğretici ve yönetici personelin laikliği ilkesi zedelenmiştir. Böylece Türk milli eğitiminde laiklik esası zorlanmıştır” ifadelerine yer verir” (Cumhuriyet?, 1990; 8).

Ders ile ilgili uygulama örnekleri, modeller, alternatifler, yararları, zararları derken tartışmalar her zaman ve zeminde tazeliğini korumuş ve her fırsatta Din Kültürü ve Ahlak dersi bir yönüyle kritiğe tabi tutulmuştur. Anayasanın yürürlüğe girmesinden 8 yıl sonra TÜSİAD tarafından hazırlatılan raporda “1982 Anayasası ile Din Kültürü ve Ahlak derslerinin ilk ve orta dereceli bütün okullarda zorunlu dersler arasına alınması, bu derslerin laiklik olmayan kanalda yetişmiş öğretmenlerce okutulması ve bu

öğretmenlere son on yıllık uygulamalarda, okullardaki Milli Eğitim Müdürlükleri'nde ve Bakanlıkta din eğitimi dışında müdürlük ve üst düzeyde yöneticilik görevleri de verilmesi, öğretici ve yönetici personelin laiklik ilkelerini zedelemiştir. Böylece Türk milli eğitimde laiklik ilkesi zorlanmıştır" denilmektedir (Ayhan, 1999: 257).

Bombalı suikast sonucu öldürülen ve Ankara da toprağa verilen SHP Parti Meclisi üyesi, eski ilahiyat hocası Doç Dr. Bahriye Üçok'un ölümünden üç gün önce tamamlayıp Genel Başkan Erdal İnönü'ye verdiği laiklik raporu açıklanmıştır. Milliyet Gazetesinde yayınlanan raporda, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerini ilgili bölümlerin geçmesi de dikkatimizi çekti. Bu sebeple ilgili bölümlere burada yer veriyoruz:

"Raporda İslami hareketlere ve irticaya karşı en kısa sürede seferberlik ilanı öneriliyor ve şöyle deniliyor:

Şeriatçı mihrakların amaçları, çizmek istedikleri yol ibret vericidir. Örneğin, Atatürk'ün yerine Fatih'i ya da Alpaslan'ı milli kahraman olarak göstermekte, medreseleri ihya etmekte, müftülükten fetva olmadan kanun çıkarmamak, devletin din için var olduğuna halkı inandırmak, kademeli olarak İslam yasalarını uygulamak, Kuran Kurslarını Diyanet İşleri'ne bağlamak, okullarda din dersi saatlerini arttırmak, okullarda mescit açılmasını sağlamak, medeni nikah yerine imam nikahını geçerli kılmak, hem iç hem de dış siyasette Diyanet İşleri Başkanlığı'nı söz sahibi kılmak, Arap harflerini geri getirmek, imam hatipli kızların başlarını örttürmek, ayrı bir radyo televizyon istasyonu kurmak, Atatürk'ü halifeye ihanet etmiş göstermek, Diyanet İşleri Başkanlığı'na özerklik istemek, bakanlıkların çoğunda ramazan ayında yemekhanelerini kapatmak, işe girme sınavlarında soruları dinsel konulardan seçmek, sokakları toplu namazların kılındığı yerler haline getirmek, Hristiyanlıktaki aforoz müessesesini İslama uygulamak, imamların tüm köylerde lider olmalarını istemek, cami dışında her yerde vaazlar vermek, memurların din konusunda bilinçlenmesi için din derslerine devamlarını sağlamak.

Okullarda zorunlu din dersi koymak, Atatürk'ün bütün yeniliklerine karşı cihat çağrılarıyla halkı ayaklandırmaya özendirmeye, laiklikle bağdaşmadığı halde İslam misyoner teşkilatı kurmak, İslam ülkeleri ile Türkiye'nin savunmada birleşmesini ve bunda Türkiye'nin aktif rol almasını istemek, kızların okumasının fuhuşa neden olacağını ileri sürmek, bir din sınıfı yaratmak amacına yönelik olarak kıyafet yönetmeliği getirmek, devlet dairelerinin mesai saatlerini namaz vakitlerine göre düzenlemek, din derslerinin üniversitelerde yaygınlaştırılmasını istemek ve bunun gibi daha birçok irtica tohumları içeren oluşumlar Türkiye'nin siyasal yaşamında yer almış bulunmaktadır.

Bu saydığım gerici oluşumların birçoğu ne yazık ki, yasalarda ya da kararnamelerle mesnetsiz olarak, yani kanun maddesi olmaksızın (Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildiği için) çıkartılan kararnamelerle gerçekleştirilmiştir. 1982'den sonra dinsel kökenli çabalar anayasallaşmıştır. Zorunlu din derslerinin anayasaya girmesi gibi" (Milliyet, 1990; 13).

Bir dönem YÖK Başkanlığı da yapan Erdoğan Teziç Cem Dergisine yazdığı bir yazıda Anayasanın içinde bulunduğunu iddia ettiği tutarsızlığı şu şekilde ele almaktadır:

“Gerçekleştirmek istenen laiklik politikasında, din işleriyle devlet düzeni birbirlerinden ayrılarak, dinin kişilerin iç dünyası ile sınırlı bir inanç ve vicdan özgürlüğü olduğu kabul edilmiştir. Böylece laik devlet, sadece resmi dini olmayan, dinsel kurallara yönetimde yer vermeyen ve mezhepler arasında bir ayırım gözetmeyen değil, fakat öte yandan da, dinin kişilerin iç dünyası ile sınırlı kalmasını sağlayacak önlemlerin alınmasını da ifade ediyor. Yürürlükteki 1982 Anayasası (m.24) bu konuda 1924 ve 1961 Anayasalarından daha da ayrıntılı kurallar içermektedir. Şöyle ki 24. madde din ve vicdan özgürlüğünü bir yandan korumakta, öte yandan da Anayasanın 14.maddesi “Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk devletinin ve cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmek” kavramları ile sınırlandırılmaktadır. Dinle devlet düzeni arasındaki ilişkilerde, bir başka sınırlama da gene Anayasanın 24. maddesinin son fıkrasında yer alıyor. Buna göre: “ “Kimse, devletin sosyal, ekonomik, siyasi ve ya hukuki temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasi veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlama amacıyla her ne suretle olursa olsun, dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez veya kötüye kullanamaz.

Ayrıca önceki Anayasalarda yer almayan bir başka hükümle “Din kültürü ve ahlak eğitimi ilk ve orta eğitim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır” denmektedir. 1982 Anayasası, din eğitiminin denetimsiz kalmasını önlemek amacıyla, bunu zorunlu kılmıştır. Tabi eklemek gerekir ki, bu öğretim esası, bütün dinler hakkında bilgi veren, bir tür din kültürü içerikli öğretim yapılmasını hedeflemektedir. Bu bakımdan belirli bir dinle ilgili ibadetin öğretilmesi ve inançların aşılınması doğrultusunda yapılacak zorunlu bir eğitimin söz konusu olmaması gerekir. Laik devlet anlayışında bu maddeyi başka bir biçimde yorumlamak ve uygulamak hukuken mümkün değildir. Zira aynı fıkranın son cümlesi “Bunun dışında din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcisinin talebine bağlıdır” demek suretiyle, belli bir din ve mezhebe bağlı ibadet ve inançlar zorunlu din eğitim ve öğretiminin dışında tutulmuştur” (Teziç,1991: 15-16).

1992 yılında SHP tarafından hazırlanan Anayasa değişikliğine ilişkin taslakta bazı çağdaş ve demokratik önerilerle birlikte orta öğretimde din derslerinin zorunlu olmaktan çıkarılması önerisi de vardı. Bu taslak ile ilgili bir dönem Diyanet İşleri Başkanlığı da yapmış olan Süleyman Ateş’in yorumlarına yer verelim:

“Din derslerinin ortaöğretimde zorunlu olmaktan çıkarılması, kaçınılmaz savaşılmaz bir zorunluluktur. Din dersleri tamamen Sünni inancına göre yürütülmekte, öğretilmektedir. Alevilik ve diğer inanç kurumları dışlanmakta, hatta kötülenmektedir. Küçük bir örnek; Diyanet İşleri Yayın Kurulu’nda görevli iken, Ankara Aşağıayrancı Lisesi’nde din dersleri öğretmeni olarak görevlendirilen Ahmet Güney isimindeki kişi, ders sırasında “Erkeklerle kadınların el sıkışması zinadır, Batı’daki kızlar Alevilerde olduğu gibi önce babaları ile yatıyorlar” demiştir. Tarafımızdan dava açılmıştır. Bazı gazeteler Aleviliği sapıklıkla suçladığı için, ceza almıştır.

Alevilerden alınan vergi ile Alevilere küfür ve hakaret edilmektedir. Çağdışı bu tür yaklaşımları şiddetle ve nefretle kınıyoruz. Her zaman bizleri karşılarında bulacaktır. Bu yersiz ve mantıksız uydurmalar artık yeter diyoruz. Konuyu vicdan sahibi kişilerin takdirine bakıyoruz.

Ankara Çankaya ilçesinin Aşağıyayracı Lisesi'nde bu tür saçmalıklar yapıldığına göre, acaba taşranın ücra köşelerinde neler söylenmiyor. Din dersi ismi altında okutulan din bilgisi ve ahlak dersleri, amacından sapıtılmaktadır. Amaç din hakkında bilgi verilmesi, dinlerin oluşmasını, gelişmesini, geçirdiği evrelerin, gerçek bir gözlemle açığa kavuşturulmasıdır. Din denince, tüm dinler ve inanç kurumları kastedilmektedir. Oysa söz konusu derslerde sadece Sünni inancına göre bilgi verilmekte aynı inanca göre eğitim yapılmaktadır. Öğrenciler toplu olarak abdest almaya ve namaz kılmaya götürülmektedir. Bu dersler ehil olmayan kişiler tarafından verilmektedir. Alevi çocuğu ancak inancını yadsıyıp, vicdanına ters düştüğü zaman geçerli not almaktadır. Bu da vicdan ve inanç özgürlüğüne aykırıdır. Kaldı ki, biz din derslerinin kaldırılmasını istemiyoruz. Sadece, zorunlu olmaktan çıkarılmasını savunuyoruz. İsteyen çocuğa din dersi aldırabilir, istemeyen çocuğunu bu derse göndermez. Mesele budur. Bu kadar masum bir istek dahi kabul edilmiyorsa, ülkemizdeki hak ve eşitliğe ve tüm vatandaşların eşit ve birinci sınıf olduğu savlarına bakın. Bu sözler inandırıcı olmaktan uzaktır.

Özellikle Alevilik dışlanmaktadır. Oysa Alevilik, bir olgudur, bir yaşam biçimidir, insan ve insan haklarına saygıdır. Laiklik, Atatürkçülüktür, uygarlıktır, çağdaşıktır. İyiden, güzelden, doğrudan yana, dürüst ahlaklıdır. Alevilik insanı esas almakta, insanın huzur ve mutluluğunu her şeyin üzerinde tutmaktadır. Kısacası Alevilik sevecenliktir. Dinin daha doğrusu maneviyatın da amacı budur. Anayasa bunun için inanç ve din özgürlüğünü teminat altına almıştır” (Ateş, 1992: 22-24).

Zorunlu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin Anayasaya aykırı olduğunun iddia yazarlardan biri de Hasan Gülşah'tır. O da fikirlerini Cem Dergisinde şu şekilde dile getirmiştir:

“12 Eylül generallerince antidemokratik bir ortamda alelacele halkoyuyla kabullendirilen 1982 anayasasıyla ilk ve ortaöğretimde okutulan “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” adlı derse, öğretmen olarak Sünni-Hanefi inanç eğilimli okullardan mezun olmuş din adamları atandığından, doğal olarak çoğu kez adının ve kuruluşunun amacının dışına çıkılarak, Sünni-Hanefi şeriatını öğreten, dinler ve mezhepler arasında çekişme tartışma yaratan uygulamalara; bilime ters görüşlere dönüşülmüştür. Esasen başka türlü uygulamalar da beklenilmezdi de.

Nitekim yüce önder ve merhum M.Kemal, söz konusu tehlikenin bilincinde olduğu için 1.3.1924 tarihli söyleviyle tehlikeye parmak basmış, bunun üzerine Millet meclisi 3.3.1924'te Tevhidi Tedrisat yasasını çıkartarak, Osmanlıdan buyana süregelmekte bulunan çağ dışı, katı, baskıcı, ayırıcı, şeriatçı medrese biçim olarak ortadan kaldırılabilmiş; ancak zihniyeti ise politikacıların tavizleriyle; İmam Hatip okullarıyla; yüksek din okullarıyla; kuran kursları zorunlu din dersleri ile sürdürülmektedir. Gene arkasında Atatürk'ün yerinde değimi ile “şeyhler, dervişler, dedeler, seyitlerin etkinliğindeki birer tembeller ve miskinler yuvasına dönüşen, umudunu ölümlere bağlayan “ tekke ve zaviyelerde 30.8.1925'te medreseler örneği biçim olarak kaldırılmış “ dinin kişinin vicdanına itilmesi, yaratıcı ile yaratılan arasındaki kişisel ve kutsal ilişki olarak kabul

edilmesi devlet ve din işlerinin bir birinden ayrılması” anlamındaki laiklik kurumu geliştirilmiş ve anayasalara da konulmuş, ceza yasası ile de müeyyide altına alınmıştır.

Laiklik kurumu 1982 anayasasının 10, 14 ve özellikle 24.maddesiyle “kişinin iç dünyasını ve inançlarını korumuş, vicdan, dinsel inanç ve kanaat özgürlüğünü, ibadet, dinsel ayin ve törenlere katılıp katılmama serbestisini, dinsel inanç ve kanaatlerinden ötürü de kınanmamasını, suçlanmamasını” hüküm altına alınmıştır. Anayasada yer alan iş bu inanç, ibadet, kutsal mabetlerde T.C. Yasasının 175–178 maddelerinin müeyyideleriyle güvence altına alınmıştır.

1961 Anayasası, din eğitim ve öğretimini, kişilerin kendi istemine ve küçüklerinde yasal temsilcilerine bağlı tutarken; daha çağdaş olması gereken ancak ara dönemin koşullarında 12 Eylülcülerle hazırlanan ve kabul ettirilen 1982 Anayasası dinle ilgili eğitimin, gözetimin ve denetimin, gerici kuruluşların etkisine girilmesini önlemek gerekçesiyle(!), ilk ve orta öğretimde zorunlu olarak Din Kültürü ve Ahlak adlı dersin okutulması yönünde hüküm getirmiştir. Söz konusu bu dersle de “Bütün dinler hakkında yansız bilgi vermek; İslam dininin ibadet dışında kalan yönlerini açıklamak; toplumdaki yaygın dini inançları öğretmek; böylece öğrencileri hoşgörülü ve uyum ortamı içerisinde eğitmek(!)” amaçlanmıştır. Ancak niyetiyle uygulama, fikir ile zikir birbirine uymamış ve ters gelmiştir. Ne okutulan kitapların içeriği ne de öğretenler, işbu amaç ve gerekçeye uygun gelmemiştir. Birçok okullarda adeta uygulamalı din dersleri, mezhep ayrılıkları, bilime ters telkinler başını almış yürümüştür. Zorunlu din dersi uygulamasına önceleri alınan gayri Müslimler, kamuoyunun eleştirileriyle kurtarılmış ne var ki işlerine gelince “Allah Peygamber ve kitap birdir, gerisi önemli değil” dedikleri ancak yeri geldikçe, tukaka ettikleri, söylemediklerini bırakmadıkları Alevileri, Sünni-Hanefi şeriatıyla asimile etmek için mevcut uygulamanın içerisine bırakmışlardır.

Adının aksine Din Kültürü ve Ahlak’la da pek ilgisi görülmeyen zorunlu Din dersi, gene de 1982 Anayasasının 2,10, 14 ve bilhassa 24/4’e açıkça aykırıdır. Çünkü 24/4 de “Din Kültürü ve Ahlak öğretiminin dışındaki, din eğitimi ve öğretimi, kişilerin kendi ve küçüklerin de yasal temsilcilerinin istemine bağlı” hüküm ve yorum içermektedir. Ayrıca işbu zorunlu din dersi hükmü, 1982 anayasasının 174. maddesinde yer alan 8 adet Atatürk İlkeleri’ne de aykırı bulunmaktadır. Keza, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesine, AGİK gibi kuruluşların ilkelerine aykırıdır (Gülşah, 1993: 32-34).

Anayasanın 24. Maddesini, Anayasa içerisine konan bir bomba ve büyük bir tehlike olarak kabul eden Cahit Tanyol’un Cem Dergisinde kaleme aldığı yazısında şunları görmekteyiz:

“Anayasanın içine yerleştirilen bu irtica bombasının, gerçekte şeriat düzeni getirilmesinden çok daha tehlikeli olduğunu anlamak için kanlı Sivas olaylarının yinelenmesine gerek yoktur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi terörle mücadele kanunu için aylardan beri siyasi partiler arasında şiddetli tartışmalara sahne oluyor. Kimisi milletvekilleri sayısının

artırılması üzerinde duruyor, kimisi sözüm ona düşünce özgürlüğünü savunuyor. Kimsenin aklına 1961 anayasasının 154. ve 12 Eylül Anayasasının 24. maddesine yerleştirilen tahrir gücü yüksek bombanın peşinde değil” (Tanyol, 1995: 4-6).

Din eğitimi ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin yoğun olarak tartışıldığı dönemlerden biri de hiç şüphesiz ilköğretimin zorunlu olarak 8 yıla çıkarıldığı yıllardır. Gerek İmam hatip okullarının orta kısımları gerekse zorunlu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri belirli çevrelerce çokça tartışılmış, zaman zaman bunlar devletin karşısında birinci tehlike olarak gösterilmiştir. Neticede yıpratma politikaları başarılı olmuş insanların adı geçen derse karşı bakış açıları farklılaşmış hatta genel anlamda dine karşı bakış açıları farklılaşmıştır. Medya organlarının sadece olumsuzlukları insanlara yansıtması ve bunu inanan insanlara ve inanç sistemine bağlamaları, bakış açısındaki farklılaşmanın temel sebeplerinden biri olmuştur.

Bu tarihlerden sonra dersin zorunluluğunun yanında dersin müfredatının da tartışmalarda yerini aldığı ve özellikle Alevi inancına mensup kişi ve kurumların haklarını alabilmek için hukuki yollara başvurdıkları görülmektedir.

Anayasa Mahkemesi Genel Sekreteri Bülent Serim, 55. hükümetin programının açıklanmasıyla gündemin birinci sırasına oturan sekiz yıllık kesintisiz öğrenim tartışmalarının beraberinde anayasanın 24. maddesinin zorunlu ve isteğe bağlı dinsel eğitim ve öğretime ilişkin hükmünün de tartışılmasının yararlı olacağı belirtmiştir. Serim’in konu ile ilgili düşüncelerini özet olarak şu yazısında görebiliyoruz:

“Anayasanın din ve vicdan hürriyeti başlıklı 24. maddesinin dördüncü fıkrası, üç temel ilke getirmiş ve firkalarda, ilkeleri anlatan üç tümceye yer verilmiştir. 1. din ve ahlak eğitim ve öğretimi devletin gözetim ve denetimi altında yapılacaktır. 2. din kültürü ve ahlak öğretimi ilk ve orta öğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alacaktır. 3. din kültürü ve ahlak öğretimi dışındaki dinsel eğitim ve öğretim isteğe bağlı olacaktır.

Bunlardan birinci tümce genel ilkeyi koymaktadır. Genel ilke, din eğitimi ve öğretiminin devlet gözetimi ve denetimi altında verilmesi zorunluluğudur. Gerekçede, din ve ahlak eğitimi ve öğretiminin, kötüye kullanılmasının önlemek amacıyla devlet gözetim ve denetimine alındığı açıklanmıştır. Bu ilke, hem zorunlu hem isteğe bağlı din öğretiminde geçerlidir. Ancak din kültürü ve ahlak öğretimi, ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alacağı için zaten devletin gözetimi ve denetimi altındadır. Yeter ki bu gözetim ve denetim, göstermelik duruma getirilmesin. Üstelik devletin gözetim ve denetimi genel özel ayrımı yapılmadan tüm ilk ve ortaöğretim kurumları için geçerlidir. Çünkü bu husus Öğretim Birliği Yasasında yer almaktadır.

Öyle olunca genellikle üçüncü tümceyle düzenlenen isteğe bağlı din eğitim ve öğretimi yönünden daha anlamlıdır ve onu tamamlamaktadır. Dinsel eğitim ve öğretimi devletin gözetim ve denetimi altında gerçekleştirmek, Türkiye Cumhuriyeti'nin kendine özgü laiklik anlayışından doğan zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır.

Din kültürü öğretimi-dinsel öğretim farklılığı: genel kültür dersleri arasında verilmesi öngörülen din kültürü ve ahlak dersi için yalnız öğretim zorunlu görülmüş, eğitimden söz edilmemiştir. Bu, bilinçli bir seçimdir. Devletin yükümlülüğü öğretimle sınırlıdır. Öğretim, belli bir alanda, belirli bir amaca göre o alanın gerektirdiği bilgileri öğretmek eylemidir. Eğitim ise bir kimsenin herhangi bir etkinlik alanında yetiştirilmesidir. Eğitimin içinde yönlendirme vardır. Eğitimde bilgi verilmekle kalınmaz, onun uygulaması da yaptırılır.

Din kültürü ve ahlak öğretiminin dinsel eğitim ve öğretimden farklılığını tutanaklar şöyle ortaya koymaktadır: “Din kültürü veriyoruz, din dersi değil” Buradaki murat, bunun tarih, coğrafya ve kimya dersleri gibi kültür olarak verilmek zorunluluğunu vurgulamaktır.” Din eğitimi, kültürün dışında uygulama ile ilgilidir.”

Anayasa, zorunlu öğretimin ilk ve ortaöğretim kurumlarında verilmesini açıkça belirtmişken; isteğe bağlı dinsel eğitim ve öğretim için böyle bir yönlendirmede bulunmamıştır. Öyleyse, anayasal açıdan bu eğitim ve öğretimin okullarda verilmesi zorunluluğu yoktur; salt bu işi yapan ayrı kurumlarca da verilebilir. Ancak kuşkusuz, devletin gözetim ve denetimi yoğun biçimde bu kurumların üzerinde olmalıdır. Bu denetim ve gözetimin gevşetilmesi durumunda toplumun hangi noktaya geleceğinin örneği bugün yaşanmaktadır. Eğer ders alınmazsa hiç kuşku duyulmasın ki, tarih daha ağır biçimde tekrür edecektir.

İsteğe bağlı dinsel eğitim ve öğretimin okullarda verilmesi, zorunlu din kültürü ve ahlak eğitimi ile bu eğitim ve öğretimin birbirine karışmasına, kasıtlı biçimde zorunlu dinsel eğitim ve öğretime dönüştürülmesine neden olabilir. Bunu önleyecek olan devlet gözetim ve denetimidir. Devlet dediğimiz olgu soyut bir kavramdır. Onu somuta çeviren kurallar ve kurumlardır. Kuralları uygulayacaklar ile kurumları işletecekler ise insanlardır. Devleti somutlaştıran insan etmeni iki gruptan oluşur: seçilmişler, yani siyasal kadro; atanmışlar, yani bürokratlardır. İşte, devlet gözetim ve denetimini gerçekleştirecek olanlar bunlardır. Siyasal kadroların bugüne değin ülkenin getirildiği noktadaki sorumluluğu bellidir. Yine bu kadroların etkilediği bürokrasinin sorumluluğu siyasilerden aşağı kalmaz. O zaman durup düşünmek ve sormak gerekir ki; eğer isteğe bağlı dinsel eğitim ve öğretim okullarda verilirse, bu kez tüm okullar imam-hatip okullarına dönüşmeyecek midir? Kanımızca bunu önlemenin yolu, zorunlu din kültürü ve ahlak öğretiminin programını, bu eğitimi dinsel eğitim ve öğretime dönüştürmeyecek biçimde saptamak, bunun dışındaki isteğe bağlı dinsel eğitim ve öğretimi, etkili bir gözetim ve denetim altında, okullar dışında, salt bu işi yapan kurumlara bırakmaktır. İsteyen çocuklarını bu birimlere göndererek dinsel eğitim ve öğretim verdirebilir. İstemeyenin de istememe hakkı kolaylaşır.

İsteğe bağlı dinsel eğitim ve öğretimin okullarda verilmesinin yaratacağı asıl önemli sakınca, toplumsal baskı ile amacından saptırılması tehlikesinin her zaman var olmasıdır. İsteğe bağlılık zorunluya dönüşür, seçim hakkı kâğıt üzerinde kalmaya mahkum edilir. Çünkü aileler, toplumsal baskı yüzünden kerhen de olsa isteğe bağlı din dersini seçmek zorunda kalacaklardır. Önerimiz; bütün bu karmaşayı önlemenin en etkili yolu, dinsel eğitim ve öğretimi tümüyle isteğe

bağlı kılmaktır. Bu, din ve vicdan özgürlüğünün doğal sonucudur ” (Serim, 1997; 2).

Tartışmalar süre dursun Alevi inancının Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin içerisinde yeterince öğretilmediği ve öğretilenlerin de yanlış öğretildiği düşüncesiyle Şakir Keçeli ve Aziz Yalçın yönetiminde oluşturulan bir kurul “Alevilik ve Bektaşilik Açısından Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” adlı ders kitabını hazırlayarak Milli Eğitim Bakanlığına sunmuştur. Bakanlığın bu öneriyi reddi üzerine, Bakanlık müfredat programının iptali ve söz konusu eserin ders kitabı veya yardımcı ders kitabı olarak kabulü için Danıştay’da açılan dava kitabın oluşturulacak bilirkişi heyetince yeniden incelenmesi kararı verilmiştir.

Keçeli, oluşturulacak bilirkişi heyetinin, bir önceki kararın benzeri bir karar alması halinde, Danıştay’da bir dava açma hakları daha bulunduğunu belirterek; “burada da bir sonuç alamazsak, iç hukuk yolları tükendiğinden, davayı AİHM’ ne götürmekten başka bir çaremiz kalmayacaktır” dedi. Bu mahkemede çıkacak kararın ise şimdiden belli olduğunu belirten Keçeli, “Çünkü İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa Çocuk Hakları Sözleşmesi çocuğunu din eğitimini ailenin rızasına bırakmaktadır. Türkiye’nin bütün bu bildirgelerin, sözleşmelerin altında imzası vardır ve bunun gereğini yerine getirmek zorundadır. Anayasanın iptalini istediğimiz zorunlu din dersi hükmü de bu nedenle evrensel hukuka aykırıdır. Sorunun demokratik bir yaklaşım ve düzenleme ile kendi içimizde çözümlenmesi gerektiğine inanıyoruz. Ama eğer uluslar arası sözleşmelere karşın, yasal düzenlemeler gerçekleştirilmezse, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne başvurmadan çekinmeyiz” diye konuştu (Keçeli, 2000: 34-37).

Konu ile ilgili hukuki sürecin yoğunluk kazandığı 2000 yılında ilköğretim öğrencisi bir velinin zorunlu olarak okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programının devletin Anayasa ile belirlenen laik niteliğine, Milli Eğitim Temel Kanunu'nun amaçlarına, din ve vicdan özgürlüğüne aykırı olduğu, uygulamanın din kültürü sınırlarını aşarak bir dinin benimsetilmesi boyutlarında gerçekleştiği iddiası ile din dersi programının iptal edilmesi için dava açmıştır. Danıştay, "... Din kültürü ve ahlak bilgisi dersleriyle amaçlanan öğrencilere din eğitimi vermek değil, genel olarak dinler ve toplumumuzun din yapısı göz önüne alınarak daha çok İslam dini hakkında bir kültür kazandırmak olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle iptali istenen programda

Anayasa, Milli Eğitim Temel Kanunu, laiklik ilkesine ve hukuka aykırılık görülmemiştir." demektedir (Karar No: 2000/3653, 15.05.2000). Aynı yıl, 1992 DKAB müfredat programının eşitlik ilkesine aykırı olduğu iddiasıyla açılan davada da benzer karar vermiştir. (Karar No: 2000/1449, 16.02.2000) (Kaymakcan, 2008: ?).

Tüm bu gelişmeler ışığında Milli Eğitim Bakanlığı Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersinin programı ile ilgili çalışmalar yürütmüş ve Ekim 2000 tarihinde İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi programında önemli değişiklikler yapmıştır. (MEB Tebliğler Dergisi, 2000). Bu şunu göstermektedir ki ilk ve orta öğretimde Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi'nin ihtiyaçlar doğrultusunda tekrardan gözden geçirilmesine ihtiyaç olan bir ders olarak adından sıkça söz ettirmeye devam edecektir.

Yapılan değişiklikler yine bazı insanları memnun etmeye yetmemiş, eleştirilerin ve isteklerin ardı arkası gelmemiştir.

Sorunun ülke içerisinde hukuki mercilerce düzeltilmesi taraftarı olan Halis Özkan, Cem Dergisinde kaleme aldığı yazısında şu görüşlere yer vermiştir:

“Türk halkının şu anda duyduğu inançsal sancının ileride daha da belirgin hale gelmemesi, Sünni Alevi ve Türkiye’de yaşayan diğer birçok inanç sahipleri arasındaki farklılığın devlet tarafından mutlak surette en kısa zamanda giderilmesi artık zaruret haline gelmiştir. Ders kitaplarında Aleviliğinde yer almasının, Alevi teologların devlet tarafından tayin edilmesinin ve Aleviliğin yasal garanti altına alınmasının zamanı gelmiş bulunmaktadır. Bunun yapılabilmesi için talim ve terbiye kurumunun, ilkokul-ortaokul-lise ve yüksek öğretim kurumlarında verilecek olan Alevi inanç ve kültür derslerinin programlarını hazırlaması kaçınılmaz bir gerçektir.

Yurt içinde müftüler, hocalar ile yurt dışında da din ataşeleri, din danışmanları, hocalar ve müezzinlerle Hanefi yurttaşlara hizmet veren yüce Türk devletinin, yurt içinde ve aynı zamanda yurt dışında Alevileri devletin din hizmetlerinden mahrum bırakmasının Türk ve dünya toplumunca kabul edilmesi veya takdir görmesi mümkün değildir. Türkiye’nin Avrupalı olması, hem de Avrupa Birliğine girmesi, Avrupa da yaşayan 4.5 milyonu aşan Türk vatandaşlarına hizmet sunmayı gerçekleştirmesi gerekir. Bu ise, Avrupa ve dünya gündeminde bulunan Alevilik probleminin Türkiye tarafından çözümü ile olabilir (Özkan, 2000: 12).

Son gelişmelerin olduğu zaman diliminde konunun uluslar arası hukuk mercilerince çözülmesi gerektiğini savunan Cem Vakfı Başkanı İzzettin Doğan, o günlerde Berlin Anadolu Alevileri Kültür Merkezinin girişimleri sonucu, bu eyaletteki din derslerinde Aleviliğin de okutulacağı kararının ardından gelişmeleri değerlendirmiş ve ülkemize emsal olması gerektiğini şu satırlarla özetlemiştir:

“Çok önemli ve Türkiye’yi de yönetenleri düşündürmesi gereken bir karar. Bir yabancı ülke Alevi yurttaşların inançlarına saygı gösteriyor ve ebeveynlerin kendi çocuklarına inançlarını özgürce aktarabilme hakkının uygulanması için hukuki zemin hazırlıyor. Oysa 25 milyon Alevi nüfusunun yaşadığı ülkemizde böyle bir hak tanınmıyor.

Türkiye’deki Milli Eğitim Bakanlığının da bu gelişmeden utanç duyması lazım. Ama biz elimizden geleni yapacağız. Vakıf olarak bu konuda bir çalışma başlattık. Uzun zamandır devam ediyordu. Bir Enstitü kurma kararı almıştık ama parasal imkanlar olmayınca yeterince ilerleme sağlanamıyor. Fakat din dersi müfredatı konusunda yönetim kurulu üyemiz Sayın Doğan Bermek görev aldı. Bu konuda yatkın bilim adamlarını bir toplantıya çağıracağız. Sosyologlardan, teologlardan, psikologlardan, pedagoğlardan bir çalışma grubu kurulacak ve müfredat en ideal şekilde oluşturulacak. Alevi İslam anlayışını öğrenmek isteyen herkes bu kitaptan yararlanacaktır. Şuanda vakfımızın bir numaralı gündemi budur. Çünkü Almanya’daki gelişmeler nedeniyle bu bir zaruret olarak ön plana çıkıyor.

Türkiye’de devlet yurttaşlarının sanki hepsi Sünni imiş gibi zorla Sünni İslamı “din kültürü” diye okutuyor. Bizim buna razı gelmemiz beklenmesin. Sorunun çözümünü Türkiye’de arıyoruz ve bu nedenle yıllardır taleplerimiz dile getiriyoruz. Ama yıllardır bir tek somut adım atılmadığını da görüyoruz. Oysa Avrupa Birliğini bilenler bilir ki bu konular Avrupa’da mahkemelerce çözülmektedir” (Doğan, 2000: 22-23).

Aynı konuda görüş birliğinde olduğu görülen Cemal Şener ise bu mevzuda şunları söylemiştir:

“Almanya’daki bu uygulama, ülkemiz yöneticileri ve özellikle de sabah akşam “dinsel hoşgörüyü” ağızlardan düşmeyen Diyanet İşleri camiası ve onun dışındaki İslam camiası için ibret dersi olmalıdır. Almanya Milli Eğitim Bakanlığı bir avuç misafir Alevi için bu saygılı tavrı gösterirken, ülkemizde yirmi milyon civarındaki Alevi vatandaşı yok sayan, onun kimliğini, inancını inkar eden Milli Eğitim Bakanlığı ve yöneticilerimiz için bu kocaman bir ders olmalıdır.

“Temennimiz bu örneğin bizimkilere emsal olmasıdır. Türkiye’de de Aleviliğin din derslerinde okutulması için yıllardır çaba sarf ediyoruz. Ama bizde henüz zorunlu din dersleri bile Anayasal zorunluluk olarak bulunuyor. Hiçbir Alevi anne baba, kimsenin inancına karşı değildir. Ama bu en temel insani hakkı kendileri için de istiyorlar. Bunun yolu Alevilik ve Sünniliğin benzeri inançlar gibi isteyenlerin okullarda okuyup öğrenmesidir. Türkiye bu ayıp ile yeni bin yıla girmemeliydi. Ama hatanın neresinden dönülürse kardır. Her Alevi anne baba

kendi kimliği gereği bu talebi her geçen gün yinelemelidir. Ta ki gerçekleşene dek” (Şener, 2000: 24-25).

Konunun Avrupa mahkemelerine taşınması gerektiğini savunan bir başka yazar da Şakir Keçeli’dir. Keçeli hukuki zorunluluğun kaldırılması konusunda Anayasadan örnekler verir ve Türk Mahkemelerince çözülmeyen konunun Avrupa Mahkemelerince çözülerek haklarını mutlaka alacaklarını şu cümlelerle bizlere aktarır:

“Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri, İlk ve Orta Öğretim kurumlarında, zorunlu dersler arasındadır. Bu zorunluluk Anayasamızın 24. maddesinden ve bu maddeye koşut olarak hazırlanan Milli Eğitim Temel Kanunundan kaynaklanmaktadır. Bu dersten alınan notlar sınıf geçmeyi etkilemektedir. Bu nedenle Türkiye’de yaşayan ve Türk okullarında okuyan her öğrenci, din dersi kitaplarında verilen bilgileri, bunlara inansa da inanmasa da öğrenmek ve öğrendiklerini anlamak zorundadır. Aksi halde sınıfta kalacak, bir meslek sahibi olabilme hakkından yoksun kalacaktır.

Oysa insanların istedikleri dini seçmek, seçmemek, öğrenmek ya da öğrenmemek gibi bir özgürlükleri bulunmaktadır. Nitekim İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, insanlara bu doğal hakkı tanımış ve onu güvence altına almıştır. Bu nedenle Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinin zorunlu olması, altında Türkiye’nin imzası bulunduğu bu sözleşmelere aykırıdır.

İlk ve ortaokullarda okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinin zorunlu derslerden sayılmasına “ne Aleviler, ne Aydınlar, ne Demokratlar, ne de Laikler” karar vermişlerdir. Türkiye’de yaşayan insanların dörtte üçü bu uygulamaya şiddetle karşıdır. Ama Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinin zorunlu olmasına karşı çıkmaları, hiçbir şekilde dikkate alınmamakta ve onların itirazlarına karşın, çocukları bu dersleri zorla okumakta, inançlarına ters düşen kurallar ezberletilmekte, sözlü sınavlarda yüksel sesle yinelemeleri istenmektedir.

Bunca uğraşıya karşın, bu dersler zorunluluğunu sürdürmektedir. Elli yıldır bu ülkeyi yöneten insanlardan bir tanesi çıkıp da bu insanlık ayıbına dur diyememiştir. Oysa insanlara zorla bir inancın, bir mezhebin kurallarını öğretmek, bazı Müslüman ülkeler hariç, çoktan tarihin çöp sepetine atılmıştır.

İnsan hakları evrensel bildirgesinin on sekizinci maddesinde “ herkesin din özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak din veya inanç değiştirme özgürlüğünü, dinini ya da inancını tek başına veya topluca açık veya özel olarak öğretme, uygulama özgürlüğünü içerir” denilmektedir. Aynı bildirgenin yirmi altıncı maddesinin üçüncü fıkrasında da “ anne baba çocuklarına verilecek eğitim türünü seçmede öncelikle hak sahibidir” denilmektedir. Bu bildirge TBMM’nin onayından geçerek yasal hale gelmiştir. Başka bir deyişle yukarıya alınan hükümlere yürütme, yargı ve yasama organlarının aynen uyma yükümlülüğü bulunmaktadır.

İnsan hakları bildirgesinin 18. ve 26/3ç maddesi ana ve babaya “çocuklarına verilecek eğitim türünü seçme hakkı” tanınmıştır. Bu bildirge TBMM’nin onayında geçerek iç hukuk metni olmuştur. Bu hukuk metninin vermiş olduğu haktan yararlanmanın hakkımız olduğu kanısındayız.

İnsan haklarının ve temel özgürlüklerinin korunmasına ilişkin sözleşmeye ek protokol, TBMM’ce, 10 Mart 1954 tarihinde 6366 sayılı yasa ile onanmıştır. Bu

ek protokol AGİK antlaşması ile korunmuştur. Aradan geçen zaman içinde TBMM'si Avrupa insan hakları mahkemesinin yargı yetkisini de kabul etmiştir. Bu mahkemede Avrupa insan hakları ve temel özgürlüklerini korumak ve kollamak yükümlülüğü ile kurulmuş bir yargı organıdır. 6366 sayılı yasa ile yürürlüğe giren ikinci maddesinde “ devlet ana ve babanın bu eğitimin ve öğretimin kendi dini ve felsefi inançlarına göre yapılmasını sağlama hakkına saygı gösterir” denilmiştir. Bu madde zorunlu din eğitimi yasaklayan bir maddedir. O nedenle, din eğitimi zorunlu hale getiren uygulamanın iptali için Avrupa insan hakları mahkemesine başvurma hakkı her yurttaş için vardır. Ama biz İslam'ın iç sorunları ile ilgili bir konunun Türkiye’de çözülmesinden yanayız. Bundan yanayız ama hukukumuzu çiğnetmeyi de düşünmüyoruz bu nedenle sorunun Avrupa’ya taşınmasının günahı bize değil çağa gözünü kapatanlara ait olacaktır. Bu ülkede yaşayan hiçbir insanın kendi inançları başkalarına zorla öğretmeye hakkı yoktur. Bu hakkı olmaması için bağımsızlık savaşında onca şehit verilmiştir. Aradan yetmiş yıl geçtikten sonra, Osmanlıların yapamadığını yapmaya kalkışmak, güneşi balçıkla sıvamaya benzer (Keçeli, 2000: 34-37).

2000 ve 2006 yılında yapılan müfredat değişikliklerinden önce uygulanan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi programı ile ilgili ilk uygulamalar ve sonrasında yapılan değişiklikler şu şekilde sıralanmıştır: Öğretim programı ilk olarak 1982 Anayasası gereğince Din Bilgisi ve Ahlak derslerinin birleştirilmesi ve zorunlu dersler arasına alınması sonucu olarak 29 Mart 1982 tarih ve 2109 sayılı Tebliğler Dergisinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Dersin temel ilkeleri tekrar düzenlenerek 30 Ekim 1986 tarih ve 2219 sayılı Tebliğler Dergisinde yayımlanmıştır. Aynı programda tekrar mahiyetinde olan bazı üniteler çıkarılarak yapılan bir değişiklikle son program 13 Nisan 1992 tarih ve 2356 sayılı Tebliğler Dergisinde yayımlanmış ardından 2000 yılında program tekrar elden geçirilmiş(Çelebi, 1999: 279) ve 2005 yılına kadar da fazla bir değişikliğe uğramamıştır.

2000 yılında müfredat adına yapılan değişiklikler yeteri derecede tatmin edici olmamıştır. Müfredat asıl köklü değişimi 2005 ve 2006 yıllarında yaşamıştır. 1982’den beri ilk defa bu kadar köklü değişikliklerin yapıldığı 2005 ve 2006, tarihi dönüm noktalarından birini teşkil eder. Bu değişimi görmemiz için iki programı karşılıklı incelememiz yeterli olacaktır.

Laik devlet düzeni içerisinde din dersinin zorunlu bir ders olması tartışması Anayasanın yürürlüğe girmesinden bu yana sürmüştür. Bu nedenle değişimde kaçınılmaz bir hüviyet kazanmıştır. Özellikle son yıllarda Alevilerin çocuklarının bu dersi zorunlu olarak okumamaları gerektiğiyle ilgili ulusal ve uluslar arası

mahkemelere yaptıkları müracaatlar, gösterdikleri mücadele ve kararlılık değişimi tetikleyen temel nedenlerden biri olmuştur.

Avrupa birliği yolunda ivme kazanan demokrasileşme süreci birçok konu da olduğu gibi din ve eğitim konusunu da etkisi altına almıştır. Modern dünyanın seküler anlamda gelişme göstermesi dersin yeniden ele alınması gereksinimini doğurmuştur (Kaymakcan, 2007a: 2-4).

İhtiyaçların son sürat arttığı bir zaman diliminde bu ihtiyaçların karşılanması adına uygulamaya konulan programın belli başlı özelliklerinden birkaçı, eleştirilerin bir yönüyle yoğunlaştığı, dinin, içerisindeki inanç farklılıklarına eşit mesafede yaklaşması mezhepler üstü ve birleştirici yönleridir. Özellikle de değişime şiddetle ihtiyacı olan programın birleştirici yönüdür. O da programda şu şekilde ifade edilmiştir:

“İlk aşamada dinin ortak paydaları, daha sonraki aşamada ise tarih boyunca ortaya çıkan farklı yorumlar hakkında, dini-kültürel boyutuyla tasvir edici bir tarzda bilgi verilmesi hedeflenmiş ve bu amaçla bazı ünite ve okuma parçaları konulmuştur. Hatta diğer dinlere de yer verilerek dinler arası açılımlı bir ders niteliği kazandırılmıştır. Bu yaklaşıma uygun olan, bütün dini ve ahlaki değerler, öğretime konu edilmiş, ancak din eğitiminde kullanılan yaklaşımlardan birisi olan doktrin merkezli ya da mezhep merkezli bir din öğretimine dönüşmemesine büyük özen gösterilmiştir” (Orta Öğretim Programı, 2005: 13).

1.2.3 Programın Son Şeklinden Sonraki Tartışmalar

1.2.3.1. Devlet ve Hükümet Yetkililerinin Görüşleri

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül:

Abdullah Gül'ün Zorunlu din dersleri ile ilgili görüşlerini Milliyet Gazetesi köşe yazarı Hasan Cemal bizlere aktarmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, sonra Danıştay 8. Daire üst üste aldıkları kararlarla, bazı Alevi yurttaşlarımızın zorunlu din dersine karşı yaptıkları başvuruları haklı bulan Gül'e bu konuda ne düşündüğü sorulmuştur. Gül'ün cevabı şu şekilde olmuştur:

“Din eğitimi konusu çok soğukkanlı biçimde ele alınmalı. İşin içine hiç ideoloji karıştırılmadan, üyesi olmak istediğimiz Avrupa Birliği'ndeki örnek ve

uygulamalar da göz önünde tutularak çalışmak gerekir. Bunun için şûra toplayalım. Siyaseti sokmadan tartışalım. Çünkü din eğitimi konusunda bugünkü durum, ne ona yarıyor, ne buna...” Gül, din eğitimi Türkiye’nin en önemli meselelerinden biri olarak nitelerken, ailelerin çocukları için din eğitimi talebinin göz ardı edilmemesi gerektiğini, buna din derslerinin seçmeli olmasını, din bilgisi ve ahlak kültürü dersinde içeriğin taşıdığı öneme de değindi. Bu arada Gül, dinle hiç ilgim yok diyenlerin de rahat bırakılması gerektiğini sözlerine ekledi (Alevi Haber Ajansı a, 2008).

Milliyet gazetesinde yayınlanan bir haberde Anka’nın görüştüğü AB diplomatları konuyla değerlendirmişler:

Konuyu değerlendiren bir AB Büyükelçisi, AB’nin “zorunlu din dersi” ile ilgili yaklaşımının “açık ve net olduğunu belirterek, “Zorunlu din dersini AB onaylamıyor” dedi. AİHM’nin Alevi bir velinin başvurusu üzerine din dersinin zorunlu olmasına karşı çıktığına dikkat çeken Büyükelçi, “AB, er ya da geç bu konu üzerinde duracak” şeklinde konuştu.

Diğer üst düzey bir AB diplomatı da, Türkiye’de “zorunlu din dersi konusunun “karmaşık ve hileli” bir konu olduğunu, hükümetin üyelerinden farklı ve çelişkili açıklamaların geldiğini savunarak, hükümetin ne yapacağını belli olmadığını savundu. AB ülkelerinde din dersi konusunun, ülkelere göre değiştiğini belirten diplomat, “AB içinde tek bir reçete yok. Ancak başka inançları olan veya inancı olmayan öğrenciler göz ardı edilemez” şeklinde konuştu (Milliyet a, 2008).

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin zorunluluğunun kaldırılması ile ilgili hükümetin ve AKP’nin bazı isimlerinin de fikir beyan ettiğini görüyoruz. Onları şu şekilde sıralayabiliriz:

Meclis İnsan Hakları Komisyonu’nun AK Partili Başkanı Zafer Üskül:

“Din dersi seçmeli olmalı, isteyene Hristiyanlık, isteyene Sünni ya da Alevilik öğretilmeli”

Parlamentoda gazetecilerle sohbet eden Üskül, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin içeriğinin adına uygun şekilde yeniden düzenlenmesi gerektiğini belirterek, bu derste sadece dinler tarihi ve sosyolojisinin öğretilmesi gerektiğini anlattı. Üskül, "Gençlerimiz tüm dinler hakkında bilgi sahibi olmalı. Bazı inanç sahiplerini düşman görmekten kurtarılmalı. Dinler tarihi, dinler sosyolojisi, farklı inançlara saygı, inanç

özgürlüğü gibi konuların okutulması yararlıdır. Bu ders asla bir dinin uygulamalarının öğretileceği ders haline getirilmemelidir" dedi.

Okullara Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin yanı sıra her dinin öğretilbileceği seçmeli bir din dersi konulması gerektiğini belirten Üskül, "Bu seçmeli derste isteyen İslam, isteyen Hristiyanlık, isteyen Sünni ya da Alevilik öğretilir. Yani bütün inanç sahiplerine talep halinde farklı din dersi konulmalı" dedi (Yalçın, 2008).

Üskül, aslında zorunlu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine karşı çıkmamış sadece onun içeriğinin yeniden düzenlenmesi ve bu dersin yanında, herkesin kendi dininin ve inancının ilke ve ibadetlerini rahatlıkla öğrenebileceği ikinci bir dersin seçmeli olarak okutulması teklifinde bulunmuştur.

Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik:

Bakan Çelik, "Anayasa orada durduğu sürece, hiç kimse Din Kültürü dersini zorunlu olmaktan çıkaramaz. Hindistan veya Japonya'da olsaydınız, ders Budizm, Şintoizm ağırlıklı olurdu" dedi

Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik, zorunlu din dersi konusunda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin verdiği kararın eski müfredata dayandığını, müfredat yenilendiği için Danıştay'ın vermiş olduğu kararın da uygulanma imkanının olmadığını, Anayasa'nın 24. maddesinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin zorunlu olduğunu söyledi. Çelik, "Şu andaki Anayasa'da hoşuma gitmeyen pek çok hüküm var. 1982 Anayasası'nın oylamasında ret oyu vermiş, yani mavi oy kullanmış birisiyim. Fakat bu anayasa yürürlükte olduğu sürece seni de, beni de, yargı organlarını da, herkesi bağlar" dedi.

Çelik, sözlerini şöyle sürdürdü:

"Anayasa orada durduğu sürece, hiç kimse şuradan buradan hareket ederek, bazı kararlar vererek, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersini zorunlu olmaktan çıkaramaz. Ne zaman çıkarılır? Yasama organı anayasa değişikliği yapar, anayasa değişikliğiyle birlikte bu olabilir."

"Anayasa değişikliği olacak mı?" sorusu üzerine "hayır" yanıtını veren Çelik şöyle konuştu:

“Danıştay’ın verdiği karar, 2005’teki iki davayla ilgili ve eski müfredata ilişkin. Eski müfredatta Alevilikle ilgili konular yer almamıştı. Oysa müfredat değiştirildi ve yeni müfredatta Alevilik konusu da işlendi. Şimdi siz Hindistan veya Japonya’da olsaydınız, bu dersin içeriği Budizm, Şintoizm ağırlıklı olurdu, değil mi? Mayaların, İnkaların inançlarını öğretecek değiliz. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, nüfusunun yüzde 99’u Müslüman olan bir ülkede öğretilen bir şeydir. Aleviler Aleviliği öğrenmek istiyorsa onlara Alevilik ile ilgili verilir, Sünnilik ile ilgili ne gerekiyorsa onun eğitimi verilir. Din eğitimi tercihe bırakılabilir ama bu mahkemenin verdiği kararla zorunlu olmaktan çıkarmak mümkün değil”(Milliyet b, 2008).

'Demokratik bir talep olan zorunlu din derslerinin kalkması talebi değerlendirilecek mi?' sorusuna da cevap veren Bakan Çelik, okullarda 'Din dersi' adıyla okutulan herhangi bir ders bulunmadığını, Anayasa'nın 24. maddesi gereği Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi'nin ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer aldığını kaydetti. Çelik, zorunlu din dersinin kaldırılması yönünde herhangi bir çalışma bulunmadığını da ifade etti (Alevi Haber b, 2008).

Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Salih Çelik'e, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin din dersleri konusunda aldığı karara itiraz edilip edilmeyeceğinin sorulması üzerine de Çelik, "Verilen karara saygı duyuyoruz. Bizimki din dersi değil, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi. Onların verdiği karar mecburi din dersi ve din eğitimi ile ilgilidir. Şu anda bizim onların kararına itiraz etme gibi bir şeyimiz yok. İtiraz da etmeyeceğiz. Çünkü biz, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersini veriyoruz. O derste bütün dinler anlatılıyor. Dolayısıyla bizde herhangi bir ayrımcılık yok." cevabını verdi (Alevi haber ajansı a, 2007).

AK Parti Genel Başkan Yardımcısı Dengir Mir Mehmet Fırat New York'un Columbia Üniversitesi'nde "Türkiye'nin Yeni Anayasa Taslağı" konusunda düzenlenen uluslararası konferans sırasında Türk gazetecilerin Danıştay'ın zorunlu din dersi kararıyla ilgili soruları üzerine karara siyasetçi olarak tepkisinin olmadığını belirtti. Ancak bir hukukçu olarak Danıştay'ın aldığı kararın anayasal olarak yetki sınırını aşması anlamına geldiğini ifade eden Fırat, Anayasa'nın 24'üncü maddesinde din ve ahlak dersinin mecburi olduğunun kaydedildiğini belirtti.

Fırat “Danıştay'ın anayasayı denetleme gibi bir yetkisi yok, ancak idari olarak bir karar alabilir” dedi. Bu konuda AİHM'nin bir kararı olduğunu anımsatan Fırat, Türkiye'de AİHM'nin aldığı kararı uygulayacak organında Danıştay değil, Anayasa Mahkemesi olduğunu belirtti. Fırat “O açıdan bence alınan karar yanlış bir karardır, hukukçuluktan istifa etmiş bir hukukçu olarak benim kanım bu” diye konuştu. Danıştay'ın bu kararla kendisiyle de çeliştiğini belirten Fırat, “Hiçbir kurum kendi anayasal dayanaklarını ortadan kaldıracak bir işlem içinde olamaz, bu hukuki bir intihar olur, o yüzden bunun düzeltileceğine inanıyorum” dedi (Haberler, 2008).

Eski TBMM Başkanı Bülent Arınç:

“1980'den beri Türkiye'de mecburi din dersi yok. Sadece Din Kültürü dersi var. Bunda da ‘nasıl iyi bir Müslüman olunur’ diye öğretilmiyor, sadece İslamiyet’i tanıtmaya yönelik ders veriliyor. Bunun kaldırılmasını istemek büyük bir hata. Raporları hazırlayanlar önce doğruları öğrensinler” (Oğhan, 2005).

Diyanetten Sorumlu Devlet Bakanı Mehmet Aydın:

“Türkiye'deki zorunlu din dersi yok. Önce adını doğru koyalım. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi var. Bu da tarih, coğrafya gibi bir kültür dersidir. Bu ülkenin yüzde 99'u Müslüman. Müslümanlığın ne olduğunu çocuklarımıza öğretmeyecek miyiz? Avrupa'da tek uygulama yok ki ‘tamam bizde de öyle olsun’ densin.”

TBMM Dışişleri Komisyonu Başkanı Mehmet Dülger:

“Din eğitiminin ne mahsuru olabilir. İngiltere 21'nci asra dini eğitim sistemi ile girdi. Her İngiliz'in 18 yaşına kadar dinini öğrenme zorunluluğu var. Hz. İsa ve Hristiyanlık mezhepler üstü olarak anlatılıyor. Bizden bu istenirse eşitsiz muamele olur. Her şeyi kabul edeceğiz diye bir şey yok.”

TBMM Milli Eğitim Komisyonu Başkanı Tayyar Altıkulaç:

Türkiye'de zorunlu din dersi yok. Zorunlu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretimi var. Tabii ki zorunlu din eğitimi Anayasa'nın laiklik ilkesiyle çelişir ama bizdekinin bununla ilgisi yok (Oğhan, 2005).

Diyanet İşleri Başkanı Ali Bardakoğlu:

Bardakoğlu, “Devletin çocuklarına bir dini eğitimi vererek, onları o dine ait kılmaya çalışması elbette laikliğe aykırıdır. Din eğitimi, isteğe bağlı olmalıdır. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi, din eğitimi gibi veriliyorsa yanlış oluyordur” dedi. Bardakoğlu, din dersiyle din eğitiminin birbirinden ayrılması gerektiğini belirtti.

Diyanet İşleri Başkanı, Referans gazetesinde yer alan söyleşisinde zorunlu din dersi tartışmalarını değerlendirdi. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersini tıpkı "vatandaşlık" dersi gibi görmek gerektiğini ifade eden Bardakoğlu, şunları söyledi:

"Kilise, cami, sinagog, mihrap, imam, vaiz, ezan, Kuran, Allah, peygamber, ahiret, anne-babaya saygı, küçüklere sevgi gibi ahlaki, insani dini bilgilerin çocuklarımız tarafından öğrenilmesi gerekir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi, öğrencilerimizi daha fazla dindar yapmak, onları Müslümanlaştırmak, onları namaza alıştıрма dersi değildir. Din eğitimi gibi veriliyorsa yanlış oluyordur."

Bardakoğlu, din eğitiminin isteğe bağlı olması gerektiğinin altını çizdi ve dindarların, çocuklarına din eğitiminin verilmesi talebinin de göz ardı edilemeyeceğini belirterek şunları kaydetti:

“Devlet adamlarına düşen bu sosyal realiteye uygun çözüm üretmektir. İnsanlar din hakkında sağlıklı bilgi alamazsa, bir başkasının peşinde koşacak, onun dedikleriyle yetinecek. “Aileler versin” diyemez çünkü ailelerin din adına çocuklarına hangi eğitimi vereceğini, nasıl eğitim vereceğini bilemeyiz. Bunu kapalı kapılar ardında isteyen istediğini eğitsin diyemeyiz. Onun da ortaya çıkaracağı sorunlar bazen devasa olabilir” (Alevi Haber Ajansı b, 2007).

Bardakoğlu, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Danıştay'ın "zorunlu din dersi hukuka aykırı" kararını da eleştirdi. Bardakoğlu, "Bu bir kültür dersidir. Kişileri daha fazla dindar yapma dersi değildir" dedi. Diyanet İşleri Başkanı tepkisini, "Yargıçlar kendi kişisel tercihlerine göre değil, o bilimin bilgi metotlarına göre karar versinler" sözleri ile dile getirdi.

Danıştay'ın kararını, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının Türkiye'ye uyarlaması ve gölgesi" olarak niteleyen Bardakoğlu, “AİHM ilahiyat uzmanı gibi bilgisizce karar vermeye kendini yetkili görmüştür. Bu konuda yetkili Diyanet'tir, İlahiyat Fakülteleridir” dedi. Konuyla ilgili kendilerinden görüş alınmamasından yakınan Diyanet İşleri Başkanı, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin zorunlu olarak okutulması gerektiğini savundu (Cnntürk, 2008).

Ayrıca, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 5–9 Kasım 2007 tarihleri arasında Antalya’da düzenlenen İl Müftülükleri Seminerinin sonuç bildirgesi açıklandı. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Anayasa’da zorunlu bir ders olarak okutulduğu ifade edilerek, din eğitiminin İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nde de yer alan bireysel haklar kapsamında olduğu belirtildi.

Diyanet'in Sonuç Bildirgesinin 10. maddesi şöyle:

“İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde bireysel haklar kapsamında değerlendirilen ‘din öğretimi’, Anayasamızda da Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi adıyla zorunlu bir ders olarak kabul görmüştür. Milli Eğitimimizin temel amaç ve hedeflerine uygun olarak ortak bilgi, ortak kültür, ortak değer oluşturma yönünde önemli bir işlev gören bu dersin zorunlu olarak okutulmaya devam edilmesinde, geriye kalan din eğitiminin ise Anayasamızın 24. Maddesinin 2. Fıkrasında ifade edildiği üzere, yetişkinlerin isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcilerinin taleplerine bağlı olarak devletin gözetim ve denetimi altında verilmesinde fayda mülhaza edilmektedir. Ayrıca Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin, İslâm’ın içindeki bütün inanış ve düşünceleri kuşatacak şekilde mezhepler üstü bir nitelik taşıyor olma özelliğinin daha da geliştirilmesinde yarar vardır (Alevi haber ajansı a, 2007).

1.2.3.2 Sendika ve Dernek Mensuplarının Görüşleri

Olumlu Görüşler

Ünal Mamur (Eğitim Bir Sen Şube Bşk):

“Anayasa'nın mevcut 24. maddesinin aynen kalmasını istiyoruz. Maddenin 2. paragrafındaki "Din eğitimi kişilerin velilerin isteğine bağlıdır" ifadesine de bağlı kalınsın. Devletin boynunun borcudur, yüzde 99'u Müslüman olan bir ülkede İslam dini eğitimi almak isteyen öğrencilere din eğitimi vermek. Dersin iki boyutu var: zorunlu olmalı, içeriği dine göre değişmeli. Din eğitimi verilmediği zaman telafisi mümkün olmayan sakıncalar olabilir. Geçenlerde popüler bir sanatçı televizyon programında "Eyüp Sultan sabrı" demişti. Belli ki Peygamberimizin mihmandarı olan Eyüp Sultan ile Eyüp Peygamberi karıştırıyor. Kelime-i Tevhid'i görünce "Şeriat geldi" diye korkuyorlar. Bunları bilsinler ama inanıp inanmamak kendilerine kalsın. Çocuklara bu ülkenin bir parçası olan din konusunda sağlıklı bilgi verilmeli.”

Türk Eğitim-Sen Genel Başkanı İsmail Konuk:

“Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin muhteviyatında bazı değişiklikler yaparak zorunlu hale getirilmesi gerekmekte. Eğer bir yanlışlık varsa, bunu önce Anayasayı değiştirerek çözmemiz lazım. 1982 Yılından beri uygulanan bu Anayasa maddesi birdenbire ne oldu da hukuka aykırı oldu. Dolayısıyla böyle bir karar Alevi vatandaşlarımızı, İslam içerisinde bir toplum olan Alevi vatandaşlarımızı farklı bir din mensubu gibi algılamamızı sağlayabilir” (Radikal a, 2008).

Ensar Vakfı Mütevelli Heyet Başkanı Ahmet Şişman:

“Yeni anayasa taslağı yalnızca din özgürlüğü alanında okullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersini zorunlu olmaktan çıkararak bu görevi yerine getirdiği gibi bir izlenim vermektedir. Oysaki yeni taslak dini örgütlenme, dini ve felsefi inanca bağlı okulların açılması gibi konularda hiçbir iyileştirme getirmemektedir. Eğer din özgürlüğü bir bütünse, bütün bunlarda bir iyileştirme yapıldığı bir ortamda din dersi de bu şekilde ele alınabilir. Ancak yeni anayasa taslağında bunları görmemekteyiz

“Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” dersi bütün zaaflarına rağmen Türkiye’de toplumumuzda ortak bir din dilinin oluşmasına önemli katkılar sağlamıştır. Seçmeli olması halinde bu faydanın önemli bir oranda düşme ihtimali söz konusudur. Üstelik Türk halkının büyük çoğunluğu zorunlu din dersini onaylamaktadır. TESEV’in 2006 yılında yapmış olduğu araştırmada zorunlu din dersini destekleyenlerin oranı yüzde seksen bir civarındadır.

“Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” dersinin zorunlu olarak devam etmesinin, bireysel ve toplumsal açıdan son derece önem arz ettiğini düşünmekteyiz. Bunun yanında din eğitimi ihtiyacının özgürlükçü bir yaklaşımla ele alınarak “isteğe bağlı din eğitimi ve öğretimi” ne de imkân veren bir düzenleme yapılması yerinde olacaktır. Bu düzenlemeye 1982 anayasasının hâlihazırdaki metni de imkan vermekte ancak uygulanmamaktaydı. 1982 anayasasında “Din Kültürü ve Ahlak Öğretimi ilk ve ortaöğretimin kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitimi ve öğretimi ancak kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcisinin talebine bağlıdır” ifadesi yer almaktadır. Yeni anayasada “Bunun dışındaki din eğitimi ve öğretimi” ile ilgili de belirlemenin yapılması uygun olacaktır. Dolayısıyla anayasanın 24. maddesinin ilgili 4. fıkrasının muhafaza edilmesi ve isteğe bağlı din eğitimi de düzenleyecek şekilde geliştirilmesi gerektiğini düşünüyoruz.”¹

Özgür-Der Genel Başkanı Hülya Şekerci,

"Danıştay'ın Zorunlu Din Dersleri Kararı Çifte Standart Örneğidir!" başlığı taşıyan basın açıklamasında "Halkın büyük çoğunluğunun sahip olduğu değerleri yok saymak, yasaklamak, ortadan kaldırmak için gerektiğinde mevcut kanunları dahi çiğnemeyi adet haline getirenlerin "düzene uyumlu din dersine" tahammül edemeyenlerin özgürlükçü yorumları ancak halkın değerlerine aykırılık noktasında söz konusudur." diyerek Özgürlük anlayışını ortaya koydu. İşte Özgür-Der'in Açıklamasının ilgili bölümler:

¹ Ensar Vakfı Mütevelli Heyet Başkanı Ahmet Şişman'ın “Yeni Anayasa Taslağında “Din Eğitimi” İle İlgili Önerilere İlişkin Bir Değerlendirme” Adlı Basın Açıklamasıdır

“Danıştay'ın Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin zorunlu olmasıyla ilgili verdiği karar Türkiye'de yargının evrensel hukuk standartlarını değil, keyfiliği esas aldığı ortaya koymuştur. Danıştay'ın eğitim özgürlüğü noktasında genel tutumunu bilenler açısından; iki velinin, çocuklarının Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinden muaf tutulması yönündeki başvurularını kabul yönünde verilen kararı Danıştay'ın özgürlükçü yaklaşımı olarak görmek imkansızdır.

Danıştay karar gerekçesinde "Devlet'in eğitim ve öğretim alanında yükleneceği görevlerin yerine getirilmesinde, ana ve babanın bu eğitim ve öğretimi kendi dini ve felsefi inançlarına göre yapılmasını sağlama haklarına saygı gösterir." şeklindeki AİHM kararına dikkat çekerek Türkiye'de hakim olan dinsel çeşitliliğin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde dikkate alınmadığını ifade ediyor. Bu karar özünde doğrudur, gerçekten de her devlet vatandaşlarının inançlarına uygun hareket etmek ve inanmadıkları değerleri, pratikleri onlara dayatmamak zorundadır. Bu açıdan Alevi, ateist ya da farklı inançtan ailelerin çocuklarına zorunlu din dersleri uygulaması bir dayatmadır.

Bununla birlikte eğitimde farklı inanç mensuplarına saygı gösterilmesi gerektiğine dair kararıyla Danıştay açıkça kendisiyle çelişmiştir. İslam ve Müslümanlar söz konusu olduğunda özgürlükçü, insan haklarına saygılı bir tutumdan zerre miktarı eser taşımayan ve bugüne kadar özgürlükler, insan hakları bağlamında hep menfi kararlara imza atmış yüksek yargı organlarının şimdi birden bire özgürlükçü bir çehreye bürünmesi ne yazık ki inandırıcılıktan ve tutarlılıktan uzaktır.

Halkın büyük çoğunluğunun sahip olduğu değerleri yok saymak, yasaklamak, ortadan kaldırmak için gerektiğinde mevcut kanunları dahi çiğnemeyi adet haline getirenlerin "düzene uyumlu din dersine" tahammül edemeyenlerin özgürlükçü yorumları ancak halkın değerlerine aykırılık noktasında söz konusudur.

Anayasayı denetleme yetkisi olmadığı halde Danıştay'ın vermiş olduğu bu karar asla özgürlükçü sıfatını hak edecek bir karar değildir. Her fırsatta halka ve değerlerine meydan okuyan, gerektiğinde hukuku, adaleti çiğneyen, resmi ideolojiyi dogmatizm ve bağnazlıkla topluma dayatan, oligarşik düzenin devamı için ellerinden geleni ardına koymayanlar ancak işlerine geldiği noktada özgürlüklerden yanadırlar.

Okullarda her gün çocuklarımıza zorunlu Atatürkçülük, milli güvenlik, resmi tarih dersleriyle Kemalizm'i dayatanların bizlere özgürlükçülük dersi vermeye hakları yoktur. Hatta Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerine dahi Kemalizm'i serpiştirmiş olanlar tüm çocuklarımızı rahat bırakmalıdırlar. Resmi ideolojinin dayatıldığı derslerin kaldırılması talepleri karşısında sessiz kalanlar ya da bu dersleri adeta bir din imişçesine halkın çocuklarına dayatanlar asla tutarlı bir özgürlük ve hukuk savunucusu olamazlar.

Biz bu kararı alanları ve en genelde de devletin eğitim politikasını yönlendirenleri tutarlı olmaya ve kendileri için hak olarak gördüklerini başkalarına yok saymamaya çağırıyoruz. Toplumdaki farklı inançlara saygı gerekçesiyle zorunlu din dersleri uygulamasına karşı çıkanlar, tutarlı davranmalı ve Müslümanların inançlarıyla çelişen resmi ideolojik dogmalar ve tüm müfredata yayılmış bulunan "zorunlu Atatürkçülük" dayatmasından vazgeçmelidirler” (Şekerci, 2008).

Diyanet Sen Genel Başkanı Ahmet Yıldız:

Yıldız, “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin gerekli olduğunu söyleyerek Din Dersleri Anayasamızdaki ifadesi ile zorunlu din dersleri baskı ve dayatma anlamına gelmemesi gerektiğini belirterek dersin diğer dersler gibi okutulmasını, ona zorunluluk olarak değil de gereklilik olarak bakılmasını söyledi. Milli birlik ve bütünlüğün sağlanmasında ve ülkenin bölünmezliği için din derslerini olmazsa olmaz olarak görüldüğünü vurgulayan Yıldız, ülkenin yaşadığı acı tecrübelerden çıkarılan ders sonucu din dersleri ilk ve orta öğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasına konulduğunu hatırlattı. Millet olarak birlikte yaşamının asgari şartının milletin en önemli ortak değeri dinin bilinmesi ile olacağını” söyledi (Milli Gazete, 2009b: 4).

Olumsuz Görüşler

Eğitim-Sen Genel Başkanı Alaaddin Dinçer:

“Ne kadar özgürlükçüsünüz, özgürlük, demokrasi konusunda, kişi, hak ve hürriyetleri konusunda ne kadar samimisiniz, bunu ortaya koyun ve hemen Anayasa'nın 24. maddesinin değişiklik teklifini vererek, bu dersleri zorunlu olmaktan çıkarın. 'Din Kültür ve Ahlak Bilgisi dersi olabilir ama içeriği değiştirilerek olabilir' anlamı çıkmamalıdır. Bu dersin zorunlu olmaktan çıkarılması yönünde okunmalıdır bu karar.

Doğru içerikle okutulursa bir sorun çıkmaz ama doğru içerikten kasıt çoğulculuk ve eleştirel düşünceyi teşvik etmek. Ben dersin seçimlik olmasından yanayım. Ben öyle okudum. Kim din dersi okumak istiyorsa dilekçe veriyordu. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisinin hakikaten çocuklarımızı ve gençlerimizi eleştirel düşünmeye ve çoğulcu bir kafa yapısına sevk edecek şekilde, çok farklı dini inançlar hakkında, bir uygarlık tarihi şeklinde kültür dersi olarak verilmesi halinde zorunlu da olabilir. Din adamlarının değil, felsefe hocalarının, sosyologların falan okutacağı bir ders olur. Din kültürü, İslam kültürü değil ki. Farklı dinler var; İslamiyet, Yahudilik, Budizm, Şintoizm var, ateizm var... İlahiyatçılar bunu biliyorlarsa okutsunlar, ama büyük ihtimalle çoğu bu kadar bilmiyordur. Ya da din felsefesiyle uğraşanlar okutsunlar (Radikal b, 2008).

Dinçer başka bir yazısında:“12 Eylül'ün mantığı toplumu sol düşüncelerden uzak tutmak için siyasal İslama destek vermek şeklindeydi. Bu yaklaşımlarının sonuçlarından birisi de din derslerinin zorunlu hale getirilmesi olmuştu. 12 Eylül sonrasında zorunlu hale getirilen dersin ismi "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi"dir. 12 Eylül döneminden günümüze değin, bu derslerde İslam dininin Sünni mezhebi ile bunun ibadet esasları (kimi zaman uygulamalı olarak) öğretilmiştir. Yeni Anayasa ile öğrencilerin bir kısmını mağdur eden bu uygulamaya son verilerek din dersi zorunlu olmaktan çıkartılmalı ve seçmeli hale getirilen din derslerinde ise bütün dinlere eşit mesafede bir öğretim programı esas alınmalıdır. Bu değişiklik hem laiklik ilkesi

açısından hem de din ve vicdan özgürlüğü açısından zorunludur” ifadelerini kullanmıştır (Gündüç, 2008).

Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (Eğitim-Sen) Genel Sekreteri Emirali Şimşek,

"Okullardaki zorunlu din dersleri temel hak ve özgürlüklerle çelişiyor. Sadece başörtüsünün üniversitelerde serbest bırakılmasıyla demokratikleşme ve özgürleşme sağlanamaz. Zorunlu din dersi kaldırılmalı ya da en azından seçmeli olmalı. Din dersinin muhakkak zorunlu olmaktan çıkarılması gerektiğinin altını çizen Şimşek, Türkiye'de laikliğin hiçbir zaman sisteme oturmadığını ifade etti.

"Laiklik bilimsel anlamıyla yorumlanmalı. Devlet ve dinin birbirinden ayrılması gerek ama Türkiye'de Diyanet İşleri Başkanlığı var, Diyanet'e devlet bütçe ayırıyor. Bu kurum bu dinden olmayanlardan da vergi alınarak finanse ediliyor. Yani Aleviler Sünni mezhebi yaygınlaşsın diye vergi ödüyor" (Gündüç, 2008).

Ali Rıza Telek - Pir Sultan Abdal Kültür Derneği:

"Din dersinin tamamen kaldırılmasını hatta Diyanet'in de kaldırılmasını istiyoruz"

Doğan Bermek - Alevi Vakıfları Federasyonu Başkanı:

"Sünni çocuğun Alevi'den, Alevi çocuğun Sünni'den haberdar olmasının ne sakıncası var. Bizim istediğimiz yansız eğitim yapılması. Bir konunun misyonerliği yapılmasını"

Hubyar Vakfı'ndan Cemal Coşkun:

"Arkadaşlarımızın ve diğer kurumlarımızın açtığı davaların takipçisi, destekçisi olacağız. Eğer yasama yürütme organları gerekli tedbirleri almazsa, yurttaşlarımız da arkadaşlarımızın yaptıkları gibi yasal, kanuni haklarını kullanacaklar" ifadesini kullandı." (Alevi Haber Ajansı d, 2008).

Pir Sultan Abdal Derneği Başkanı Kazım Genç:

"Bu somut yargı kararları karşısında, hükümeti AİHM'nin ve Danıştay'ın kararlarına uymaya ve zorunlu din dersi uygulamasına derhal son vermeye davet ediyoruz. Yargı, zorunlu din dersine ve müfredatına karşı hukuk duvarı örmektedir. Hukukun ördüğü duvar, demokrasiyi ve özgürlükleri koruyarak, şeriata ve bağınazlığa karşı geçit vermeme kararlarıdır. İnanç özgürlüğünü sadece türban özgürlüğüne indirgeyen ve bunun için kefen giymeye hazır olduğunu söyleyen AKP'nin Genel Başkanı ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'a Alevilerin de inanç özgürlüğüne saygılı olmak zorunda olduğunu hatırlatmak da ne yazık bize düşmüş bulunmaktadır."

Alevi Bektaşî Federasyonu Başkanı Turan Eser:

“Danıştay kararın ardından zorunlu din dersleri derhal kaldırılmalı. Danıştay, 'devletin asli görevi din ve dindar üretmek değil, çağdaş bireyler yetiştirmek olması' yönünde mesaj vermiştir. Zaten hukukun abc'si bile, bize zorunlu din eğitiminin, hukuk, demokrasi ve laiklik açısından kabul edilemez olduğunu söyler. AKP hükümetine sesleniyor ve uyarıyoruz. Alevilere yönelik ayrımcılık ve Alevilerin özgürlük alanlarına yönelik tecavüzlere son verin. Artık tribünlere konuşmaktan ve gerçekleri türbanla örtmekten vazgeçip, Alevilerin özgürlük haklarını tanıyın ve gereğini yapın” (Radikal a, 2008).

Genel Başkan Turan Eser yaptığı başka bir değerlendirmede, “Danıştay, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin bugünkü içeriğiyle okullarda okutulamayacağına karar verdi. Hükümete yeni bir düzenleme yapması için Mayıs ayına kadar süre tanıyoruz” dedi. Eser, “Tanıdığımız bu süre içinde söz konusu dersin içeriği ve kitapları değiştirilmelidir. Aksi takdirde çocuklarımızı Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine sokmayacağız, ayrıca Hükümet ve Milli Eğitim Bakanlığı hakkında toplu davalar açacağız” diye konuştu.

Laik bir hukuk devletinde zorunlu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi olmasının ve bunun Anayasa ile güvence altına alınmasının bir skandal olduğunu kaydeden Eser, sözlerini şöyle sürdürdü: “Sosyal bilgiler, biyoloji, Türkçe, matematik, sanat tarihi, fizik, kimya gibi derslerin zorunlu olacağı Anayasa’da belirtilmiyorsa, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin zorunlu olması da Anayasa’da belirtilmemelidir. Bu dersin 25 yıldır Anayasal güvence ile zorunluluk altına alınmasını savunan ideolojik niyet zaten hukuk dışı referanslardan beslenmiştir. 12 Eylül Anayasası evrensel hukuktan değil, ideolojik tercihlerden beslenmiştir” (Şahindokuyucu, 2008).

Pir Sultan Abdal Derneği 2 Temmuz Derneği Başkan Yardımcısı Emel Sungur

“Türkiye’de bu konuda yasal değişiklikler ile ilgili talepleri Aleviler adına getirip anayasa taslak önerisini olarak sunan ve bu tartışmalara katılan ilk örgütüz. Bu arada seçmeli din dersi de bize göre bir tuzak. Bunu çok tehlikeli görüyoruz. Çocuklar arasında çok büyük ayrışma olacak. Bu zorunlu din dersleri nedeniyle Alevi çocukları çok ciddi ruhsal sorunlar yaşıyorlar. Not açısından okulda din dersi önemli ama evde aldığı din terbiyesi farklı. Bu da çocukların ciddi sorunlar yaşamasına neden oluyor. Çocuklar iki eğitim arasında kalıyor. 82 anayasasında yer alan zorunlu din dersi AKP’nin bu noktaya taşınmasında çok ciddi destek olmuştur. Türkiye’de 80 darbesi şeriatın bugün bu noktaya gelmesinde çok büyük rol oynamaktadır.”

Alevi Bektaşî Federasyonu Genel Başkanı Ali Balkız,

"Zorunlu din dersi, devlet eliyle yönetilen misyonerlik faaliyetidir" dedi. Balkız, Güven Park'ta yaptığı basın açıklamasında, zorunlu din dersleriyle ilgili "Devletin, bireylerin neye inanıp inanmadıklarını sorgulama, neye nasıl inanacaklarını, inançları gereği ibadetlerini nasıl yapacaklarını öğretme ve bunu telkin etme görevi olmadığını" ifade etti. Zorunlu din derslerinin Sünni inancına göre okutulduğunu, Alevi öğrencilerin din ve vicdan özgürlüğünün mahkeme kararlarına rağmen ihlal edildiğini öne süren Balkız, "Zorunlu din dersi, devlet eliyle yönetilen misyonerlik faaliyetidir. Zorla asimilasyondur" dedi. Balkız, hükümeti, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Danıştay'ın kararlarına uyararak zorunlu din dersini kaldırmaya davet ederek, "Okutulmaya devam edilecek ise de seçmeli, çoğulcu, demokratik toplumun gereklerine uygun nesnel hale getirilmelidir. Müfredatın Alevilik bölümünün yazılması, Alevi kurumlarına bırakılmalıdır" diye konuştu.

Alevilerin isteklerinin karşılığını azda olsa almaları Türkiye'de farklı inançlara mensup kişi ve kurumları harekete geçirmiştir. Bahailer buna örnek olarak verilebilir. Sabah gazetesinde yayınlanan habere göre Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitaplarında bu yıl ilk kez Alevilik ve mezheplerin yer alması Türkiye'de yaşayan Bahaileri de harekete geçirdi. Çocuklarının kendi dinlerini okulda da öğrenmesini isteyen Bahailer, Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik'e bir mektup yazarak, ders kitaplarında bir sayfa da olsa Bahailiğe yer verilmesini istediler. Türkiye Bahai Toplumu Dış İlişkiler Temsilcisi Prof. Dr. Cüneyt Can, Türkiye'de 10 binin üzerinde yetişkin Bahainin yaşadığını belirterek, "Biz de bu geniş kültür ve mozağin bir parçasıyız" dedi. Mektubu hazırlayanlardan Prof. Dr. Can, başvurularına henüz yanıt gelmediğini, ancak gelecek eğitim yılında ders kitaplarında Bahailiğe yer verileceğine inandıklarını söyledi (Sabah, 2006).

1.2.3.3.Toplumun Farklı Kesimlerinden Seslendirilen Yorumlar

Olumlu Görüşler

Anayasa değişikliği gündeme geldikten sonra bir de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Alevi bir velinin başvurusu üzerine verdiği karar dersle ilgili tartışmaların yoğunlaşmasına sebep olmuştur. Konunun Türkiye'deki uzmanlarından, ayrıca Din eğitimi üzerinde uluslar arası çalışmalara imza atmış Sakarya

Üniversitesi'nden Prof. Dr. Recep Kaymakcan, konu ile ilgili Zaman gazetesinden Levent Kenez'in kendisine yönelttiği sorulara açıklık getirmiştir. Kaymakcan, din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin sosyal barış için gerekli olduğu vurgusunu yapmıştır. Burada röportajdan bölümler aktaralım:

-Toplumun genelinin din dersine bakışı nasıl? Herhangi bir araştırma ya da anket var mı konu ile ilgili?

-TESEV in yapmış olduğu bir araştırma var. 2006 Kasım ayında yayınlandı. "Değişen Türkiye'de din toplum ve siyaset" başlıklı çalışmaya göre "Türk halkının %82, 1i devlet okullarında mecburi din dersi verilmelidir" diyor. Bu araştırma çok kapsamlı ve örneklemeleri bütün Türkiye çapında seçilmiş bir araştırmadır. AB çapında yapılan diğer bir araştırmanın Türkiye ayağında da yine benzer oranda lise öğrencisi bu dersin zorunlu verilmesine olumlu bakıyor.

-Mevcut uygulamayı laiklik ilkesine ters bulanlar var

-Maalesef bu tartışma hep olagelmiş. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin ilkokulda isteğe bağlı olduğu 1949 yılında bile belli çevreler bu derse laiklik adına karşı çıkmışlardır. Bugünkü tartışmalara ışık tutması için belirteyim; bu konu ile ilgili yargı kararı da mevcuttur. 2000 yılında Danıştay 8.Dairesi bir velinin bu ders ile ilgili itirazına cevaben bu dersin amacının temel bilgiler yanı sıra öğrenciye kültür kazandırmak olduğunu belirtmiş ve laiklik açısından bir sorun olmadığını açıkça dile getirmiştir. Bakın Anayasa Profesörü olan Mümtaz Soysal "100 Soruda Anayasanın Anlamı" adlı kitabında ne diyor: "Zorunlu din dersi Türkiye Cumhuriyeti'nin kendine özgü laiklik anlayışının sonucudur". Bunun altını çizmek isterim.

-Anayasa değişikliği taslaktaki gibi gerçekleşirse yani bu dersi isteyen alır ya da istemeyen bu dersten muaf olursa ne değişir?

-Çok büyük sıkıntıların yaşanacağını düşünüyorum. 1982 öncesi yaşanmış şeyler bunlar. İkili gruplaşmalar oluyor. "Sen biraz dindar değilsin" gibi. Disiplin sorunları ortaya çıkıyor. Farklılıklar üzerinden ayrışma oluyor. Üstelik bu şekildeki uygulamalarda okul idaresinin dine bakışına göre ders açılıyor ya da açtırılmayabiliyor. Bu durumda veliler ile okul idaresi arasında tatsızlıklar oluyor. Bunlar hep yaşanmış örneklerdir. Burada altı çizilmesi gereken nokta şudur. Biz 1982 de bu dersi zorunlu koyarken buna bir günde gelmedik. Türkiye eğitim tarihi boyunca akla gelebilecek bütün alternatifleri denedi. Okullarda din dersi olmamasından isteğe bağlı olmasına ve zorunlu olmasına kadar hepsini denedik. 1982'de, bunun zorunlu olmasının daha mantıklı olduğuna karar verildi. Bu, ciddi bir tecrübenin sonucudur.

-Neticede bu konu gündeme taşındı ve tartışılıyor. Bundan sonrası için nasıl bir yol takip edilmeli?

Mesele din dersi programının geliştirilmesi ve çoğulcu bir yapı ile yeniden programların hazırlanmasıdır. Bu kadar basit bir değişiklik için anayasa değişikliğine gerek yok. Benim şöyle bir önerim var. Karar verme yetkisi olmayan bir din dersi danışma kurulu oluşturulabilir. Bu dersi hazırlamak için Diyanetten, diğer dinlerin temsilcilerinden, Alevi örgütlenmelerinden eğitim sendikalarından ve bu konuda yetkin sivil toplum kuruluşlarından temsilciler

çağrılabilir. Böylelikle programa herkesin “benim de programım” deme imkanı sağlanmış olur. Olası bir krizi fırsata dönüştürebiliriz.

-Nasıl bir fırsata?

-Bu ders asli fonksiyonlarını daha iyi yerine getirirse bir Müslüman ya da Hristiyan çocuk diğer dinler hakkında bilgileri ancak bu ders yoluyla alabilir ve diğer dinden mensup insanlara saygı duymayı öğrenir. Bu ders ile birlikte İslam içi farklı yorumlara yer vererek birlikte yaşama ve toplumsal barışa da katkı sağlamış oluruz. Sünni vatandaşlar ile Alevi vatandaşlar arasındaki bilgisizlikten kaynaklanan önyargıların giderilmesinde bu dersin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Buna aslında başlandı, ancak geliştirilmesi lazım. Bakın camide sadece camiye gelenlere bir şey anlatabilirsiniz. Ancak okulda herkese ulaşma imkânınız var. 25 yıllık uygulamaya baktığınız zaman siyasi arenada din çok tartışılmasına rağmen sağlıklı bir din algılaması varsa dinden kaynaklanan bir çatışma olmadığını görüyorsak bu derse çok şey borçlu olduğumuzu düşünüyorum (Kaymakcan, 2007b: 22).

Kaymakcan, Star Gazetesinde yayınlanan bir demecinde ise 25 yıldır zorunlu din dersi deneyiminin Türkiye’deki mezhepsel ve ideolojik ayrışmaların azalmasına yardımcı olduğunu ve bunun ülkedeki hoşgörü ve uzlaşma kültürünün gelişimine katkı sağladığını belirtmiştir. Kaymakcan’a göre ülkemize yönelik dış ülke kaynaklı ve içten kaynaklanan din istismarını önemli ölçüde din hakkında bilimsel ve kaynaklara dayalı kapsayıcı bilgi vererek önlenmiştir. Çünkü zorunlu ders herkes tarafından alınmaktadır ve bu ortak bir din kültürünün ve anlayışının oluşmasına katkı sağlamıştır.

Kaymakcan, din dersinin Avrupa’daki 46 ülkeden 43’ünde din dersinin zorunu olduğunu Azerbaycan ve Arnavutluk’un dışında Fransa’da da zorunlu olması için çalışmalar başlatıldığını belirtmiştir. AB’nin bahane edilerek 3 yıldır zorunlu din eğitiminin kaldırılmak istendiğini savunan Kaymakcan “Zorunlu din derslerinin kaldırılması ile Türkiye’nin AB tam üyelik vizyonu açısından bir ilişki yoktur” açıklamasında bulunmuştur. (Kaymakcan, Star: ?).

Abdullah Karakuş’un Milliyet Gazetesinde yayınlanan röportajında toplumun farklı kesimlerinden yapılan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ile değerlendirmeleri görebiliyoruz kısa kısa bu yorumlara yer verelim;

İstanbul Milletvekili İbrahim Yiğit: "Yeni anayasa hazırlanıyor. Din dersi seçmeli olsun mu, olmasın mı tartışması var. Seçmeli olmadığı zaman, Alevilik de muhakkak Sünni İslam nasıl öğretiliyse öğretilecek."

Hüseyin Tuğcu (Kütahya): “Ders kaldırılmamalıdır. Matematik, fen, milli tarih nasıl zorunluysa din dersi de zorunlu olmak zorundadır... Bazı derslerde seçmeli anlayışı yanlış. Din dersi de bunlardan biridir...”

Osman Kılıç (Sivas): “Herkes istediği dini öğrensin. Elimde İncil de var, okuyorum. Dinleri karşılaştırmam lazım. Kuran'ı da okuyorum.”

Nihat Ergün (AKP Grup Başkanvekili): “İşin bir zorunlu olan bölümü, bir de seçmeli yani isteğe bağlı bölümü olmalı. Zorunlu olan bölümü Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi bölümüdür. Bu ülkedeki, toplumdaki dini inanışların her biri hakkında herkesin bilgi sahibi olmasıdır. Ahlaklı davranış biçimini öğrenir ama ahlaklı olup olmamayı kendisi bilir. Kişinin kendisinin ya da velisinin tercih edeceği, isteğe bağlı bölümde var. O da din eğitimi bölümüdür. 'Ben şu dinin kurallarını bilmek ve yapmak üzere öğrenmek istiyorum, nasıl namaz kılacağını ve oruç tutacağını öğrenmek istiyorum' diyen kişiye de öğretilmeli. Bu konuyu ikiye ayırarak düşünmek lazım. İkiye ayırmadın mı karışıyor işler” (Karakuş, 2007).

MHP Kastamonu Milletvekili Mehmet Serdaroğlu, yeni anayasa taslağında, ilk ve orta öğretimdeki 'din dersinin' zorunlu olmaktan çıkartılarak 'seçmeli ders' haline getirilmesinin asla kabul edilemez bir durum olduğunu söyledi. Serdaroğlu, mevcut müfredattaki din dersi sayısı ve saatinin arttırılmasını istedi (Haberler ,2007).

Eski Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı ve Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitim Ana Bilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Şevki Aydın, Sabah Gazetesi Ankara Temsilcisi Muharrem Sarıkaya ve Temsilci Yardımcısı Okan Müderrisoğlu'nun sorularını yanıtlayarak şu değerlendirmelerde bulundu:

“Okullardaki Din Kültürü Dersi'nin amacı, insanları Müslümanlaştırmak onlara İslam'ı empoze etmek değil.

Laiklik dinsizlik veya din karşıtlığı değil. Laik okul, halkın ihtiyaçlarını tespit etmek, halkın beklentilerine, taleplerine cevap vermek zorundadır. Laik okul hiçbir zaman "Bana ne" diyemez. Halkın böyle bir talebi varsa, o okul bunu karşılamak durumdadır. Okullarda din eğitimi verilebilir. Din dersini vermekten korkmamalı.

Din kültürü dersi zorunlu olabilir. Ama bu İslam din dersi demek değil. 1982'de Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi'nin zorunlu olmasına karar verilmesi, bir sürü tartışmalar sonucu oldu. Bu ülkede yaşayan insanlar, çok temel olgu olan din hakkında bilgilendirilmeli. Bu ülkede yaşayan insanlar ateist olabilir, her şey olabilir fark etmez ama bu ülkede yaşıyorsa bu ülkenin kültürünü tanımak zorundadırlar. Eğitimin temel işlevlerinden birisi bireyi sosyalleştirmektir. Bu toplumun kültürü içinde din yok mu? Bunu görmezlikten gelerek bireylerimizi toplumsallaştıramayız” (Sabah, 2004).

Ümmühan Atak Gerçek hayat dergisinde kaleme aldığı yazısında Din Kültürü ve Ahlak bilgisini şu sözlerle savunmuştur:

“ Çocukların Kuran kurslarına gidip Elifba öğrenmelerine tahammül edemeyenler, din derslerinin ‘zorunlu’ olmasından da fazlasıyla rahatsız. Kim rahatsız bundan? Kendi dinleriyle dahi barışık olmayanlar. Üstelik bunu sadece, "yeri geldiğinde" Cumhuriyet mitinglerine katılıp bayrak salladıkları için "istemek zorunda kaldıklarını" düşünerek talep ediyorlar. Sürü psikolojisi! Öğrencilerin temel din bilgisinden uzak kalmalarını isteyenler, ne tür bir gençlik istiyor olabilir? Fatiha'ya "Elham", Peygamber Efendimizin Hadis-i Şeriflerine "Ayet" diyen, Eyyub Peygamber ile Eyüp Sultan Hazretlerini karıştıran... Bir ülkenin evlatları, tarihine, kültürüne, dinine, hasılı; kendine ait ne varsa ‘bilmeyi’ hak etmez mi yani?

Din eğitiminin okullarda zorunlu olmasıyla ilgili sıkıntılar dile gelirken, Alevilerin öne çıktığına dikkat ettiniz mi? Sanki sadece Aleviler din derslerinin zorunlu olmasından şikayetçi, sanki sadece Aleviler "hak aramak" için AİHM kapılarını zorlamayı akıl ediyor... Gerekçe, "Din eğitiminin Sünni olması". Çiçekleri böcekleri sevmekten, büyüklere hürmet etmekten bahseden, bundan pek fazla öteye geçemeyen, İslam dininden ziyade, genel anlamda ‘din’ anlayışını anlatmaktan fazla uzaklaşmayan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri, Alevileri neden rahatsız eder ki? Yeterince Sünni mi hakikaten, okullardaki din dersleri? Bazı hukukçular, din derslerinin zorunlu olmasını "Laikliğe aykırı" buluyor. Bu zorunluluğun, düşünce ve vicdan özgürlüğüne karşı olduğunu, ayrımcılık içerdiğini iddia edip, meselenin Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi kapsamında incelenmesini talep edenler de var. Kimsenin aklına, içinde ‘aksiyon’ olan, derse heyecan katan bilgilerle dolu bir müfredat istemek gelmiyor mu hakikaten? Hayır, akıllara Anayasa değişikliği hazır gündemdeyken, bunu da aradan çıkarmak, 24. maddeyi değiştirmek geliyor. Yani önce tümünden karşı çıkıp muhalefet edecek, ardından yok edecek” (Atak, 2008:391-395).

Vakit Gazetesinden Hasan Karakaya’nın Danıştay’ın tutarsızlıkları ile ilgili kaleme aldığı ilginç bir yazı gözümüze çarpmaktadır:

“Danıştay 8. Dairesi, Anayasa’nın din derslerinin zorunlu olduğuna ilişkin açık hükmüne rağmen, “ilk ve ortaöğretim kurumlarında verilen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin bu içeriği ile zorunlu tutulması hukuka aykırıdır” şeklinde bir karar verdi.

Danıştay’ın bu kararının iler-tutar yanı yoktur... Zira, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 24. maddesinin “zorunlu” dediği din dersleri için, “hayır, zorunlu değildir” demek, “Anayasa’nın üstüne çıkmak!.. Anayasa’ya tecavüz etmek!.. Anayasa’yı yok saymak!.. Ben Danıştay’ım, bana ne Anayasa’dan?!?” demektir, biirrr!..

İkinci olarak da; “müfredatı belirleme” hakkı ve yetkisi Milli Eğitim Bakanlığı’na aittir... Danıştay, bu kararıyla, “MEB’in yetkisine de “tecavüz” etmiştir!.. üstelik de, kararını “eski müfredat”a göre vermiş! Ama, bana göre bütün bunlar teknik konular... Benim için fazla önemi yok.. Benim için önemli olan, bu kararın yol açtığı “kaos!”

“Alevi”(!) dernekleri şimdiden konuşmaya başladı: “Alevi dernekleri olarak, zorunlu din derslerinin Alevi çocuklarını asimile ettiğine yönelik topyekûn verdiğimiz mücadeleyi, Danıştay’ın emsal kararıyla birlikte daha rahat bir şekilde yürütebileceğiz. Danıştay’ın çok önemli bir karar aldığını düşünüyoruz. Hükümeti, Danıştay’ın aldığı kararlara uymaya ve zorunlu din dersi uygulamasına derhal son vermeye davet ediyoruz.”

Tamam, hay hay; “Aleviler” istiyor diye kaldırılсын “din” dersleri!..

Pekiii, yarın bir gün de, “Sünni”lerin aileleri ortaya çıkar da, “Biz de Milli Güvenlik dersinin, Müzik dersinin, Beden Eğitimi dersinin kaldırılmasını istiyoruz” diye müracaatta bulunursa, nasıl karar verecek Danıştay?

Aynı kararı verebilecekler mi? Veremezlerse, çıkacak “kaos”un boyutunu hesap edebiliyorlar mı?

Söylemeye çalıştığım şu:

“Ağızdan çıkan bir söz” veya “kaleminden çıkan bir karar” tutarlı olmak zorundadır! Bir de, “ucunun nereye kadar gidebileceği” de hesap edilmek zorundadır! Yoksa “beynin tatile mi çıktı?” diye soruverirler insana” (Karakaya, 2008)!

Hürriyet Gazetesinde köşe yazıları yayımlanan Ahmet Hakan’da derse hayır diyenlin “hayır”larının sonucunda nasıl bir tablo ortaya çıkacağının yazısında resmetmektedir. Şöyle ki;

‘Din dersine hayır’ diyenlerin dikkatine”. Önce ‘Zorunlu din dersine hayır’ diyenlerin ne dediklerine bakalım. Diyorlar ki:

Okullarda okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi, gerçek anlamda bir ‘zorunlu din dersi’dir. ‘Bu derslerde sadece İslam değil bütün dinler anlatılmaktadır, müfredat buna göre belirlenmiştir’ yaklaşımının geçerliliği yoktur. Çünkü bu konuda belirleyici

olan ‘müfredat’ değil, uygulamadır. Uygulamada ise ‘Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi’ adı altında öğrencilere İslam dininin Sünni yorumu öğretilmektedir. Üstelik bu yorum, isteyene de öğretilmektedir, istemeyene de. Alevi çocuğuna da öğretilmektedir, Sünni çocuğuna da Ateist ailenin çocukları da bu eğitimden geçirilmektedir, dindar ailelerin çocukları da Gayrimüslim çocukları da bu derslerde namaz dualarını ezberlemektedir, Müslüman çocukları da. Kısacası ortada bir garabet vardır. Bu ikiyüzlülüğe son verilmeli, zorunlu din dersleri kaldırılmalıdır.”

Baştan sona doğru bir değerlendirme bu. Hiç çekinmeden altına imzamızı atıyoruz. Ama gelin görün ki sorun burada bitmiyor. Çünkü bu tür değerlendirmeleri büyük bir heyecanla yapanlar, olaya ‘sıfır empati’ ile yaklaşıyorlar. Kendi hayatlarında ‘din eğitimi’ gibi bir sorun olmadığı için zannediyorlar ki, kimsenin böyle bir sorunu yok. Bu nedenle ‘Zorunlu din dersine hayır’ diyorlar ve ötesiyle ilgilenmiyorlar. Oysa asıl mesele işte o ‘öte’de. Çünkü ‘Zorunlu din dersi kaldırılсын’ diyenlerin, şu sorunun yanıtını da vermeleri gerekir: ‘Çocuklarına din dersi verdirmek isteyen anne babalar ne yapacak?’

‘Zorunlu din dersleri kaldırılmalıdır’ diye haykıranlar, aynı heyecanla bu sorunun yanıtını vermeye çalışmadıkları müddetçe, talepleri hep kuşkuyla karşılanacaktır. Çünkü ‘din eğitimi’ alanında ülkemizdeki tablo şudur: 15 yaşından küçüğe din eğitimi verilemez. 15 yaşından büyüklere yaz tatillerinde bir aydan daha uzun süre din eğitimi olmaz. Özel alanda olmaz, kamu alanında hiç olmaz. Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı olmayan kurslarda olmaz.

Laik Cumhuriyet’in Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı din kursu olmaz. Evde özel hocayla olmaz. Kaçak Kuran kursunda olmaz, legal Kuran kursunda olmaz, camide Diyanet’e bağlı hocaların gözetiminde olmaz. Ve şimdi okullarda okutulan haftada bir-iki saatlik derslerde de olmayacak. Pekiyi nerede olacak? Yanıt: Kocaman bir sessizlik. Oysa din eğitimi, anayasal güvence altına alınmış bir haktır. Ve tabii ki evrensel bir insan hakkıdır.

O halde ‘Zorunlu din dersleri kaldırılmalıdır’ diyenler, bu evrensel hakkın yerine getirilmesi için ortaya konacak çözüm önerilerine açık olmalıdır. Aksi takdirde zorunlu din dersi uygulamasının sona ermesi imkânsızlaşır, bir uzlaşma sağlanamaz ve mevcut garabet devam eder (Hakan, 2005).

Zaman Gazetesinden Tuncer Çetinkaya derse ilişkin uzman kişilerin görüşlerine başvurarak, dersin diğer Avrupa ülkelerinde hangi şekilde okutulduğunu konu alan önemli bir araştırmaya imza atmıştır. Bu araştırmaya göz atalım:

“Türkiye’de zorunlu din eğitimi ve öğretimi, yeni anayasa çalışmaları ve Alevi bir babanın Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne müracaat ederek Türkiye’yi mahkum ettirmesiyle yeniden tartışılmaya başlandı. Konu, hükümetin bilim adamlarına hazırlattığı anayasa taslağında alternatifli 2 ayrı başlıkta anlatılıyor.

Okullardaki dersin seçmeli olması veya zorunlu yapılarak muafiyet konusunun isteğe bağlı yapılması. Konu hakkında ilahiyatçıların birleştiği ortak nokta ise Türkiye’deki okullarda din eğitimi yerine öğretiminin yapıldığı yönünde. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Mustafa Fayda, durumu, "Kur'an kursları hariç Türkiye’de din eğitimi yapılmıyor." şeklinde özetliyor. İstanbul Müftüsü Prof. Dr. Mustafa Çağrıcı da görev olarak genel manada din eğitiminin Diyanet İşleri Başkanlığı’na, din öğretiminin ise Milli Eğitim Bakanlığı’na verildiği görüşünde. MEB’e bağlı Din Eğitimi Genel Müdürlüğü’nün isminin 1982 Anayasası ile Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, din bilgisi dersinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi şeklinde değiştirilmesi, geçtiğimiz yıl da bu dersin müfredatının ağırlıklı İslam olmak üzere dinlerin öğretimi olarak düzenlenmesi bunun göstergesi kabul ediliyor. Türkiye’de okullarda zorunlu din öğretimi yapılırken, Avrupa Birliği ülkelerinin çoğunda zorunlu din eğitimi programı uygulanıyor. Avrupa’da özellikle ilköğretimlerde dersin müfredatlarına kadar kiliselerin ağırlığı hissedilirken okullarda dinî ayinler bile rahatlıkla yapılıyor.

Milli Eğitim Bakanlığı yetkilileri, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde dini eğitim verilmediğini ve konuların 'genel kültür dersi' gibi işlendiğini anlatıyor. Bakanlık, halkın yüzde 99’unun inandığı din hakkında bilgilerin verilmesinin AB normlarına uygun olduğu görüşünde.

Evren’in damadı, kurban için vekalet veremeyince din dersi konuldu. Gazeteci-yazar Faruk Mercan, 7. Cumhurbaşkanı Kenan Evren’in kendisini ziyarete gelen kişilere anlattığı bir anekdotu naklederek din derslerinin zorunlu hale gelmesinde Evren’in damadının din konusundaki bilgisizliğinin etkisini anlatıyor. Mercan şunları

kaydediyor: 12 Eylül'den sonra Kenan Evren devlet başkanıdır ve Kurban Bayramı yaklaşmaktadır. Evren, eşi vefat ettiği için kızı ve damadıyla yaşamaktadır. Bir akşam yemeğinde damadına, "Oğlum Kurban Bayramı yaklaşıyor, yakınlarda bir imam bul, kendisine vekalet ver, bizim kurbanımızı kesiversin." diye tembih eder. Evren, ertesi akşam yine yemekte damadına sorar, "Ne oldu oğlum, kurban işini hallettin mi?" Cevap Evren'i şoke edecek mahiyettedir: "Hayır baba. Bugün cumartesi, noterler kapalı, onun için imama vekalet veremedim." Evren, damadının din konusundaki bu cehaletinin din derslerinin mecburi olması için önemli bir gerekçe olduğunu bizzat kendisi anlatır."

Her ülkenin farklı bir eğitim sistemi var

Almanya: Din dersi, kamu okullarında zorunlu. Dersin konularını ve müfredatı, devlet tarafından tanınan cemaatler belirliyor. Çocuğun din dersine katılıp katılmayacağına aile karar veriyor. Dersi seçmeyenler alternatif olarak sunulan 'etik/ahlak dersi'ne girmek durumunda. Din derslerini seçmeyen öğrencilerin oranı ilkokulda yüzde 5, liselerde ise yüzde 10-15 civarında.

Fransa: Devlet okullarında herhangi bir dinin eğitimi verilmiyor. Ancak büyük kitleler tarafından benimsenen dinler, ilkokuldan lise son sınıfa kadar okutulan tarih kitaplarında 'dinler tarihi' ve 'din kültürü' tarzında öğretiliyor. Yaklaşık 76 bin okulun yüzde 15'e yakını özel okul ve bunların da neredeyse tamamı Katolik Okulu. Okullara giden öğrencilerin yaklaşık 7'de 1'i Katolik okuluna gidiyor.

Birleşik Krallık (İngiltere, İskoçya, Galler, K.İrlanda): Bütün okullarda din eğitimi veriliyor. Okul idarelerinde kiliseler etkin. Okulların yüzde 23'ü kilise okulu. Ailelere dinî hassasiyetlere göre okul seçme imkânı veriliyor. Kilise ve cemaat okullarının kendi müfredatlarını belirleme hakkı var. İlköğretim ve liselerde günlük olarak toplu ibadet yapılması isteniyor.

İtalya: Din eğitimi anaokulu ve ilkokulda haftada 2, ortaokul ve liselerde 1 saat isteğe bağlı olarak veriliyor. Bu derse katılmayanlar alternatif ders alıyor veya okuldan çıkabiliyor. Okullarda özel günlerde ayinler ve takdis törenleri yapılıyor. Katolik okulları da ayrıca eğitim veriyor. Bunların eğitim sistemi içindeki oranı yaklaşık yüzde 7.

Türkiye: İlköğretim okullarında haftada 2, liselerde ise 1 saat olmak üzere zorunlu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi okutuluyor. Ders kitaplarında her sınıfın seviyesine göre içeriği belirlenmiş 6 öğrenme alanı var. İnanç, ibadet, Hz. Muhammed, Kur'an, ahlak ile din ve kültür şeklinde belirlenen derste halkın yüzde 99'unun inandığı İslam dini hakkında kültürel içerikli bilgiler ve ahlaki kurallar verilirken Hinduizm'den Yahudiliğe, Hristiyanlıktan ateizme kadar diğer dinler hakkında da bilgiler anlatılıyor. Türk milletinin kültürel geçmişi ve dinle etkileşimi konusunda da bilgilerin yer aldığı ders kitaplarında İslam'ın bir yorumu olarak Alevilik de anlatılıyor (Çetinkaya, 2007).

İlahiyat Profesörü Zekeriya Beyaz da zorunlu din dersinin kaldırılmasının yanlış olacağını söyleyenlerden. Prof. Dr. Beyaz, “Din dersleri zorunlu olmalı ancak Hanefi Mezhebi’nin yanında Alevilik de öğretilmeli. Din dersi, din bilgisi doğru öğretilmeli ki gençlerimiz sapkın tarikatların pençesinden kurtulsunlar” dedi.

Din dersi zorunlu olmasın demenin son derece sakıncalı olduğuna işaret eden Prof. Dr. Beyaz, “Asıl önemli olan bugün çok sayıda üniversite bitirmiş gençlerimiz son derece sapkın tarikatların pençesinde kıvranıyorlar. Siz gençlerinize, çocuklarınıza doğru din dersini öğretmez, doğru bilgileri vermezseniz çocuklarımızı tarikatların oyuncağı haline getirirsiniz” dedi. Sünnilerin de Alevilerin de inancının müfredat içinde yer alarak doğru bir biçimde öğretilmesi gerektiğini savunan Prof. Dr. Beyaz, “Din dersi zorunlu olmasın demek doğru bir yaklaşım değildir ve son derece sakıncalıdır. Din dersleri zorunlu olmalı, ama içeriği Alevileri de kapsamalı” dedi.

Prof. Dr. Beyaz din dersleri içinde Hristiyanlık, Yahudilik gibi başka dinlerin de öğretilmesi gerektiğini ifade ederek “Çünkü yaygın hale gelen misyonerlik faaliyetlerine karşı çocuklarımızı gençlerimizi korumamız gerekiyor. Din dersinde Türk örf adetlerine, milli değerlere aykırı olan unsurlar da ayırt edilerek öğretilmeli. Hristiyanlık’ın, Yahudilik’in sakıncaları gösterilmeli ve gençlerimiz misyonerlik faaliyetlerine karşı bilinçlendirilmeli” diye konuştu (Alevi haber ajansı c, 2008).

Milli Gazetede yazıları yayınlanan Mehmet Nezir Cemiloğlu’na göre Anayasa değişikliği vesilesi ile yapılan en tehlikeli ve tiksindirici tartışma, din derslerinin seçmeli olup olmaması. Cemiloğlu, on beş yaşına kadar dini eğitimden mahrum bırakılan yavrularımızın önündeki engel kaldırılacağına, yeni engellerin getirilmeye

çalışılmasını akıl almaz bir olay olarak görüyor ve Sultan Ahmet Camii'ne en kalabalık bir saatte bomba atmak ne ise, din derslerini zorunlu olmaktan çıkarmak ondan daha da beter bir durum olduğunu ifade ediyor (Cemiloğlu, 2007: 13).

Yeniaysa gazetesinden Cevher İlhan dersin zorunluluğunu ve gerekliliğini şu cümlelerle savunmaktadır: “Din eğitimi ve öğretiminin okullarda okutulması din ve vicdan hürriyeti anlamındaki Batı tipi laikliğin bir gereğidir. Ve başta AB ülkeleri olmak üzere bütün demokratik devletlerde bir gerekliliktir. Vatandaşın inanç özgürlüğü, açık veya özel biçimde ibadet, öğretim, uygulama ve tören yapmak suretiyle tek başına veya toplu olarak dinini ve inancını açıklama hakkı demokratik sistemin gereğidir.”

Eğitim-Bir-Sen'in yayınladığı Eğitime Bakış Dergisi'nde konu ‘Avrupa Birliği Ülkelerinde Din Öğretimi ve Türkiye’de Karşılaştırılması’ başlığı altında Prof. Dr. Mehmet Zeki Aydın tarafından detaylı bir şekilde ele alınıyor. Biz onun sadece sonuç bölümüne göz atalım.

Raporun sonuç bölümünde, devlet-halk bütünleşmesini sağlayacak alanlardan birisi de devletin, vatandaşların din eğitimi ihtiyaçlarını ve taleplerini sağlıklı bir şekilde karşılaması olduğu belirtilerek, bu çerçevede, meslekî din öğretimi veren İmam-Hatip Liseleri ile ilk ve orta dereceli okullarda okutulan Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersleri halkın talep ve ihtiyaçlarına göre ele alınması gerektiği kaydediliyor. Buna göre ise, mevcut zorunlu Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi derslerinin devam etmesi, velilerin çocuklarına İslâm esaslarını ve Kuran'ın öğretilmesi yönündeki ihtiyaçlarının ise bilimsel yöntemlerle belirlenmesi ve karşılanması öneriliyor.

Prof. Aydın'ın son bölümde yaptığı Avrupa Birliği ile Türkiye'deki din öğretiminin karşılaştırmasındaki sonuçlar son derece ilginç. Onun bu tespitlerine, faydalı olacağını düşünerek bu bölümümüzde yer verelim;

“* Tüm ülkelerde özel okul açma imkânı var ve bu özel okulların çoğunluğu dinî kuruluşlara yani Kiliselere bağlı okullar. Türkiye’de tüm okullar Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ve tek tip program uygulanıyor.

* Özel okul statüsünde olan Kilise okullarının hemen tamamına yakını devlet yardımı alıyor. Türkiye’deki özel okulların finansmanını kişi veya kurumların kendilerinin karşılaması dışında devlet okullarından hiçbir farkları yok. Üstelik gelir vergisine tabiler.

* Kilise okullarında din dersinin zorunlu olmasının yanında tüm öğretim, dinî bir atmosfer içinde yapılıyor. Türkiye’de böyle bir uygulama yok.

* Mezhebe dayalı din öğretimi uygulayan ülkelerde din derslerinin adı ilgili dinin adı ile anılıyor. Örneğin, Katolik din dersi, Protestan din dersi gibi. Türkiye’de böyle bir ders yok.

* Mezhebe dayalı din derslerinin programlarını belirlemede ve öğretmen atamalarında mutlaka ilgili dinin temsilcisi kurumdan onay alınıyor. Türkiye’de böyle bir uygulama yok.

* Tüm ülkelerde, devlet okullarında verilen din eğitiminin dışında, yaygın eğitim çerçevesinde her seviyede dinî kurs, seminer vb. düzenleyerek veya okul açarak din eğitimi yapmak serbest. Bunların bir kısmına devlet yardımı da yapılıyor. Türkiye’de böyle kurs vb. yaygın eğitim faaliyetlerini Diyanet İşleri Başkanlığı yapar. Özel dersane ve okullara bu izin şu ana kadar verilmedi (Haberdem, 2007).

Eğitimci yazar Hüseyin Akın Din Kültürü dersini kültürlenme ve bilgilenme dersi olarak tarif ettikten sonra insanın bu dersi almasının gerekliliğini şu şekilde ifade eder; “İnansın ya da inanmasın ortak bir kültürel coğrafyada yaşayan insanlar nasıl bu ülkenin dağlarını denizlerini akarsularını bilmek zorunda ise bu milletin kültürünü, medeniyetini ve inanç değerlerini bilmek zorundadır. Aksi halde öz yurdunda turist gibi yaşayan, kendi değerlerine bigane, kendi insanıyla çatışan bir insan tipi oluşur. Elbette Din dersleri zorunlu olmalı. Fakat bugünkü haliyle Din dersleri de tartışılmalı. Din Kültürü dersleri okulların büyük bir bölümünde ya boş geçiyor ya da branş dışı öğretmenler tarafından etüt dersine dönüştürülüyor. Din Kültürü öğretmeni başka branşlara sokulmazken herhangi branştan bir öğretmen ehliyet ve duyarlılığına pek dikkat edilmeksizin din derslerine girebiliyor.”

Milli Gazete yazarı Dr. İhsan Alperen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin istenmemesinden önce konuya önyargılı yaklaşılmaması gerektiğini ve milli kültürümüzün incelemesiyle milli değerlerimizin incelenmesiyle bu derse de ihtiyacın doğal olarak ortaya çıkacağını dile getirmiştir. Burada onun savunduğu düşüncelere yer verelim;

“Avrupa Birliği sürecinde bir ilginçlik yaşıyoruz. Bu yıl eğitim öğretimin başlamasıyla birlikte, “Çocuklarımıza din dersi okutulmasını istemiyoruz” sesleri de yükselmeye başladı. Kendilerini değişik isim ve sıfatlarla tavsif edenler, din dersi istemememin yanında, Diyanet İşleri Başkanlığı’nın da kaldırılmasını istiyorlar, laikliğe aykırı olduğu gerekçesiyle. Hatta üşenmemişler bu konuda kendilerine destek veren 1 milyon imza toplamışlar, başta cumhurbaşkanı olmak üzere, çeşitli kurum ve üst düzey yetkililerine göndermişler.

Hadi bu da demokratik bir cilvedir diyelim. Buna karşı bir kısım insanlar da “Biz çocuklarımıza din dersi verilmesini istiyoruz” deyip 5 milyon, 10 milyon veya daha fazla imza toplarlarsa durum ne olur? Böyle bir potansiyel Türkiye’de var mı? Var. Fakat minareyi çalan kılıfını hazırlar mantığı bağlamında, çocuklarına din dersi okutulmasını isteyenler için, “ortamı geriyorlar” diye suçlu durumuna düşürülürler. Ne mantık ama!

Din dersi istemeyiz diyeceklerine, dinin ne olduğunu öğrenseler, nasıl verilmesi gerektiği konusunda kafa yorsalar, öneriler getirselere daha iyi olmaz mı? Atatürk: ‘Dinsiz milletlerin devamına imkan yoktur’ der. Din nedir? Dinin amacı nedir? Din insandan ne istiyor? Dinin amacı insanların problemlerini çözmek, onların hayatı anlamalarına ve hayatı anlamlı bir biçimde yaşamalarına yardımcı olmaktır, bu sebeple dinin problem olması düşünülemez.

Ancak Türkiye’de bir kısım insanlar dini problem haline getirmekte ve hatta bunu başarmaktadırlar. Her alanda olduğu gibi Türkiye’de sosyal bir olgu olarak din problemi vardır. Fakat dini kendi başına bir problem olarak düşünemeyiz, bunun diğer sosyal sorunlarla birlikte ele alınma mecburiyeti vardır. Ekonomik alan düzgün de din alanı düzgün değildir denemez, siyaset alanı düzgün de din alanı bozuktur denemez. Biri ne ise diğeri de aynı düzeydedir. Çünkü söz konusu alanlardaki kişiler toplumu oluşturan aynı kişilerdir.

Din konusunun öncelikle bilgi düzeyinde ele alınması gerekir. Bu anlamda Türkiye’de bir ilim problemi vardır. Bilgi olmadığı için kaos yaşanmaktadır. Bugün din alanında hala eski bilgilerle idare edilmeye çalışılmaktadır. Dolayısıyla düşünce düzeyi çok düşük olan cahil birisi çıkıp kendini bir kurtarıcı gibi gösterebilmektedir. Bunlardan kurtulabilmek için yeni üretimlere, yeni söylemlere ihtiyaç vardır.

Dinin bir şeye karışıp karışmamasını tartışmaktan ziyade onun ne söylediği önemlidir. Din iktisadi alanda çalmayınız, çırpamayınız; sosyal alanda birbirinize zulmetmeyiniz, öldürmeyiniz diyor. Din alanındaki düşüncelerin engellenmesi diğer alanların da engellenmesi anlamına gelir.

Bugün ciddi manada düşünce sıkıntısı çekilmektedir. Oysa düşünce zenginliklerimizi tanıyıp yeni düşüncelerin üretimine yönelmek gerekir. Gazzali, İbnü’l-Arabi, İbn Rüşd, Mevlana ve Yunus Emre’yi yetiştiren düşünceyi yüzeysellikte suçlamak insaf sınırlarını zorlamaktır.

Tasavvufun arkasında da düşünce vardır, bu yüzden tarikat ve tekkenin maddi yapılarını aşarak tartışmak gerekir. Din ahireti beklemez, çünkü din dünya içindir. Din, insan ilişkilerini konu edinir, dolayısıyla da medeni olmayı öngörür.

Din, toplum kültürünün önemli bir ögesidir. Birey, sosyalleşme sürecinde toplumun bütün değerlerini öğrenir. Zamanla bu değerler bireyin bir parçası haline gelir. İçinde bulunduğu aile çevresinin tutum ve davranışlarına göre bunları ya kabul eder ya reddeder, ya da bunlar karşısında ilgisiz kalır.

Dikkat edilirse burada reddedilen, kabul edilen veya tarafsız kalınan değerler çevrenin kendisine sunduğu değerlerdir. Söz gelimi reddedilenler içinde insan fitratına uygun olmayan birtakım tutumlar da olabilir. Çünkü fitratı bozulmamış insanın yaratılışına uygun olan bir şeyi reddetmesi söz konusu değildir. Ben temiz su içmeyeceğim diyen bir insana rastlanmaz, ama aksi doğaldır.

Dinin medeniyet olduğu realitesinden hareket edildiğinde, din dersi, din eğitimi istememekle, çocukların geleceklerinin nasıl karartıldığı neden görölmek istenmez? Dünyanın başka yerlerinde de çocuklarına din bilgisi verilmesine engel olmaya çalışan kimseler var mı diye düşünüyorum (Milli gazete, 2005).

Ahmet Taşgetiren Aksiyon dergisinin 665.sayısında kaleme aldığı “Anayasa ve din dersi” yazısında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin, o da iyi verilmesi ve muhtevasının iyi hazırlanması halinde, gençliğin korunması noktasında küçük bir filtre görevi ifa edebileceğini düşünüyor. Ona göre bu dersi kaldırmamak gerekiyor. Belki Anayasaya olmasa bile, eğitim planlaması içine çok daha net bir gençlik kaygısı yerleştirmek gerekiyor.

Taşgetiren, laik duyarlılıktan yola çıkanların da, özgür düşünce vurgusundan hareket edenlerin de belki kendi çocuklarını koruma hassasiyetiyle “gençliğin moral boşluğu sorunu” üzerinde çalışması gerektiğini düşünür. Kitle iletişim araçlarının abanması ve küresel kapitalizmin kamçıladdığı tüketim kültürünün sapmaları karşısında nasıl savunma silahları geliştirdiklerini doğrusu merak ediyorum (Taşgetiren, 2007).

Kazım Güleçyüz’e göre din dersi tartışmalarının bu hale gelmesinin yegane sebebi 12 Eylül ve Anayasanın 24. maddesine ihtilalcilerin koyduğu cümleler. Bunun nedenlerini onun cümlelerinden dinleyelim:

“Din ve ahlâk eğitim ve öğretimi devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlâk öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanunî temsilcilerinin talebine bağlıdır.” (4. paragraf)

Bu cümlelerin tamamı sıkıntılı ve problemlidir.

Din ve ahlâk eğitim ve öğretimini devletin gözetim ve denetimine bağlayan birinci cümle “Eğitim ve öğretim Atatürk ilke ve inkılâpları doğrultusunda yapılır” diyen 42. maddeyle birlikte düşünüldüğünde, ilk arıza ortaya çıkıyor. Din ve ahlâk eğitim ve öğretimini de ilke ve inkılâplarla sınırlayan bir anlayış savunulamaz.

İkinci problem ve tuhaflık, münhasıran din kültürü ve ahlâk öğretimi dersinin anayasa ile zorunlu kılınması. Okullarda Türkçe, matematik, biyoloji, fizik, kimya, v.s. dersler de müfredat programlarının ayrılmaz parçaları olarak okutulur, ama onları zorunlu kılmak için anayasada özel bir düzenlemeye ihtiyaç görülmezken, neden din kültürü ve ahlâk bilgisi anayasaya özel bir madde konularak mecburî hale getiriliyor? Şu günlerde tartışıldığı gibi, sonradan bir başka anayasal düzenleme ile kaldırılarak tamamen okutulamaz hale getirilmesine zemin hazırlamak için mi?

Dikkat çeken üçüncü bir husus, din kültürü ve ahlâk bilgisi ile din eğitim ve öğretiminin ayrılması. Ve biri zorunlu kılınırken, diğerrinin isteğe bağlı olarak tanzimi.

Bu ayrımın altında yatan aldatmacayı gözden kaçırmamak lâzım. Çünkü tartışmalarda din dersi denince ilk anlaşılan mana, İslâm'ın şartlarının, abdestin, namazın, orucun, zekâtın, haccın öğretilmesi. Ama işin aslı öyle değil. Zorunlu kılınan, bunlarla ilgisi olmayan din kültürü ve ahlâk bilgisi dersi. Ve bu derste abdest, namaz, oruç, zekât yok.

Din kültürü ve ahlâk bilgisi, İslamla birlikte diğer bütün dinler hakkında "objektif" ve afakî bilgilerin verildiği, ahlâk kurallarının da bu anlayışla öğretildiği bir ders. Mecbur tutulan bu. Din dersi sözüyle asıl ifade edilmek istenen, İslâm'ın esaslarının anlatıldığı din eğitim ve öğretimi ise öğrencinin veya velinin talebine bağlı. Bu ayrımı bilmeden tartışmaları izleyenlerin çoğu sanıyor ki, din dersinin zorunlu olmaktan çıkmasıyla çocuklar abdesti, namazı okulda öğrenme imkânından mahrum kalacak. Hiç ilgisi yok. Bu ders zaten zorunlu değil, isteğe bağlı.

Zorunlu olmaktan çıkarılması tartışılan ders diğeri. Ve eğer çıkarılırsa, çocuklar İslamı, Hristiyanlığı, Yahudiliği, Budizm'i ve diğer uzakdoğu dinlerini öğrenme imkanını kaybedecekler. Her iki dersteki yoğun resmi ideoloji propagandası ise eksilmeden aynen devam edecek.

Peki, yapılması gereken ne? Gayet basit:

Din dersini, böyle kafa karıştıracak tarzda bölüp parçalamadan ve birini zorunlu, diğerrini seçmeli yapma tuhaflığına son verip, Türkçe, matematik, fizik, kimya, biyoloji, v.s. gibi genel müfredatın normal bir dersi olarak okutmak. Ve bunu yaparken, muhteva ve üslûbunu modern bilimlerle kaynaştırarak, tevhid-i tedrisatla öngörülen gerçek anlam ve mesajı yakalamak. (Güleçyüz, 2007).

Bu bölümümüzü Devlet Bakanı Mehmet Aydın'ın Anayasa'nın zorunlu din dersini düzenleyen 24. maddesiyle ilgili kişisel görüşleriyle bitirelim. Aydın, başından beri Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin bir 'kültür dersi' olarak okutulmasından yana olduğunu vurgulayan ve 1982 Anayasası hazırlanırken, programı hazırlayan bilim adamları heyetinin içerisinde kendisinin de yer aldığını hatırlattı. Dönemin Milli Eğitim Bakanı'nın Mehmet Sağlam olduğunu ve aylarca süren komisyon çalışmaları sonucunda çerçevenin çizildiğini belirten Bakan Aydın, o dönemde Din Kültürü Ahlak Bilgisi dersinin 'din dersi' olmayacağı, kültür ve bilgilendirme dersi olacağı statüsünde Anayasa'ya girdiğini bildirdi. Ancak daha sonra Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin din dersine dönüştürüldüğüne dikkati çeken Bakan Aydın, bu konu üzerinde tekrar çalışılması gerektiğini kaydetti. Aydın şunları söyledi: "Zorunlu din dersi ayrı bir kavramdır. Zorunlu kültür, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ayrı bir kavramdır. Mevcut uygulamada mesela kitaplarda kültür dersi olmaktan çıkarıp eğitim dersi haline dönüştürüyorlarsa o zaman konuya oradan girmek lazım. Tekrar bir Din Kültürü ve

Ahlak Bilgisi dersi haline getirmek lazım. Din kültüründen amaç şudur: İslam diye bir din vardır, bu dinin kuralları şunlardır, inanç esasları şunlardır sadece bu bilgiler verilir. Ayrıca çocuğun onun ötesinde başka bir şeyle sorumlu olması söz konusu olmaz" (haberler , 2006).

Olumsuz Görüşler

Anayasa hukuku uzmanı Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Anayasa Hukuku Anabilim Dalı'ndan Ertuğrul Cenk Gürcan, "mevcut durum Anayasa'ya uygun olsa bile, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararı geçerlidir. Bakan Hüseyin Çelik'in savları geçersiz. Dersi zorunlu olmaktan çıkarmak zorundalar" dedi. Gürcan iddialarını şu cümlelerde destekliyor

"Anayasada var olması fark etmez: "Zorunlu din dersinin anayasada var olması durumu değiştirmez. Anayasanın 90. maddesine göre AİHM'nin kararı yasalardan üstün. Dolayısıyla din dersini zorunlu olmaktan çıkarmak zorundalar."

Dini görüşünü açıklamaya zorluyor: "Din dersinin içeriği düzeltilse bile, zorunlu olduğu sürece, AİHM büyük olasılıkla yine ihlal kararı verecektir. Çünkü insanları 'Bu dersi almak istemiyorum' demeye, dini görüşünü açıklamaya zorluyor. Bu hak ihlalidir. Listedeki adını sildirmenin, görüşünü açıklamak zorunda kalmanın ardından sınıfın içinde çocuğun karşılaşılabileceği baskı gibi sorunlar da var."

Gürcan çözümün dersin içeriğinin AİHM kararına göre düzeltilmesinde, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi" başlığına uygun hale getirilmesinde ve dersin seçmeli ders olarak düzenlenmesinde olduğunu düşünüyor (Korkut, 2008).

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersini zorunlu kılan 7. Cumhurbaşkanı Evren şimdiki ders uygulamasının bu düzenlemenin ruhuna uymadığını söyledi. Alevi bir ailenin açtığı davayla yeniden tartışılmaya başlanan zorunlu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersini Anayasa'ya koyan 7. Cumhurbaşkanı Kenan Evren, amaçlarının tüm dinlerin öğretilmesi olduğunu belirterek, bu amacın dışına çıkılırsa dersin kaldırılması gerektiğini söyledi. Evren, "Bu ders Anayasa'daki maddenin ruhuna uygun olarak okutulacaksa kaldırılmasın. Ama sulandırılacaksa, gelen iktidarlara göre din dersine konulacak konular suiistimal edilecekse kaldırılması taraftarıyım. Şu anda

sulandırılmış durumda" dedi. Alevi olduğu gerekçesiyle çocuğunun Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinden muaf tutulmasını isteyen Ali Kenanoğlu'nun açtığı davada İstanbul 5 İdare Mahkemesi'nin yürütmeyi durdurma kararı vermesi, İstanbul Valiliği'nin de temyize gitmesi, dersle ilgili tartışmayı alevlendirdi. 26 yıl önce aldıkları kararın özünde doğru olduğunu savunan Kenan Evren, adına özellikle "din dersi" demediklerini belirterek, şöyle konuştu:

"Bunun manası şudur. Dinler nasıl meydana gelmiş, dünyadaki dinler hangileridir, bunlar arasında İslamiyet nasıldır? Çocuk bunlar hakkında bilgi sahibi olsun istedik. Alevilik hakkında da bilgi vermesi, öğretmesi lazım. Ama namaz nasıl kılınır, dinin gerekleri fiilli olarak nasıl olur bunları değil. Bu dersi verecek öğretmenlerde de, ders programlarında da zamanla değişiklikler yaptılar. Sonradan gelen iktidarların hatası olmuştur. O maddeyi kaldırmaktan ise aslına uygun yapmak gerek. Ama şu anda sulandırılmış durumda" (Kaplan, 2006).

Zaman Gazetesinden Herkül Milas;

"Zorunlu din dersinin lafı bile, 'zor'u içerdiği için tuhaf ve rahatsız edici. Laik bir toplumda devletin resmi dini olmazmış - lafta, tek anlaştığımız konu bu. Ama bunun doğal sonuçlarına da, yani bu konuda 'tarafsız' olmaya da bir türlü katlanamıyoruz. 'Din kültürü' diye herkesin üzerinde uyum sağladığı bir anlayış vardı da bir tek ben mi bunu hiç duymamışım? Örneğin Hristiyan din kültürü ile Müslüman din kültürü ortak mı, aynı mı? Budist ve Hindu din kültürü, dinleri sorgulayan kültür de okutuluyor mu bu 'din kültürü' dersinde? Benim incelediğim 'din kültürü' başlıklı kitaplarda, baştan sona, yalnız tek bir inancın aşılandığını gördüm. Çocuklara nasıl haç çıkaracakları, Yahudilerin oruç uygulamaları öğretilmiyor örneğin. Başka inançların lafı pek edilmiyor. Yalnız İslam'ın belli bir söylemi sergileniyor. Yani bu konuda kuşku yok, laik devletin bir inançtan yana 'zorunlu' eğitim verdiği gayet açık.

Diyanet İşleri Başkanı Ali Bardakoğlu bu tür dersler konusunda yargının Diyanet İşleri'nden görüş almamasını da eleştirmiş. Yargının Rum ve Ermeni patriklerine, Yahudi hahambaşına da başvurmasını neden istemedi? Laik bir devlette bazı din başkanlarının 'daha üstün' bir konumda olmadıkları gözden kaçmış demek. Tabii din sosyolojisi okutan fakültelere de başvurmak gerekli, çünkü bu kitaplarda din sosyolojisinin izi bile yok. Bu 'din kültürü' derslerini Diyanet İşleri'nin beğenmesinin fazla bir anlamı tabii ki yoktur. Yani herkesin kendi inandığını çok beğenmesi çok doğaldır ama bu anlayıştan doğan bir eğitimi laiklikle ve öteki'ne saygı ile ilişkili sayamayız" (Milas, 2008).

Alevilerin sesi olma iddiasını taşıyan ve Alevilerle ilgili istek ve taleplerin dile getirildiği internet sitesi Alevionline'de başyazı olarak yayımlanan yazıda su serzenişte bulunuluyor;

"Alevi ailelerin gerek Türkiye'de, gerekse Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde kazandıkları hukuki başarılar ortada. Hükümet ise, hukuka kulak vermek yerine "yan çizmeyi" tercih ediyor. AKP'nin "demokrat" olduğunu sanan aydınlarımız AKP'nin yeni anayasasında din dersine yer vermeyeceğini umuyorlar. Ama bizler

AKP'nin demokrasi anlayışının bir tiyatrodan ibaret olduğunu görmekte sıkıntı çekmıyoruz. "Linç kültürü" üzerine kurulu bu demokrasi anlayışı, "kendine demokrat" olarak etiketlenebilir. Aleviler olarak "zorunlu" din dersi istemiyoruz. İsteyen kendi çocuğuna kendi dinini öğretebilir, öğrettirebilir. Bizler laik bir devletin bizlere herhangi bir dini öğretmesini, laikliğe aykırı buluyoruz. AKP, bu konuda hukuku dinlememekte ısrar ediyor.

Bireysel ve düzensiz girişimler, vatandaşlarımızın zararlı çıkmasıyla sonuçlanabilir. Alevi çocukları mağdur edilebilir. Bu "zorunlu din dersi" konusu için Alevi örgütleri tarafından iyi organize edilmiş bir mücadele gerekiyor. Malesef Alevi örgütlerimize baktığımızda iki tip olumsuzluk görüyoruz. Bazı kuruluşlarımız kendi yönetim sorunları nedeniyle "işlevsiz" hale gelmiş durumdadır. Bazı kuruluşlarımız ise kendi içlerindeki olumsuzlukları düzeltmek yerine, bu olumsuzlukları ifşa eden "sanal kahramanları" avlamakla meşguller. Aleviler hukuki yoldan ellerini güçlendirdikleri bu konuda, malesef oturup "Şimdi ne olacak?" diye bekliyorlar. Gün "sanal" olmayan kahramanların günüdür. Bu derslere karşı verilecek mücadelenin tabandan veya sanaldan yükselmesi uygun olmayacağı gibi, yeni "sanal kahraman safarilerine" de yol açar. "Gerçek" kahramanlık böyle günler içindir. Sorunu çözme inisiyatifi Alevi kuruluşlarının elindedir. Çözerlerse Alevi örgütleri kazanır, Aleviler kazanır" (Alevionline, 2007).

Alevi inancına mensup olan Gül Kaptan, Buca İlköğretim Okulu 4. sınıf öğrencisi oğlunun zorunlu din dersi almasını istemiyor. Danıştay 8. Dairesi'nin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin' mevcut içeriğiyle zorunlu tutulamayacağı' yönünde karar vermesine rağmen, uygulamada çocuklarının bu dersten muaf tutulmamasına tepki göstererek, yetkili mercilerin sorumlular hakkında yasal işlem başlatmasını istedi.

Buca İlköğretim Okulu'nda öğrenim gören oğlunun din dersi yüzünden kafasının karıştığına dikkat çeken Kaptan, "Benim oğlum okuldan döndükten sonra bana, 'anne sen niye saçını kapatmıyorsun, günah işliyorsun, sen kâfir misin' dedi. Ben bu duruma çok üzüldüm. Çünkü oğlum henüz neyin doğru neyin yanlış olduğunu ayırt edecek yaşta değil. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi adı altında verilen ders çocuklara sabit bir fikri empoze ediyor. Ben bunun olmasını istemiyorum" dedi.

Çocuklarını yetiştirirken 'iyiyi ya da kötüyü' öğretmeye çalıştıklarını ifade eden Kaptan, "Biz bunu öğretirken Allah korkusuyla öğretmek istemiyoruz. Çocuklarımızın bir şey hakkında karar verirken korkuyla karar vermelerini istemiyorum. Yani, Allah'tan korktukları için iyilik yapan insanlar olmasını istemiyorum" şeklinde konuştu.

Türkiye'de din derslerinin sadece 'Sünni' mezhebine göre verildiğine dikkat çeken Kaptan, "Ben okullarda kesinlikle din dersi verilmesine karşıyım. Ancak madem

veriyorsunuz, o zaman tüm dinlerin bilgisini verin. Eğer bu konuda samimiyseniz ayırım yapmayın. Ben sadece Alevi inancının verilmesi taraftarı da değilim. Din dersi küçücük çocuklara verilmemelidir. Onlar kendi düşünce sistemlerini oluşturduktan sonra karar verebilmelidir" diye konuştu.

"Din ve vicdan özgürlüğü varsa insanlara bir şeylerin dayatılması çok yanlış" diyen Kaptan, Danıştay'ın kararına rağmen oğlunu din dersine girmeye zorlayan kişiler hakkında yasal işlem yapılmasını istedi. Öğrenci velilerine de seslenen Kaptan, "Gelin hep birlikte bir şeyler yapalım. Biz okuduğumuz dönemde çok rencide olduk, çocuklarımızı ezmelerine izin vermeyelim. Bıraksınlar çocuklarımız kendi kararlarını kendileri versin. Eğer ileride dini öğrenmek isterse yine kendi isteğiyle yapsın. Eğitim sisteminde öğrendiği dinsel öğretilerin çocuğuma fayda sağlamayacağını biliyorum. Bu nedenle 'çocuğumu din dersine zorla sokmayın' çağırısı yapıyorum" dedi (Akpınar, 2008).

Tennur Koyuncuoğlu'da Anayasal zorunluluğu kabul edemeyenlerdendir. Onun konu hakkındaki yorumlarını kendi kaleminden dinleyelim:

"Anayasa'da temel haklardan biri olarak 'din ve vicdan' özgürlüğü düzenlenir. Bu özgürlük 'aydınlanma' sonucu modern dönemin bir ürünüdür. İnsan tekilini, onun aklını, eleştirel yeteneğini, tinsel zenginliğini, çok kültürlülüğü dile getirir. "Zorunlu din Dersi"nin ya da "seçimlik din dersinin" anayasal düzenlenmesi, asıl korunması gereken ana özgürlük ilkesini indirger, inanç özgürlüğünün gelişmesini kısıtlar.

Konda'nın anket sonuçlarına göre (Milliyet, 8.12.2007) dini eğitimin ailede verilmesi isteğinde olanlar yüzde 44.2 ile çoğunlukta. Başka seçenekleri kullananların imam hatip okulları da içinde olmak üzere yine bir tür özel sayılacak yolları yeğlemeleri dikkat çekiyor. Örneğin Kuran kursları ile verilsin diyenler yüzde 26.1, imam hatip okullarına gidenler yüzde 5.9, kitaplar diyen yüzde 3.4. Toplam yüzde 35.4'lük bu kesim de eklenince yüzde 79.6 oranında bir çoğunluk 'özel din eğitimi' yeğliyor. ODTÜ Eğitim Fakültesi'nin yaptığı bir ankette (Hürriyet, Pazar 23.12.2007) öğretmen adaylarının yüzde 72'si okulda Türklük ve dinin öğretilmesini önemsiyor. İstekler doğrultusunda İsmet Berkan'ın dediği gibi; matematik dersi gibi bir din kültürü dersi (Radikal, 23.9.2007) desteklenebilir. Ancak din düşüncesini bir yaşam şekline dönüştüren kılıgısal yöntemlerin okullara sokulması çok tehlikelidir. Daha olgunlaşmamış beyinlerin gösteri cazibesine kapılmasına yol açar. Din kültürü temel hak olan 'eğitim hakkı' kapsamında katı bir inanç edinmeye dönüştürülmemelidir. Demokratik bir toplumda nasıl sağlık, ekonomi herkesin ortak çıkarı ise, din eğitimi de laik yani nesnel tartışılabilir yöntemle soyutlanarak öğretilmelidir.

Çocuğun dinini belirleme hakkı, elbette vardır. Bilinç erişikisine göre küçük, önce anne babasına karşı, ergin olduktan sonra da devlete karşı bu hakkını kullanabilir.

Bu noktada negatif din özgürlüğü ile pozitif din özgürlüğü birbirinden ayrılır. Anne babanın çocuğuna dinini öğretmesi velayet hakkı kapsamında, onların pozitif anlamda kişisel özel eğitim hakkı çerçevesinde değerlendirilirken, çocuğun da negatif din ve vicdan özgürlüğünü oluşturur. Devletin ve anayasadaki 'temel hakların birey ilişkilerine yansımaları kuramı' uyarınca bireylerin bu haklara 'dokunmama' ilkesi geçerlidir. Bireyler dinsel ve siyasal tüm inançlarını serbestçe oluşturabilmelidir. Ergin olanlar inançları ile topluma katıldığında 'pozitif din özgürlüğü' devreye girer. Devlet inançları ne olursa olsun herkese eşit koruma sağlamakla yükümlüdür. Buna devletin dinler karşısında 'tarafsızlığı' ilkesi denir. Devletin tarafsızlığı ilkesi aynı zamanda "devletin gözetim sorumluluğu" ile tamamlanır.

Yeni anayasada salt bir din ve felsefi düşüncenin benimsetilmesini öngören dersler yer almamalıdır. İnsan hakları bağlamında bireyi inanmadan önce kuşku duymaya, var oluşunu sorgulamaya, dinler tarihini ve insanlık kültürünü öğrenmeye yöneltecek, mutluluğunu kurmada kendine güvenmeyi sağlayacak 'ideolojilerden bağımsız eğitim' ilke olmalıdır. Öyle ki, bu eğitimin sonunda çocuk kendi din ya da felsefi inancını seçebilecek ya da yepyeni bir arayışa girebilecek güçle donanmalıdır (Koyuncuoğlu, 2008).

Sonuç olarak, basında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin hukuki statüsü ile ilgili tartışmalar, 1982 Anayasasının yürürlüğe girmeden önceki hazırlık aşamasında olduğu periyotta, yoğun bir şekilde gündemi meşgul etmiştir. Anayasanın yürürlüğe konmasından itibaren ise zorunluluğa dair tartışmaların yok denecek kadar az olduğu ve tartışmaların genelde uygulamaya ve içeriğe yönelik olduğu görülmüştür. 1990'lı yıllara gelindiğinde basında ilk dönemde dersin aleyhine öne sürülen laiklik ve rejim kaygılarının geride bırakıldığı, tartışmaların daha çok Alevi odaklı olduğu ve tartışılan konuların uygulama ve müfredat ile ilgili konular olduğu görülmüştür.

Zorunluluk tartışmaları son birkaç yılda özellikle ulusal ve uluslar arası mahkemelerin, Alevi vatandaşların yaptıkları başvurular sebebiyle aldıkları kararlar neticesinde tekrar gündeme gelmiştir.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ile ilgili olumlu ve olumsuz görüşlere yer verdiğimiz tezimizin ilk bölümünde sonuç olarak vardığımız kanı, ülke gerçeklerinden hareketle, anayasal güvence altına alınan ve devlet eliyle verilen din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin okullarda okutulacak zorunlu derslerden biri olma özelliğini devam ettirmesinin daha doğru bir uygulama olacağıdır.

İlk olarak dersin devlet eliyle verilecek olması, birçok problemi de beraberinde çözmüş olacaktır. Aksi durumlar, 1980 öncesinde denenmiş ve sonucunda olumsuz neticeleri de görülmüştür. Dersin hiçbir şekilde eğitim programında yer almamasının yanında isteğe

bağlı, sadece ailede verilen veya özel alana bırakılan bir öğretim faaliyetinin ikililik meydana getirdiği ve insanları ötekileştirdiği görülmüştür. İki tip örnekten biri geleneklerine körü körüne bağlı tek taraflı bir zihniyetle yetişmiş bir fanatik, diğeri ise her şeye karşı çıkan geçmişine ve kültürüne düşman, inançsız bir vatandaş olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu ikililiği ortadan kaldırma ve ortak bir iklim oluşturmada Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin önemi yadsınamaz. Dersin bireysel ve toplumsal amaçları, akabinde de kazanımları incelendiğinde insanları bir arada tutan ve onların kardeşçe yaşamasını sağlayan önemli bir etken olduğu görülmüştür.

Etkinliğinin devam ettirilmesi ve herkesin sahipleneceği bir ders olması adına, ders ile ilgili çalışma yapan uzman ve yetkili kişiler, ülke insanının taleplerine makul ve kalıcı çözümler bularak, yapacakları yeni düzenlemelerle, dersi daha verimli bir hale getirilebilirler.

BÖLÜM 2: DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİNİN İÇERİĞİ İLE İLGİLİ TARTIŞMALAR

2.1.Müfredat İle İlgili Tarihi Süreç

Hukuki tartışmaların yanında onlar kadar ses getiren ikinci konu ise Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin içeriği ile ilgili tartışmalardır. Birinci bölümde zaman zaman satır aralarında geçen içerik ile ilgili bazı konularla beraber bu bölümde müfredatın tarihsel gelişimi, müfredata yönelik eleştiriler ve bu süreçteki genel tartışmalar üzerinde daha ayrıntılı bir şekilde duracağız.

Din ve Ahlak Bilgisi Dersi programı 28 Mart 1982 tarihli Tebliğler Dergisinde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Dersin temel ilkeleri yeniden düzenlenerek 30 Ekim 1986 tarih ve 2219 sayılı Tebliğler Dergisinde yayınlanmıştır. Aynı programda tekrar mahiyetinde olan bazı üniteler çıkarılarak yapılan bir değişiklikle son program 13 Nisan 1992 tarih ve 2356 sayılı Tebliğler Dergisinde yayınlanmış ve tüm resmi ve özel okullarda uygulanan bu programlarla 2000 yılına gelinmiştir (Altaş, 2002: 145-168).

2000 yılında müfredat adına yapılan değişiklikler yeteri derecede tatmin edici olmamıştır. Müfredat asıl köklü değişimi 2005 ve 2006 yılında yaşamıştır. 1982’den beri ilk defa bu kadar köklü değişikliklerin yapıldığı 2005 ve 2006 tarihleri dönüm noktalarından birini teşkil eder.

Anayasal düzenleme ile de zorunlu hale getirilen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretiminin genel amaçları ilkokul, ortaokul, lise ve dengi okullar için ilk olarak şu şekilde belirlenmişti: “ilköğretim ve ortaöğretimde örgenciye, Türk Milli Eğitim Politikası doğrultusunda genel amaçlarına, ilkelerine ve Atatürk’ün laiklik ilkesine uygun, din, İslam dini ve ahlak bilgisi ile ilgili yeterli temel bilgi kazandırmak; böylece Atatürkçülüğün, milli birlik ve beraberliğin, insan sevgisinin dini ve ahlaki yönden pekiştirilmesini sağlamak, iyi ahlaklı ve faziletli insanlar yetiştirmektir.”

Dersin genel ilkeleri ise şöyle sıralanmıştır:

“Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı, Anayasamız ile Milli Eğitim Temel Kanunu hükümlerine uygun olarak hazırlanmıştır. Bu programın hazırlanmasında, okullarımızın bazı sınıflarında az sayıda da olsa, Musevilik,

Hristiyanlık ve diğer dinlere mensup örgencilerin bulunabileceği hususu da dikkate alınmıştır. Böylece milli kültür unsurlarını ve genel kültürü destekleyici nitelikte olmak üzere, bu programdaki konuların detaylandırılması sırasına göre İslamiyet, Musevilik, Hristiyanlık ve diğer dinler hakkındaki bilgilere de yer verilmiştir. Hiç şüphesiz bu bilgiler, örgencilerin inanç ve kültür dünyalarına genişlik kazandıracak ve başka dinden olanlara karşı daha toleranslı ve anlayışlı davranmalarını sağlayacaktır. Bu programda, %99'u Müslüman olan ülkemizde İslam dinine ait bilgilere daha fazla yer verilmiş olması, hem öğrencilerin bu konudaki ihtiyaçlarının karşılanması bakımından, hem de tarihimizi, edebiyatımızı, musikimizi ve diğer sanat varlıklarımızı tanıtmak, benimsetmek, sevdirmek ve kısaca onları milli kültürümüzün bir üyesi yapmak açısından büyük önem taşımaktadır” (Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Okulu Programı, 1997: 547).

Programın öğretiminde belirlenen genel amaca ulaşmak için uyulması gereken temel ilkelerde vicdan ve düşünce özgürlüğünün zedelenmemesi, dini ayrı olan milletlerle iyi niyet ve dostluk ilkesinin geliştirilebileceği anlayışının verilmesi, Müslüman olmayan örgencilere uygulamaya dönük bilgilerin öğretilmemesi, okul dışından gelen yanlış bilgilerin düzeltilmesi yönünde gayret gösterilmesi, yardımcı ders kitaplarının tavsiye edilmiş olanlar içinden seçilmesi gibi hususlara vurgu yapılmaktadır.

Müfredat programı hazırlanan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin ders kitaplarının yazımı da 1982 yılının yaz döneminde tamamlanmış ve o yıl eğitim öğretim dönemine yetiştirilmiştir (Milliyet, 1982: 11). Fakat zaman zaman ders kitabı sıkıntısı yaşanmıştır. Kitapların basılmaması okul dönemine yetiştirilememesi gibi problemlerle öğrencilerin kitapsız geçirdikleri ders dönemlerinden bahsedilebilir (Milliyet, 1986: 13).

2.2.Dersin İçeriğine Yönelik Tartışmalar

2.2.1.Hazırlık Aşaması ve Sonrasında İçerik Tartışmaları

Bu bölümümüzde olumlu ve olumsuz görüşleri bir arada kullanmayı uygun gördük. Sebebi ise, genellikle yazılanların eleştirisel anlamda yazılmış olması. Özellikle ilk yıllardaki içerik ile ilgili tartışmalara baktığımızda her kesimden memnuniyetsizliklerin olduğunu görmekteyiz. Dersin olmasını isteyen insanların

içeriğinin yetersiz olduğu ve benzeri eleştirisel yorumlarının yanında dersi istemeyenlerin birçok yönüyle itiraz ettiği müfredat, zamanla çeşitli değişikliklere tabi tutulmuştur. Tabi ki içeriği destekleyenlerin de olduğunu görüyoruz, fakat bu, 1990'dan sonra değişikliklerin ardından, eleştirilerin artmasıyla gerçekleşmiştir.

Müfredatın ilk eleştirilere maruz kaldığı dönem müfredatın hazırlanış aşamasındaki dönem olmuştur. Konuyu ilk dile getirenlerden biri Doç. Dr. Mehmet Dağ olmuştur. Dağ, dersin zorunluluğunun tartışıldığı 1981 yılında müfredatla ilgili gelişmeleri takip etmiş ve şu kanıya varmıştır: “Ders ne kadar yansız verilirse verilsin, kimi inançlara ters düşeceği nedeniyle tepki görecektir, ulusal birlik için umulan yarar yerine zarar doğacaktır.”

Dağ'ın programla ilgili eleştirileri şu şekildedir:

“Kuşkusuz din eğitimi ve öğretimi gündeme geldiğinde “laik bir devlette din eğitimi, özellikle bu eğitim devletin kendi okullarında yapılacaksa, nasıl olacaktır” sorusu da gündeme gelmektedir. Ancak bu tür eğitimde verilecek bilgilerin devletin yasaları ile sınırlı olması koşulu vardır. Başka bir deyişle, devletin din eğitimi denetleme yetkisi söz konusudur. Çünkü laikliğin bir anlamı dine karşı yansızlık, dine ve dinsel inançlara saygı, bir başka anlamı da toplumsal ve siyasal konularda dinden buyruk ya da “fetva” almamak, bu konularda bilimi ve akli egemen kılmaktır.

Eğer ulusal birlik sağlanacaksa kanımca bunun doğru yolu, genç olsun yaşlı olsun, insanlarımızın zihnine ortak değer ve idealleri yerleştirecek, bunlarda yeri geldiğinde düzeltmeler yapmayı, anlayış ve inançlardaki bölgesel ve mezhepsel ayrımlara hoşgörü, sıcak bir ilgi ve yakınlıkla bakmayı öğretecek ve hiçbir ideolojinin tutsağı olmadan kendi sorunlarını kendilerine çözdürmenin yollarını belletecek bir eğitimin düzenine yönelmektir. Din eğitiminin, bırakın ötekileri, ortak değer ve idealleri yerleştireceğinden bile kuşkuluyum. Bu kuşku her şeyden önce şu noktaya dayanmaktadır: Hazırlanacak program ne denli ideal olursa olsun din eğitimi ve öğretimi yalnızca bilgi verici olarak kalamaz. Dinsel konularda yalnızca bilgi vermek ve dinin ya da belirli bir mezhebin kendi değer yargıları ve ideallerinden bir şeyler aktaramamak, hele bu tür bir eğitim dince koşullanmış biri tarafından da verilecekse, mümkün değildir.

Bugün din eğitimi veren okullarda Kuran ve Hadislerin dünyaya ilişkin, daha tam bir deyişle, hukuksal ve siyasal konularda ortaya koymuş olduğu yargılarla inanca ilişkin yargılar birbirinden ayırt edilip mantıklı bir temele oturtulmadığından, bu durum Kuran'da yer alan “yaş ve kuru her şey Kuran'da yazılıdır”, “Allah'ın indirdiğiyle hükmetmeyen zalimlerdir” vb. gibi ayetlerle birleşince, gençlerin zihinlerinde, bugünkü düzenin dinsel açıdan geçerli bir düzen hak olmadığı kesin görüşünü oluşturmaktadır. Bu ayetler çeşitli yayınlarda sürekli olarak vurgulandığı ve öğrenciler laiklik aleyhinde koşullandırıldığı için, sınıflarda tek yasanın Tanrısal yasa olduğu söylenebilmektedir. Bu türlü bilgilerle donanmış öğretmen kitlesinin elinde din eğitimi alan çocuğun durumunu düşünmek bile gerekmez (Dağ, 1981: 2).

Teoman Erel, Milliyet Gazetesinde “din dersleri ve anayasa” başlıklı yazısında gazeteci arkadaşlarıyla beraber sorumlu bakan ile sohbetlerinden sonra konu ile ilgili şüphelerini su şekilde dile getirir:

“Bu konudaki müfredat programlarının da henüz hazırlanmadığı açıklanmıştır. Basın toplantısından sonra sohbet sırasında birkaç meslektaş bir bakana bu konularda sorular yönelttik:

“-acaba gayri Müslim yurttaşların çocukları da din dersleri okumaya mecbur olacaklar mı?

“- bilmiyorum” dedi bakan

Anlaşıldığına göre mesele daha inceleme aşamasında idi. İncelemenin çok iyi ve dikkatli yapılması gerekir. Çünkü bu girişim çok yönlü sorunlar çıkarabilecektir. Bir yandan da zaman akıp gitmektedir. Bu yüzden daha tartışmalar ve incelemeler sona ermeden çok önemli bir konuda erken karar vermek zarureti çıkarabilecektir. Bu çok önemli konu anayasanın din hürriyeti ve eğitimi için nasıl düzenleneceğidir.

Milli Güvenlik Konseyi Genel Sekreterliğinde yapılan “Türkiye’de Din Eğitimi Nasıl Olmalıdır” başlıklı bir incelemede Anayasanın bu hükümlerinin devlet tarafından mecburi din eğitimi yapılmasına engel olduğu hatırlatılarak bu fıkraların kaldırılması tavsiye edilmiştir. Raporun sonuç bölümünde bu konuda şöyle denilmektedir: “milli politikanın gereklerine uygun tek eğitim ve öğretim vererek milli şuura sahip bir toplum yaratmak, sosyal bütünleşmede manevî değerlerin kazanılmasına büyük katkısı olan din öğretiminin bütün vatandaşlarına eşit olarak verilmesini sağlamak için anayasanın din öğretimini isteğe bağlı kılan 19. maddesi 4. fıkrasının yürürlükten kaldırılması veya yeni çıkarılacak anayasaya benzer bir hükmün dahil edilmemesi ve 1739 sayılı temel eğitim kanununun buna göre yeniden düzenlenmesi”

Biz ne din uzmanıyız ne de eğitim uzmanı. Mayınlı tarlaya benzeyen böyle bir konuda ahkam kesmeye yetkimiz yoktur. Ancak meselenin çok karmaşık ve tehlikeli olduğunu hatırlatmak istiyoruz. İş gelip anayasanın temel ilkelerine ve en kritik fıkralarına kadar dayanıyor. Devletle toplum arasındaki ilişkilerde eğitim anlayışında çok önemli bir düzenleme söz konusudur. Üstelik bu konudaki tercih, daha devlet okullarında okutulacak din derslerinin müfredat programları üzerinde bir şekillenme olmadan, çok önemli bazı sorunların- değişik din ve mezhep sahibi yurttaşların durumları gibi- çözümüne varılmadan kesinleştirilecektir. Çünkü anayasa hazırlığı birkaç ay içinde başlayacaktır. Oysa Milli Güvenlik Konseyi Genel Sekreterliğince hazırlanan raporda da belirtildiği gibi, çağdaş ülkelerde bile “laik devletin din eğitimine katılım tarzı tartışılmaktadır.” Ama bilinmelidir ki, iyi niyetle atılacak yanlış adımlar da derin bölünmelere yol açabilir (Erel, 1981: 8).

Melih Cevdet Anday ise dersin içeriğinin bilimsel gerçeklerle örtüşmediğini bunun yanında din öğretiminin pratiğe yönelik uygulamaları beraberinde getirmesi sebebiyle gözle görülür bir kargaşaya sebep olacağını iddia etmiştir:

“Dinsel inanışta evren, Tanrının “Kün” demesiyle birdenbire ortaya çıkar; oysa doğa bilimlerinde kaostan, bulut sudan maddenin yoğunlaşmasından, ateşin kabuk

bağlamasından soğumadan, kısaca evrimden söz edilir. Bunlardan birincisi inanç konusu, ikincisi bilimsel düşüncüdür. İkisi bir arada yürütülemez. Bence o komisyon, okullarda sadece Kuran okutulmasını, bilimleri öğrenmenin ailelere bırakılmasını ya da din derslerinin zorunlu, bilim derslerinin isteğe bağlı olduğunu önerseydi, daha tutarlı davranmış olurdu.

Sözgelişi, bilimler ve felsefe, bu okullarda dinsel inançlarla çatışmayacak biçimde okutulmakta bulunabilir diyelim, yazının başlarında verdiğim örneğe dönersek, evrenin oluşuna ilişkin bilimsel kurumlar ya okutulmaz, ya da yerilerek yanlışlığı vurgulanarak öğretilir. Hatta felsefe olarak sadece Tanrının tanıtılmasına ilişkin görüşler ele alınıyor olabilir. Ama liselerde bu tutumun uygulanması olanaksızdır. “Kün” inancı ile çatışan bilimsel kuramlara sıra geldiğinde, öğrencinin durumu, içinden çıkılmaz bir sorun olacaktır kuşkusuz. Öğrenci ya din dersleri öğretmenine, ya da bilimleri öğreten öğretmenlere inanmama durumunda kalacaktır. Belki de bu yüzden derslerde öğrencilerle öğretmenler arasında tartışmalar olacaktır.

Başka bir örnek üzerinde durarak gözümüzün önünde canlandıralım olacakları, diyelim, yaşamın nasıl başladığını anlatan bilim öğretmeni, konuya denizlerden başlayacak, deniz yaratıklarının karaya çıktığını, böylece karalardaki yaşam koşullarına uyarlanan hayvan türlerini anlatacak ve insansa dek gelecektir. Bu durumda, insanın bu evrim gereğince değil, doğrudan Âdem ile Havva’dan yaratıldığını söyleyecek olan din dersleri öğretmeni ne yapacaktır? Belki de öğretmenler odasında, bilim okutan öğretmenlere, “Bu halkın yüzde doksan dokuzu Müslüman’dır, siz onun inançlarına karşı gelemezsiniz” diye bağıracaktır. Hatta bu öğretmen sınıfta “Kuran Tanrının sözüdür, önemli olan odur. Anayasa değildir” diyerek, Türkiye’nin bir İslam cumhuriyeti olması gerektiğini söylerse kimse onu, dini siyasete araç kılıyor diye koğuşturmaya kalkamayacaktır. Çünkü şeriat ondan yanadır.

Ama bana “Biz şeriatı değil, namazı, abdesti, orucu, kimi duaları öğretmek için...” diyerek karşı çıkılacak olursa, bunların ilkokullarda öğretildiği yanıtı vermekle yetinirim. İlkokuldan sonra altı yıl daha okutulacak konu nedir? Yok, bütün öğrencilerin “Hafız-ı Kuran olmaları isteniyorsa bunun için bir yıl yeter sanırım. Bundan başka, din dersleri dolayısıyla çocuklara Arapçada öğretmek gerekecektir elbet. Çünkü insan bilmediği bir dili doğru söyleyemez. Kuran’ı yanlış okumak ise günahdır. Bu da yetmez, ortaokullarda, liselerde bir odayı mescit olarak ayırmak gerekecektir. Öğrendin, inandın, ama uygulamıyorsun... Bu olmaz! Dahası var... Ama yerim kalmadı (Anday, 1982: 2).

Müfredatı eleştirenler sadece dersin aleyhinde olanlar değildir, dersi müdafa edenler de dersin daha yararlı ve içerik yönünden doyurucu bir hüviyete sahip olması yönünde eleştirilerde bulunmuşlardır.

Zaman Gazetesinden, Muammer Murat, “din kültürü kitabında tezat” başlıklı yazısında, Doç. Dr. Mehmet Aydın’ın yazdığı ve Milli Eğitim Bakanlığınca okutulma süresi uzatılan lise 3. sınıflar için Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitabı sünneti reddettiğinden bahseder. Buna örnek olarak da kitaptan şu cümlelere yer verir;

Lise üçüncü sınıfların din derslerinde okutulan kitabın 20. sayfasında “sünnet Peygamberimiz Hz. Muhammed’in sözleri ve davranışlarıdır” derken, 21. ve 22. sayfalarda “fakat Peygamberimizin yediklerinden yemenin, giydiklerinden giymenin sünnetle ilgisi yoktur. Bunlar kişisel alışkanlıklarla, toplumun gelenek ve görenekleriyle ilgili hususlardır” denilmektedir.

Doç. Aydın yine sünnetle alakalı olarak kitabının 22. sayfasında:

“Peygamberimiz; ziraatla, ticaretle ve günlük hayatı ilgilendiren sıradan birçok konularla ilgili birçok şeyler söylemiş ve bir takım uygulamalarda bulunmuş olabilir. Bunların sünnetle ilgisi yoktur” (Zaman, 1989: 11) demektedir.

Aynı gazeteden Ahmet Taşgetiren din eğitiminin devlet eliyle olabildiğince sınırlandırıldığını ve özellikle Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarının çocukları İslam’a ulaştırmamak için bir yığın engelle doldurulduğunu iddia etmektedir (Zaman, 1990a: 2).

Saffet Solak, ülkemizde din konusunda birçok yanlış kanaatler olduğunu ortaya koyar. İnsanların din dersi deyince, din adamı deyince, mevlid okuyacak, bir ölünün techiz ve tekfinini yapacak, onun namazını kıldırarak kimselerin yetişmesi gibi bir şey anlamışlardır. Fakat din dersi denildiğinde bugün dünyada belli başlı din ve mezhep olarak bulunan Brahma, Buda, Zerdüş, Museviyat, Hristiyanîyet ve İslamiyet akla gelir. Bunların felsefeleri mukayese ve tahlilleri akla gelir” (Solak, 1990; 4).

İlahiyat Fakültesi öğretim üyesi Dr. Mualla Selçuk tarafından yapılan araştırmada, din dersinin hayat bilgisi ve sosyal bilgiler gibi derslerle aynı anlayışta ele alınması, okul öncesi çocuklar dini eğitimi için de oyun ve dini duygu tekniklerinin kullanılması gerektiği belirtilmiştir.

Selçuk öğrenciler arasında yapılan çalışma ve öğretmenlerin yanıtlarını değerlendirilirken şu noktalara dikkat çekiyor:

- Öğretmenlerin bir bölümü, dersin öğrencileri dindar yapmak gibi bir amacı olmayacağını, bu derste genel bilgi vermenin kafi geleceğini savunmuşlardır. Bu kanaatte olan öğretmenler için öğretilenler üzerinde yorum yapmak gerekli değildir. Çünkü öğrenciler inanmaları için zorlanamazlar.

Ancak okul programında yer alan dersleri sadece bilgi vermek şeklinde sınırlamak eğitim ve öğretim faaliyetlerinin ruhuna uygun düşmemektedir.

- Din kültürü çok yönlü bir derstir. O nedenle pek çok yöntem ve tekniğe başvurulmalıdır. Etkin bir öğretim için yöntem zenginliğine gitmek zorunludur. Dini bilgilerin çoğu çocukken öğrenilir. Din ve ahlak öğretiminde üzerinde durduğumuz nokta, çocuğun ileride bir yetişkin olarak kendisine öğretilenlerin şuuruna varmasıdır.

- Sadece ezberleme din eğitimi için yeterli değildir. Artık anlamlı ve kalıcı öğrenme üzerinde durulmalıdır. Çocukların kendilerine yön verecek düşünceleri bulmaları engellenirse, rahat bir imana kavuşma gibi imkânlar kaçırılmaktadır.

- Genellikle bugün okullarımızda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde yapılan, ders kitabından konunun okunması ve bunun bütün sınıfta öğretmen veya öğrenciler tarafından tekrarlanmasıdır. Bu yöntem yanlış ve eksiktir. Özellikle Türkçe ve Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan etkinliklerden yararlanılmalıdır.

- Kuranı Kerim’in Türkçe tercümesi gerektiğinde okula getirilmeli, kitaplardaki ayetler öğrencilere gösterilmelidir.

- Araştırmanın okul öncesi çocuklar üzerinde yapılan bölümünde ise 4–5 yaşlarının önemi vurgulandıktan sonra “din eğitimi” için şu öneriler yer alıyor.

1. Okul öncesi çocukların tasavvuf hayalleri beslenip desteklenmelidir. Okul öncesi dönemde dinin duygu yönü asıl malzememiz olacaktır. Dini terimler, çocuklar tarafından duygusal seviyede azı faaliyetlerle yaşanırsa tasavvurlar gittikçe olgunlaşır.

2. Din eğitimi ve öğretimi için oyunun sosyal değeri önemlidir.

3. Anaokulundaki çocukları camiye, mescide götürerek ibadet yerlerini gezip görmeleri sağlanabilir.

4. Çocukların kelime dağarcıklarına dini terimleri yerleştirmek eğitime katkıda bulunacaktır (Balbay, 1990: 7).

Ders kitabında var olan bilgilerden rahatsız olan Cumhuriyet Gazetesindeki bir yazıda ise şu ifadeler yer verilmiştir

“Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi kitaplarının din kültürü vermekten çok İslamiyeti esas aldığı gözleniyor. Bu durum da amaçlanan eğitime aykırı düşüyor. Din dersi kitaplarında Atatürk’ün de dine büyük önem verdiği savunulurken, çoğu bilim adamı tarafından kabul görmeyen “Domuz eti, bu etin pisliğinden dolayı haramdır.” gibi tümcelere rastlanabiliyor. Din dersi kitaplarında, ne anlatılmak istendiği tam olarak belirtilmemekle beraber “ahlakı bozacak şekilde giyinmenin de yasak olduğu” kaydediliyor.

Din dersi kitaplarında Darwin’in adına rastlanabiliyor. Ancak Darwin’in evrim teorisi eleştiriliyor. Lise birinci sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitabında yer alan, Darwin ile ilgili bölüm aynen şöyledir:

Darvin’in evrim teorisi önce pek ilgi görmemesine rağmen zamanla çok tenkitlere uğradı. Benzerlikle akrabalığın aynı şeyler olmadığı anlaşıldı. Evrimciler geçiş türlerinde eski organların kaybolması üzerinde dururken, yenilerinin nasıl meydana geldiğini açıklayamadılar. Mesela insan ile maymun arasındaki zincirin ara halkaları bulunamadı. Evrimcilerin, kendilerini desteklediklerini ileri sürdükleri “piltdoan insanının, şempanze çenesi ile birleştirilmiş insan kafası olduğu” anlaşıldı. Yapılan kan muayenelerinde kurbağa, fare ve yılan kanlarının, evrimcilerin iddialarının aksine, maymununkinden insana daha yakın olduğu tespit edildi” (Aygün, 1990: 7).

Dersle ilgili eleştiri yazılarına her zaman yer veren Cumhuriyet Gazetesinden bu seferki alıntımız Doç. Dr. Türker Alkan’dan. Alkan müfredat programı ile ilgili memnuniyetsizliğinin yanında öğrenciye verilen dini bilgi ile bilimsel bilginin birbirinin zıttı olduğu ve bundan dolayı ortaya çıkardığını iddia ettiği tutarsızlığı şu cümlelerle ifade eder;

“Milli Eğitim Bakanlığı’nın ders programlarını yeniden gözden geçirdiği, bazı yeniliklerin eşiğinde olduğu gözleniyor. Özellikle ilkokul ders programlarında temelli değişikliklerin yararlı olacağı kuşkusuzdur. Çocukların kafasını gereksiz bilgilerle dolduran, ezbere dayalı, öğrenme isteğini yok eden, pedagojinin en

temel kurallarına ters düşen bugünkü programların değiştirilmesinde büyük yarar var.

Yeni ders programlarına ilişkin bir açıklama, “din derslerinin laikliğe uygun olarak yapılacağı” idi. Bu nasıl olacak, çok merak ediyorum. Bizim açımızdan laiklik, insan düşüncesinin, bilime, deneye, akla dayanarak işleyebilmesi, bilimsel olmayan inançların üstüne çıkabilmesidir.

Din dersleri bu anlamda nasıl laik olacak? Çocuklara Adem ile Havva öyküsü değil de Darwin’in evrim kuramı mı anlatılacak? Evrenin oluşumuna ilişkin bilimsel kuramlar, dinsel yaratılış öykülerinin yerini mi alacak? Kadının medeni kanundaki yeri vurgulanıp, kutsal kitaptaki mirasa ve aileye ilişkin hükümler yok mu sayılacak? Eğer böyle olacaksa, din dersi, din dersi olmaktan çıkar. Böyle olmayacaksa, din dersi laik bir yaklaşımla verilmemiş olur. Geliştirilecek programda bu konunun nasıl çözümleneceği merakla beklenmeye değer bir konu.

Son bir nokta. Birçok bakımdan bir birine ters düşen laik-bilimsel-akılcı dünya görüşünün ve din derslerinin aynı anda eğitim programlarında bulunması, henüz yeşermeye başlayan, kimliği ve kişiliğini bulamamış genç dimağlara çelişkilerle dolu bir dünyanın sunulması, çocuklarımızın duyu ve düşüncelerinde nasıl zorluklar ve fırtınalar yaratacaktır, düşünmek gerekmez mi (Alkan, 1992: 2)? ”

Takvimler 1998’i gösterdiğinde Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, ortaöğretim kurumlarında okutulacak Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde Atatürkçülükle ilgili konulara yer verilmesini ve "taassubun zararlarının" anlatılmasını kararlaştırdı. Kurul, ortaöğretim kurumlarında okutulacak ders kitaplarında yer alacak Atatürkçülükle ilgili konuları mayıs ayında yayınlanan Tebliğler Dergisi'nde duyurdu.

Talim Terbiye Kurulu'nun kararına göre, Türk dili ve edebiyatı, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, TC inkılâp tarihi ve Atatürkçülük, yabancı dil, tarih, coğrafya, dinler tarihi, fıkıh gibi derslerde Atatürkçülük ile ilgili konular, 1998–1999 öğretim yılından itibaren yer alacak. Ortaöğretim okullarında okutulacak Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde ve 9. sınıfın "din ve ahlak" ünitesinde, Atatürk’ün ahlaka ilişkin görüşlerine yer verilecek. Bu ders kapsamında "taassubun zararları" öğrencilere anlatılırken "milli seciye kavramı ve Atatürk" gibi konular üzerinde durulacak. Aynı derste, lise 2. ve 3. sınıflarda da Atatürk’ün "vatanın bölünmezliği", "devlet ve millet bütünleşmesi", "çalışmak ve üretici olmak" ve "laiklik" konularındaki düşünceleriyle laiklik anlayışı konuları işlenecek (Zaman, 1998).

Bu değişiklikten sonra Sabah Gazetesinden Rauf Tamer köşesinde Atatürkçülük konularını dersler içerisine sıkıştırılarak Atatürkçü olunmayacağını bu türlü

girişimlerin konuyu sulandırmaktan başka bir işe yaramadığını şu cümlelerle ifade etmiştir;

“Türk Dili ve Edebiyatı, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde hep Atatürkçülük okuyacaksınız. Hukuk, Ekonomi, Kooperatifçilik, bu derslerde de hep Atatürkçülük okuyacaksınız. Hele en tuhafı, Fıkıh Dersleri'nde Atatürkçülük. Amaç, taassubun anlatılması. Oysa en büyük taassup bu. Çocukları Atatürk'ten bıktırıp uzaklaştırmak için zannedersiniz ki Eğitim Bakanlığı'nın içine bir ajan sızmış, müfredatı işte bu hale getirmiş. Bereket Matematik'e dokunmamış, dileyeydi ismini bile değiştirip belki Atamatik derdi.

Bizim ne heyecanlı bir Atatürkçü olduğumuzu herkes bilir. Bu yazdıklarımızı kimse tersten okumaya kalkmasın. Biz burada softalarla mücadele ediyoruz. Atatürk düşmanları bizim gözümüzde ne ise, Atatürk sömürücüleri de o.

Ama resim dersine bile Atatürkçülük katmak, yüce bir izm'i sulandırmak demektir. Atatürk yaşıyor olsaydı, buna ilk o itiraz ederdi. Etmekle kalmaz, dalkavuklara haddini bildirirdi. Bize iyi yurttaş yetiştirin kâfidir. Alim-Bilgin'den ziyade, toprağına, bayrağına, milletine, devletine, Cumhuriyetine bağlı nesiller yetiştirin, vergi terbiyesi için bile özel eğitim verin. Atatürk o zaman mutlu olur, huzur bulur.

Açık öğretimden bir sual size, buyurun: 935 yılında Mısır'da kurulan İhdişiler Devleti hangi tarihte, kim tarafından yıkılmıştır? YÖK Başkanının, Milli Eğitim Bakanının ve Rektör Bey'in bile cevap veremeyeceği bu sual, körpe beyinlere ne gibi bir katkı sağlar? Atatürk nakilci değil, akılcı idi. Sizin gibi Batıcı değil, hakiki bir Batılı idi. Etrafında dolanıp o'nu rahatsız etmeyin (Tamer, 1998).

Zaman zaman ekleme ve çıkarımlar sebebiyle ufak değişikliklere maruz bırakılan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi müfredatından bu sefer çıkartılan konu Peygamber Efendimizin Veda Hutbesi oldu. Konuyu haber yapan Zaman Gazetesinin konunun muhatabı Talim Terbiye Kuruluna yönelik eleştirilerini şu satırlarda görebiliyoruz

“Başında dikiş nakışçı Sevim Çameli'nin bulunduğu Talim Terbiye Kurulu, din dersi kitaplarından Peygamber Efendimizin Veda Hutbesi'ni çıkarttı. TTK'nda ilahiyat kökenli üye yok. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nda Peygamber Efendimizin Veda Hutbesi'ne ambargo uygulanıyor. 'Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, İnsan Hakları ve Yurttaşlık, İslam Tarihi' gibi derslerin programları ve ders kitaplarına konulması planlanan "Veda Hutbesi" Talim ve Terbiye Kurulu'nun çoğu sol görüşlü olan üyeleri karşı çıktığı için, program ve kitaplara konulamadı. Söz konusu kitaplara onay veren kişilerin, yazarlardan Veda Hutbesi'ni kitaplarından çıkarmalarını istediği öğrenildi. Üyeler, Veda Hutbesi'nin yer almasına karşı çıktıkları için İnsan Hakları dersinin programı tamamlanıp kurul onayına sunulamadı. Oysa Veda Hutbesi, taraflı

tarafsız bütün ilim adamları tarafından insan hakları konusunda ortaya konulmuş en mükemmel vesikalardan birisi olarak değerlendiriliyor.

Toplam 15 üyeden oluşan TTK'nda ilahiyat kökenli kurul üyesi yok. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitaplarına onay veren komisyonun başında, branşı mesleki eğitim dikiş nakış öğretmenliği olan Sevim Çameli var. Dini eğitimi ehline verme ve kaynağından öğrenilmesini sağlama konusunda iddialı olan Bakan Hikmet Uluğbay'ın konuya bugüne kadar el atmamış olması ilginç bulunuyor” (Dede, 1998).

Dersin genel amaçları ve hedefleri incelendiğinde dersin, ülkenin politik amaçlarına hizmet ettiği gayet tabii söylenebilir. 1980 darbesine kadar var olan ülke içi çatışma ve kaos ortamı yerini sükunete bırakırken devlet eliyle insanların dini kültüründen uzak yetişmemeleri amaçlanmıştı. Bu da bir bakıma hedeflendiği gibi oldu. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin içeriği yönünden tartışmaların ise post modern darbe ismi ile anılan 1998 Şubatından sonra yoğunluk kazandığı görülmektedir.

Mazlumder üyesi Mustafa Emekçi “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Kitapları” adlı makalesinde bu tartışmaların neden bu tarihte başladığı ve yoğunlaştığını şu cümlelerle ifade etmektedir:

“Kenan Evren, yıllar sonra, bu dersi zorunlu dersler arasına almakla, hata edip etmedikleri noktasında bir hayli düşündüklerini; fakat “Laik devlet din konusunda hiçbir şeye karışmaz, ibadet yerleri yapmaz, din adamı yetiştirmez demek değildir. Laik devlet vatandaşlarının kendi inandıkları din içinde, o dini öğrenmeleri, kendi inançlarını uygulamaları için onlara hizmet götürür” düşüncesinden hareketle böyle bir düzenlemede karar kıldıklarını belirtmektedir. Evren, “Dikkat edilecek olursa ‘Din Dersi’ demedik, ‘Din Kültürü’ dedik. Aslında ‘Din Dersi’ de diyebilirdik. Ancak, ilerde bunun istismar edilerek, okullarda abdest alma, namaz kılma zorunluluğu getirmelerinden korktuk” diyerek de örtülü amaçlarını açığa çıkarmıştır (Kenan Evren’in Unutulan Gerçekler adlı kitabı, 1995).

Muhtemelen Evren’in korktuğu şartlar oluşmadı ki, 28 Şubat post-modern darbesine kadar söz konusu derslere pek dokunulmadı. Daha doğrusu 28 Şubat’a kadar bu derslerden doğrudan yararlanma yoluna gidilmedi; ulus-devletin gereği olarak din eğitiminin rejimin yedeğinde tutulması tercih edildi. Post-modern darbe ile kendini belli eden “zorunlu resmi din” arayışı/dayatması “Din Kültürü”nün kapılarını, daha etkin bir şekilde Atatürkçülükle İlgili Konuların kabulüne açtı. Talim ve Terbiye Kurulu’nun 04.08.1999 tarihli kararıyla, 1999–2000 öğretim yılından itibaren ilköğretim kurumlarında işlenmesi kararlaştırılan “Atatürkçülükle İlgili Konular”, “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” kitaplarına etkin bir şekilde yansıtıldı (Ekmekçi, 2008).

Bu tarihten itibaren müfredat ve kitaplar daha fazla konuşulur ve tartışılır hale geldi. Şimdi sırasıyla çeşitli gazete ve dergilerde yer alan makale ve köşe yazılarına göz atalım:

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders müfredatında Aleviliğe hiç yer verilmediği bundan dolayı yanlış bir tutum sergilendiği düşüncesiyle Ardıç Yayınlarının eşgüdümünde, bir grup yazar ve çeşitli dernek, vakıf yöneticileri kitapta ismi geçen babalar ve dedeler tarafından hazırlanan Alevilik-Bektaşilik açısından Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabı hazırlanmıştır. Fakat bu kitabı Milli Eğitim Bakanlığı reddetmiştir. Bu gelişmeden sonra kitap hazırlayan yazarlardan Şakir Keçeli Cem Dergisinde bazı bölümlerine yer verdiğimiz şu makaleyi kaleme almıştır:

“Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunca ders kitabı olarak kabul edilen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders kitaplarının tamamı, içerik itibarıyla, Anayasamızın 42. maddesinin 3. paragrafına ve Milli Eğitim Kanununun çeşitli hükümlerine aykırıdır. Bu kitapların yazarları, zaman zaman İslam Tarihine zaman zaman da Osmanlı tarihine ters düşen ve gerçeklerle bağdaşmayan tezler ileri sürebilmektedirler.

Bunca sakıncalar bir yana, bu kitapların içerikleri “Türk vatandaşlarının milli gurur ve iftiharda, milli sevinç ve kederde, milli varlığa karşı hak ve ödevlerde, nimet ve külfetlerde ortak” olması gerektiği ilkesine aykırıdır. Ama bunca sakıncalara karşın devletimizin ciddi bir organınca ders kitabı olarak kabul edilmişlerdir.

Ardıç Yayınlarının eşgüdümünde, bir grup yazar ve çeşitli dernek, vakıf yöneticileri kitapta ismi geçen babalar ve dedeler tarafından hazırlanan Alevilik-Bektaşilik açısından Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabı yukarıda satırbaşıları ile adlandırılan ve ayrıntılı olarak açıklanacak sakıncaları, hukuk ihlallerini gidermek, bir anlamda da engellemek amacını gütmektedir.

Bu kitabın yazılmasına katkıda bulunan insanlar ve yazarlar ulusumuzun “birliğini, dirliğini ve iriliğini” içtenlikle istemektedirler. Ama bu birliğin karşılıklı saygı ve sevgiden geçtiğini de bilmektedirler. Ardıç ailesi karşılıklılığa dayanmayan birlikteliğin bünyesinde hastalık taşıyacağına ve sonunda bu hastalığın birliği bozacağına inanmaktadır. Bu kitap, birliğe önemli katkısı olan Aleviler adına ve birliği bozucu hastalığı gidermek yönünde atılmış küçük bir adımdır.

Ne kadar üzücü ki, yayınevimiz bu kitabı ders kitabı olabilmesi için, Milli Eğitim Bakanlığına başvurma başvurmamak olanağından bile yoksundur. Çünkü bir kitabın ders kitabı olması, müfredat programına uygun olması ile olanaklıdır. Üzülerek söyleyelim ki, Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan müfredat programı, Alevilik diye bir olgunun varlığını aklına bile getirmemiştir. Bu programa uyarak yazılacak kitap Amentü Şerhi veya Mızraklı İlmihal olabilir ama Alevilik açısından Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders kitabı olamaz. İşte bu nedenle, müfredat programına uyamadık. Ama buna karşın kitabımızın lise 1,2 ve 3. sınıflarda ders kitabı olmasını istiyoruz. En azından Milli Eğitim Bakanlığının bu

kitabı yardımcı ders kitabı olarak, okullara salık vermesini istemek hakkını kendimizde görüyoruz.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinin zorunlu dersler arasına sokan 1982 Anayasası, bu derslerin Ehlisünnet vel Cemaat kurallarına göre hazırlanacağı buyrulmamıştır. Hatta 42.maddesinde “Eğitim ve öğretim, Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre yapılır” diyerek, şu anda ders kitabı olarak okunan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitaplarının tümüne karşı çıkmıştır. Ama içerikleri itibariyle Anayasa aykırı olan bu kitaplar, yıllardır inatla, ısrarla ders kitabı olabilmektedir.

Anayasamız İslam’ın bir dalı olan Aleviliği yasaklamadığı gibi, Aleviliği yasaklamadığı gibi, Aleviliği temel alarak hazırlanan din dersi kitaplarına karşı çıkmamıştır. Öyleyse, mutlaka Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri okunacaksa, Alevilerin kendi inançlarına uygun ders kitaplarını okumamaları için hiçbir neden yoktur. Aksi düşünce, Türkiye Devletinin Sünni Devlet olduğunu iddia edenlere haklılık kazandıracaktır. Oysa bu devlete herhangi bir dini yakıştırmak, kurtuluş savaşından bu yana, yaşananları yok saymak, binlerce şehidin kanı üzerine kurulu ulusal birliği yok etmek demektir.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders kitaplarının tümü, İslam dininin Sünni mezhepleri esas alınarak yazılmıştır. Oysa binlerce, hatta on binlerce yıllık geçmişi bulunan Türkiye mozaikler ülkesidir. Ve halen Anadolu’da farklılıklar bir arada yaşamaktadır. Aslında bu farklılıklar ulusumuzun güç ve güzellik kaynağıdır. İşte bu nedenlerle okullarımızda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri ya okutulmamalı ya da okutulacaksa öğrencilerin velilerine seçim hakkı tanınmalıdır. Ayrıca öğrencinin anne ve babası çocuğuna hangi kitabın okutulmasını istiyorsa onu seçmeli ve devlet bu kitabın okutulması için alt yapı hazırlamalıdır. Tabiidir ki din inancı olmayanlara da okumama hakkı tanınmalıdır.

Bugün okullarımızda okunan kitaplar, öğrenciye zorla Sünni İslam’ı öğreten, Sünni İslam dışında başka bir din tanımayan zaman zaman da başka inançları küçümseyip hakaret eden kitaplardır. Okullarda okutulan ders kitaplarında, Alevi çocuklarının inançlarına aykırı bilgiler öğrencilere zorla öğretilmektedir.

Kitabımızda ayrıntılı bir biçimde anlatıldığı üzere, İslam Dünyası Hz. Peygamberin Hakk’a göçünden kısa bir süre sonra bölünmüştür. Alevilere göre bu bölünmenin başta gelen nedeni, Hz. Muhammed’in Veda Hutbesi’ndeki öğütlerine uyulmamasıdır. Başka bir deyişle Şia’nın, Şia’dan bir ölçüde esinlenen Aleviliğin çıkış nedenleri, peygamberin öğütlerinin bir bölümünün inkar edilmesidir. Bu yargı doğrudur ve ya yanlıştır ama Alevi bu yargının doğruluğuna inanmaktadır. Bu dünyaya geldiği andan itibaren kendisinin Hz. Muhammed’in vasiyetine uyduğunu ve onun yolunu izlediğini, başkalarınınsa bu kurala uymadığını öğrenmekte ve ona “iman” etmektedir. Veda hutbesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitaplarında ayrıntılı bir biçimde anlatılmış ama “hangi hükümete bağlı ise” bu anlatımların hiç birinde peygamberin konuşmasının tamamı okuyucuya sunulmamıştır. Hz. Muhammed Veda Hutbesinde yüz binden fazla bir kalabalığa konuşmuştur. Konuşmasında; “ey insanlar bana ulaştığınızda iki değer biçilmez şeyi soracağım. O iki değer biçilmez şeyin büyüğü, yüce ve ulu Tanrı’nın kitabıdır. Öbürü de benim Ehli beytimdir. Lütuf sahibi ve her şeyi bilen bu ikisinin birbirinden ayrılmayacağını söyledi. Ben kimin Mevlası isem Ali de onun Mevlasıdır” demiştir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders kitapları bu konuşmanın Kuran ile ilgili bölümlerini öğrenciye aktarıyor ama Ehli beyt ile

ilgili bölümü aktarmaktan ısrarla kaçınıyor. Oysa Hz. Peygamberin yukarıya özetle aktardığımız konuşmayı yaptığına ilişkin yüzlerce kanıt vardır. Bu ciddi kanıtları yok saymak en azından bilim onuruna aykırıdır. Acaba Peygambere ait konuşmanın bir bölümü ders kitaplarında niçin aktarılmamaktadır?

Eleştirdiğimiz kitapların yazarları ve Talim Terbiye Kurulu, Veda Hutbesi noksan aktararak Alevi çocuğuna “bildiklerin yanlıştır” demek istemekte ya da hicretin birinci yüzyılındaki tartışmayı günümüze taşımakta, onunla da yetinmeyip Emevi Soyu yanında yer almaktadır. Alevi Ana ve Babanın yetiştirdiği çocuk evinde öğrenip iman ettiği bilgilerin aksini sınıf geçmek için zorla ezberlemekte ve sözlü sınavlarda ezberlediği bu bilgileri herkesin duyacağı şekilde söylemektedir. Bu uygulama haklımızın üçte birinden fazlasını oluşturan insanlara zulüm değil de nedir? Böyle yetişen kuşaklardan hangi toplumsal yarar umulmaktadır?

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders kitaplarında Alevilerin Ehli Beyte duydukları sevgi üstü kapalı olarak eleştirilmektedir. Kitabımızda ayrıntıları ile açıklandığı üzere Aleviler Ehli Beytin Peygamber; Hz.Ali, Hz. Fatma, Hz.Hasan, Hz.Hüseyin’in soyundan gelen dokuz imamdan oluştuğuna inanırlar. Bu onlar için bir inançtır. Üstelik bu inanç tarihsel gerçeklerle çelişmeyip, uyusmaktadır.

Hz. Peygamberin bugüne değin yaşayan soyu kimden üremiştir? Şüphesiz Hz.Ali, Hz.Fatma, Hz. Hüseyin ve Hz. Hasan’dan sürmüştür. Öyleyse Peygamberin ev halkı başka bir deyişle Ehli Beyti kimdir? Şüphesiz Hz.Ali ve Hz.Fatma ile onlardan doğan insanlardır. Tarihsel ve İslamsal gerçekler budur ama bizim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitabı yazarları bu gerçekleri kabullenmekte zorlanıyorlar” (Keçeli, 2000: 34-37).

Milli Eğitim Bakanlığı, Şakir Keçelinin yazdığı bu kitap ile ilgili inceleme yaptırmıştır. İncelemeyi yapan kurulun hazırladığı raporunda, "Kitapta belli bir kesime (özellikle Sünnilere) karşı nefret, kin ve düşmanlık, Alevi İslam konusunda bile bilgisizlik, cahillik, tarafgirlik, tahrik, bölücülük, bazı batıl itikad ve hurafeler yer almaktadır." gerekçesiyle şekil ve muhteva açısından uygun olmayacağı belirtildi.

53 sayfalık birleştirilmiş raporda şu hususlara temas ediliyor:

"Alevilik, İslam'ın bir bölümüdür, parçasıdır. Ayrı bir din veya mezhep değildir. İslam dininin, inancının değişik bir yorumudur. Bir meşreptir. Alevi İslam'a tabi olan bir öğrencinin, Sünni İslam'ı okuması, öğrenmesi, bilmesi tabii bir olaydır. Tıpkı Sünni İslam'ın, Alevi İslam'ı öğrenmesi gibi tabiidir.

Ancak buradaki eksiklik, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitaplarında Alevi İslam'la ilgili bilgilerin çok az oluşu ya da hiç olmayışından kaynaklanmaktadır. Fakat ayrı bir "Alevilik Bektaşılık Açısından Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi" kitabını okullarda okutmaya kalkarsanız, dini bölücülüğü devlet eliyle başlatmış olursunuz. Tek kitap içerisinde Alevi-Sünni dini kültüründen örnekler verilebilir."

Bu konuda (Aleviler böyle, Sünniler böyle diyor veya yapıyor) gibi keskin ayrımları çokça kullanmak yerine, (Hz. Ali, Ahmet Yesevi, Hacı Bektaş Veli, Yunus Emre, vs. şöyle diyor veya yapıyor) gibi cümlelerin yer alması gerekir. Ortak değerler üzerinde durulmalıdır. Ortak payda böyle bulunabilir (Ünal, 1998).

‘Alevilik-Bektaşilik Açısından Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi’ adlı kitabının yazarı Şakir Keçeli olayların farklı bir yöne kayması ile bakanlıkla mahkemelik olmuştur. Gerekçesi ise, MEB Talim Terbiye Kurulu Başkan Yardımcısı Dr. Veli Kılıç ve Müfettiş Hüseyin Tuğcu’nun inceleme raporunda kendisine ağır hakaret etmesidir.

Müfettiş Tuğcu’nun raporda kitabın yazarı Şakir Keçeliye yönelik şu ifadeleri kullandığını görmekteyiz:

- Yayıncı ve bir avukat olan yazarın sapla samanı karıştırmaması gerekirdi.(Sayfa 3)
- Yazar, buradaki inceliği ve dilbilgisi kurallarını, Arapçayı bilmeyecek kadar cahil ve bilgisizdir. (Sayfa 11)
- Kuranı Kerim’in Arapçasını bilmiyorsa bile Türkçesini okuyamayacak kadar, (namaz kılınız, oruç tutunuz) ifadelerini görmeyecek kadar cahil ya da akli yetmiyorsa ne diye din kültürü ve ahlak bilgisi kitabı yazmaya kalkmış? Bu da bir tip provokatörlük değil mi? (Sayfa 13)
- Namaza karşı olan birkaç ateistin veya Marksist’in ya da cahilin, tembelin sözüyle, yanlışıyla yola çıkılırsa böyle yanlış sonuçlar ortaya çıkar. (Kılavuzu karga olanın burnu pislikten çıkmaz) demişler. (Sayfa 14)
- Yazar, konuyu bilmediği için cahilliği burada da sergilemektedir. Yazar Şakir Keçeli’nin bunca bilgisizliği, cahilliğinin apaçık ortada olduğu kesindir... Ehliyetsiz, liyakatsiz kişilerin, kendilerinin bilgisizliğini, cahilliğini sergilemeleri abesle iştigaldir. Adama (madem yüzme bilmiyordun, denize niye atladın?) diye sorarlar. (Sayfa 15) (Hürriyet, 1998).

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Hasan Onat, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine bir tepki olarak Şakir Keçeli ve Aziz Yalçın

başkanlığında bir grup tarafından hazırlanan 1996 yılında Ardıç yayınları arasında çıkmış, Talim Terbiye Kurulu, kitabın ders kitabı olarak okutulmasını kabul etmediği Alevilik-Bektaşilik Açısından Din Kültürü Ahlak Bilgisi adıyla hazırlananın kitabın tutarsız yönlerini ve yol açacağı problemleri şu şekilde sıralamaktadır:

“Din Kültürü Ahlak Bilgisi Dersleri’nde ne Sünnilik, ne Alevilik-Bektaşilik, ne de herhangi bir mezhebin, herhangi bir tarikatın, herhangi bir cemaatin görüşleri anlatılmaktadır. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi’nin müfredatında, İslam’ın temel ortak paydası, bilimsel bir çerçevede verilmeye çalışılmıştır. Müfredat dikkatlice incelenecek olursa, kendisini Müslüman hisseden, İslam dairesi içinde gören her insanın ya da her grubun, bu müfredatta kendi kök değerlerini kolayca bulabileceği görülecektir. Üzülerek belirtmek gerekir ki, bu konudaki tartışmaları sürdürmeye çalışanlar, Din Kültürü Ahlak Bilgisi programlarını bile doğru dürüst incelememişlerdir. Alevilik-Bektaşilik doğrultusunda bir Din Kültürü Ahlak Bilgisi derslerinin verilmesi gerektiği şeklindeki iddiaların hiçbirisinin ciddi bilimsel temelleri yoktur. Her şeyden önce, böyle bir teklif, Tevhid-i Tedrisat kanuna aykırıdır. Çünkü Tevhid-i Tedrisat kanunu gerekçesinde aynen şöyle denilmektedir: “Bir devletin genel eğitim ve kültür politikasında, milletin duygu ve düşünce bakımından birliğini sağlamak için öğretim birliği en doğru, en bilimsel, en çağdaş ve her yerde yararları ve güzellikleri görülmüş bir ilkedir. 1255 (1839) Gülhane Hattı Hümayunundan sonra açılan Tanzimat döneminde, yıkılmış Osmanlı saltanatı da öğretim birliğine başlamak istemişse de bunu başaramamış ve aksine bu konuda bir ikilik bile meydana gelmiştir. Bu ikilik eğitim ve öğretim birliği açısından birçok zararlı sonuçlar doğurdu. Bir millet, bireyleri ancak bir eğitim görebilir. İki türlü eğitim bir ülkede iki türlü insan yetiştirir. Bu ise, duygu ve düşünce birliği ile dayanışma amaçlarını tamamen yok eder”

Diğer taraftan, Türkiye’deki Alevilik-Bektaşiliğin, henüz mezhep mi, tarikat mı olduğu konusunda, Alevi-Bektaşiler arasında bile bir görüş birliği yoktur. Alevilik-Bektaşiliğe, mevcut haliyle “mezhep” diyebilmek, bilimsel açıdan mümkün değildir; çünkü Alevilik-Bektaşilik, esas itibarıyla itikadi olmaktan çok sosyo-kültürel bir farklılaşmadır. Ayrıca, Alevilik- Bektaşilik, şeklindeki kullanımda, ağırlık Bektaşiliğe verilmektedir. Alevilikle Bektaşiliği, mevcut haliyle birbirinden ayırmak pek mümkün değildir. Eğer, söz konusu Bektaşilik, Hacı Bektaş Veli’nin adına izafeten kurulan tarihî Bektaşilik ise, -ki öyledir-, bu doğrultuda bir Din Kültürü Ahlak Bilgisi Dersleri’nin olmasını istemek, doğrudan, Tekke ve Zaviyelerin kapatılması ile ilgili olan kanuna aykırı olacaktır.

Türkiye’de tek tip bir Alevilik-Bektaşilik yoktur. Alevilik-Bektaşilik, bölgeden bölgeye farklılık arz etmektedir. Bu durumda, hangi Alevilik-Bektaşilik esas alınacak ve okutulacaktır. Üstelik Alevilik-Bektaşiliğin İslam ile ilgisi olmayan bir “din” olduğu şeklinde iddiaların da yüksek sesle dile getirilmeye başlandığı bilinmektedir.

Türkiye, sadece Alevilik-Bektaşilik değil, belki sayıları yüzlerle ifade edilebilecek dinsel grup vardır. Alevilik-Bektaşilik doğrultusunda bir din dersi verilmesi, başta kendisini Sünni olarak tanımlayan geniş kitle olmak üzere, bütün gruplara, kendi istedikleri doğrultuda bir din eğitim-öğretimi verilmesi gibi bir sonuç doğuracaktır. Bu durumun meydana getireceği kaos bir yana, Sünnilik merkezli bir eğitim-öğretim faaliyetinin, diğer dinsel grupların varlığını kolayca

gölgeleyebileceğini tahmin etmek pek de zor değildir. Oysa zorunlu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretiminde, bütün dinsel grupların kendilerinden pek çok şey bulabilecekleri temel ortak paydanın kültürel düzeyde öğretilmesi, farklılıkların zenginlik olarak anlaşılmasını sağlayacak; toplumda “ben ve öteki” saplantısının dinsel zeminde oluşmasının önüne geçecektir.

Alevilik-Bektaşilik açısından Din Kültürü Ahlak Bilgisi adıyla hazırlanan kitaplara şöyle bir göz atmak bile, konunun ne kadar karmaşık olduğunu görebilmek için yeterlidir.

Bu kitap, Şakir Keçeli ve Aziz Yalçın başkanlığında bir grup tarafından hazırlanmış, 1996 yılında Ardıç yayınları arasında çıkmıştır. Talim Terbiye Kurulu, kitabın ders kitabı olarak okutulmasını kabul etmemiştir. Kitabın daha ilk sahifesinde (Önsöz) şöyle denilmektedir: “Bu kitap, devleti Alevi-Bektaşî inancını ve farklılıklarını kabullenmeyi zorlamayı hedeflemektedir. Başka bir deyişle, suçluyu suçüstü yakalamaya çalışmaktadır”. Alevilik-Bektaşilik Açısından Din Kültürü Ahlak Bilgisi adıyla hazırlanan bu kitap, ciddi manada bilgi hatalarıyla, yersiz genellemelerle doludur. Şu ifadeler, sözlerimizin en açık kanıtı olarak gösterilebilir: “...Aleviler Kur’an-ı Kerimin onu aşkın ayetine dayanarak beş vakit namazın kılınmasına karşı çıkarlar... Aleviler beş vakit namaz kılmadıkları gibi, ibadetlerini de çalışma zamanlarında ve aylarında yapmazlar. Hatta yapılmasını da eleştirirler. Çünkü onlar için çalışmak bir ibadettir. Yine Aleviler Ramazan ayında tutulan bir aylık orucun İslam’ın koşulu olmadığına inanırlar...” (s.9-10). Alevi- Bektaşîlerin arasında namazı karşı olanlar olduğu gibi, beş vakit namazını kılan, Ramazan orucunu tutanların da bulunduğu bir gerçektir. Alevilerin yoğun olarak yaşadığı yörelerde yapılan sosyolojik araştırmalar, kendisini Alevi olarak tanımlayan insanların da, namazı dinsel bir ibadet olarak kabul ettiklerini; hatta Aleviler arasında namaz kılanların oranlarının küçümsenmeyecek düzeyde olduğunu ortaya koymuştur. Dr Ramazan Uçar tarafından yapılan “Alevi Bektaşî Geleneği Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma (Abdal Musa Tekkesi Örneği)” isimli araştırma ortaya konulan sonuçlar oldukça dikkat çekicidir. Buna göre, örneklem grubu içinde yer alan deneklerin % 67,8’i namazın ibadet olduğunu kabul etmektedir. Ayrıca deneklerin % 65,8’inin bir şekilde namaz kıldıklarını belirtmeleri de önemli bir husustur. (Dr Ramazan Uçar, “Alevi Bektaşî Geleneği Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma (Abdal Musa Tekkesi Örneği)”, basılmamış doktora, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2003, 158). Üstelik gerek Ahmet Yesevi’de, gerekse Hacı Bektaş Veli’de ve diğer Alevi-Bektaşîlerin önder olarak gördükleri kimselerde, namaz, oruç, hac gibi temel ibadetlere karşı çıkmayı, bunlar konusunda ciddi bir hassasiyetin var olduğunu açıkça görebilmekteyiz.

Kitapta bilimselliğin olmayışı bir yana, çelişkiler gizlenemeyecek niteliktedir. Bunun çarpıcı örneklerinden birisi, mezheplerin doğuşu konusunun işlendiği peş peşe gelen şu iki paragrafta açıkça görülmektedir: “Daha sonra Halife Osman tarafından Şam’a vali olarak atanan Ebu Süfyan oğlu Muaviye, Hz. Osman’ın kan davası savı ile başkaldırmıştır. Bu başkaldırı üzerine Sıffın adı verilen savaş olmuş ve savaş sonunda hile ile hilafeti Muaviye almıştır. Muaviye’nin iktidara yönelik hilesi İslam dünyasını; Şia veya Şiilik, Haricilik, Sünnilik Olmak üzere üçe bölmüştür. Ancak bu bölümün henüz uzlaşmaz hale dönüşmemiştir. İmam Hüseyin’in acımasız ve ahlaksızca katli, İslam’ı bir daha birleşmemek üzere, Şia ve Ehl-i Sünnet ve’l-Cemaat diye bölmüştür...” (ss. 69- 70).

Bu yaptığımız alıntıda, Hüseyin'in katlinin "acımasız ve ahlaksız" oluşu dışında, doğru diyebileceğimiz hiçbir şey yoktur. Sıffin savaşı sonrasındaki Hakem olayı, Hz. Ali'nin saflarında yer alan, daha çok Bedevilerden oluşan bir kesimin Haricilik adı altında bir grup oluşturmalarına yol açmıştır. Haricilerin dışındaki Müslümanların Şii, ya da Sünni olduklarını söyleyebilmek tarihen mümkün değildir. Çünkü henüz ortada Şiilik de yoktur, Sünnilik de. Kerbela olayında Hz. Hüseyin'in hunharca katledilmesi, gerçekten elim bir olaydır. Ancak, Hüseyin'i Kufe'ye çağıran Kufeli Araplardır. Hüseyin'i öldürenler de Kufeli Araplardır. Hüseyin'in öldürülmesine seyirci kalanlar da Kufeli Araplardır. Ortada ne Sünnilik vardır; ne de Şiilik.

Aynı sayfada yer alan şu ifadeler, yine açık çelişki örnekleridir: "Peygamberden sonra İslam'ın imamının ya da halifesinin kim olacağı tartışması ve kavgası Şia'yı yaratmıştır". (s. 70). Oysa yazarlar, az önce, Şia'nın Sıffin'den sonra çıktığını söylüyorlardı...

Aleviliğin ne olduğu konusunda kafaları karışık olan yazarlar, onun doğuşu hakkında açık seçik bilgilere sahip değilmiş gibi görünmektedirler. Nitekim farklı sayfalarda yer alan şu iki paragraf, bilimsel boşlukları ve çelişkileri açıkça gözler önüne sermektedir: "Alevilik, Şia Mezhebi'nden esinlenerek, başta Türkler olmak üzere, 11. Yüzyılda Anadolu'da yaşayan halkların ortaklaşa ürettiği dinsel bir yoldur. Bazıları Aleviliğe mezhep gözü ile bakarlar ama Aleviliğin yedi büyük ozanından biri olan Nesimi bir deyişinde:

'Sorma be sofı mezhebimizi, Biz mezhep bilmeyiz yolumuz vardır' diyerek, Aleviliğin mezhep değil tarık yani yol olduğunu açıklamıştır. Aleviler Şia mezhebinin İsna-Aşariyye kolundan, başka bir deyişle İmamiye veya Caferî kolundan, önemli ölçüde etkilenmişlerdir". (s. 79)

Alevilik-Bektaşilik Açısından Din Kültürü Ahlak Bilgisi adı altında, Din Kültürü Ahlak Bilgisi Dersleri için ders kitabı olarak hazırlanan kitap, bilimsellikten uzak bir şekilde kaleme alındığı gibi, ciddi bilgi hataları ile doludur. Bu kitap, Aleviliğin, tarihsel köklerinden ve mevcut gerçekliğinden uzak bir şekilde nasıl Materyalist bir zemine taşınmak istendiğinin çarpıcı bir örneği olarak tarihe geçecektir. Kitabın bilimsel hiçbir tarafının olmadığını üzülenek belirtmek gerekmektedir" (Onat, ?).

Aynı doğrultuda özellikle Alevilik ile ilgili yazıların Cem Dergisinin farklı sayılarında ve farklı yazarlar tarafından kaleme alındığını görmekteyiz. Sırasıyla bu makalelerden ilgili bölümlere yer verelim;

Cem Dergisi Mart 2000 tarihli "Din Dersleri" Aihm Yolcusu başlıklı yazısından

"Teolojik tartışmalara girmek yerine çocuklarımıza vereceğimiz din kültürü derslerinde yansız, laik ve bilimsel bilginin hep birlikte oluşturulması gerektiğini belirten Şakir Keçeli dersin müfredatı ile ilgili açtığı davada, mahkemede yaptığı savunmada; "demokrasi sadece yüzde doksanların değil yüzde onların da hukukunu koruyan rejimdir. Demokrasinin özelliklerinden birisi katılımcılıktır. İptalini istediğimiz program katılımcılığı reddetmektedir. Bu programa göre, farklı inançlar ve dinsizlik yok sayılmaktadır. Sünni Müslümanlığın, üstelik sadece Hanefî anlayışı dayatılmaktadır. Demokratik Hukuk Devletlerinde böyle

şey olmaz. Mahkemelerimiz inanç özgürlüğüne aykırı olan, böyle tekçi, antidemokratik, çağ dışı anlayışa dur demelidir” görüşüne yer verdi. Cem Vakfı Ankara Şubesi, Hacı Bektaş Veli Dernekleri, Hüseyin Gazi Derneği ve çeşitli cem evlerinin yöneticileri ile Batıkent Atatürkçü Düşünce Derneği üyeleri ve yurttaşların izleyici olarak katıldığı mahkemede, kitabın yeniden oluşturulacak bir bilirkişi heyetince incelenmesi kararlaştırıldı.

Bilirkişi heyetinin Diyanet İşleri Başkanlığı ve İlahiyat Fakülteleri mensuplarınca oluşturulmasına karşı olduklarını belirten Keçeli, Diyanet tarafından daha önce hazırlanan bir raporda; “İslam’da cem evi diye bir ibadethane yoktur” denildiğini hatırlatarak, maalesef İlahiyat Fakültelerimizin durumu da aynı, bu kurumların hazırlayacağı bilirkişi raporlarının önyargısız ve bilimsel bir bakış içerebileceğine inanmıyorum” diye konuştu.

Keçeli savunmasında şunları söyledi:

“Bugün duruşması yapılan bu davayı Alevilik Bektaşilik Açısından Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabının davası olarak algılamıyorum. Çünkü bu kitabın yardımcı ders kitabı ya da ders kitabı olması; 1983 yılından bu yana kanayan bu yarayı, yani zorunlu din dersleri yarasını kapatmayacak, toplumu hızla uçuruma götüren sorunu çözmeyecektir. Fakir’in yazdığı kitabın ders kitabı olması bana maddi bir yarar da sağlamayacaktır. Çünkü Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerini okutan öğretmenlerin neredeyse yüzde doksan dokuzu bu kitabı seçip okutmayacaktır. Zira onlara göre bu kitapta anlatılan ve Türkiye’de yaşanan Alevilik onların tekçi İslam yorumuna uymamaktadır, Alevilik kafirliktir. Bu düşüncemizin doğruluğu, davalı iradenin, iptalini istediğim işlemi ile kanıtlanmaktadır. Çünkü bana verilen yanıtta, Alevilik-Bektaşilik Açısından Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi isimli kitabın İslam dışı olduğu sık sık yinelenmektedir. Böyle bir kitabı yazmam nedeni ile bana sayısız hakaret edilmektedir.”

“Davalı İdare’nin Aleviliğe yaklaşımı ile Türkiye’de yaşayan bir kısım sözde solcuların yaklaşımı tam bir benzerlik göstermektedir. Çünkü bu bölüme giren solcular da Aleviliğin İslam dışı olduğunu ısrarla söylemekten haz duymaktadır” diyen Keçeli, 20 milyon dolayındaki Alevi toplumunun çocuklarına inanmadıkları, inançlarına ters bilgiler öğretildiğini, bunları ezberleyip sınıfta anlatmalarının istendiğini söyleyerek çeşitli örnekler verdi: “Aleviler ve Bektaşiler; Halife Ebu Bekir, Ömer ve Osman’a kırgındır. Hz. Peygamber’in gerçek ardılının, imamının Hz. Ali olduğuna inanırlar. Bu nedenle Hz. Ali’yi İslam’ın ikinci büyük insanı olarak kabul ederler. Oysa davalı iradenin okutulmasını salık verdiği ders kitaplarında ikinci adam olarak Ebu Bekir gösterilmektedir. Alevi çocuğu evinde öğrendiğinin tersini okulda söylemek zorunda kalacaktır. Söylemediği zaman, soruya yanlış yanıt vermiş olacak ve zayıf alacaktır. Alevi Bektaşî Hz. Peygamber’in eşi Ayşe’ye kırgındır. Çünkü o Cemel Savaşına neden olmuş ve Hz. Ali yandaşlarının kırımını sağlamıştır. Ama bizim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitaplarına göre Ayşe Alevinin de Bektaşinin de anasıdır. Bunun aksini söyleyen her öğrenci sınıfta kalacaktır.”

İptali istenen müfredat programının Şafilik, Hanbelilik-Malilik ve Caferilik gibi Mezhepleri de reddettiğini bu anlayışın iddia edildiğinin aksine, farklı inançları karalayıcı ve tek yanlı olduğunu belirten yazar; “insanı insan yapan eşitliğin, barışın, sevginin ve hukukun üstünlüğü gibi değerlerin reddi gözlenmektedir. Tek yanlı, ayrımcı, karalama ve düşmanlığa dayalı din ve ahlak bilgisi eğitimi olamaz. Bu yaklaşımlardır ki çocuklarımızı düşmanlığa ve şiddete yöneltmektedir” diye konuştu.

İptal davasının:

1.Milli Eğitim Bakanlığı Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Müfredat programının iptali

2.Anayasanın zorunlu din derslerine ilişkin hükmünün iptali

3.Söz konusu kitabın Milli Eğitim Bakanlığı’nca ders kitabı ya da yardımcı ders kitabı olarak kabulü

olmak üzere üç talebi içerdiğini vurgulayan Keçeli, oluşturulacak bilirkişi heyetinin, bir önceki kararın benzeri bir karar alması halinde, Danıştay’da bir dava açma hakları daha bulunduğunu belirterek; “burada da bir sonuç alamazsak, iç hukuk yolları tükendiğinden, davayı AİHM’ne götürmekten başka bir çaremiz kalmayacaktır” dedi. Bu mahkemede çıkacak kararın ise şimdiden belli olduğunu belirten Keçeli, “Çünkü İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa Çocuk Hakları Sözleşmesi çocuğunu din eğitimi ailenin rızasına bırakmaktadır. Türkiye’nin bütün bu bildirelerin, sözleşmelerin altında imzası vardır ve bunun gereğini yerine getirmek zorundadır. Anayasanın iptalini istediğimiz zorunlu din dersi hükmü de bu nedenle evrensel hukuka aykırıdır. Sorunun demokratik bir yaklaşım ve düzenleme ile kendi içimizde çözümlenmesi gerektiğine inanıyoruz. Ama eğer uluslar arası sözleşmelere karşın, yasal düzenlemeler gerçekleştirilmezse, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne başvurmadan çekinmeyiz” diye konuştu” (Küçük a, 2000: 10-11).

Ağustos 2000 tarihli Halis Özkan’ın yazısından;

“Türk halkının şu anda duyduğu inançsal sancının ileride daha da belirgin hale gelmemesi, Sünni Alevi ve Türkiye’de yaşayan diğer birçok inanç sahipleri arasındaki farklılığın devlet tarafından mutlak surette en kısa zamanda giderilmesi artık zaruret haline gelmiştir. Ders kitaplarında Aleviliğinde yer almasının zamanı gelmiş bulunmaktadır. Bunun yapılabilmesi için talim ve terbiye kurumunun, ilkokul-ortaokul-lise ve yüksek öğretim kurumlarında verilecek olan Alevi inanç ve kültür derslerinin programlarını hazırlaması kaçınılmaz bir gerçektir.

Öğrenim, öğretim ve eğitimle ilgili müfredat programlarının hazırlanabilmesi için talim ve terbiye kurumunun Alevilerden oluşacak komisyona ilkokul-ortaokul-lise ve yüksek öğretim kurumlarında ders veren öğretmen ve öğretim üyelerinden

yararlanması gerekir. Hazırlanacak ve konuları içeren taslağın Cem Vakfının genel başkanlığında teşkil edilen dedeler kuruluna sunulduktan sonra, yukarıda söylenen öğretim ve öğretim kurumlarında hayata geçirilmesi, hem devletin hem Alevi toplumunun takdirini kazanacaktır. Aynı zaman da, yurt içinde müftüler, hocalar ile yurt dışında da din ataşeleri, din danışmanları, hocalar ve müezzinlerle Hanefi yurttaşlara hizmet veren yüce Türk devletinin, yurt içinde ve aynı zamanda yurt dışında Alevileri devletin din hizmetlerinden mahrum bırakmasının Türk ve dünya toplumunca kabul edilmesi veya takdir görmesi mümkün değildir (Özkan, 2000: 12).

Ağustos 2000 tarihli İzzettin Doğan'ın yazısından

“Din dersi müfredatı konusunda yönetim kurulu üyemiz Sayın Doğan Bermek görev aldı. Bu konuda yatkın bilim adamlarını bir toplantıya çağıracağız. Sosyologlardan, teologlardan, psikologlardan, pedagoğlardan bir çalışma grubu kurulacak ve müfredat en ideal şekilde oluşturulacak. Alevi İslam anlayışını öğrenmek isteyen herkes bu kitaptan yararlanacaktır. Şuanda vakfımızın bir numaralı gündemi budur.

Türkiye’de devlet yurttaşlarının sanki hapsi Sünni imiş gibi zorla Sünni İslamı “din kültürü” diye okutuyor. Bizim buna razı gelmemiz beklenmesin. Sorunun çözümünü Türkiye’de arıyoruz ve bu nedenle yıllardır taleplerimiz dile getiriyoruz. Ama yıllardır bir tek somut adım atılmadığını da görüyoruz. Oysa Avrupa Birliğini bilenler bilir ki bu konular Avrupa’da mahkemelerce çözülmektedir” (Doğan, 2000: 22-23).

Nisan 2000 sayılı “Din Kültürümüz ve Çocuklar” başlıklı Murat Küçük’ün yazısından;

İlköğretim kurumlarında okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitaplarına şöyle bir göz gezdirdiğimde “din kültür” adına sergilenen tek yanlı yaklaşımı fark etmemek mümkün değil. Yeryüzünün en uzak köşelerindeki inançlara ilişkin bilgiler veren kitapların tamamında Sünni İslam ibadetine dair ayrıntılar sayfalar boyu anlatılırken, İslam coğrafyasının önemli bir bölümünde yüz milyonlarca insanın benimsediği Şia Müslümanlığına ve Anadolu’da, Balkanlar’da hayat bulmuş Alevi İslam inancına dair tek bir satır yer almıyor. İslam dünyasında var olmuş farklı yorumların kendi çocuklarından saklayan zihniyetin sahipleri, eminiz ki bunu yaparken birlik ve beraberliğimiz bozulmasın türünden bir kaygıyla hareket ediyorlar ama ulusal bütünlüğün öncelikle demokratik bir kültür ile hayat bulacağını, demokrasinin ile

farklılıkları, temel insan hak ve özgürlüklerini yok sayarak gerçekleşmeyeceğini artık anlamak zorundalar. Bu nedenle, din derslerine ilişkin müfredat laik ve seküler bir bakışla yeniden kaleme alınmalı. Herhangi bir inancı, diğerinin bakış açısıyla yargılamayan, küçümsemeye kalkışmayan çoğulcu bir yaklaşım, aynı sıralarda ders gören farklı mezheplere ya da farklı dinlere mensup çocuklarımızın “farklılıklarıyla” kardeşlik duyguları içerisinde bir arada yaşamayı öğrenebilmelerini de sağlayacak. Maraş, Çorum, Sivas olaylarının bir daha hortlamamak üzere tarih sayfaları arasına gömülebilmesi, her şeyden çok bu yaklaşımın hayatımıza ve geleneksel alışkanlıklarımıza etki edebilmesine bağlı. Alevilik-Bektaşilik Açısından Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi adlı kitabın yayıncısı Şakir Keçeli’nin, kitabı reddeden Milli Eğitim Bakanlığı’na karşı başlattığı hukuk mücadelesi bu bakımdan büyük öneme sahip. (Küçük b, 2000: 1).

Cem Dergisi Nisan 2000 sayısında yer alan bir inceleme yazısından;

“Okullarda okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde ne öğretiliyor? Bunca gerilime neden olan derslerin içeriği nasıl? Gelin hep birlikte kısaca göz atalım.

Farklı yazarlarca kaleme alınmış söz konusu kitaplara baktığımızda din kültürü adına sergilenen tek yanlı yaklaşım tüm yalınlığı ile gözler önüne seriliyor. Dünyanın öbür ucunda, Pasifik okyanusu kıyılarında yaşayan toplulukların inançlarına ilişkin olarak verilen bilgileri okuduğunuzda; ne güzel diyorsunuz; çocuklarımız yeryüzünün farklı kültürlerini inançlarını öğreniyor. Kitaplar bir birine benzer bir kurguyla önce animisti çok tanrılı inançları ele alıyor. Konfüçyüs dini taoizmi Budizm ve hinduizmden sonra üç semavi dinin anlatımına geliyor sıra. Önce Musevilik sonra Hristiyanlık. Ancak bu inançlara ilişkin bilgilerin salt İslami bir bakış ile verildiği dahası İslam’ı algılamanın sonucu var olmuş geleneksel polemiklerin iştah ile sürdürüldüğü görülüyor. Örneğin Mustafa Ünal’ın yazdığı lise birinci sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi adlı ders kitabında İsa’nın havarilerinin Kuran’ın Al-i İmran suresi 52. ayetinden aktararak bizler Müslümanlarız dediği belirtiliyor. Bir de şu ifadeye bakın “ İslam inancına göre Hz. İsa öldürülmemiştir. Öldürülen kişi Hz. İsa’ya ihanet eden havaridir.” Sormak lazım böyle bir polemige girmenin çocuklara ne gibi bir faydası olacak? Eğer Hristiyanlar böyle kabul ediyorsa din kültürü dersi çerçevesinde bu şekilde inanıldığına dair bir ifade ile vermek gerekmez mi? Dinsel polemiklerin yeri çocuklar

için hazırlanmış ders kitapları mı? Yapılması gerekeni Hristiyan teolojisinin kabul ettiği esasları nesnel ve yorumsuz bir dil ile aktarmak olmalı. Musevilik ve Hristiyanlığın aslını koruyamadığı ve bozulduğu belirtilen kitap da İslami dogmaların tek gerçekmiş gibi verilmesinin “ Allah katında geçerli din bundan böyle sadece İslam’dır” ifadesini öğrencilere belletmeye çalışmanın laik bir yaklaşım olduğunu söyleyebilir miyiz?

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarında yer verilen İslam dinine dair bilgiler ise sadece Sünni İslam’ın kabulleriyle sınırlı! Namaz ve hac gibi ibadetlere dair ayrıntılar sayfalar boyu anlatılırken, Afrika’dan Afganistan’a uzanan geniş İslam coğrafyasında yüz milyonlarca insanın benimsediği Şia Müslümanlığına ve Anadolu’da Balkanlarda hayat bulmuş Alevi İslam inancına dair tek bir satır bulabilmek mümkün değil.

Oysa tek tip vatandaş anlayışının son bulması, farklı inançların nesnel bir dille anlatılması, Alevi İslam inancına dair bilgilerinde demokratik bir yaklaşım ile ele alınıp öğrencilere aktarılmasından geçiyor. Yoksa yaşanan sıkıntıların son bulması mümkün değil. Okullarda bu minval üzere yetişen öğrenciler, iş hayatında da inanç kimliklerini saklamak zorunda kalarak yaşamayı, tıpkı anne ve babaları gibi daha uzun yıllar sürdürmek zorunda kalacaklar.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarında, Sünni İslam ibadetinin en önemli konusu namaz, detaylı biçimde anlatılmakta, namazın nasıl kılınacağı şekil ve resimlerle gösterilmektedir. Alevi İslam inancına göre ise namaz, Kuran’da salat kelimesi ile yer almakta ve nasıl kılınacağı belirtilmemektedir. Aleviler Ayini Cem adı verilen ibadetlerinde namaz kılarlar ancak bu namaz Sünnilerin namazlarından farklıdır ve bir daire etrafında “cemalet cemale” kılınır. Hangisinin hak olduğu tartışması teolojik ve sonu gelmez bir ihtilaftır.

Ders kitaplarında Sünni İslam’ın namazı tek ibadet şekli gibi gösterilmektedir. Oysa Tanrı’ya ulaşmanın yolları çeşitli ve din kültürü müfredatı, adından da bekleneceği üzere bu çeşitliliğin güzelliğini, zenginliğini öğrencilere öğretebilmelidir. Bu demokratik bir kültürün oluşmasında da önemli bir işleve sahip olacaktır. Tek bir biçimin dayatılması ise sanıldığı gibi bütünleştirici değil bölücü, ayrıştırıcı bir işleve

sahiptir. Ama bakın Alevi çocukları sınıfta kalmak istemiyorlarsa “namaz nasıl kılınır” bölümündeki ayrıntıları bilmek zorunda!

Öğrenciler için hazırlanan din dersi kitapları namaz duaları, namaz sureleri ve tercümeleriyle sürüp gidiyor. Kuşkusuz Ehli Sünnet’in namaz kuralları bunlardır ve saygı duyarız. Dileyen Sünni aile çocuklarına bu bilgileri çocuklarına öğretmekte özgür. Ama Allah aşkına bütün bunları Alevi çocuğu öğrenmek zorunda mı? Bunun din kültürüyle ne ilgisi var. Bu bilgilerden sınava tabi olmak Sünni amellerden sorguya çekilmek değil de nedir? İbadetin nasıl yapılacağına dair bunca teferruat resmi devlet okullarında laik bir eğitim sisteminde nasıl izah edilebilir. Bütün bunları ezberleme mecburiyeti getiren ve Alevi, Sünni, Hristiyan ya da dinsiz öğrencilerin “din kültürlerini” bunlarla sınayan öğretmenlerin, okullarda yarattığı gerilim toplumsal barışa hizmet midir?

İslam dünyasına var olmuş farklı yorumları kendi çocuklarından saklayan zihniyetin sahipleri, eminiz ki bunu yaparken birlik ve beraberliğimiz bozulmasın türünden bir kaygıyla hareket ediyorlar ama bu sadece kendilerince bir birlik ve memleketi getirip bıraktığı yer huzursuzluktan başka bir şey değil. Ulusal bütünlüğün öncelikle demokratik bir kültür ile hayat bulacağı, demokrasinin ise farklılıkları, temel hak ve özgürlükleri yok sayarak gerçekleşemeyeceğini anlamalıyız artık. Bu nedenle, din derslerine ilişkin müfredat laik ve seküler bir bakışla yeniden kaleme alınmalı. Herhangi bir inancı, diğerinin bakış açısıyla yargılamayan, küçümsemeye kalkışmayan çoğulcu bir yaklaşım, aynı sıralarda ders gören farklı mezheplere ya da farklı dinlere mensup çocuklarımızın farklılıklarıyla kardeşlik duyguları içerisinde bir arada yaşamayı öğrenebilmelerini de sağlayacaktır (Cem Dergisi?,2000: 30-33).

1998–2001 yılları arası müfredata yönelik yoğun eleştiriler neticesinde müfredat değişimine yönelik kıpırdanmalar görülmüştür. Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2001 yılında 4-5-6-7-8'inci sınıflarda yeni yaptırdığı programla okunmasını uygun gördüğü Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin evrensel, toplumsal değerleri taşıyıcı nitelikte hazırlandığı belirtilmiştir. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Cemal Tosun müfredat programı ile ilgili, “Bizim bu derslerdeki amacımız imana götürmek değil, imana gitmek isteyeneye yeterli doğru bilgiyi vermektir. Kendi inanmıyorsa, inananların niçin inandıklarını bilsin, başkalarının istismarına açık

olmasın, diğer dinler hakkında hangi temel kaynaklardan bilgi alabileceğini bilsin” dedi.

Milli Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü tarafından ‘Din Öğretiminde Yeni Yöntem Arayışları Uluslararası Sempozyumu’nda yeni din dersi konularına açıklık getiren Tosun, bu programı hazırlarken ‘Hurafe ve batıl inançlardan nasıl kurtuluruz’ sorusuna yanıt aradıklarını belirterek şunları söyledi:

“Çocukların, ‘Niçin çok din var?’ ‘Başkalarının inançlarına nasıl saygı duyarız?’ sorularına verecekleri yanıtları aradık. 5 büyük din Yahudilik, Hinduzim, Budizm, Hristiyanlık ve İslam anlatıldı. Doğruluk, temizlik, hayvan sevgisi, zararlı alışkanlıklardan kaçınma, yalancı şahitlik konularını da ele alarak ahlak boyutuna da ünitelerde yer verdik” (Çakmakçı, 2001).

Milli Eğitim Bakanı Metin Bostancıoğlu yeni sistem hakkında şu bilgiler vermiş programı şu cümlelerle anlatmıştır: "Programlarda öğrencilerin bilgi seviyesi ve psikolojik öğrenme yaşları göz önünde bulundurulmuş, konular ilk sınıflarda öğrenciyle karşılıklı diyalog kurularak, ileri sınıflarda ise genelleştirilerek ele alınmış ve konuların öğrencilerin düşünce ve problem çözme yeteneklerini geliştirici nitelikte olmasına özen gösterilmiştir. Programlar, inanç, ahlak ve kültür bütünlüğü dikkate alınarak hazırlanmış, hedef davranışların pedagojik esaslara uygun olması öngörülmüştür."

Bakan Bostancıoğlu, milli eğitimcilere "Öğrencilerin bilgiyi tek kaynaktan almaları ve ezberlemelerinden kaçınılmalı. Öğrencilerin bu özellikleri kazanabilmeleri için, öğretmenler etkin ve etkileşimli öğrenme ortamları hazırlamalı" uyarısını yapmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın bu değişiklikten dersle ilgili başka bir çalışması da Öğrenen Okullar Projesi'dir. Proje kapsamında öğrenciler ve veliler ilköğretim okullarında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitabını yazmaktadırlar. Türkiye'de 105 okulda yazılan kitaplar, bir süre sonra Bölge ve İl Değerlendirme Kurulları'na gönderilecek. Değerlendirme sonucunda ders kitaplarının alınması uygun görülen üniteleri hazırlayan öğretmen ve öğrenciler ödüllendirilecek. Ders kitaplarına alınamayan üniteler ise, 'örnek ders işlenişleri' olarak ayrıca kitap haline getirilecek.

Üniteler içinde yer alacak olan metin, resim, fotoğraf vb. şeyler sınıf ortamında, öğretmen, öğrenci ve velinin katılımıyla oluşturulacak. Üniteler, sınıf ortamında hazırlanacak ve herhangi bir yerden kopya edilmeyecek. Metin, resim, şiir, fotoğraf ve bilmece-bulmacaların mümkün oldukça sınıftaki öğrencilerin oylarıyla seçilecek ve velilerin görüşleri alınacak. Konular, mümkün oldukça günlük hayatla bağlantılı olarak ilmi, tıbbi, teknolojik, sosyal, estetik, ekonomik ve kültürel boyutlar içinde alınacak. Öğrencilerin sınıf seviyelerine göre ihtiyaçlarını karşılayacak ve onlara günlük hayatlarında uygulama imkanları sağlayacak konular veya üniteler halinde işlenecek. Kitaplarda öğrencilerin gelişim basamakları dikkate alınarak yaş ve olgunluk seviyelerine uygun dil ve ifade kullanılacak. Kitaplarda öğrencileri çalışmaya, araştırmaya, gözlem yapmaya ve düşünmeye özendirici, yönlendirici hazırlık soruları, araştırmaları ve işlemler yer alacak (Çakmakçı, 2001).

Programın değişmesinden sonra ders kitabıyla ilgili Sabah gazetesinde “cesur yürek” ifadesi kullanılmıştır. Sebebi ise Milli Eğitim Bakanlığı Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerine için hazırladığı kitapta yer alan ilginç sözler. İşte bu sözlerden bazıları: Din alanında yeniden yapılanma bölümünde, Einstein'ın “Dinsiz bilim aksak, bilimsiz din ise kördür”, İnsanın İslam anlayışı bölümünde Goethe'nin 'Bir şey her şey için, her şey bir şey için vardır' sözü, Kitaplarda öğrencileri çalışmaya, araştırmaya, gözlem yapmaya ve düşünmeye özendirici, yönlendirici hazırlık soruları, araştırmaları ve işlemler yer alacak (Çakmakçı, 2001).

Değişikliklerin yeterli olmadığını düşünen Prof. Dr. Çiğdem Kağıtçıbaşı din derslerinin içeriğinin de çok ciddi biçimde ele alınması gerektiğini savunur. Kağıtçıbaşı'nın savunduğu görüşte başka ülkelerde de din ya da ahlak bilgisi dersleri vardır, ne var ki bunlar gelişmiş ülkelerde daha ziyade karşılaştırmalı din kültürü niteliğini taşımaktadır; dersler düşündürücü ve sorgulayıcı bir şekilde işlenir. Bu derslerle ilgili bir değerlendirmenin, sadece ilahiyatçılar tarafından değil, sosyal bilimcilerle felsefecilerin de katıldığı 'bilim kurulları' tarafından yapılması daha uygundur. Özetle bu derslerde dinin psikolojik ve ahlaki yönlerinin, tarih ve toplum içindeki yerinin nasıl işlenebileceği üzerinde de durulması gerekir (Kağıtçıbaşı, 2003).

Hükümetlerin değişmesiyle devletin eğitime yönelik politikaları da farklılaşır. Yeni Hükümetin Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik, Sabah gazetesine proje ve çalışmalarını anlatır.

“Şimdiye kadar Aleviler, şu veya bu şekilde dikkate alınmadıklarından şikayet ettiler. Laik devlet, dinler ve mezhepler karşısında eşit mesafede olmalı. Din asla devleti kontrol etmemeli. Devlet de dini yönlendiren, kullanan konumda olmamalı. 2004–2005 eğitim yılından itibaren Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarına Alevilikle ilgili bir bölüm eklenecek. Bu fikrimi Sayın Başbakan'a açtım. Kendisi bu yönde bir düzenleme gerektiğini söyledi. Aleviliği, İslam Dini'nin nasıl bir yorumu olduğunu derslerde anlatacağız.

Mevcut müfredat tamamen ezberciliğe dayanıyor. Yeni dönemde ezbercilik yerine, gerekli bilgiyi alan, analiz yapan, senteze ulaşan bir yaklaşım esas alınacak. Öğrenci sınıfta aktif hale getirilecek. Örneğin, Kadeş Anlaşması'nın 20. maddesini ezberlemeyecek ama tarihteki önemini bilecek ve sonraki olaylara etkisini yorumlayacak. Kanguruların anavatanını Avustralya olarak bilecek ama bu ülkedeki kanguru sayısını öğrenmesi gerekmeyecek” (Müderrişoğlu, 2008).

Müfredatın gereksiz bilgiler ayıklanarak yeniden yazıldığını belirten Milli Eğitim Bakanı Çelik, din dersinde de İslam'ın yanı sıra tüm dinler hakkında bilgi verileceğini açıkladı. Temel hedef itaatkar kullar yetiştirmek olmadığını belirten Çelik, asıl meselenin septik bir düşünce yapısı olduğunu, insanlara dogmalar yüklemen, onları peşin kabullere götüreceğini ve sorgulayıcı olmadıkları zaman da bilimsel gelişme denilen olayın olmayacağını vurgular. Çelik'in üzerinde durduğu diğer konular şöyledir;

“Okullarımızda felsefe kademeli bir şekilde kaldırıldı. Şimdi felsefeye önem vereceğiz. Bizim eğitimimizin bir de ahlaki boyutu eksik. Bunun için etik dersi verilecek. Bu da müfredatı değişen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi içinde olacak. Bu dersin yeni müfredatına göre, ‘learning about religion’ (din hakkında öğrenim) olacak, doğrusu da budur. Çünkü ‘learning religion’ (din öğrenimi) başkadır ve Anayasa’ya göre mecburi olduğuna göre, Museviye de, Ermeniyeye de, ateiste de bu ders verilir. Education (eğitim) ise bu dersin konusu değildir.

Amaç, mukayeseli olarak dinleri öğretelim, insan budizm nedir bilsin. Aleviliği onun için ilave ediyoruz, bunu öğrensin. ‘Doğru-yanlış’ sorgulaması da yapmadan mukayeseli öğretelim, hangisi doğru seçimi öğrenciyeye bırakalım. Bu dersin yeni

müfredatlarına göre, artık öğrencilere sureler de ezberletilmeyecek (Hürriyet , 2004).

Tüketiciler Birliği Genel Başkanı Avukat Bülent Deniz, ilköğretim 5, 6 ve 7. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitaplarında yer alan resimler konusunda savcılığa suç duyurusunda bulundukları bildirdi. Deniz, yaptığı yazılı açıklamada, ilköğretim 5, 6 ve 7. sınıflarında okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitaplarında yer alan semavi din büyüklerinin resimlerinin, toplumun genelini rahatsız ettiğini, velilerde çocuklarında din ve din büyükleri kavramlarının yanlış oluşacağı yönünde endişe yarattığını öne sürdü.

Deniz, “Toplumun dini duyarlılıklarını hiçe sayan, adeta semavi dinleri hafife alır tarzda bu dinlerin peygamberleri ve saygın kişilerinin sözde resimlerini içeren ders kitaplarının, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından okutulmasına izin ve karar verilmesi de bu kitapları yazan ve basan kişilerin gerçekleştirdiği eylemi ağırlaştırmaktadır” dedi.

Bu kitapların sorumluları hakkında “dini faaliyetleri bozmak”, ”halkı rahatsız eden harekette bulunmak” ve “edebe muhalif harekette bulunmak” suçlarından suç duyurusunda bulunduklarını ifade eden Deniz, ayrıca kitapların toplatılmasına karar verilmesinin istendiğini böylece kitapların yol açacağı zararların önüne bir an önce geçilmelidir” denildi (Hürriyet , 2004).

Diyanet İşleri Başkanlığı da Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 4'üncü sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitaplarına bastırılan Hz. Muhammed'in silüetinin dini açıdan caiz olmadığına karar verdi. Başkanlık, kitapta basılan minyatürde, peygamberin yüzünün bir ışık halesiyle kapatılmış olmasını bile kabul edilebilir bulmadı. Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu, "Peygamberin resminin yapılması öteden beri din alimlerince uygun bulunmamıştır. Yüzü görünmese bile bu tür resimlerin basılıp dağıtılması özellikle din bilgisi zayıf kesimlerde farklı değerlendirmelere yol açabilir. Bu nedenle ders kitaplarına Peygamber resimlerinin basılması caiz değildir" görüşünü Milli Eğitim Bakanlığı'na iletti.

Milli Eğitim Bakanlığı, 2005–2006 öğretim yılında uygulamaya geçecek yeni müfredatı yapılan açıklamada, şu sözlerle savundu: “İslam ile ilgili bilgilerde Kuran merkezli, birleştirici ve mezhepler üstü bir yaklaşım benimsenerek, İslam kaynaklı bütün dinsel oluşumları kuşatacak kök değerler öne çıkarılmış, inanç, ibadet ve ahlak

alanlarıyla ilgili bu değerlerin Kuran'la ve Hazreti Peygamber'in çabalarıyla oluşturulmuş ve bütün Müslümanları birleştiren ortak paydalar olmasına özen gösterilmiştir. Amaç, yorumlardan birisini telkin edip, diğerini dönüştürmek değil, sadece bireylerin, dini kültür ve ahlaki değerler hakkında doğru bilgilenmelerini sağlamaktır.” Açıklamada, ders programı hazırlanırken, kendi dininden ve başka dinlerden olanlara anlayışlı davranışlarda bulunan, diğer dinleri tanıyan, milli değerleri benimseyen, beden, zihin, ahlak, ruh, duygu bakımından dengeli, sağlıklı gelişen, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen bireyler yetiştirilmesinin amaçlandığı kaydedildi (Kotan, 2005).

Laiklik ile ilgili eleştirilere değinen Çelik, müfredat hazırlanırken laiklik ilkesinden taviz vermediklerini, tam aksine bunun pekiştirmeyi esas aldıklarını belirtti. Çelik, şöyle konuştu:

“Müfredatlarda esas olan ana konulardır. Sonra, öğrencilerin bunlardan ne kazanacağıdır. Kazanımlardır, sonra etkinlikler ve sonra da açıklamalar vardır. Şerh anlamına gelebilecek bir açıklamadan, bir cümleden yola çıkarak, bütün bu dersler sanki camilerde yapılacakmış gibi, laiklik prensibi ayaklar altına alınmış gibi bir propaganda başladı, bu son derece yanlıştır. Öğrenciler camilere götürülecek, abdest alınacak... Bunlar öğretmenin ne yapabileceğini anlatan bir cümledir. Bu bir mecburiyet değildir. Ama sizin ne dediğiniz önemli değil, iletişimde karşı tarafı ne anladığı önemlidir esastan hareketle, bu meseleye ben de muttali olduğum zaman arkadaşlarıma dedim ki; bunları çıkarın oradan. Talim ve Terbiye Kurulu bunları oradan çıkardı. Ve herkesi alacaksınız, uygulamaya götüreceksiniz, böyle bir şey söz konusu değil” (Sabah , 2005).

MEB'in gelecek öğretim yılında yürürlüğe sokacağı yeni müfredatta yer alan Bakan Çelik'in savunduğu, tavsiye niteliğindeki uygulama örnekleri belli eğitim çevrelerince sert biçimde eleştirildi;

Cem Vakfı Başkanı Prof. Dr. İzzettin Doğan: Bu iktidar, laik cumhuriyet yerine bir İslam devletinin kültürel altyapısını demokratik yoldan kurmak istiyor. Bu politika, Emevi İslam anlayışını Türkiye'ye dayatmaya yönelik.

Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Başkanı Türkan Saylan: Bu uygulama, okulları camiye çevirmek, camiyi okula taşımak anlamına geliyor.

Tüm Öğrenci Velileri Derneği Başkanı Enver Önder: Şimdiye dek Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi adı altında tamamen Sünni inanca dayalı eğitim veriliyordu. Şimdi bu resmileştiriliyor. Bu çeşitli inançlardan insanları yok saymak anlamına geliyor.

Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Sema Sevinç Ergezen: Çocuğa lisede aptesi öğreteceksiniz çok geç kalmışsınız demektir. Aptes ve namaz gibi işlemler aile çevresinde öğretilmeli. Ayrıca illa din dersi verilecekse böyle olmamalı, karşılaştırmalı biçimde verilmeli.

Prof. Dr. Hüseyin Hatemi: Bu haliyle, yani din dersleri zorunlu olduğu sürece bu müfredat uygulanmamalı.

Eğitim Bir-Sen Sendikası Genel Başkanı Ahmet Gündoğdu ise tüm bu görüşlerin aksine şu açıklamaları yapmıştır: Biz bütün diğer derslerde de pratiğin önemini belirtiyoruz. Devletin kontrolündeki din dersinde, yaygınlaşan misyonerlik faaliyetleri, satanizm, alkol ve uyuşturucuya karşı eğitim verilmesini savunuyoruz. Bu ülkenin yüzde 99'u Müslüman olduğuna göre, çocukların bu bilgilerle donanımlı olması, doğru yaklaşım (Radikal, 2005).

Aleviliğin ilk kez yer alacağı yeni Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabı çıkmadan Hacı Bektaş Belediye Başkanı Ali Rıza Selmanpakoğlu, "Aleviliğin öğretilmesi gerilime yol açar" derken, yeni müfredatın hazırlayıcılarından ilahiyatçı Prof. Dr. Sönmez Kutlu, 20 yıl sonra yenilenen programın herhangi bir mezhebin propaganda etmemesine özen gösterildiğini söyledi (Sabah c, 2006).

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitaplarında bu yıl ilk kez Alevilik ve mezheplerin yer alması Türkiye'de yaşayan Bahaileri de harekete geçirdi. Çocuklarının kendi dinlerini okulda da öğrenmesini isteyen Bahailer, Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik'e bir mektup yazarak, ders kitaplarında bir sayfa da olsa Bahailiğe yer verilmesini istediler. Türkiye Bahai Toplumu Dış İlişkiler Temsilcisi Prof. Dr. Cüneyt Can, Türkiye'de 10 binin üzerinde yetişkin Bahainin yaşadığını belirterek, "Biz de bu geniş kültür ve mozağin bir parçasıyız" dedi. Mektubu hazırlayanlardan Prof. Dr. Can, başvurularına

henüz yanıt gelmediğini, ancak gelecek eğitim yılında ders kitaplarında Bahailiğe yer verileceğine inandıklarını söyledi. (Sabah b, 2006).

Radikal Gazetesinden Dilek Güngör “Din dersi sil baştan” yazısıyla müfredat değişikliğinden önce yaptığı değerlendirmede şu görüşlere yer vermiştir: ”MEB ortaöğretimde okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin müfredatını değiştiriyor. Avrupa Birliği sürecinin ardından Alevilik kavramının ders kitaplarında yer alması tartışılmıştı. Bu tartışmalar üzerine kapsamlı bir çalışma içine giren MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı müfredat taslağını tamamladı. Taslak, 42 eğitim ve öğretim uzmanı ile İlahiyat Fakültesi ve Alevi uzmanlarla birlikte hazırlandı.

Müfredatı değiştirilmiş yeni Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri 2005-2006 eğitim-öğretim yılında pilot illerde uygulamaya konulacak. Yeni düzenleme ile halen haftada bir saat olan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin iki saate çıkarılması da planlanıyor. Taslak çalışmada halen mevcut din kültürü ve ahlak bilgisi kitaplarında da yer verilen Hristiyanlık ve Musevilik daha ayrıntılı olarak okutulacak.

Lise Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitaplarında Uzakdoğu Dinleri de konu başlıkları olarak yer bulacak. Buna göre, Budizm, Şintoizm, Sihizm, Janizm, Taoizm anlatılacak. Yeni ortaya çıkan Bahailiğe de yer verilmesi planlanıyor.

Alternatif din olarak ortaya çıkan ve kısaca şeytana tapma olarak adlandırılan 'satanizm' konusuna da ders kitaplarında yer verilecek. Satanizm öğrencilere 'sapkın davranış' olarak anlatılacak. Öğrenciler bu tip davranışlara sapmamaları konusunda uyarılacak.

MEB Din Öğretimi Genel Müdürlüğü de konuyla ilgili hazırlıklarını tamamladı. Haziran 2004 tarihinden 2005 başına kadar olan süreçte Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerine eğitim verildi. Hizmet içi eğitim seminerlerinde öğretmenlere 'satanizm gibi sapkın davranışlar konusunda bilgi verildiği' belirtildi.

TTK'nın aralarında Alevi uzmanlarla yaptığı çalışmada Alevilik konusuyla ilgili bilgilerin ders kitapları arasına konulacak ayrı bir forma (kitapçık) ile anlatılması planlandı. Taslak çalışmaya göre, Alevilik öğrencilere, 'Dindeki anlayış farklılıkları' başlığı altında öğretilecek ve tasavvufi bir oluşum olduğu savunulacak. Derslerde Hacı

Bektaş Veli'den alıntıları olan okuma parçalarına yer verilecek. Lise birinci sınıfta Türklerin din anlayışında etkili olan Ahmet Yesevi, Hacı Bektaş Veli, Mevlana, Hacı Bayram Veli, Ahi Evran ve Yunus Emre anlatılacak. Lise ikinci sınıfta Hz. Ali'nin ibadetlere verdiği önem, lise üçte, Türk tasavvuf anlayışında Hz. Muhammed ve Türk kültüründe Ehli Beyt sevgisi işlenecek. Şiilik ve Caferilik konularına yer verilecek. Lise sonda Bektaşilik, Yesevilik ve Mevlevilik anlatılacak (Güngör, 2005).

2.2.2 2005–2006 Müfredat Değişikliklerinden Sonra Görüş ve Düşünceler

Meclis İnsan Hakları Komisyonu üyesi Zafer Üskül, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin içeriğinin adına uygun şekilde yeniden düzenlenmesi gerektiğini belirterek, bu derste sadece dinler tarihi ve sosyolojisinin öğretilmesi gerektiğini anlattı. Üskül, "Gençlerimiz tüm dinler hakkında bilgi sahibi olmalı. Bazı inanç sahiplerini düşman görmekten kurtarılmalı. Dinler tarihi, dinler sosyolojisi, farklı inançlara saygı, inanç özgürlüğü gibi konuların okutulması yararlıdır. Bu ders asla bir dinin uygulamalarının öğretileceği ders haline getirilmemelidir (Yalçın, 2008).

Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ülkü Azrak, ya müfredatın değişmesi ya da dava açanların derslerden muaf tutulması gerektiğini söyledi. Azrak, "Aslında müfredatın değiştirilmesi gerekiyor. Ancak yapmalarını beklemiyorum. Dava açan sayısı çok olursa değiştirmeye mecbur kalırlar" dedi (Tahincioğlu, 2008).

Dersin 'Din Kültürü' başlığıyla içeriğinin örtüşmediği doğrultusunda olduğunu belirterek bunun Anayasa'nın din ve vicdan özgürlüğünü düzenleyen 24. ve laiklikle de ilgili olan 2. maddesine aykırı olduğu belirtti.

"Bu derslerde sadece bir inancın bir mezhebinin, Sünni mezhebinin öğretildiğini görüyoruz. Hatta namaz, dua gibi, uygulamasının da yapıldığını görüyoruz. Dolayısıyla sadece öğretim değil eğitim de var" (Korkut, 2008).

Cumhuriyet Gazetesinden Zeynep Şahin ve Nihan İnal müfredatın tamamen Sünni bir inançla şekillendirildiği ve Aleviliğe yönelik bilgilerin ise çarpıtılarak sunulduğu görüşünü savunarak bu fikirlerini destekleyici görüşleri de yazılarında şöyle aktarıyorlar:

“Milli Eğitim Bakanlığı’nın ücretsiz olarak dağıttığı din kültürü dersi kitaplarında öğrencilere din ve ahlak bilgisinden ziyade “Sünni inanca göre dindarlık dersi” verilmesi dikkat çekiyor. Lise ders kitabında Alevilere ilişkin bilgilerin “çarpıtıldığı” vurgulanırken eğitimciler kitapların “tek yanlı” hazırlandığının altını çiziyor. Eğitim-Sen ise din kültürü kitaplarının toplatılmasını istiyor.

MEB’in ücretsiz ders kitaplarındaki “dinci öğeler”, bu yılki ilk ve ortaöğretim kitaplarında da kendini gösterdi. Özellikle Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi kitaplarının, “öğrencilere dini yaşam tarzını uygulatmaya dönük içerikte olması ve Alevilikle ilgili bilgilerin çarpıtılması” tepki çekiyor. İlköğretim öğrencilerinin, sosyal bilgiler dersini de “dini unsurlarla dolu” kitaplardan öğreneceği görülüyor. Ders kitaplarındaki çarpıcı ayrıntılar ve eğitimcilerin değerlendirmeleri şöyle:

Bu yıl ilk kez okutulan 12. sınıf din kültürü kitaplarında, Aleviliğin “Sünniliğin bir tarikatı gibi anlatıldığı” vurgulandı. Kitabı inceleyen Eğitim-İş İstanbul 1 No’lu Şube Özlük Hukuk Sekreteri ve Din Kültürü Öğretmeni Mustafa Cemil Kılıç, Hacı Bektaş Veli kullanılarak Alevilikte “namaz, hac” gibi ibadetlerin yer aldığının savunulduğunu belirterek “MEB’in anlattığı Alevilik, Kadirilik ve Nakşilik gibi Sünni tarikat kimliğine sokulmuş bir Aleviliktir” dedi. İlahiyatçı Kılıç, kitaptan şu örnekleri aktardı:

“Kitapta Aleviliğin bir inanç olduğu gerçeği özenle sansürleniyor. Alevi ibadetlerinden tarikat ayini biçiminde söz ediliyor ve bazı Alevi ibadetleri gelenek olarak niteleniyor. Sayfa 69’da, ‘Görgü ayini, ikrar verme cemi, Kerbela – Muharrem ayini gibi bazı merasimler Alevilik – Bektaşilik düşüncesinin önemli gelenekleri arasında yer alır’ deniyor. Kitabın 70. sayfasında ise Alevilik yine inanç değil, düşünce olarak niteleniyor, semah ise ibadet sözcüğüyle değil, ayin sözcüğüyle tanımlanıyor.”

Alevilik konusu anlatılırken İslamiyet’teki ibadetlerin Hacı Bektaş Veli’ye atfedilen “Makalat” adlı kitaba gönderme yapıldığını ve “namaz, ramazan orucu, zekât ve hac” olarak sıralandığına dikkat çeken Mustafa Cemil Kılıç, “Oysa ‘Makalat’ adlı kitabın Hacı Bektaş Veli’ye ait olduğu tartışmalıdır. Ona ait olduğunu kabul edenler bile kitaba çeşitli müdahalelerin yapıldığı konusunda hemfikirdirler” diye konuştu.

Eğitim-Sen İstanbul 7 No’lu Şube, kitapların toplatılması için harekete geçerek Alevi çocukların zorunlu din dersinden muaf tutulması için dilekçe örnekleri de hazırlayarak

velilere dağıttı. Eğitim-Sen Genel Başkanı Zübeyde Kılıç da Danıştay'ın ve AİHM'nin verdiği kararlara karşın zorunlu din dersine devam edildiğini belirterek “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitaplarının hepsi toplanmalı” dedi.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitaplarını inceleyen Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (Eğitim-Sen) sadece İslam'a ilişkin ve İslam'ın da Sünni inancını esas alan bilgilerin ağırlığını koruduğunu söyledi.

Eğitim-Sen Genel Başkanı Zübeyde Kılıç, ders müfredatında hiçbir değişiklik yapılmadığını; 4, 5, 6, 9 ve 10. sınıf ders kitaplarının geçtiğimiz yılki içerikle yeniden basıldığını; 7, 8 ve 11. sınıf ders kitaplarındaki kimi kısımlarınsa yeniden yazıldığını vurguladı.

Kılıç, yaptığı yazılı açıklamada, incelemeleri sonucunda ulaştıkları bazı bilgileri basınla paylaştı:

- Lise eğitiminin 4 yıla çıkması nedeniyle bu yıl ilk kez 12. sınıf ders kitabı da kamuoyu ile paylaşılmıştır. Kitapta “Dünya Hayatı ve Ahiret”, “Dinlerde İbadetler” başlıklı ünitelerde sadece Sünni İslam inancı esas alınmış; “Dinlerde İbadet Yerleri” başlığı altındaysa cami ve mescitlerden söz edilmiş ancak cem evlerinden söz edilmemiştir.
- “İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar” başlığını taşıyan ünite ise “Alevilik ve Bektaşilik” sadece tasavvufi bir yorum olarak gösterilmiş, böylece Alevi inancı Sünniliğin içinde bir tarikat konumuna indirgenmiştir. Öte yandan kimi Alevi kaynaklarındaki ifadeler Sünni bakış açısıyla yorumlanarak metine dahil edilmiş ve böylece Alevilere de nasıl Alevi olmaları gerektiği yolunda telkinlerde bulunulmuştur.
- 7. sınıf ders kitabında ise “Ramazan ve Oruç İbadeti” başlığı altında verilen ünite Alevilerin oruç ibadetine hiç değinilmemiş, Türkiye’de milyonlarca Alevi ve Bektaşi yurttaşın tuttuğu Muharrem ve Hızır oruçlarından tek cümleyle bile söz edilmemiştir.

Sendika, çözüm olarak zorunlu din derslerinin derhal kaldırılmasını talep etti (Bianet, 2008).

Müfredattaki değişikliklerinde tartışmalı konuların programdan çıkarıldığını Milliyet Gazetesi yazarı Bahar Atakan şu şekilde ifade etmiştir.

“Abdest suyu tartışması bitti. Diğerleri... "Abdest alırken kullanılan su sayesinde kan dolaşımı hızlanır, alyuvarın sayısı çoğalır. Solunum hareketlenir, alınan oksijen miktarı artar, sinirler sakinleşir, ferahlar, kalbin yükü hafifler, tansiyon normalleşir. Dışarı atılan karbondioksit oranı fazlalaşır" ifadesi bu yıl kitapta yer almadı.

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitaplarındaki fotoğraf ve resimlerin büyük çoğunluğunda, çocuklar kapalı giysiler içinde gösterildi. Resim ve fotoğrafların çoğunda uzun kollu kazak, kaban, pantolon ve çizme giyen kız çocukları yer aldı.” (Atakan, 2007) Ayrıca 8. 10. ve 11. sınıf kitaplarında Atatürk'ün İslamiyet'e ilişkin sözlerine ve dua eden fotoğraflarına yer verildi.

Bunun yanında Milli Eğitim Bakanlığı 8'inci sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabındaki “tarikatlar ve cemaatler” bölümünü tartışma yarattığı için yeni eğitim öğretim döneminde kitaplardan çıkardı. 8. sınıf din dersi kitabının 2002 baskısındaki "Tarikatlar gibi dini cemaatler de toplumda hoşgörü ve güven ortamını bozmakta, düşmanlıklara neden olmaktadır" cümlesi 2006'da basılan kitaplarda, "Cemaatlerin ayrımcılık ve bölücülük yapmamaları durumunda, ülkenin birlik ve beraberliğine, insanlar arasında kardeşliğe katkıları olur. Zaten sevgi ve hoşgörü İslam'ın temelidir" ifadeleriyle değiştirilmişti. MEB, bu değişikliğin basına sızması üzerine geri adım atıp, 2007–2008 eğitim öğretim döneminde bu ifadeleri kitaptan tamamen çıkardı (Kotan, 2007).

Müfredat değişikliğinden sonra Bakan Hüseyin Çelik'in açıklamalarının da üzerine müfredat değişikliğe yönelik tepkilerden bazıları kendi partisinden geldi. Bakan Çelik'in açıklamalarında: “Aleviliği İslam'ın dışında görmek, onun dışında değerlendirmek, bana göre Aleviliğe ve Alevilere yapılabilecek en büyük haksızlıktır. Hiç kimsenin telkini olmadan ders kitaplarına Aleviliği koyduk. Ama 'oradaki her satır mükemmeldir' gibi bir iddia içinde de değiliz. Bu anlamda, olumlu ve yapıcı eleştirilere her zaman açığız” ifadeleri görülmektedir.

Bakan Hüseyin Çelik'in açıklamalarına karşın, yenilenen din dersi kitaplarında "Alevilik" konusunun bir başlık altında işlenmemesi, AKP'deki Alevi milletvekillerinin de tepkisini çekti.

Kütahya Milletvekili Hüseyin Tuğcu, "Birilerinin sadece kendi bildiklerini okumasıyla sorunlar çözülemez. Alevilik ve Bektaşiliğin din kültürü ders kitaplarında yer alması gerektiğini vurguladı. Alevilik bu milletin ve İslam dünyasının sosyal, toplumsal bir gerçeği. Din derslerinde Alevi İslam kültürünün nasıl yer alması gerektiği hakkında daha önce hem Talim ve Terbiye Kurulu'na hem de Din Öğretimi Genel Müdürlüğü'ne eleştirel ve açıklayıcı bilgiler sunmuştum. Hiçbirisinin kale alınmadığını gördüm." (Karakuş, 2007).

Tunceli Bağımsız Milletvekili Kamer Genç, TBMM'de düzenlediği basın toplantısında, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bastırılan “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 12” kitabını eleştirdi.

Kitabın Alevilik-Bektaşilik bölümünde yer alan “Cem töreni” kısmında yer alan fotoğrafın Cem töreni ile ilgili olmadığını, Tunceli'nin Pülümür ilçesindeki bir halk oyunları gösterisinde çekilen fotoğraf olduğunu belirten Genç, “Alevi inancını kötülemek ve 'Cem töreni dedikleri, basit bir folklor oyunudur' demek için bu fotoğrafı koymuşlar” dedi.

Kamer Genç, kitapta Aleviliğin kısa ve anlaşılabilir şekilde verildiğini de savundu. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitabının Anayasa'nın 24. maddesine aykırı olduğunu iddia eden Genç, sadece Hanefi inancının bu derste öğretilmemesi, bütün dinlerin öğretilmesi gerektiği yönünde Danıştay ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararları bulunduğunu bildirdi.

Cem törenlerinde, bir dedenin gözetimini altında bağlama çalınarak Allah'a ibadet yapıldığını söyleyen Genç, “Yoksa folklor oynanmamaktadır. Bu kitap, Milli Eğitim Bakanlığının Alevi inancında olan insanlara olan saygısızlığıdır. Bu kitabın değiştirilmesi lazım” diye konuştu (Hürriyet, 2008).

Danıştay 8. Dairesi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin mevcut içeriğiyle zorunlu tutulmasını hukuka aykırı buldu. 8. Daire, açılan davalara da ortak hazırladığı gerekçeli kararında, özetle şöyle dedi:

- Yansız ve tanıtıcı: Dinler hakkında yansız ve tanıtıcı bilgiler vermek ve ahlaki değerleri benimsetmek amacıyla din kültürü ve ahlak öğretimi zorunlu dersler arasına alınmıştır. Din eğitimi yerine 'din kültürü' dersinden söz edilmesi de bu amacı açıkça ortaya koymaktadır.
- AİHM kararı: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararında özetle, "Eğitim sisteminde, din dersleriyle ilgili tarafsızlık ve çoğulculuk koşullarının yerine getirilmemesi ve ebeveynlerin inançlarına saygı gösterilmesini sağlayacak uygun bir yöntem sunulmaması nedenleriyle, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ihlal edildiği" belirtilmiştir.
- Saygı gösterilmeli: Devletin, müfredatta yer alan bilgilerin nesnel ve çoğulcu bir şekilde aktarılmasına dikkat etmesi ve ebeveynlerin dini ve felsefi kanaatlerine saygı göstermesi gerekmektedir.
- Tarafsızlık: Bu öğretimin Anayasa'nın öngördüğü amaca uygun müfredatla verilmesi gerektiği, içeriğinin nesnel ve çoğulcu olması, kişinin dininin bir ayırım ve eşitsizlik unsuru olarak kullanılmaması ve devletin dinler karşısında tarafsız kalarak, bütün dinsel inançları eşdeğer görmesi gerekmektedir. Müfredatın belirli bir din anlayışını esas alması halinde, bunun Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi olarak kabul edilemeyeceği ve din eğitimi halini alacağı açıktır.
- Nesnel değil: AİHM'nin öğretime ilişkin yaptığı ve hüküm kurmaya yeterli görülen tespitleri uyarınca, ülkemizde çoğulculuk anlayışı içerisinde, nesnel ve rasyonel bir şekilde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretimi verilmediği sonucuna ulaşılmıştır.
- Din kültürü değil: İlk ve ortaöğretimde verilen öğretimin adının Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi olmasına rağmen, içerik olarak Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretimi kabul edilemeyeceği açık olduğundan ve din eğitiminin de

ancak kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcisinin talebine bağlı olması karşısında, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin bu içeriği ile zorunlu tutulmasında hukuka uyarlık bulunmamaktadır (Radikal b, 2008).

Alevi bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen, halen Din kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni görev yapan Aleviliğe dair “Alevilik Müslümanlık mı?”, “Toplumsal Empati”, “Ehli Beyt Ocağı Alevilik” isimli üç kitabı bulunan yazar İhsan Ünlü gündem erzincandan Zeynep Şimşek’in sorularını yanıtladı. Bu röportajın konumuzla alakalı kısmında yazarın tavsiyeleri şu şekildedir:

“Alevi inanç ve kimliğinin aslına uygun bir tarzda dönüşmesine imkân sağlayacak yeni yapılanmalara gidilmeli. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde, Alevi kanaat önderlerinin de görüşü alınarak, Alevilik/Bektaşilik konularına da yer verilmelidir.”

Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali Bardakoğlu, zorunlu din dersi, AİHM ve Danıştay’ın kararları, cemevlerine dair gündeme gelen sorunlar ve sorular hakkında basın mensuplarına birbirinden çarpıcı açıklamalarda bulundu.

“AİHM’in “bütün dinlere eşit yaklaşılmalı” düşüncesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

— Tabii ki, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin verilmesinde, dinlere eşit mesafe, matematiksel bir eşitlik herhalde doğru olmaz. Yani Şintoizmden ve Budizmden İslam’la eşit şekilde mi bahsedeceğiz? Böyle bir eşitliği Batılılar önce kendileri sağlasınlar, ben koşa koşa sağlarım. Bir defa, önce bu tartışmayı açabilmek için Batı’da Hristiyanlığın nasıl öğretildiğini görmemiz lazım. Yani bizim Hristiyanlık ve Yahudilik hakkında nesnel, objektif olduğumuz kadar keşke Batılılar da Müslümanlık, İslam dünyası ve Türkler hakkında nesnel ve objektif olabilseler. Bizde Batılıları inciten, Batılıları dışlayan, Hristiyanlığı, Yahudiliği, diğer dinleri aşağılayan, öteleyen, o insanları inciten bir ifade olmaz ve olmamalıdır. Çünkü biz diğer dinlerin Peygamberlerini de Peygamber olarak kabul eden bir inanca sahibiz. Hristiyanlığı da saygı içerisinde öğretmeliyiz, Yahudiliği de saygı içerisinde öğretmeliyiz.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi burada matematiksel bir eşitlik istiyorsa, o zaman önce Almanya’ya baksın, Belçika’ya, Hollanda’ya baksın, İsveç’e, İsviçre’ye baksın, orada Müslümanlığı nasıl öğretiyorlar ve hangi önyargılarla öğretiyorlar.

Din Derslerinde İslam’a ağırlık verilmesi, devlet bir dini tercih ediyor anlamına gelmez. Türkiye’nin yüzde doksan dokuzu Müslüman ve elbette Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde öncelikli ve ağırlıklı olarak Müslümanlık okutulacaktır. İslam’ın genel bilgisi daha çok verilecektir. Mesela çocuklara 10 saat ders veriyorsak, herhalde 6 saati Müslümanlıkla, Müslümanlığın inancı, ibadetleri, ahlakı, genel öğretisi ile ilgili olacaktır, geri kalanı diğer dinlere ayrılacaktır. Yoksa ki, 9 saatin 3’ünü Hristiyanlığa 3’ünü Yahudiliğe ayırırsak bu gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır.

Bizim çocuklarımıza ahlaki değerlerimizi “orada bir köy var uzakta” dercesine elimizin ucuyla tutarak anlatırsak, onun hiçbir faydası olmaz. Biz çocuklarımızın daha iyi, daha edepli, daha ahlaklı, daha güzel, daha dürüst, daha temiz, annesine babasına saygılı, Allah’ını Peygamberini tanıyan, toplumunu, Devletini, bayrağını seven olmasını istemiyor muyuz? Çok nesnel olacağız diye, çok objektif olacağız diye, -tabi başkasını incitmeyelim, başkasını aşağılamayalım- kendi milli tarihimizi anlatırken de bir Japon’un anlattığı gibi anlatamayız. Onun için burada “nesnellik, objektiflik” derken çocuklarımıza iyi, doğru bilgiyi vermek yerine onlarda şüpheler, tereddütler uyandıracak bir bilgiyi de vermeyelim. Onu yaparsak, bu sefer toplum reaksiyon olarak onun yerine aşırı şeyler yükleyecektir. (Kanal A, 2008).

Adem Demir’in röportajında YÖK üyesi Prof. Dr. Halis Ayhan, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin içeriğiyle ilgili şunları söylemiştir;

“O çocuğa içinde yaşadığı milletin kültürü anlatılacak. Din Kültürü ve Ahlak bilgisi konusundaki genel kültür bilgilerini anlatacağız. Dini bilgiler anlatıldıktan sonra çocuklara, böyle inanacaksın şöyle yaşayacaksın demeyeceğiz. Tarih bilgisi verildiği gibi verilecek.

Zorunlu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri devam etmeli. Ancak, burada çocuklara sadece genel kültür anlamında bilgiler verilmelidir. Din eğitimi konusu ise isteğe bağlı olmalıdır. Bunu tercih eden çocuklara çok iyi bir dini eğitim verilmesi gerekiyor. Kuran-ı Kerim ve anlamı, Hz. Peygamberin hayatı ve görüşleri öğretilmeli. Bu iki temel kaynağa bağlı olarak doğru ve yeterli din bilgileri uygulamasıyla birlikte kazandırılmalıdır. İsteğe bağlı din eğitimi şu ana kadar uygulamaya konulamamıştır. Bu durum kargaşaya yol açmaktadır. Anayasanın 24. maddesi gereği okutulan din kültürü derslerinde din eğitimi yapıldığı sanılıyor. Halbuki din eğitimine yönelik bilgiler veriliyor. Bazı çevrelerde itirazlar ve mahkemelere taşınan olaylar yaşanıyor. Din kültürü zorunlu olarak okutulmaya devam etmeli, ayrıca isteğe bağlı din eğitimi de uygulamaya konulmalıdır (Haber7, 2006).

Radikal Gazetesinden Namık Kemal Zeybek müfredat ile ilgili şu yorumlarda bulunmuştur: “Din çok önemli bir kurumdur. Ve içinde yaşadığı toplumun inanç dünyasını bilmeyen kişi ne aydın olabilir ne de toplumu anlayabilir. Dolayısıyla, din bilgisi dersinin zorunlu dersler arasında olması doğrudur ve bu durum yeni anayasa ile bozulmamalıdır. Ancak halkımızın yüzde 99’u Müslüman olsa da, kalan yüzde 1’i de bizim halkımızdır ve onların dininin ne olduğunu da ötekiler bilmelidir.

Okullarda din dersi öğretimi zorunlu olmalı ama tek yanlı dayatma olmadan geniş açılımlarla ve sevgi, bilgi, hoşgörüyü esas alan yaklaşımlarla düzeltilmiş ders kitaplarıyla” (Zeybek, 2007: 11)

Yine aynı gazetenin yazarlarından Ahmet İnsel ise dersin ismi ile uygulanması arasında farklılıktan şikayetçi. Bu durumu şu cümlelerle ifade ediyor:

“2517 sayılı Tebliğler Dergisi, söz konusu dersin bireysel, toplumsal, ahlaki, kültürel ve evrensel açılardan amaçlarını özetlerken, müfredatın aşağı yukarı yarısını genel ahlak konularına ve biraz da dinlerle ilgili genel bilgilere ayırıyor. Diğer yarısını ise özetle, İslam’ın iman, ibadet ve ahlak esaslarını tanıyabilmeleri ve öğrenebilmelerine. Buna karşılık, söz konusu derslerin kitaplarına, derslerin planlarına, işlenen konuların detaylarına, sınavlarda sorulan sorulara bakıldığında ise, dersin çoğunlukla Sünni İslam şeraitinin öğretilmesine ayrıldığını görüyoruz. Çoğunlukla kelimesi önemli. Bazı okullarda bu dersin programlarına, sınav sorularına bakıldığında genel bir din ve ahlak bilgisi dersinin yapıldığını da görebiliyoruz. Ama büyük çoğunluk, sekiz yıla yayılan bu zorunlu dersi, esas olarak Sünni İslam’ın ilkelerini ve ibadet kurallarını öğretmeye hasrediyor.

Bu programlarda elbette "Kutsal kitapları tanıyalım" veya "Budizm, Hinduizm", "Günümüzde yaşayan büyük dinleri tanıyalım" gibi genellikle bir iki haftayı geçmeyen konular da var. Ailenin öneminin yanında, "meleklerle iman, imanın şartlarındandır" bilgisi de öğretiliyor. Sınav soruları da genellikle yukarıdaki müfredata denk düşüyor. Bu müfredata rağmen, bugün bazı Müslüman kanaat önderleri, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri, Aleviler için ne ise Sünniler için de odur. Yani ikisi için de din dersi değildir. Çocuğunu İslam ile ilgili konularda bilgili ve dindar yetiştirmek isteyen aileler için bu dersin -bu haliyle- çok fazla değeri yoktur" iddiasında bulunuyorlar. Bu

iddia sahiplerine göre, İslam dini eğer tüm okullarda gerçek şekilde öğretilecekse bunun için, seçmeli de olsa, Kuran dersi ve hadis, siyer, akaid gibi eğitim boyutu güçlü diğer dersler de okutulmalıdır. Aksi takdirde buna "din dersi" demenin bir anlamı olmaz”(İnsel, 2007).

Anadolu eğitim sendikasıdan Ünal Özmen, Radikal Gazetesinde yer alan ders ile ilgili yorum ve yazılara cevap olarak şunları söylemiştir;

“Danıştay’ın, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin uygulanmasını içeriğinden dolayı hukuka aykırı bulması karşısında Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik “Danıştay eski müfredata göre karar aldı. İçerik değiştiğine göre, karar uygulanamaz. Bu herhangi bir şeyi değiştirmeyecektir” açıklamasında bulundu.

Danıştay kararını ve Bakan’ın açıklamasını en iyi yorumlayanlardan biri İsmet Berkan oldu (Radikal 6 Mart). Ancak Berkan, din dersinin içeriği hakkında ayrıntılı bilgiye sahip olmadığı için bakanın “iddiasının geçerliğinden şüpheli” olduğunu belirtti. Aynı gün aynı gazetede yazan Namık Kemal Zeybek ise konuya Berkan’dan farklı yaklaştığını gösterdiği yazısında incelediği(!) ders kitabını dayanak göstererek “11. ders yılı ‘Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi’ kitabını inceledim ve buna dayanarak söylüyorum: Evet, Sayın Bakan doğru söylüyor. Bu kitapta İslam dini mezhepler üstü ortak yönleriyle anlatılmış ve mezheplerle ilgili de bilgiler verilmiştir” diyerek Danıştay kararının bu kitaplar incelenmeden verildiği görüşünde olduğunu yazdı. Taha Akyol, AKP Genel Başkan Yardımcısı Dengir Mir Mehmet Fırat’ın Danıştay kararına gösterdiği saldırgan tepkinin ardından “Sünni ve Alevi tasavvufunu çok iyi bilen Namık Kemal Zeybek, Din Kültürü ve Ahlak Dersi kitaplarına Alevi İslam hakkında gerekli bilgilerin konulduğunu yazıyor ve bunun için Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik’i kutluyor. Aleviliğin müfredata konulmasını ben de kutluyorum.

İsmet Berkan, din ve ibadet eğitimi içeren dersin kabul edilemeyeceği, Namık Kemal Zeybek ise mezheplere eşit mesafede yer veren din eğitiminin sorun olmayacağı görüşünde. Namık Kemal Zeybek 11. sınıf kitabında Hz. Ali ve Ehlibeytten söz edilmiş olduğunu belirtiyor. Taha Akyol ise bunu Aleviliğe yer verilmiş olarak yorumlamış. Oysa ilk ve ortaöğretime ait 9 programın hiçbirinde Aleviliğe bir sözcük olarak dahi yer verilmemiştir. Programda olmayan konuya ders kitabında yer verilmesi olanaksızdır. Namık Kemal Zeybek zorlama yorumda bulunmuş” (Özmen, 2009).

Dersin uygulamasına yönelik uygulama hataların genele mal edilmesi muhakkak ki yanlıştır. Bu hatanın her yerde yapıyor düşüncesiyle eleştirmek, bütünü kötülemek demektir. Buda bütüne karşı haksızlıktır.

Faturasını genele mal edemeyeceğimiz uygulama hatalarından biri örnek vererek bu bölümümüzü burada noktalayalım;

Amasya Kız Meslek Lisesi'nin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersindeki test sınavında öğrencilere müfredatta olmamasına karşın 'Hangisi zinanın zararlarından değildir',

'Evlilik bağı olmayan kişiler arasındaki cinsel ilişkiye ne denir?' gibi sorular yöneltildi. İl Milli Eğitim Müdürlüğü sınavla ilgili soruşturma başlattı. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni Ahmet Aydın, 647 öğrencinin öğrenim gördüğü lisede cinsel yaşam ve zinayla ilgili soruların ağırlıkta olduğu bir test sınavı yaptı. Soruları görünce şaşkına dönen öğrencilerden 40'ının durumu velilerine aktarmasıyla olay basına yansdı (Yanık, 2007).

Sonuç olarak içerik ile ilgili tartışmalar, tıpkı hukuki tartışmalar gibi 82 anayasasının öncesine dayanır. Fakat hukuki tartışmalardan ayrılan önemli yönü başlangıçtan günümüze kadar kesintisiz ve birçok yönüyle basında yer almasıdır. Her zaman müfredat ile ilgili veya kitaplarda var olan konu, yazı, ayet, hadis, resim gibi yazılı ve görsel öğelerle ilgili eleştiriler basında yer almıştır. Bunun neticesinde müfredatta zamana ve şartlara göre değişikliklere gidilmiştir. En köklü değişiklikte 2005 ve 2006 yıllarında yapılan değişiklikler olmuştur.

Değişiklikler muhakkak ki belirli ihtiyaçları karşılamak için yapılmıştır. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi toplumun yaşantısını da bir bakıma konu alır. Toplumun değişen bir özellik göstermesi sebebiyle dersin de bu değişime ayak uydurması şarttır. Ders böylelikle toplumun içinde, dolayısıyla da eğitimin içinde varlığını sürdürebilir. Yoksa eski yöntem ve teknikler kullanılarak, teknolojiden uzak ve hayali bir dünyayı hedefleyen ders, işlevselliğini yitirir. Bu değişim esnasında din de kültür de özünden bir şey kaybetmemelidir. Din ve kültürü oluşturan temel değerler toplumu yüzyıllardır ayakta tutan bir özelliğe sahiptir ve sahip olmaya devam edecektir. Birey bu öğretim faaliyetiyle kültürün bir üyesi olduğunun da farkına varır.

Son yıllarda müfredat değişikliği ile İslam dininin içerisindeki farklı yorumların yanında farklı dinlerin de daha fazla bahsedilir olması önemli bir adım olmuştur. Böylelikle Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, farklı inanç ve düşünceler hakkında bilgi sahibi olunması ile düşmanlık ve husumetin altında var olan cehalet perdesinin kalkması adına bir büyük görevi üstlenmiştir. Fakat hala müfredat içerisinde hak ettiği değeri bulamadığını ifade eden Alevilerin taleplerine karşılık Prof. Dr. Recep Kaymakcan'ın şu önerisi dikkate değerdir: "Karar verme yetkisi olmayan bir din dersi danışma kurulu oluşturulabilir. Bu dersi hazırlamak için Diyanetten, diğer dinlerin temsilcilerinden, Alevi örgütlenmelerinden eğitim sendikalarından ve bu konuda

yetkin sivil toplum kuruluşlarından temsilciler çağrılabilir. Böylelikle programa herkesin “benim de programım” deme imkânı sağlanmış olur. Olası bir krizi fırsata dönüştürebiliriz. (Kaymakcan, 2007b: 22).

BÖLÜM 3: DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERS ÖĞRETMENLERİ İLE İLGİLİ TARTIŞMALAR

Çalışmanın üçüncü ve son bölümü ders öğretmenleri ile ilgili basında yer alan tartışmalar. İlk olarak öğretmenlik mesleği ve öğretmenlerin okullardaki durumu üzerinde durulacaktır.

3.1. Öğretmenlik Mesleği

Öncelikle öğretmenlik nedir, bir öğretmende bulunması gereken nitelikler nelerdir, bunları milli eğitimimizin dayandığı yasa, kanun ve yönetmeliklerdeki tarifleriyle görelim. Türk Eğitim Mevzuatında “Öğretmenlik Mesleği” başlığı 12 Mart 1971 tarih ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun “Üçüncü Kısım” başlığıdır. Yasanın 43–50. Maddeleri bu başlık altındadır. Yasanın 43. Maddesi “öğretmenlik” başlığı altında “öğretmenlik mesleği”ni tanımlamaktadır:

“Madde 43: Öğretmenlik, Devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir. Öğretmenler bu görevlerini Türk Milli Eğitiminin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak ifa etmekle yükümlüdürler. Öğretmenlik mesleğine hazırlık genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyon ile sağlanır.

Yukarda belirtilen nitelikleri kazanabilmeleri için, hangi öğretim kademesinde olursa olsun, öğretmen adaylarının yüksek öğrenim görmelerinin sağlanması esastır. Bu öğrenim lisans öncesi, lisans ve lisans üstü seviyelerde yatay ve dikey geçişlere de imkan verecek biçimde düzenlenir.”

Görüldüğü gibi hangi branş olursa olsun bir öğretmenin yüksek öğrenim görmüş olması gerekir. Ayrıca o öğretmenin genel kültür, özel alan bilgisi ve pedagojik

formasyon bilgisine sahip olması gerekir. Bu üçlü sacayağı öğretmenlik mesleğini ayakta tutan ana mekanizmadır.”

3.2. Derslere Giren Öğretmenlerin Okullardaki Durumu

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ve o dersi veren öğretmene gelince, tarihsel süreç olarak uygulamalar şu şekilde olmuştur;

“Cumhuriyet döneminde ilköğretim birinci kademede (ilkokul) din derslerini sınıf öğretmenleri yürüttüler. Bu uygulama 1997–1998 öğretim yılına kadar istisnasız devam etti. 1980 yılında ilkokul öğretmenlerinden istekli olanlar, tatil aylarında kısa süreli kurslara alınarak Din Bilgisi ve Ahlak dersleri için branş öğretmeni olarak atanmaları kararlaştırıldı (Tebliğler Dergisi, 1980). Ancak, bu kurslara 1989 yılında başlanabilmiş ve 1990 yılından itibaren on dokuzar günlük iki kademeli olarak 1998 yılına kadar yürütülmüştür (Aydın, 2000: 161-174).

12 Eylül hareketinden sonra oluşturulan Danışma Meclisi’nin çıkardığı 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu gereği bütün yüksek öğretim kurumları üniversitelere bağlandı. Bu bağlamda Yüksek İslam Enstitüleri de, birer İlahiyat Fakültesi haline getirilerek aynı ildeki üniversiteye bağlandılar.

Bu yeni yapıda da, öğrencilere yansıyan bir bölümleşme bulunmamakta; tek bir program uygulanıp tek tip diploma verilmektedir. Bu diplomayı alan herkes, Diyanet İşleri Başkanlığı merkez ve taşra teşkilatlarında çeşitli görevlere atanabildiği gibi, ilköğretim ikinci kademe (ortaokul), lise ve dengi okullar için Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, İmam-Hatip Liseleri için meslek dersleri öğretmeni olarak atanabilmektedir.

YÖK, öğretmen yetiştiren kurumlarını yeniden yapılandırma çalışmalarını başlattığı 1998–1999 öğretim yılından itibaren bu yeni düzenlemeyi yürürlüğe koydu. İlköğretim, lise ve dengi okullara öğretmen yetiştirme modeline uygun olarak İlahiyat Fakülteleri de yeniden yapılandırıldı. Bu karar gereği on bir İlahiyat Fakültesinde iki bölüm oluşturuldu: İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü ve İlahiyat Bölümü.

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümünden mezun olanlar, ilköğretim okullarına Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni olarak atanacaklar.

Diğer bölümden mezun olanlar, öğretmen olmak isterlerse üç dönemlik tezsiz yüksek lisans yapmak suretiyle lise ve dengi okullara Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni veya İmam-Hatip Liselerine meslek dersleri öğretmeni olacaklardır. Dolayısıyla, tezsiz yüksek lisans öğrenimi esnasında öğrenciler bu şekilde branşlaşmış olacaklardır (Aydın, 2000: 161-174).

Görüldüğü gibi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenliğinin müşahhas bir bölüm olması ancak 1998 yılında gerçekleşmiştir. Bu sebeple 1998 yılından önce branş öğretmeni ile ilgili eleştiriler dersin zorunluluk ve içeriğine nazaran yok denecek kadar azdır. İlk olarak 1998 öncesindeki zaman zarfında nelerin konuşulduğunu görelim.

3.3.1. 1980–1998 Arası Ders Öğretmenleri İle İlgili Tartışmalar

YÖK'ün aldığı kararla 1998'de 11 ilahiyat fakültesinde ilköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenliği bölümleri açıldı. İlköğretim okullarında Anayasa'nın öngördüğü zorunlu derslerin bu bölümlerden mezun kişiler tarafından okutulmasına başlandı. Bu tarihten önce ilkokul yani 4. ve 5. sınıflara çoğunlukla sınıf öğretmenleri, 6,7 ve 8.sınıflara ya ilahiyat fakültesi mezunu öğretmenler veya farklı branştan öğretmenleri girmektedir.

Çok fazla yoğun olmamakla beraber ilk dönemden başlayarak 1998 yılına kadar var olan tartışmalara kısaca bir göz atalım;

Tezimizin ilk iki bölümünde de yazısından alıntı yaptığımız Doç. Dr. Mehmet Dağ, devletin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ile hedeflediği politikayı gerçekleştirmede aracılık edecek öğretmenlerin, bu rollerini gerçek anlamıyla yapamayacaklarını düşünmektedir. Dağ yaşadığı endişeyi şu cümlelerle ifade etmiştir;

“Acaba yetişmiş ve yetişmekte olan din dersleri öğretmenleri söz konusu amacı ne ölçüde gerçekleştireceklerdir. Kendi deneyim ve görgülerime dayanarak açıkça söyleyebilirim ki, bu konuda ben hiç de umutlu değilim. Eğer din adamı ve din dersleri öğretmeni yetiştiren kurumlarda laik Cumhuriyeti savunacak öğrenci sayısının parmakla sayılacak kadar az olduğunu söylersem, durumun ne denli umutsuz olduğu daha iyi anlaşılır sanırım. Bunu gençleri suçlamak ya da düşünceleri tek kalıba sokmak gereğini vurgulamak amacıyla değil, başlangıçta da belirttiğim gibi, laikliğin yeterince sağlam bir biçimde anlatılamadığı için, çarpık bir din eğitiminin gençleri ne duruma soktuğunu belirtmek amacıyla yazıyorum (Dağ,1981: 2).

Başbakanın açıklamalarında din derslerinin okullarda genellikle özel kurstan geçirilmiş normal öğretmenler tarafından verileceğini, bunun yanında hocalardan nadiren yararlanılacağını söylemesi sonrasında aynı endişeyi, milliyet gazetesi yazarı Teoman Erel'in yazısında da görmekteyiz (Erel, 1981: 8).

Melih Cevdet Anday, Cumhuriyet Gazetesindeki yazısında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders öğretmeninin öğrencilere öğretmek istediği bilgi türü ile bilimsel bilginin öğrencilerde bilgi çatışmasına sebep olacağını, hatta bunun sadece zihinlerde kalmayıp sınıf içi huzursuzluklara da sebep olacağına vurgu yapmıştır. Hatta daha da ileri giderek öğretmenlere karşı şu saygısız tavırları yakıştırmıştır;

“Kün” inancı ile çatışan bilimsel kuramlara sıra geldiğinde, öğrencinin durumu, içinden çıkılmaz bir sorun olacaktır kuşkusuz. Öğrenci ya din dersleri öğretmenine, ya da bilimleri öğreten öğretmenlere inanmama durumunda kalacaktır. Belki de bu yüzden derslerde öğrencilerle öğretmenler arasında tartışmalar olacaktır.

Diyelim, yaşamın nasıl başladığını anlatan bilim öğretmeni, konuya denizlerden başlayacak, deniz yaratıklarının karaya çıktığını, böylece karalardaki yaşam koşullarına uyarlanan hayvan türlerini anlatacak ve insana dek gelecektir. Bu durumda, insanın bu evrim gereğince değil, doğrudan Adem ile Havva'dan yaratıldığını söyleyecek olan din dersleri öğretmeni ne yapacaktır? Belki de öğretmenler odasında, bilim okutan öğretmenlere, “Bu halkın yüzde doksan dokuzu Müslüman'dır, siz onun inançlarına karşı gelemezsiniz” diye bağıracaktır. Hatta bu öğretmen sınıfta “Kuran Tanrının sözüdür, önemli olan odur. Anayasa değildir” diyerek, Türkiye'nin bir İslam cumhuriyeti olması gerektiğini söylerse kimse onu, dini siyasete araç kılıyor diye koğuşturmaya kalkamayacaktır. Çünkü şeriat ondan yanadır (Anday, 1982: 2).

1990'lı yıllara gelindiğinde okullaşma oranının artması ve okula devam eden öğrencilerinin sayısı ile doğru orantılı olarak öğretmen sayılarında da artış gözlenmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı bu açığı, açtığı öğretmen sınavlarından başarılı olan adaylarla kapatmaktadır. 1990 yılında ilan edilen toplam öğretmen kadrosu 14 bindir. Bunların içinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenliği kadrosu ise sadece 150'dir. Fehmi kuru bu rakamın yetersiz olduğunu, bunun sebebinin de Milli Eğitim Bakanı Avni Akyol'un, din eğitimi konusunda “kasıtlı” bir davranış içerisinde

bulunduğunu belirtir. Kuru, Din Eğitimi Genel Müdürlüğünün 3000 ihtiyaç belirttiği halde, 14 bin öğretmen kadrosundan sadece 150 sinin din ve ahlak bilgisi öğretmenlerine ayrılmasını kasıtlı, maksatlı bir plan olarak yorumlamıştır. Fakat 12 Eylülün asker Milli Eğitim Bakanı Hasan Sağlam döneminde bile, bu rakam, binin altına düşmemiştir.

Kuru kadro tahsisinin bu kadar az olmasının sebeplerini şu şekilde yorumlar;

“Sayın Akyol hesap adamıdır; kadro tahsisini bu kadar düşük tutmasının arkasında da mutlaka bir hesap aramak gerekiyor. Acaba o hesap ne olabilir?

İlk akla gelen İlahiyat Fakültelerine ilgi duyan gençlerin hevesini kırmak. Mezunlarının iş bulamadığı bir fakültenin ne cazibesi kalır ki? O zaman onlar da İlahiyat dışı fakültelere gideceklerdir. Sayın Akyol, bu yolla, başka fakültelere gittikleri için kamuoyunda tepki çeken İmam Hatip Okulları mezunlarına karşı husumeti daha da artırmak istemiş olabilir. Bu, biraz fazla şeytanca görüldüğünden, bu kadarını Sayın Akyol’un zekasına yakıştıramıyoruz. Sebep herhalde bu değildir.

Bir başka sebep de, 1982 Anayasasındaki, din ve ahlak derslerinin herkes için zorunlu olduğuna dair 24. maddenin değiştirilmesi ihtimalidir. O zaman, bu dersleri okutacak öğretmen sayısının azalacağı ve dolayısıyla 150 yeni kadronun yeteceği tabiidir. Ancak, SHP ile ANAP’ın liberal kanadı bu konuda işbirliği yapsalar bile, anayasayı değiştirmek için gerekli üçte iki çoğunluğu bulamayacaklarına göre, sebep herhalde bu da olmamalı.

Akla gelen en makul açıklama, İmam Hatip Okulları ile ilgili yeni bir düzenlemenin Milli Eğitim Bakanlığının aklından geçiyor olmasıdır. Sayın Akyol, son zamanlarda her gittiği yerde, 1973 yılında Meclisten geçen Temel Eğitim Kanununa atıfta bulunarak, ilköğretimin sekiz yıla çıkartılmasını savunuyor. Herhalde ilköğretimi sekiz yıla çıkartarak İmam Hatip Okullarının orta kısmını kapatacak ve işsiz kalacak meslek dersleri öğretmenleriyle de orta öğretimdeki din ve ahlak dersi öğretmeni açığını kapatacak”(Kuru, 1990: 10).

Aynı tarihlerde Zaman Gazetesinden Saffet Solak ise öğretmenin kullandığı metotla ilgili sorunlara değinmiştir. Onun yazısından ilgili bölümlere göz atalım;

“Bugünkü kurumlardan önceki yirmi beş sene evvel de, aşağı yukarı bir-bir buçuk asırdan beri Türkiye’de istenilen din dersi okutulmamıştır. Bununla beraber Din dersi veya öğretmeni öğrenci karşısında eğlence konusu olurdu. Bunun sebebi ya öğretmen bilgili olduğu halde öğretim eğitim metodunu bilmemektedir veya öğretmenin ilmi yönü çok zayıftır veyahut da bu dersi okutmak ve öğretmek hususunda hocanın aşkı ve gayreti hiç yoktur. Maaş almak için öğretmenlik yapmaktadır ve dersler onun için angarya kabilindendir.

Din eğitimi yapanların büyük bir çoğunluğu dini yanlış görüntüler içerisinde takdim etmişlerdir. Müstesnalar kaideyi bozmaz. Ancak din eğitici ve öğretici, o müstesnalara bile dikkat edememişlerdir. “nasıl yapılıyor acaba, ne güzel oluyor, dikkat edelim de biz de öyle yapalım” diyememişlerdir. Böyle olunca din konusunda birçok yanlış kanaatler belirtilmiştir.

Bugün dünyada belli başlı din ve mezhep olarak bulunan Brahma, Buda, Zerdüşt, Museviyat, Hristiyanlık ve İslamiyet vardır. Bunların felsefelerini mukayese ve tahlil kudretinden bir öğrenci şayet aciz ise, öğretimde başarıya ulaşamaz. Böyleleri din dersi vermeye kalkarlarsa, faydalarından çok zararları olur ve kaskoca İslam dini küçük bir ekaliyetin inanışından ibaret hale getirilir. İslam dini anlatmakla görevli kişileri büyük sorumluluk düşmektedir. İslam dini insanlık aleminin bütün saadetini tefekkür ettiği halde, bu kefaletin yollarını göstermek onların görevidir. Ancak bu iş, maişet derdinden uzak, halisiyet ister, heyecan ister, aşk ister” (Solak, 1990; 4).

Cumhuriyet gazetesi din kültürü ve ahlak derslerinin öğretmenlerinin yetişme koşullarını, onları yetiştiren ilahiyat fakültelerini zararlı birer organizasyon gibi göstererek bu yapının ülkedeki laiklik ilkesinin zedeleyici olduğu yorumunda bulunur ve bunu bir türlü içine sindiremez. Hatta bu gazetenin yorumuna göre, öğretmenlerin okullarda, milli eğitim müdürlüklerinde ve bakanlıkta din eğitimi dışında müdürlük ve üst düzeyde yöneticilik görevleri de verilmesi, öğretici ve yönetici personelin laikliği ilkesi zedelenmiştir. Böylece Türk milli eğitiminde laiklik esası zorlanmıştır (Cumhuriyet ?, 1990: 8).

Öğretmenlere bazı eleştiriler yöneltilirken, öğretmenlerin hakkını kesinlikle yememek gerekir. Çünkü senelerdir farklı uygulamalarla imaj kaybına uğrayan bir dersin öğretmenliğini yapmak hiçte kolay değildir. Bu yönde fikirlerini beyan eden Mehmet Şanver din eğitimiyle din eğitimcisinin problemlerini birbirinden ayırmanın ve ayrı ayrı mütalaa etmenin güç bir mesele olduğunu, din eğitiminin problemlerinin, din eğitimcisinin problemlerini; din eğitimcisinin problemleri de, din eğitiminin problemlerini yansıttığını düşünür. Şanver sırasıyla din eğitimcisinin karşılaştığı veya içinde bulunduğu bazı problemlerle beraber din eğitiminin de problemlerine de değinir;

“Cumhuriyetin kuruluşundan 1982 yılına kadar, din eğitimi ve öğretiminin genel eğitim sistemi içerisinde oturmuş bir vaziyet alamadığı bir gerçektir. Kanaatimizce bu durum, cumhuriyet dönemi eğitim-öğretim tarihinde din eğitimcisinin karşılaştığı problemlerin kaynağını teşkil etmektedir.

İdarecilerin dine ve din eğitimine bakışları ve bu konudaki uygulamalar, yetişen nesilleri ve eğitimcileri etkilemiştir. Din eğitiminin verilmediği dönemlerde yetişen nesillerde dinin ve din eğitiminin gereksizliği düşüncesi meydana gelmiş, din öğretiminin ihtiyari olarak ve program dışı uygulandığı dönemlerde ise, bu derslerin önemsiz olduğu kanaatinin meydana gelmesine veya geri planlara atılmasına sebep olmuştur.

İlkokul, ortaokul ve liselerde din derslerinin isteğe bağlı olduğu dönemlerde bu durum, din dersi öğretmenlerinin gerek öğrenciler nazarındaki ağırlığı, gerekse öğretmenler arasındaki prestij bakımından aleyhine olmuştur. Bir başka ifadeyle, din dersi öğretmenleri, ikinci sınıf öğretmen durumuna getirilmiştir. Bu ise, çoğu zaman din dersi öğretmenlerini okullarda veya toplumda zor durumlara sokmuştur. Aslında bu derslerin ihtiyari olması, derslerin belirtilen maksatlarıyla bir çelişki doğurmuştur. Zira “faziletli, üstün insan yetiştirmek” ve “insan sevgisine sahip kılmak” gibi prensiple, derslerin gayeleri arasında belirtilmiştir.

1982 anayasasıyla din derslerinin mecburi dersler haline getirilmesiyle, bu derslerin ehemmiyeti resmen tescil edilmiş oldu. Bu durum, hem din eğitimcilerinin gayretleriyle destek unsuru olmuş, hem de öğrenci ve velilerin dikkatlerini bu konu üzerine biraz daha çekmiştir. Dolayısıyla din dersi öğretmenleri, daha rahat görev yapma vasıtası bulmuşlardır.

Bu arada, uzun yıllar eğitim sisteminde din öğretimine yer verilmemesi veya bu konunun ihtiyari uygulamaya tabi tutulması, bu konunun aleyhinde olanlar tarafından suiistimal edilmiştir. Neticede din dersleri, öğrenci tarafından sanki not yükseltmeye vasıta bir ders olarak görülmüş, birçok idareci ve öğretmenler tarafından ise, birinci derecede ehemmiyetli olmayan dersler olarak telakki edilmiştir. Nitekim yapılan bir araştırmada, lise mezunu olan gençlerin yaklaşık % 16,5’inin, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin ehemmiyetsiz bir ders olduğu kantini taşıdıkları tespit edilmiştir. Bu derslerin ehemmiyetsiz bir ders olduğu kanaati taşıyan gençlerin ileri sürdükleri gerekçeleri özetle şöyle sıralamak mümkündür:

- Her şeyden önce din kültürü derslerine, dersin öğretmenleri ehemmiyet ve değer vermemektedirler. Derslerini basitten geçiştirmektedirler. Az sayıda da olsa derslerinin ehemmiyetini ve değerini taktir edemeyen meslektaşlarımız olabilmektedir. Dolayısıyla bu meslektaşlarımız, derslere hazırlıklı girmek yerine, sadece dersleri doldurmak ve zaman geçirmek maksadıyla derslere girebilmektedirler. Böylece meslektaşlarımız, kendilerini sevdiremedikleri gibi, derslerini de sevdirememekte ve derslerinde gereken tesiri gösterememektedirler. Öğrencilerin bir dersi sevmeleri, o dersin öğretmenlerini sevmelerine bağlıdır. Yani öğretmenin, dersi sevdirebilmesi ve öğrenci üzerinde tesirli olabilmesi için, önce kendisini sevdirmesi ve dersin ehemmiyetini ve gerekliliğini kabul ettirmesi gerekir. Bunun içinde meslektaşlarımızın öncelikle kendilerinin bunun şuurunda olmaları ve bu işin sorumluluğunu taşımaları gerekir.
- Bize okulun en ehemmiyetli dersleri olarak fen grubu dersleri olarak tanıtılmış ve biz buna inandırılmıştık. (lise fen bölümü mezunlarının ağırlık teşkil ettiği bir grubun görüşü)
- Kanaatimizce, yapılan hatalardan birisi de, okullardaki bazı derslerin diğer bazılarından daha ehemmiyetli olduğu konusunda öğrencilerin şartlandırılmasıdır” (Şanver, 1992: 6).

1992 yılında İlköğretim yönetmeliği taslağında, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi özel bilgi beceri ve yetenek isteyen dersler arasından çıkartması ve dersi hizmet içi

eğitim kurslarıyla yetiştirilen öğretmenler tarafından verilebileceği o dönemde yine tartışma konusu olmuştur.

Bunun sebebi ise gelişme çağındaki çocukların yanlış yönlendirilmemesi için bu dersi verecek öğretmenlerin ayrıca yetiştirilmesinin uygun olacağını savunulmuştur.(Zaman ?b,1992: 14) Bu gayet yerinde bir tepkidir. Diğer branş öğretmenlerinin kendi bölümlerinden mezun olup kendi branş derslerini okutmalarının yanında, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersini okutacakların sadece hizmet içi kurslarda alacakları eğitimle bunu yapmaları eşitlik prensibine aykırı bir davranıştır.

3.3.2. 1998 Yılı ve Sonrası Ders Öğretmenleri İle İlgili Tartışmalar

1998 yılına yaklaşırken YÖK'ün eğitim fakültelerinde başlattığı yeniden yapılanma çalışmaları kapsamında ilahiyat fakültelerinde de branşlaşmaya gidilecek. Yeniden yapılandırma çalışmaları kapsamında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin yanı sıra imam–hatip liseleri için de branş öğretmenleri yetiştirilecek. İlahiyat fakülteleri 4 yıla indirilirken, 4 yılın sonuna 1,5 yıllık tezsiz master eğitimi getirilecek.

Konuyu değerlendiren Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı ve Diyanet İşleri eski Başkanı Prof. Dr. Mustafa Sait Yazıcıoğlu, her şeyde olduğu gibi eğitim kurumlarında da belli bir süre sonra yeniliklerin zaruriyet haline geldiğini belirterek, "Çalışmalar uzun süreden beri sürdürülüyordu. İlahiyat fakültelerinde bir branşlaşmaya ihtiyaç vardı. Öğrenciler ya meslek dersleri öğretmeni olarak yetiştirilecek, ya da Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni yetiştirilecek. Çünkü ilahiyat fakülteleri öğretmen yetiştiren eğitim kurumları haline gelmiştir." şeklinde konuştu.

Öğrenciler 4 yıllık süre sonunda branşlara ayrılacak. Branşlara ayrılma 1.5 yıllık mastır öncesi olacak ve isteyen öğrenci İHL meslek dersleri öğretmenliğini ve din kültürü öğretmenliğini seçebilecek (Dede, 1997).

Gerekli çalışmalar neticesinde YÖK, ilköğretim okulları ve liseler için din öğretmeni yetiştirmek amacıyla düzenlemeler yapmıştır. YÖK'ün aldığı karara göre, ilköğretim 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin öğretmenleri, bünyelerinde eğitim fakülteleri bulunan Atatürk, Çukurova, Dicle, Dokuz Eylül, Erciyes, İstanbul, Marmara, Ondokuz Mayıs, Selçuk ve Uludağ üniversitelerinin

ilahiyat fakültelerinin programlarına ek olarak açılacak 4 yıllık lisans düzeyindeki "İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği" programlarında yetiştirilecek.

1998–1999 ders yılından itibaren de bu programlara ÖSS-ÖYS sistemiyle öğrenci alınacak. Ayrıca, öğretmen açığı olan yerlerde sınıf öğretmenlerinden yararlanılabilmesi için eğitim fakültelerinde yürütülen sınıf öğretmenliği programlarında "Din ve Ahlak Bilgisi Dersi"nin yer alması sağlanacak.

YÖK, liselerde ders verecek Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerinin, üç yarıyla eşdeğer bir süreyi kapsayan tezsiz yüksek lisans programında yetiştirilmelerine karar verdi. Bu programa da, İlahiyat Fakültesi lisans programını tamamlamış ve öğretmen olmak isteyenler arasından 1998-1999 ders yılından itibaren merkezi sınavla öğrenci alınacak. Ayrıca, aynı enstitüde kurulacak enstitü anabilim dalı çerçevesinde İmam-Hatip Liseleri Meslek Dersleri öğretmenliği adı ile ikinci tezsiz yüksek lisans programı açılacak ve programa 1998-1999 ders yılından itibaren merkezi sınavla öğrenci alınacak. Bu programın süresi de 3 yarıyla eşdeğer olacak (Dede,1997).

YÖK'ün aldığı kararı takiben, 1998'de 11 ilahiyat fakültesinde ilköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenliği bölümleri açıldı. İlköğretim okullarında Anayasa'nın öngördüğü zorunlu derslerin bu bölümlerden mezun kişiler tarafından okutulmasına başlandı. Bugün 13 bin civarında "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi" öğretmen kadrosu var. Bazı çevrelere göre 30 binin üzerinde branş öğretmeni açığı olduğu iddia ediliyor. Görüldüğü gibi, yeterli kadro oldukça, öğretmenlerinin sadece İlahiyat Fakültesi bünyesinden yetiştiği bir eğitim bu. Radikal Gazetesinde yazılar yazan Ahmet İnsel adeta Cumhuriyet Gazetesine gönderme yaparak şunları söylüyor; “Nasıl Milli Güvenlik dersini subaylar yapıyorsa, zorunlu "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi" dersini de ilahiyatçıların yapmasından daha doğal ne olabilir laik ve dahi demokratik Türkiye Cumhuriyeti'nde?” (İnsel, 2007).

Milli Eğitim Bakanlığı 2005 yılı sonunda Türkiye'nin 'Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi' öğretmen açığının 13 bin 500 olduğunu, bazı okullarda derslerin boş geçtiğini açıkladı. MEB'den yapılan açıklamada en son 470 din kültürü öğretmenin atanarak göreve başladığı belirtildi. Mevcut din kültürü öğretmenlerinin, ihtiyacın sadece yarısını karşıladığına dikkat çekilirken, Türkiye'nin "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi" öğretmen

açığının 13 bin 500 olduğu vurgulandı. MEB, ilahiyat fakültelerinin kontenjanlarının artırılması gerektiğini belirtti (Radikal a, 2005).

Günümüzü gelindiğinde Şubat 2009 itibariyle ilköğretim okullarında görev yapan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmen sayısı 14.585, ortaöğretim okullarında istihdam edilen öğretmen sayısı ise 4914'tür. İlk ve ortaöğretimde görev yapan DKAB öğretmenlerin toplamı ise 19.499'dur(Kaymakcan, 2009: 14).

İlköğretimin 8 yıla çıkarılmasının ardından din dersi için ilahiyat fakülteleri bünyesinde İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği bölümü açan YÖK, 8 yıl sonra bu bölümleri tamamen ilahiyat fakültesi dışına taşıdı. YÖK, bu bölümlerin eğitim fakültelerine bağlanmasına karar verdi. Böylece 28 Şubat öncesinde doğrudan din öğretmeni olabilen ilahiyat fakültesinden mezun olacaklara, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği yolu kapatıldı. YÖK Genel Kurulu'nun aldığı karara göre, Türkiye çapında 10 üniversitenin ilahiyat fakültesinde bulunan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenliği bölümü gelecek eğitim yılında aynı üniversitenin eğitim fakülteleri bünyesinde faaliyet gösterecek. YÖK Başkanvekili İsa Eşme kararın gerekçesi olarak şunları söyledi: "26 tür programda öğretmen yetiştiriyoruz. Bunların hepsi eğitim fakülteleri bünyesinde. Tek istisna din dersi öğretmeni. Biz bütün öğretmenler eğitim fakültesinden yetişsin istiyoruz. Kararımızın gerekçesi de bu. Öğretmenlerimizin aldıkları derslerin yüzde 50'sini alan bilgisi oluşturuyor. Diğer dersler genel kültür ve formasyonla ilgili. Din kültürü öğretmenlerimiz alan bilgisi derslerini yine ilahiyat fakültelerinden alacak. Sadece meslek bilgisiyle ilgili dersleri eğitim fakültelerinde görecekler. Bundan sonra din öğretmenlerimiz eğitim fakültesi diplomasına sahip olacak. Halen ilahiyat fakültelerinin din öğretmenliği bölümünde okuyanların hakları ise korunacak. Oy çokluğuyla alınan karara üç üyenin ise şerh koyduğu öğrenildi. Kararın ardından ÖSYM bu ayın sonunda tamamlanacak kılavuzda ilköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenliği bölümlerini eğitim fakülteleri bünyesinde gösterecek (Sabah a, 2006).

Milli Eğitim Bakanlığı'nın, lise Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi müfredatının eksikliklerini gidermek için yaptığı araştırmadan haftada bir saat işlenen ders saatinin yetersiz olduğu ve müfredatın uygulama imkanının bulunmadığı sonucu çıktı. Milli

Eğitim Bakanlığı, 2005 yılında uygulamaya başlanan 9, 10 ve 11. sınıfların Türk edebiyatı, dil ve anlatım, coğrafya, matematik ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin müfredat ve ders kitaplarını incelemeye aldı. Ülke genelinde alan öğretmenlerinden oluşan komisyonların tespit ettiği eksiklikler raporlar halinde Talim ve Terbiye Kurulu'na sunuldu. Kurul ise bu eksiklikleri giderecek şekilde önümüzdeki dönemde müfredatta değişiklik çalışması yapacak.

Bakanlığın isteği üzerine 28 ildeki 270 din kültürü öğretmeni de, lisede okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders saatinin artırılmasını ve özellikle ibadet konularının uygulamalı olarak işlenmesini istedi. Din kültürü öğretmenlerine yapılan ankette, birkaç öğretmenin dışında tamamı ders saatinin “yetersiz” olduğunda birleşti. Müfredatı bir saat içinde yetiştirmenin mümkün olmadığını vurgulayan öğretmenlerin büyük çoğunluğu lisedeki din kültürü dersi saatinin 1’den 2’ye çıkarılmasını istedi. 270 öğretmenin 141’inin yeni öğretim programı ile ilgili herhangi bir seminer, kurs gibi hizmet içi eğitim veya toplantıya katılmadığı da ortaya çıkarken, yeni müfredatla ilgili bilgilenme ihtiyacının en fazla diğer öğretmenler ve basın aracılığıyla karşılandığı belirlendi.

Talim ve Terbiye Kurulu’na sunulan raporda din kültürü öğretmenlerinin sorun olarak gördükleri bazı konular ve çözüm önerileri şöyle:

- Öğrenciler, inançlarını mevcut programla öğrenemiyor. Bu amacı gerçekleştirmeye yönelik seçmeli dersler konulmalı.
- Ağırlıklı olarak 9 uncu ve diğer sınıflarda namaz dua ve surelerine yer verilmeli.
- “İbadetlerin faydaları” ünitesi öğrencilere uygulamalı olarak anlatılmalı.
- Temel inanç esasları daha ayrıntılı verilmeli.
- İbadetler, ayrıntılı ve görsel öğelere de yer verilerek işlenmeli.
- “Kuran’a göre Hz. Muhammed” konusunun içeriği genişletilmeli.
- Abdest ve namaz gibi ibadetler uygulamalı olarak öğretilmeli (Zaman, 2008).

Orta öğretim kurumlarında son dönemlerde artan şiddet olaylarını değerlendiren Eğitimciler Birliği Sendikası(Eğitim-Bir-Sen) Genel Başkanı Ahmet Gündoğdu, eğitim

sisteminin topyekun yaklaşımla ele alınması gerektiğini söyledi. Gündoğdu, Eğitim sisteminin şiddete müsaade eden devasa sorunları var. Eğitim sistemimizde gençlere bir ideal verilememesi en büyük eksikliklerin başında geliyor. Öte yandan ilköğretimden ortaöğretime geçerken bir planlama yok, diye konuştu.

Gençlerin kavga ettiği devlet okullarının, diploma alma yeri olarak görülmesi sebebiyle “parası olanın avantajlı olduğu bir eğitim sistemine doğru gidiyoruz” diyen Gündoğdu, “Devletin okullarında kat sayı engeli, ahlaki sorunlar, din kültürü öğretmeni açığı ve sınıfların kalabalık olması sebebiyle sağlıklı ders verememe var. Dolayısıyla onlarca sebebi bir araya getirdiğimizde yaşanan şiddet olaylarının altında yatan sebepler ortaya çıkmış olur” şeklinde konuştu.

Anadolu Gençlik Derneği İstanbul İl Başkanı Ö. Fuad Günday ise, “Okullarda verilen eğitimin, adından başka, hiçbir şeyi milli değil” dedi. Günday, “Okullarda şiddet olaylarının her geçen gün arttığını, uyuşturucu bağımlılığının ilköğretim kademesine kadar indiğini üzümlere müşahade ediyoruz. Bu, öğrencilerin milli ve manevi değerlerden uzaklaştırılmasıyla açıklanabilir ancak” diye konuştu.

Öldürme hadisesinin kolay bir hadise olmadığına vurgu yapan Günday, “Allah’ın verdiği canı bir başkasının alması büyük günahdır. Haksız yere bir insan öldüren bütün insanlığı öldürmüş gibidir. Boyutları gün geçtikçe artan bu şiddet olaylarının çözümü; çocuklarımızı milli ve manevi değerlere bağlı olarak yetiştirmektir. Bu da yaşamın sadece bu dünyadan ibaret olmadığını, ölümden sonra da bizi bekleyen bir yaşamın ve hesabın olacağı şuuru çocukların kalbine yerleştirmekle mümkün olur. Bu anlayış yerleşmezse, her türlü ahlaksızlık ve kötülüğü yapmak mümkün hale gelir” şeklinde konuştu (Baydemir, 2006).

Sekiz yıldır Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenliği yapan Eğitim-İş Fatih Şube Başkanı Mustafa Cemil Kılıç ise Cumhuriyet Gazetesinin yaptığı gibi dersleri ve öğretmenleri yetiştiren kurumları suçlar nitelikte beyanat vermiştir. Yaptığı beyanatta “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin adıyla içeriğinin uyuşmamaktadır, "Müfredatı ne kadar düzeltseniz de, uygulamada Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin büyük bölümü koyu Sünni İslam propagandasıyla yetiştirilmiş öğretmenler. Büyük bir çoğunluğu Sünni İslam’ın misyonerliğini yapıyor” demiştir (Salman, 2007).

3.3.3 Basında Yer Alan Öğretmen Haberleri

Daha önce de bahsettiğimiz gibi ders içerisinde bir takım hatalı ve yanlış tutum ve uygulamalar olabilir ve olmaktadır. Fakat bu hata veya yanlış tüm Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin üzerine atmak doğru bir davranış değildir.

Bir olayın medyada haber niteliği taşıması için olağandan farklı bir durum arz etmesi gerekir. Yukarıda bahsettiğimiz bazı istisna olaylar maalesef basına malzeme olmaktan kurtulamamıştır. Hatta bazen ülkenin ana gündeminde ilk sıralarda adının geçtiğini görebilmekteyiz. Bu bölümümüzde bu olaylardan birkaçına yer vermek istiyoruz. Biliyoruz ki bu kadar tartışılan bir konuda, her hangi bir duyum bile, haber olma, hatta gündemi değiştirmek için yeterli olacaktır. Her branşta olabileceği gibi, zaman zaman bu türlü olaylar bu ders için de olabilir. Temennimiz ise bu gibi talihsizliklerin bir daha asla olmaması. Burada olaylara yer verme amacımız ise olaylardan ders alarak hassasiyet gösterilmesi gereken konularda fikir verebilmek.

a.Gaziantep Hasan Ali Yücel Lisesi'nde din kültürü öğretmenin namazı anlattığı derste öğrencilere "Azrail ve ölüm" konulu şiddet sahneleri içeren bir film seyrettirmesi tepkilere sebep oldu.

Gaziantep'te Hasan Ali Yücel Lisesi'nde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenin, öğrencilere namaz kılmayan bir gencin başına geleceklerin anlatıldığı, "Azrail ve ölüm" konulu şiddet içeren film seyrettirmesi ilahiyatçılar tarafından tepkiyle karşılandı. İlahiyatçılar, sevgi üzerine kurulu İslam Dininin bir korku unsuru olarak insanlara anlatılmasının dinin ruhuna uygun olmadığını söylediler. Cahil insanların dini anlatmasının tehlikeli sonuçlar doğuracağına dikkat çeken ilahiyatçılar dini korkutarak anlatmanın insanları dinden soğutacağını da söyledi.

Tartışmalara neden olan filmde kötü alışkanlıkları olan, namaz kılmayan ve bu konuda babasının uyarılarını dinlemeyen bir gencin canını almaya giden Azrail'in çeşitli surelerden verdiği örneklerle insanoğlunun nasıl cezalandırıldığı gösteriliyor. Gencin canını alan Azrail'in tehditkâr bir melek olarak gösterildiği ölüm konulu CD'nin Din Kültürü öğretmeni tarafından öğrencilere seyrettirilmesi tepkiyle karşılanmıştı. Konu hakkında yorumlar;

Nihat Hatipoğlu: İslam'ın temel prensibi “müjdeleyin korkutmayın, zorlaştırmayın kolaylaştırın”dır. Din anlatılırken bu prensipten yola çıkılmalı. Özellikle çocuklara din anlatılırken daha hassas davranılmalı. Cennet cehennem kavramı bile çocuklara ergenlik yaşından sonra anlatılmalı. Sürekli korkunun anlatılması çocukların psikolojisini bozar. Allah'ı, dini sevdirmek varken yanlış bilgi ve yöntemle insanı dinden soğutuyorlar. Korkutarak dini anlatmak insanı dine yaklaştırmaz. Kuran'da sürekli Allah'ın rahmetinin gazabından önde olduğu vurgulanır.

Prof. Hayri Kırbasoğlu: Din eğitimi başlı başına hassas bir eğitim. Özellikle çocuklara dini öğretirken dinin sadece cezalandırma boyutunu öne çıkarıp insanları ümitsizliğe sevk etmek tehlikeli. Ülkemizde din konusu maalesef insanların rahat at oynattığı bir alan haline gelmiş durumda. Dini bilmeyen insanlar da dini anlatmaya kalkıyor. Tabii durum böyle olunca kötü sonuçlarla karşılaşabiliriz. Din üzerinden yanlış bilgi kirlenmesine yol açmak ciddi bir vebaldir. Halkımız da din adına ortaya çıkan her şeyi teslimiyet içinde kabul etmemeli tepki ve tavrını ortaya koymalıdır. Korku faktörünün ön plana çıkarılarak dinin anlatılması çok yanlış. Ancak bu dinde bir cezalandırma ve cehennemin anlatılmayacağı anlamına da gelmez. Burada denge çok önemli. Ne sadece cennet, ne de sadece cehennem anlatılmalı. Ama en önemlisi doğru bilgiyle din anlatılmalı.

Mehmet Paksu: Ne Kuran'da ne de peygamberimizin hayatında korkutarak eğitim var. Sevgi ve muhabbete dayanan İslam'ı korku ve dehşet öğeleriyle anlatmak insanlarda ters tepki yapar. Korkuyla insanlara bir şey yaptıramazsınız. Hele namaz gibi bir ibadet, huzura kavuşumunun bir aracı olarak insanlara sunulur. İslam dinini kavramamış olanlar bu şekilde yanlış yöntemlerle dini anlatır. Dini böyle yanlış anlatarak insanların dinden soğumalarına neden olmak bir vebaldir.

Korku ve dehşet sahneleriyle dolu bu VCD'yi izleyen öğrenci velilerinin şikayetçi olması üzerine Gaziantep Milli Eğitim Müdürlüğü soruşturma başlattı. Öğretmen hakkında disiplin soruşturması başlattıklarını bildiren Hasan Ali Yücel Lisesi Müdürü Ömer Demir, VCD'yi kendisinin de izlediğini belirtirken, "Her saniyesi korku dolu. Durumun ciddiyetinin farkındayız. Gereken soruşturma yürütülüyor" dedi (Çiftçi, 2008).

b. CHP İzmir Milletvekili Ahmet Ersin, İzmir'de Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni M.A.'nın, öğrencilerine derste slayt gösterisiyle izlettiği 'kürtajın yanlış ve günah olduğunu, ayrıca ceninlerin makyaj malzemesi yapımında kullanıldığını, bu yüzden makyajın da günah olduğunu söylediği' iddiasıyla TBMM Başkanlığı'na soru önergesi verdi. Milletvekili Ersin, Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik'in yazılı yanıtlaması istemiyle verdiği soru önergesinde şu iddialarda bulundu: "Böyle henüz daha kişilikleri oturmamış olan 4'üncü sınıf kız ve erkek öğrencileri bu anlatımlardan son derece olumsuz etkilenmişler ve kız öğrenciler bunalıma girmişlerdir. Bu ne biçim Din kültürü ve Ahlak bilgisi Eğitimi? Çocukları korkutarak ve bunalıma sokarak eğitim olur mu? Küçük yaştaki kız ve erkek çocuklara slaytlarla kürtaj resimleri göstererek ne yapılmak isteniyor? Bu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni hakkında ne yapacaksınız?" diye sordu.

c. İstanbul Küçükyaşı Merkez İlköğretim Okulu'nda görev yapan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni Yüksel Efil, öğrencilerine hipnoz yoluyla cenneti gösterdiği iddiaları üzerine Maltepe'deki başka bir okula tayin edildi. Öğrencileri öğretmenlerinin geri gelmesi için imza kampanyası açarken, Yüksel öğretmen, bir yanlış anlaşılmaya kurban gittiğini söyledi. Yüksel Efil, geçen Cuma günü olan olayın ardından okul yönetimine verdiği ifadede, çocuklara hipnoz yapmadığını belirterek "Derste konu depremden açıldı. Bazı öğrencilerim kötü şeyler hissettiklerini, morallerinin bozulduğunu söyledi. Ben de gözlerini kapatıp iyi ve güzel şeyler hayal etmelerini istedim. Amacım onları rahatlatmaktı" dedi. Öğretmenlerini kaybeden Küçükyaşı Merkez İlköğretim Okulu öğrencileri, bir imza kampanyası başlatırken, öğrenci velileri de Yüksel Öğretmen'in okula tekrar iade edilmesi için İl ve İlçe Milli Eğitim müdürlüklerini sürekli faks yağmuruna tuttu (Sabah, 1999).

d. Antalya'da ise AKP'den milletvekili aday adayı olan emekli Albay Muhammet Demirel'in seçim broşürleri, Şadi Çetinkaya İlköğretim Okulu'nda dağıtıldı. Eğitim sendikaları olaya tepkili. Okulda propaganda, 23 Mayıs Çarşamba günü yaşandı. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni Numan Demirel, o gün derse girdiği 6, 7 ve 8'inci sınıf öğrencilerine ders içinde, AKP aday adayı Demirel'in propaganda amacıyla bastırdığı broşürleri dağıttı. O gün nöbetçi olan resim öğretmeni, durumu tutanakla

saptayıp, Okul Müdürü Veli Pırtık'a iletti. Okul içinde broşür dağıtmanın suç olduğunu belirten Müdür Pırtık, konuya ilişkin soruşturma açtıracağını söyledi (Yanık ?, 2007).

Görüldüğü gibi örnek verilen olaylar öyle abartıldığı gibi çok fazla değil. Bazen kasıtlı olarak medyanın karalama kampanyasına dahil ettiği öğretmenlerimizin mağduriyetlerine de şahit oluyoruz. Onlardan bir tanesi de Zonguldak'ta gerçekleşti. Zonguldak'ın Devrek ilçesinde, din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmeniyle ilgili “din dersinde cinsel taciz” başlıklı haber yapan gazeteci suçlu bulunarak 4 bin TL para cezasına çarptırıldı.

Bölge Haber isimli gazete çıkaran ve Anadolu Ajansı'nın muhabirliğini yapan İbrahim Tığ, haberinde Türkyılmaz'ın Çaydeğirmeni Merkez İlköğretim Okulu'nda dersine girdiği 8. sınıf öğrencisi M.K.'ya (14) “Benim gelinim olacaksın. Sen M.K. değil, M. Türkyılmaz'sın. Seni oğluma alacağım ve mutlu bir yuvan olacak. Oğlumla birbirinize çok yaklaşıyorsunuz.” ifadelerini kullandığını iddia etmişti. Bölge Haber gazetesinin bir başka haberinde ise Türkyılmaz'ın, Devrek Özbağı İlköğretim Okulu'nda kız öğrencilerine “Benimle evlenir misin? İslam'da beş kadınla evlenmek vardır ve sevaptır.” dediği ileri sürülmüştü.

Din kültürü öğretmeni Şeref Türkyılmaz, zanlı aleyhinde 25 bin TL civarında manevi tazminat davası da açacağını belirtti. Din kültürü öğretmenine yapılan haksızlığa karşı Eğitim Bir Sen sendikası da bir kınama yayınladı (Milli gazete, 2009a).

Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretmenleri İle İlgili Bir Anket

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenleri ile ilgili önemli araştırmalar yapmış isimlerden biri de Sakarya üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Recep Kaymakcan'dır. Öğretmenlerin din dersleriyle ilgili bakış açısını ortaya koyan şu ana kadar gerçekleştirilen en kapsamlı araştırma imza atan Kaymakcan'ın 25 ilden 774 öğretmeni kapsayan anket çalışması neticesinde ulaştığı dikkat çekici sonuçlara göz atarak bu bölümü burada noktalayalım:

“Devlet okullarında zorunlu ders verilmesinin gerektiğini düşünen öğretmenlerinin oranının yüzde 95,8 olduğunu belirten araştırmada, öğretmenlerin yüzde 74,4 ü din dersi saatlerini yeterli görmüyor, yüzde 95,8'i mevcut Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinden başka isteğe bağlı bir “İslam din dersi” olması gerektiğini kaydediyor (Kaymakcan, 2009: 28). İsteğe bağlı İslam dersinde

DKAB öğretmenlerin çoğunluğu bu dersin içeriğinin en çok Kuran-ı Kerim ve anlamı, ikinci sırada ise İslam Dini Esaslarının olmasını istemektedir.

Araştırma sonuçlarına göre DKAB öğretmenleri yüksek oranda derste Aleviliğe yer verilmesini onaylamaktadırlar. Ancak öğretmenlerin yarısı Alevi öğretime programlarda yeterince yer verildiğini düşünürken diğer yarısı ise yetersiz olduğunu söylemektedir. Bu veriler öğretmenlerin DKAB dersinde Alevilik öğretime yer verilmesi konusunda üst seviyede fikir birliğine (% 88) sahip olsa da Aleviliğe ne kadar yer verilebileceği konusunda genel bir kanaatin oluşmadığı ve bir kararsızlığın olduğunu göstermektedir.

Gerek diğer dinler gerekse İslam içerisindeki çoğulculuğun öğretimi konusunda öğretmenlerin genelde olumlu bir tutum içerisinde oldukları bulgulardan anlaşılmaktadır. Ancak çoğulcuktan ne anladıkları ve uygulama ile ilgili görüşlerde oldukça farklı ve bazen kendi iç tutarlılığı sorgulanabilecek muhafazakar eğilimler söz konusudur. Diğer bir ifade ile DKAB öğretmenleri değişime açık ancak ihtiyatlı muhafazakar bir anlayışı benimsemektedirler. Aslında çoğulculukla irtibatlı konularda öğretmenlerin yaşadıkları toplumdan çokta fazla farklı olmadıkları da söylenebilir” (Kaymakcan, 2009: 75-77).

DKAB öğretmenlerinin öğretmenlik ve özel olarak bu branşın öğretmeni olmaktan duydukları tatmin düzeylerini belirlemeye yönelik bir soru üzerine, öğretmenlerin yüzde 76,9’unun branşlarından memnun oldukları yüzde 23,1 gibi azımsanmayacak bir oranının ise ya kararsız olduğu ya da branşından memnun olmadığını ifade etmektedir (Kaymakcan, 2009: 25).

SONUÇ

Dünyanın adeta bir köy halini aldığı günümüzde, barış ve huzura her zamankinden daha fazla ihtiyaç vardır. Barış ve huzur ortamının sağlanmasında temel şartlardan biri de insanların ihtiyaçlarına cevap verilebilmektir. İnanma ve yüksek bir değere bağlanma da, insanın en tabi ve en doğal ihtiyaçlarındandır. Dinin yok edilmek istendiği toplumlarda bile insanlar gizli kapaklı bu ihtiyaçlarına cevap bulabilmek için çaba sarf etmişler ve bir şekilde bu sağlanmışlardır.

Ülkemizde yüzyıllardır benimsenen bir inanç sistemi vardır. İnsanların büyük çoğunluğu İslam inancını benimsemiştir. Hayatın her alanında inanç sistemi bir şekilde varlığını hissettirmektedir. Bu yönüyle dinimiz ile milletimiz “Müslüman Türk” ayrılmaz bir bütünlük arz eder. Dini, insanın yaşadığı hayattan silip atması pek mümkün değildir. Bilakis insanlar dinin varlığından ve kendilerince yaşıyor olmasından mutluluk duyarlar.

Toplumun kabullendiği ve içselleştirdiği dinin değerlerinin, kutsallarının yeni yetişen nesle öğretilmesi, gençlerin bu konularda bilgilendirilmesi ülke yöneticilerinin sorumluluğundadır. Bunun gereği de dinin eğitim sistemi içerisinde bir disiplin halinde öğretilmesiyle gerçekleşir. Eğitim sistemimiz içerisinde bu alan ile ilgili dersin adı Din Kültürü ve Ahlak Bilgisidir.

Din, bizim eğitim sistemimiz içerisinde – bazı dönemlerdeki kesintiler hariç – her zaman var olmuştur ve insanların ihtiyaçlarının bir bölümüne cevap verme adına önemli bir görev üstlenmiştir. Dinin eğitim sistemimiz içerisinde olmadığı kısa dönemlerde bile insanlar bu eğitimden mahrum kalmaması adına farklı yöntemler denemişlerdir. Kullanılan yöntemlerin farklılığı bazen zararlı ve bölücü hareketlerin fitilini ateşlemiştir. Zararlı faaliyetlerin etkisini ortadan kaldırmak ve insanların ihtiyaçlarına cevap vermek adına din dersleri eğitimimiz içerisinde yer almıştır.

1982 yılında askeri yönetimin hazırladığı yeni Anayasada din dersleri, ahlak dersi ile birleştirilerek Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi olarak değiştirilmiş, ilk ve ortaöğretimde okutulan zorunlu bir ders haline getirilmiştir. Halen günümüzde zorunlu olarak okutulan bir ders olma özelliğini devam ettirmektedir.

Eğitim sistemimizdeki varlığı her zaman tartışma konusu olan ders, zorunlu hale getirildikten sonra farklı boyutlarıyla daha da fazla tartışma konusu olmuştur. Tartışmaların içerisinde herhangi bir dini kabul etmeyenler olduğu gibi farklı dine mensup insanlar ve İslam dini içerisinde farklı mezhep ve görüşe sahip insanlar da olmuştur.

Araştırmamız bu tartışmalarla şekillenmiştir. Tartışmaların üç ana başlığının ele aldığı çalışmada taraflı tarafsız herkesin görüşüne yer verilmiştir. Böylelikle hangisinin daha doğru ve tutarlı olduğuna daha kolay karar verilebilir.

İlk olarak tartışmaların, dersin anayasal bir zorunluluk olması ile ilgili yönü ele alınmıştır. Bu bölümdeki tartışmalarda, basında fikrini ortaya koyarak anayasal zorunluluğu istemeyenlerin, genelde dersin Atatürkçülüğe, laikliğe ve bilime aykırı olduğu düşüncesini savundukları görülmüştür. Zorunlu yapılan ders, ülkeyi gericilerin eline bırakma, ülkeyi bölme faaliyetleri olarak yorumlanmıştır. Fakat uygulama aşamasına gelindiğinde işin hiçte böyle olmadığı görülmüştür. Dönemin devlet başkanı Kenan Evren konu hakkında, “Din Kültürü ve Ahlak dersinin zorunlu dersler arasına alınmasını sağlamak üzere Anayasa’ya koyduk, Eğer okullarda, din kültürü veriliyor, diye gericiliğin çoğaldığı iddia ediliyorsa, bunu reddederim, hem dinsiz millet olmaz, böyle bir millet düşünülemez bile deriz, hem de okullarda din bilgileri veriliyor diye kıyameti koparır, dünyayı ayağı kaldırırız. Bu nasıl mantıktır, anlamak güçtür. “Çocuklarımızın beyinleri okullarda yıkanıyor, gerici olarak yetiştiriliyor” şeklinde ortaya atılan suçlamalar haksız ve mesnetsizdir, maksatlardır. Bunlar Atatürk’ün din hakkında, din bilgisinin ancak okulda öğrenileceğini belirten sözlerini bilmez görünürler” ifadelerini kullanmıştır. Ülkeyi yönetenlerce savunulan bu ders ülke politikası adına da artı bir değerdir. Bakıldığında 1980 öncesi ülkedeki karışıklık sonrasında yerini sükunete bırakmıştır bunda eğitimin de önemli bir katkısı vardır.

Dersin anayasaya konulmasından sonra 1983-1990 yılları arasında, zorunluluk konusunun pek fazla tartışılmadığı görülmüştür. 1990 senesinde Rusya’daki parçalanmalara paralel, dünyadaki demokrasi ve insan haklarına ilişkin gelişmelerle birlikte tartışmalar tekrar gündeme gelmiştir. Bunun liderliğini bu kez Alevi inancına sahip insanlar yapmışlardır. Kurdukları dernek ve vakıflarda, yaptıkları yayınlarla

düşüncelerini ifade etmişlerdir. Özellikle Cem Dergisi önderliğinde bu faaliyetlerin yürütüldüğü görülmüştür.

İkinci bir tartışma dalgası da 2005 ve 2006 müfredat değişiklikleri ile Danıştay ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemelerinin ders ile ilgili Türkiye'deki davalara yönelik kararları sonrası gerçekleşmiştir. Geçmişini iyi okuyabildiğimizde, günümüzü yorumlamak daha kolay olmaktadır. Bu sebeple önümüzdeki günlerde de bu tartışmaların devam edeceği kanısına varmak hiçte güç değildir.

Bize göre, çözüm olarak öne sürülen dersin seçmeli veya isteğe bağlı olup olmamasından öte, dersin zorunluluğunun devam etmesi son derece önemlidir. Eleştirilerin bir bölümünde yer alan zorunluluğun kaldırılması kararıyla zaten var olan toplumdaki ahlaki çöküntü, fertlerin birbirine güvensizliği, kendi kültürüne ve öz değerlerine yabancılaşma, aile kurumunun sarsılması vb. birçok sorunun artarak farklı sorunları beraberinde getirecek olması fikri, bizce de kabul gören bir görüştür. Muhtemel bir zorunluluğun kaldırılması kararı, ülkemiz adına çözümü çok güç olan ve büyük sorunlara yol açabilme potansiyeline sahip bir karar olabilir.

İncelediğimiz ikinci başlık dersin içeriği ve müfredatı ile ilgili tartışmalardır. 1982'den sonra zaman zaman içeriğe yönelik ekleme ve çıkarmalar yapılsa da genel şablon çoğunlukla aynı kalmıştır. Bununla bağlantılı zaman zaman tartışmalara neden olan konu başlıkları da müfredattan çıkartılmıştır.

Müfredat ile ilgili en yoğun tartışmalar 2000'li yıllarda farklı mezhep ve görüşteki insanların talepleriyle ortaya çıkmıştır. Özellikle Alevilerin ders kitaplarında daha fazla yer alma konusu uzun uzadıya tartışılmış ve neticede 2005-2006 yıllarındaki müfredat değişikliği ile neticelenmiştir. Bu adımın, insanların taleplerinin daha fazla artmasına sebebiyet verdiği görülmüştür. Mesela, Bahaîler ve diğer bazı gruplar da kitaplarda yer almak için Bakanlığa müracaat etmişlerdir. Neticede müfredattaki yerinden memnun olamayan Alevilerin din derslerinde Aleviliğe daha fazla yer ayrılması konusunda taleplerinin ve çalışmalarının devam ettiği görülmektedir.

Son olarak öğretmen ile ilgili tartışmalar ele alınmıştır. 1998 yılına kadar ilahiyat fakültelerinden mezun olanların, sınıf öğretmenlerinin veya ihtiyaca göre farklı bölüm mezunu öğretmenlerin okuttuğu dersler bu yıldan itibaren ilahiyat fakültelerine bağlı

Din Kùltürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliğı Bölümünden mezun olanlar tarafından okutulacaktır. Tartışmalar incelendiğinde bu yıla kadar öğretmen ile ilgili pek fazla tartışmanın olmadığı gör÷lmüştür.

Dersin zorunlu olarak okutulduğı ilk dönemler öğretmenler adına son derece sıkıntılı geçen dönemler olmuştur. Nedeni ise 1982 öncesi uygulama farlılıklarından doğan gevşeklik ve ciddiyetsizliktir. Bu durum öğretmeni de olumsuz anlamda etkimemiştir. Dersin tekrar itibar kazanması, derse karşı alaka ve ciddiyetin ikame edilmesi zorunlu olmasından itibaren öğretmenin özel çaba ve gayretiyle gerçekleşmiştir.

Öğretmen, basına yansıyan uygulama hatalarından kaynaklanan birkaç olumsuz haber dışında pek fazla tartışma konusu olmamıştır. Bu haberlerin geneli yansıtmadığı, bunların her branşta olabilecek aksaklılar olduğu bilinmektedir. Olumsuz örnekler de bir daha aynı olayların tekrarlanması adına alınacak önlemlere rehberlik edebilir.

Sonuçta insanların sahip oldukları inançlarının, kùltürlerinin, değerlerinin bilgisini bir sonraki nesle aktarma istekleri cevapsız bırakılamaz. Tartışmalar neticesinde diyebiliriz ki, bu dersin varlığı ÷lkemiz açısından bir zaruriyettir. Tabi bu yöndeki tartışmalar, olumlu yönde atılacak adımlara vesile olması açısından önem arz etmektedir.

Tez içerisinde çok farklı görüşlere yer verilmiştir ve elde edilen veriler tarafsızca sunulmuştur. Bazı noktalarda insanların kural tanımadan toplumun değerlerini ve kutsallarını yıkıcı ve yıpratıcı eleştiriler yaptıkları gör÷lmüştür. Bu gibi olumsuz adımlar hiçbir kimse adına bir fayda sağlamayacaktır. Bunu belirtmek isteriz. Çünkü bu dersin en önde gelen amaçlarından biri de birlik, beraberlik ve bütünlüğümüzü korumak ve pekiştirmektir. 1982 yılından sonraki olumlu gelişmeler bunun bir nebze olsun gerçekleştiğinin kanıtı niteliğindedir.

Son yapılan köklü değişikliklerle Kuran merkezli, mezhepler üstü, dinler açılımlı ve esnek bir program olma özelliğine sahip olan yeni müfredat din içerisindeki tüm gruplara hitap etme özelliğini konumundadır. Bu yönde çalışmalar hala devam ettirilmektedir. Umarız ki en yakın zaman da istenen seviye yakalanır.

KAYNAKÇA

- AKBAL, Oktay, (1982a), “Atatürkçülük Adına”, *Cumhuriyet*, 9 Ağustos, s.2
- AKBAL, Oktay, (1982b), “Evet-Hayır-Atatürk Ve Zorunlu Din Bilgisi”, *Cumhuriyet*, 29 Ağustos, s.2
- AKBAL, Oktay, (1982c), ”Evet-Hayır -Din Ve Ahlak Öğretimi Konusu”, *Cumhuriyet*, 18 Kasım, s.2
- AKBAL, Oktay, (1982d), “Evet-Hayır “Yine Din Dersleri Üstüne”, *Cumhuriyet*, (?), s.2
- AKINCI, Sırrı, (1982), “Eğitim Birliğinden İlkeciliğe Mi?”, *Cumhuriyet*, 25 Aralık, s. 2
- AKPINAR,Umut, (2008), www.alevileriz.biz/19/03/08, 19 Mart
- ALEVİ HABER AJANSI, (2007a)
http://www.alevihaberajansi.com/index2.php?option=com_content&do_pdf=1&id=52,30.10.2007
- ALEVİ HABER AJANSI,(2007b) “Bardakoğlu'ndan Dini Eğitim Yorumu”,
http://www.alevihaberajansi.com/index.php?option=com_content&task=view&id=340&Itemid=28, 13 Ekim 2007
- ALEVIONLINE, (2007), “Din Dersi Boykotu”,
http://www.alevihaberajansi.com/index2.php?option=com_content&do_pdf=1&id=406,18 Ekim,
- ALEVİ HABER AJANSI, (2008a), “Gül: Din dersi seçmeli olmalıdır”,
http://www.alevihaberajansi.com/index.php?option=com_content&task=view&id=2822&Itemid=28, 14 Mart 2008
- ALEVİ HABER, (2008b), Milli Eğitim Bakanı Çelik'ten 'Zorunlu Din Dersi' Açıklaması, <http://www.alevileriz.biz/showthread.php?p=485700>, 23 Şubat 2008,
- ALEVİ HABER AJANSI, (2008c), “Zekeriya Beyaz, 'Zorunlu din dersini' savundu”
http://www.alevihaberajansi.com/index2.php?option=com_content&do_pdf=1&id=2774, 11 Mart 2008
- ALEVİ HABER AJANSI, (2008d), “Alevi Dernekleri Karardan Memnun”
http://www.alevihaberajansi.com/index.php?option=com_content&task=view&id=2652&Itemid=28, 4 Mart, 2
- ALKAN, Türker, (1992), “Ders Kitapları ve Din Dersleri”, *Cumhuriyet*, 1 Temmuz, s.2.
- ALTAŞ, Nurullah, (2002) “ Türkiye’de Zorunlu Din Öğretimini Yapılandıran

- Süreç, Hedefler ve Yeni Yöntem Arayışları”(1980–2001), *Dini Araştırmalar Dergisi*, Ocak-Nisan, s.145-168.
- ANDAY, Melih Cevdet, (1982), “Dahası Var”, *Cumhuriyet*, 7 Ağustos, s.2
- ATAKAN, (2007), “Din Bilgisi Ve Ahlak Dersleri”
<http://blog.milliyet.com.tr/Blog.aspx?BlogNo=63922> 16.09.2007
- ATEŞ, Süleyman, (1992), “Anayasaya Değişikliği Ve Diyanet Yasa Taslağı Üzerine”, *Cem Dergisi*, Yıl 2, Sayı 15, s 22–24.
- AYDIN, Mehmet Zeki, “Din Derslerinin Gelişimi ve Teorik Yapısı”, *MEB Din Öğretimi Dergisi*, sayı 37, Ankara 1992, s.55-60
- AYDIN, Muhammet Şevki, (2000), “Din Öğretimi Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi”, *Öğretmenlik Mesleği, Türkiye-Almanya ve Kıbrıs'ta Öğretmen Yetiştirme*, Ed: Hasan Coşkun, CTB Yayınları, Ankara, s 161-174
- AYGÜN, Hakan, (1990), “Ders Kitabı Yarası”, *Cumhuriyet*, 22 Eylül, s.7
- AYHAN, Halis (1999), *Türkiye'de Din Eğitimi*, İfav Yayınları, İstanbul.
- AYHAN, Halis (2002), Anayasa'nın 24.Maddesi Işığında Din Eğitiminde Yeni Arayışlar, *Avrupa Birliği'ne Giriş Sürecinde Türkiye'de Din Eğitimi Ve Sorunları Sempozyumu*, Değişim Yayınları, Adapazarı.
- BARLAS, Mehmet, (1981), “Zorunlu Din Dersleri Çok Açıdan Sakıncalıdır” Röportaj: Sıddık Tümerkan”, *Milliyet*, 17 Ağustos, s.11
- BALBAY, Mustafa, (1990), “Din Derslerinin Anaokullarından Başlayarak Okutulması Önerildi, Çocuk Yaşken Dine Eğitilmeli”, *Cumhuriyet*, 4 Eylül, s. 7.
- BAYDEMİR, Mehmet, (2006), *Milli Gazete*, 27 Mayıs, s.?
- BİANET, (2008), “Eğitim-Sen: Din Dersi Kitapları Hala Sünni İslam Odaklı”
<http://bianet.org/bianet/din/109721-egitim-sen-din-dersi-kitaplari-hala-sunni-islam-odakli>, 15 Eylül 2008
- BULAÇ, Ali, (1987), “Aydınlara Din Dersi”, *Zaman*, 27 Ocak, s. 3.
- CEM DERGİSİ, (2000), “Din Dersi Müfredatı Yeniden Belirlenmeli”, Sayı 100, s. 30–33.
- CEMİLOĞLU, Mehmet Nezir, (2007), “Din Dersi Zorunlu mu Olsun, Sorunlu mu?”, (20 Eylül 2007), *Milli Gazete*, s. 13

- CNNTÜRK, (2008),
<http://www.cnnturk.com/2008/turkiye/03/06/danistayin.din.dersi.kararina.elestiri/435148.0/index.html>, 06.03.2008.
- CUMHURİYET ?, (1981), “Din Dersleri Seçimlik Olmaktan Çıkartılacak”, 28 Temmuz, s. 9.
- CUMHURİYET ?, (1981) “Din Eğitimi İle İlgili Anayasa Hükümü Rahatsızlık Doğuruyor”, (29 Temmuz), s. 9.
- CUMHURİYET ?, (1982), “Din Ve Ahlak Dersi Programı Belirlendi- Kimse Dini Uygulamalara Zorlanamaz”, Nisan, s. 5.
- CUMHURİYET ?, (1990), “İmam Hatipler Amacından Saptı” , (20 Eylül 1990), s. 8.
- ÇAKMAKÇI, Nuran, (2001), “Din Dersinde Hedef: İmana Götürmek Değil Doğru Bilgi Vermek” <http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2001/04/01/317033.asp>, 1 Nisan.
- ÇELEBİ, İlyas, (1999), “Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Dersinin İlk Ve Orta Öğretim Programına Girişi ve Bugünkü Müfredatı”, *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, Sayı 6, s.279.
- ÇETİNKAYA, Tuncer, (2007), “Avrupa'da Zorunlu Din Eğitimi Türkiye'de İse Öğretimi Var”, <http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=615434> 20, Kasım 2007.
- ÇİFTÇİ, Zeynep, (2008), *Yeni Şafak*, 19 Nisan, s ?
- DAĞ, Mehmet,(1981),“Din Eğitimi Ve Gerçekler”, *Cumhuriyet*, 10 Ağustos, s. 2.
- DEDE, Hakkı, (1997), *Zaman*, 2 Ağustos, s ?
- DOĞAN, İzzettin, (2000), “Türkiye İçin Örnek Karar”, **Cem Dergisi**, Sayı 104, s. 22–23.
- EKMEKÇİ, Mustafa ,(2008), “Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Ders Kitapları” http://www.mazlumder.org/haber_detay.asp?haberID=238, 30 Haziran.
- EREL, Teoman, (1981), “Din Dersleri ve Anayasa”, *Milliyet*, 18 Ağustos, s.8
- GÖZDERELİLER, Turgay ve BENGİN, Tunca, (1989), “Yezidiler Korku İçinde”, *Milliyet*, 19 Aralık, s. 12.
- GÜLEÇYÜZ, (2007), “Din Dersi Tartışmaları” <http://www.yeniasya.comhttp://www.yeniasya.de/gencyaklasim/content/view/181/99/>, 1 Kasım 2007.
- GÜLŞAH, Hasan, (1993), “Zorunlu Din Dersi Anayasaya Aykırı Mıdır?” , *Cem Dergisi*, Yıl 3, Sayı 26, s. 32–34.

- GÜNDÜÇ, Gökçe, (2008), “Madem Amaç Özgürlük, O Zaman Din Dersleri Kalksın”, <http://bianet.org/bianet/din/104542-madem-amac-ozgurluk-o-zaman-din-dersleri-kalksin>, 30 Ocak 2008.
- GÜNGÖR, Dilek,(2005) , “Din Dersi Sil Baştan”
<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=14051416.01.2005>.
- HABERDEM, (2007)
<http://www.haberdem.com/news/1813/avrupada-din-dersi-zorunlu.html>, 18 Eylül 2007.
- HABERLER, (2007), “MHP'den Din Dersi Çıkışı: "Zorunlu Kalsın, Saati Arttırılsın”, <http://www.haberler.com/mhp-den-din-dersi-cikisi-zorunlu-kalsin-saati-haberi->,20 Eylül.
- HABERLER, (2006), <http://www.haberler.com/balikesir-diyanetten-sorumlu-devlet-bakani-aydin-haberi/>,07 Temmuz 2006.
- HABERLER, (2008) <http://www.haberler.com/akp-den-danistay-ya-yetki-hatirlatmasi-haberi>, 03 Mart 2008.
- HABER7, (2006), “Prof. Ayhan: Din eğitiminde bilgi kirliliği var”,
<http://www.haber7.com/haber/20061026/P.php>, 26 EKİM 2006
- HAKAN, Ahmet, (2005), “Din Dersine Hayır' Diyenlerin Dikkatine”
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=301737&yazarid=131> 7 Mart 2005.
- HÜRRİYET, (1998), “Yazardan Milli Eğitim'e 5 Milyarlık Dava”
<http://webarsiv.hurriyet.com.tr/1998/04/05/36476.asp>, 5 Nisan 1998.
- HÜRRİYET, (2008) hurarsiv.hurriyet.com.tr/arsiv/ 2008
- HÜRRİYET, (2004) hurarsiv.hurriyet.com.tr/arsiv/ 2004
- HÜRRİYET, (2009) hurarsiv.hurriyet.com.tr/arsiv/ 2009
- İLHAN, Cevher, (2007), “Din Öğretimi ve Devlet”, *Yeniasya*, 20 Eylül, s ?
- İNSEL, Ahmet, (2007), “Düzgün Din Dersi”,
<http://www.radikal.com.tr/Default.aspx?aType=EklerDetay&ArticleID=875286&Date=25.02.2009&CategoryID=42> 19/08/2007.
- KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem, (2003), “Sekiz Yıllık Eğitimi Bozmak”,
<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=68047&tarih=05/03/2003>.
- Kanal, (2008)-03-13, “Bardakoğlundan Çarpıcı Açıklamalar” ,
www.kanala.com.tr/03/13/2008

- KAPAN, Pervin, (2006), “Evren Zorunlu Din Dersi Kaldırılmalı”,
<http://arsiv.sabah.com.tr/2006/04/20/gnd125.html>, 20 Nisan.
- KARACAOVALI, Meriç, (1981), “10. Eğitim Şurasına”, *Cumhuriyet*, 20 Haziran, s. 2.
- KARAKAYA, Hasan, (2008), , “Bay Baykal'ın ve Danıştay'ın tutarsızlıkları!”
<http://www.akparti.org.tr/tbmm/tbmmgrup/K%C3%B6%C5%9Fe5mart2008.doc>, 5 Mart.
- KARAKUŞ, Abdullah, (2007), “Din Bilgisi Ve Ahlak Dersleri”
<http://blog.milliyet.com.tr/Blog.aspx?BlogNo=63922>, 16 Eylül.
- KAYMAKCAN, Recep, (2007a), Yeni Ortaöğretim Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı İnceleme ve Değerlendirme Raporu, s. 2–4.
- KAYMAKCAN, Recep, (2007b), Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Sosyal Barış İçin Gereklidir”, *Zaman*, Ropörtaj: Levent Kenez, 17 Ekim, s 22
- KAYMAKCAN, Recep, (2008), Danıştay Din Dersi Konusunda Niçin Görüş Değiştirdi?, <http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=660893>, 06
- KAYMAKCAN, Recep, (2009), *Öğretmenlerine Göre Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri*, Değerler Eğitimi Merkezi, İstanbul
- KAYMAKCAN, Recep (?), Din Dersi Hoşgörü ve Uzlaşma Kültürü Oluşturdu”, *Star*, 17 Ekim, s ?
- KEÇELİ, Hans Şakir, (2000), “Zorunlu Din Dersi Ve Aleviler”, *Cem Dergisi*, Sayı 101, s. 34–37.
- KORKUT, Tolga, (2008), “İçeriği Düzeltirse de Zorunlu Din Dersi Hak İhlali”
<http://www.bianet.org/bianet/siyaset/105465-icerigi-duzeltirse-de-zorunlu-din-dersi-hak-ihlali>, 4 Mart.
- KORU, Fehmi, (1990), “Ateş Bacayı Sararken”, *Zaman*, 19 Ekim, s.10
- KOTAN, Betül, (2005), “Liseliye Camide Din Dersi”,
<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=154380>, 31 Mayıs
- KOTAN, Betül, (2007), “Tarikatlar, Cemaatler Ve Abdestin Faydaları Din Dersi Kitabından Çıktı”, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=232874>, 14 Eylül.
- KOYUNCUOĞLU, Tennur, (2008), “ Din Dersi, Anayasayı Bozar”,
http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=r2&haberno=7835 13 Şubat.
- KÜÇÜK, Murat, (2000a) “Din Dersleri Aihm Yolcusu”, *Cem Dergisi*, Sayı 99

Mart, 11–12.

KÜÇÜK, Murat, (2000b), “Din Kültürümüz ve Çocuklar”, *Cem Dergisi*, Sayı 100, s. 1.

MEB Tebliğler Dergisi, (2000), Sayı 2517.

MİLAS, Herkul, (2008), “Zorunlu Din Dersi ve Okulda Laiklik”,
<http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=663007>, 11 Mart.

Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Okulu Programı, (1997) MEB Yayınları, Ankara

MİLLİYET ?, (1990) “Bahriye Üçok’un Laiklik Raporu”, 11Ekim, s. ?

MİLLİYET ?, (1981), “İlk, Orta Ve Lisede Din Dersi Okutulması İstendi”, 17 Temmuz, s. 12.

MİLLİYET,(2008a), “AB Zorunlu Din Dersi istemiyor”
<http://www.milliyet.com.tr/default.aspx?aType=SonDakika&ArticleID=504078&Date=11.03.2008&Kategori=&ver=54,11.03.2008>.

MİLLİYET, (2008b), “Bakan Çelik Din Dersinde Israrlı”,
http://yorum.milliyet.com.tr/yorumlar.aspx?HaberKod=G_40837, 10.3.2008.

MİLLİGAZETE, (2005), “Niçin Din Dersi İstemiyorlar?”
<http://www.milligazete.com.tr/makale/nicin-din-dersi-istemiyorlar-86070.htm> 18 Eylül 2005.

MİLLİ GAZETE, (2009a)
<http://www.milligazete.com.tr/haber/yalanci-muhabire-4-bin-tl-ceza-115634.htm>, 23 Şubat.

MİLLİ GAZETE (2009b), “Diyanet-Sen: Din Dersi Olmazsa Olmaz”, 19.09., s 4

MUMCU, Uğur, (1981), “Korkarız Ki”, *Cumhuriyet*, 12 Ağustos, s.9.

MUMCU, Uğur, (1982), “Göz Göre Göre”, *Cumhuriyet*, 7 Eylül, s. 5.

MUMCU, Uğur, (1990), “İrticadan MC Hükümeti Sorumlu”, 13 Eylül 1990, *Cumhuriyet*, s.5.

Müderrişoğlu, (2008), “Anayasa Değişmeden Din Dersi”
www.sabah.com.tr/2008/03/10/haber, 10 Mart 2008

OĞHAN, Şehriban, (2005) “Din hanesi kaldırılır ama din dersi gerekli”,
<http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2005/02/16/600359.asp>, 16.02.2005.

ONAT, Hasan?, “Alevilik-Bektaşilik, Din Kültürü Ahlak Bilgisi Dersleri ve Diyanet”
<http://www.turkdirlik.com/Bilgimece/Turkoloji/Kultur/HOnat0007.htm> ?

- ONAY, Mustafa Nadir, (1987), “Müslüman Olmayan Öğrenciler İsterlerse Girmeyebilecekler”, *Zaman*, 4 Şubat, s. 9.
- “Orta Öğretimden Kültürü Ve Ahlâk Bilgisi Dersi (9, 10, 11 Ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı”, (2005), *M.E. B. Din Öğretimi Genel Müdürlüğü*, Ankara.
- ÖZKAN, Halis, (2000), “Alevi Toplumuna Yasal Haklar Verilmeli”, *Cem Dergisi*, Sayı 104, s 12.
- ÖZMEN, Ünal, (2009), “AİHM, Zorunlu Din dersini Mahkum Etti”
<http://www.aes.org.tr/haberler/aihm-zorunlu-din-dersini-mahkum-etti-> 25 Şubat.
- ÖZTÜRK, M. Necati,(1981), “Din Eğitimi”, *Milliyet*, 30 Ağustos, s. 2.
- RADİKAL, (2005a), “MEB: Din Dersi Öğretmeni Az”
<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=170472>, 19/11/2005.
- RADİKAL, (2005), “Camide Ders Kızdırdı”
<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=154525>, 1 Haziran 2005.
- RADİKAL, (2008a), “Alevi örgütleri ve eğitim sendikaları tek ses: Tamamen Kaldırılsın” <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=249279> 05/03/2008.
- RADİKAL, (2008b), “Danıştay: Bu müfredatla din dersi zorunlu olamaz”
<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=249211> 4, Mart 2008.
- SABAH, (1999), arsiv.sabah.com.tr/1999/24/12/24.
- SABAH, (2006a), “YÖK'ten Din Öğretmeni Kararı”
<http://arsiv.sabah.com.tr/2006/05/27/gnd116.html>.
- SABAH, (2006b), “Bahailer Din Dersi Kitabına Girmek İstiyor”
<http://arsiv.sabah.com.tr/2006/10/10/gun143.html>, 10 Ekim 2006.
- SABAH, (2006c), “Mezhepler üstü eğitim”,
<http://arsiv.sabah.com.tr/2006/07/15/siy109.html>, 15. 07.2006
- SABAH, (2004), “Din Eğitimi Zorunluluk”
<http://arsiv.sabah.com.tr/2004/05/10/siy101.html>.
- SAĞLAM, Hasan, (1981), “Din Eğitimini Sömürüden Kurtaracağız”, *Milliyet*, 25 Ağustos, s. 6.
- SALMAN, Umay Aktaş,(2007), *Radikal*, 13 Ekim s ?
- SERİM, Bülent, (1997), “İsteğe Bağlı Dinsel Eğitim Ve Öğretim”, *Cumhuriyet*, 30 Temmuz, s. 2.

- SOLAK, Saffet, (1990), “Türkiye’de Din Eğitimi”, *Zaman*, 4 Ekim, s. 4.
- ŞAHİNDOKUYUCU, Zehra, (2008), “Aleviler, Mayıs Kadar Süre Tanıdı”,
http://www.birgun.net/actuel_2008_index.php?news_code=1204761940&year=2008&month=03&day=06.
- ŞANVER, Mehmet, (1992), “Geçmişte Din Eğitimi İhmal Edildi”, *Zaman*, 1 Temmuz, s.6.
- ŞEKERCİ, Hülya, (2008), "Danıştay'ın Zorunlu Din Dersleri Kararı Çifte Standart Örneğidir!", http://www.ozgurder.org/v2/news_detail.php?id=334, 4 Mart.
- ŞENER, Cemal, (2000), “Almanya’da Alevilik Dersleri”, *Cem Dergisi*, Sayı 105, s. 24–25.
- TAMER, Rauf, (1998), “Gölge Etmeyin”,
<http://arsiv.sabah.com.tr/1998/06/27/y16.html>, 27 Haziran.
- TANYOL, Cahit, (1995), “Anayasa İçindeki Bomba”, *Cem Dergisi*, Yıl 4, Sayı 48, s. 4–6.
- TAHİNCİOĞLU, Gökçer, (2008), “Alevi Öğrenci Zorunlu Din Dersinden Muaf”
<http://www.milliyet.com.tr/default.aspx?aType=HaberDetay&ArticleID=501407&Date=04.03.2008>.
- TAŞGETİREN, Ahmet, (1990a), “Tevhidi Tedrisat Ve Halk”, *Zaman*, 26 Eylül, s. 2.
- TAŞGETİREN, Ahmet, (1990b), “SHP ve İslam”, *Zaman*, 31 Ekim, s. 2.
- TAŞGETİREN, Ahmet, (2007), “Anayasa ve Din Dersi”,
<http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=28313>, 3 Eylül.
- TEZİÇ, Erdoğan, (1991), “Laiklik Üstüne”, *Cem Dergisi*, Yıl 1, Sayı 2, Temmuz, s 15–16.
- YANIK, Vahide, (2007), “Okullarda Garip İşler”, *Radikal*, 4 Haziran, s ?
- YALÇIN, Zübeyde, (2008), “Akp'de Farklı Ses”
<http://arsiv.sabah.com.tr/2008/03/14/haber.html>, 14 Mart 2008.
- YILDIRIM, Ayşe, (1990), “Din Çocuktan Esirgenmiyor”, *Cumhuriyet*, 10 Eylül, s. 7.
- ZAMAN ?, (1992a), “İngiltere’de Din Dersi Mecburi”, 5 Ağustos, s.11.
- ZAMAN (1992b), “Din Dersleri Yine Tartışılıyor”, 24 Temmuz, s.14.

ZAMAN (1998), “Her Derste Atatürkçülük”, arsiv.zaman.com.tr/1998/06/27 (27 Haziran 1998)

ZAMAN (2008), arsiv.zaman.com.tr/2008/08/18

ZEYBEK, Namık Kemal(2007), “Okullarda Din Dersi Ama Nasıl”, *Radikal*, 19 Eylül, s

11

ÖZGEÇMİŞ

1983’de Sakarya’nın Geyve ilçesinde doğdu. 2000 yılında Geyve İmam Hatip Lisesinden, 2005 yılında da Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümünden mezun oldu. 2006 yılında Sakarya Karasu da Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliğine ayrıca Sakarya Üniversitesinde Felsefe ve Din Bilimleri Bölümünden Yüksek Lisansa başladı. “Basında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Tartışmaları (1980 Sonrası)” adlı tez konusunu çalıştı.